
**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

ВИПУСК 95

(ЧАСТИНА I)

КИЇВ – 2011

Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць.
Випуск 95. Частина I (у двох частинах).

К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут міжнародних відносин, 2011. –191с.

У збірнику вміщені матеріали конференції молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин», яка відбулася 21 жовтня 2010 року в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Розраховано на викладачів, наукових співробітників, аспірантів та студентів.

Редакційна колегія:

Губерський Л. В.,	д-р філософ. наук, проф., академік НАН України (головний редактор);
Вергун В. А.,	д-р екон. наук, проф.;
Дайнеко В. В.,	канд. філол. наук, проф.;
Денисов В. Н.,	д-р юрид. наук, проф.;
Довгерт А. С.,	д-р юрид. наук, проф., член-кор. АПрН України;
Кисіль В. І.,	д-р юрид. наук, проф.;
Копійка В. В.,	д-р політ. наук, проф.;
Коппель О. А.,	д-р істор. наук, проф.;
Крижанівський В. П.,	д-р істор. наук, проф.;
Крушинський В. Ю.,	д-р політ. наук, проф.;
Макаренко Є. А.,	д-р політ. наук, проф.;
Манжола В. А.,	д-р істор. наук, проф.;
Матвієнко В. М.,	д-р істор. наук, проф.;
Муравйов В. І.,	д-р юрид. наук, проф.;
Пахомов Ю. М.,	д-р екон. наук, проф., академік НАН України;
Перепелиця Г. М.,	д-р політ. наук, проф.;
Пирожков С. І.,	д-р екон. наук, проф., академік НАН України;
Пузанов І. І.,	д-р екон. наук, проф.;
Рижков М. М.,	д-р політ. наук, проф.;
Рогач О. І.,	д-р екон. наук, проф.;
Скороход Ю. С.,	д-р політ. наук, проф.;
Філіпенко А. С.,	д-р екон. наук, проф.;
Фурса С. Я.,	д-р юрид. наук, проф.;
Шемшученко Ю. С.,	д-р юрид. наук, проф., академік НАН України;
Циганов С. А.,	д-р екон. наук, проф.;
Шнирков О. І.,	д-р. екон. наук, проф. (заст. головного редактора).

Відповідальний редактор: **Римська Т.Ю.**

Адреса редакційної колегії: 04119, Київ, вул. Мельникова, 36/1,
Інститут міжнародних відносин; тел. 481-44-14.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних та інших відомостей.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Щербата Н.З., Геч А.***

МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС У СФЕРІ ЗАЛУЧЕННЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

Із посиленням глобальної інтеграції та кооперації, все більш істотне місце займає міжнародна міграція. У рамках вивчення міграційних потоків збільшується роль дослідження проблеми міграції висококваліфікованих фахівців, так званого «відтоку умів».

Проблема міграції висококваліфікованої робочої сили є надзвичайно актуальною, а отже потребує детальнішого дослідження задля оптимального її вирішення. Цим займаються такі вчені, як М. М. Відякіна, А. С. Філіпенко, А. П. Румянцев, О. І. Шнирков, М. В. Чужданова та ін.

Метою цієї роботи є дослідження міграційної політики країн ЄС у сфері залучення висококваліфікованої робочої сили. Оскільки формування спільної міграційної інтелектуальної політики ЄС є логічним процесом в умовах інтенсифікації європейської інтеграції та поглиблення взаємозалежності країн.

Для країн ЄС міграція спеціалістів дуже важлива, оскільки дане інтеграційне об'єднання, виступає одним з лідерів у сучасному інтелектуальному суспільстві. Тому і країни ЄС потребують висококваліфікованої робочої сили. З іншої сторони – в ЄС відбуваються досить негативні демографічні процеси, які несуть за собою безліч політичних та соціальних наслідків [5]. Щодо демографічних проблем, то за прогнозами, відсоток працездатного віку в країнах ЄС буде зменшуватися разом із зменшенням відсотку осіб у віці до 14 років, внаслідок зниження народжуваності. На противагу – частка населення у віці 65+ років збільшиться вдвічі. За інформацією Європейської Комісії, в 2010-2011 рр. в ЄС-27 розпочнеться природне зменшення населення, а рівень смертності перевищить рівень народжуваності. Не менш негативним, є те, що після 2025 р., навіть міграційний приріст не зможе компенсувати природне зменшення чисельності населення європейських країн [3].

Сучасні реалії економічного та соціального розвитку ЄС вимагають від держав Західної Європи трансформації усталеної моделі міграційної політики, зміни підходів до сприйняття явища «інтелектуальна міграція».

Запровадження «синьої карти» дало змогу емігрантам легально працювати та мешкати у країнах-членах ЄС. Термін дії єдиної трудової візи – від 1 до 4 років. Це дозволяло залучати до Європи висококваліфікованих фахівців, що сприяло економічному зростанню. Власники «синіх карт» мають ті ж самі права, що і громадяни країн-членів ЄС [1].

21 грудня 2005 р. Європейська Комісія затвердила Політичний план щодо легальної імміграції – «Дорожня карта імміграції», прийняття якого ознаменувало документальне підтвердження зміни курсу імміграційної політики ЄС від раніше цілком обмежувальної до прагматичнішої та відкритішої. План присвячений розробці необхідного спільного законодавства щодо в'їзду і перебування громадян третіх країн з метою працевлаштування,

* старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

**студент 3 курсу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

а також гарантій їхніх прав і свобод. Окрему категорію становлять кваліфіковані спеціалісти, які користуватимуться режимом найбільшого сприяння [8].

Важливою складовою трансформації міграційної політики ЄС є розширення Глобального підходу у червні 2007 р. до міграції на країни-сусіди Сходу і Південного Сходу. Зокрема, Рада ЄС закликала країни-члени ЄС і Єврокомісію забезпечити адекватні людські і фінансові ресурси для імплементації «зрозумілої міграційної політики» з такими країнами, як Україна, Молдова, Білорусь, а також з Туреччиною, країнами Західних Балкан, країнами Південного Кавказу (Вірменією, Азербайджаном і Грузією) і Росією. Сам глобальний підхід передбачає залучення легальної тимчасової робочої сили. За останніми оцінками кількість нелегальних мігрантів в ЄС коливається між 4,5 і 8 млн. осіб, причому щорічно ця цифра збільшується на 350-500 тис. чол. [4].

ЄС використовує фінансові інструменти з метою сприяння руху інтелектуальної робочої сили, зокрема такі як «Тематична програма міграції та притулку» Інструменту співпраці з розвитку, Інструмент для стабільності, Інструмент європейського сусідства та партнерства, Інструмент допомоги перед набуттям членства в ЄС та Європейський фонд розвитку [3].

Ще одним цікавим моментом – є внутрішня міграція «відтоку умів» всередині країн-членів Союзу. Це стає помітним після вступу нових країн до ЄС [7].

Трансформація міграційної політики ЄС призводить до необхідності перетворення «відтоку умів» у «прибуток від умів», у тому числі шляхом «циркуляції висококваліфікованих спеціалістів» у ключових секторах, включаючи освіту та охорону здоров'я, а також уникнення повного відтоку інтелектуалів із ключових секторів економіки як у країнах походження мігрантів, так і в країнах призначення [2].

Отже, «відтік умів» залишається одним із центральних об'єктів дослідження у сфері міграційної політики країн світу на сучасному етапі. ЄС як найміцніше інтеграційне об'єднання в світі є відмінним прикладом для інших.

Література

1. ЄС вводить «синю карту» // День. – 2007. – № 125. – С. 2.
2. ЄС закликає перетворити «відтік мізків» на «прибуток» // <http://www.newsru.ua/world/22nov2007/mozg.html>.
3. ЄС прагне перетворити «відтік мізків» на «циркуляцію» // <http://www.unian.net/ukr/news/news-222961.html>.
4. Кириченко Э. От «утечки умов» к глобальному «круговороту умов»: миграция специалистов / Э. Кириченко // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – №10. – С. 3-11.
5. Прибуткова І. Сучасні міграційні процеси: теоретико-методологічні аспекти досліджень // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – №1. – С. 4-10.
6. Чужданова М. В. Форми та напрямки сучасних міграційних процесів / М. В. Чужданова // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – №2. – С. 120-123.
7. Europe fears brain drain to UK // <http://edition.cnn.com/2006/WORLD/europe/06/28/eu.university/index.html>.
8. Towards a common European Union immigration policy // http://ec.europa.eu/home-affairs/policies/immigration/immigration_intro_en.htm.

*Павлюк Т.**

ОСОБЛИВОСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ХОРВАТІЇ

Перейшовши на новий етап розвитку після ери соціалізму та комунізму, країни Західних Балкан обрали європейський вектор зовнішньої політики. Хорватія, одна з держав регіону, як і Україна, перебувала під владою комуністичного режиму та лише в 1991 році змогла здобути незалежність, але на відміну від України пішла швидшими темпами розвитку, і сьогодні процес передвступних переговорів з ЄС перебуває на завершальному етапі. Беручи до уваги вище сказане, нашій державі було б корисним перейняти досвід Хорватії у євроінтеграційних прагненнях.

Дипломатичні відносини між Хорватією та ЄС почалися 15 січня 1992 року. Першим конкретним досягненням у відносинах між ЄС та Хорватією був 1995 рік, коли переговори щодо Договору про співробітництво між ЄС та Хорватією були на завершальній стадії, а Хорватія тимчасово була державою користувачем фондів PHARE [5].

Відносини між Хорватією та ЄС активізувалися наприкінці 1999 року після заснування при Уряді Республіки Хорватія Управління з питань європейської інтеграції, яке вже в 2000 році було переформовано в Міністерство європейської інтеграції, що свідчило про чіткість та серйозність намірів керівників держави [6]. В травні 1999 року Європейська Комісія запропонувала розпочати Процес стабілізації та асоціації для Албанії, Боснії та Герцеговини, Хорватії, Македонії і тодішньої Сербської Республіки Югославія. Таким чином з ініціативи ЄС 10 червня 1999 року був узгоджений текст Пакту про стабільність в Південно-Східній Європі. Це був політичний документ, стратегічною метою якого була стабілізація ситуації в Південно-Східній Європі шляхом наближення держав регіону до євроатлантичних структур і посилення співробітництва між ними [4].

Переговори про членство в Європейському Союзі було розпочато 3 жовтня 2005 року, після того, як головний гаазький прокурор підтвердив факт цілковитої співпраці Хорватії з Гаазьким трибуналом [2].

Рада міністрів з питань економіки і фінансів ЄС встановила нові пріоритети для Хорватії на шляху вступу в ЄС після того, як були визначені нові пріоритети Єврокомісією 10 грудня 2007 року у Доповіді щодо прогресу Хорватії на шляху інтеграції в ЄС. Відповідно до рішення Ради міністрів ЄС основними пріоритетами визначені: забезпечення належної імплементації всіх зобов'язань в рамках Договору про стабілізацію і асоціацію між Хорватією і ЄС, коректування і імплементація стратегії плану дій в області судової реформи, схвалення та імплементація рамкової програми адміністративної реформи, коректування і прискорення імплементації антикорупційної програми, імплементація закону про права національних меншин і боротьба з дискримінацією, завершення процесу повернення біженців, сприяння примиренню в суспільстві, вирішення двосторонніх питань з сусідами, зокрема прикордонних питань і питань розділення зон рибальства, повноцінна співпраця з Міжнародним трибуналом для колишньої Югославії, поліпшення середовища бізнесу і потенціалу економічного зростання [7].

* здобувач кафедри міжнародних відносин та країнознавства факультету міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія»

Науковий керівник: проф. Кулаковський П.М.

Хорватія за оцінкою Європейської Комісії є функціональною демократією зі стабільними інституціями, які гарантують верховенство права. Більше не існує проблеми поваги основних прав людини та громадянина. Також Хорватія визначається як держава з ринковою економікою, яка може конкурувати з ринковими силами всередині Союзу. З іншої сторони, адміністративний склад держави не є уніфікованим і було зазначено, що необхідно збільшити здійснення законодавства. У зв'язку з цим необхідно було продовжити узгодження законодавства і в той же час посилити адміністративну і судову структуру, що було необхідно для ефективного застосування і введення правового доробку ЄС [4].

За оцінками брюссельських експертів із питань розширення, Хорватія може завершити переговори про членство в ЄС уже наприкінці 2010 році. Це означатиме, що ця країна після 4 років переговорів вийде на фінішну пряму вступу до блоку європейських держав. Орієнтовно стати повноправними членами ЄС хорвати мали б у 2011 році [3].

Література

1. Зовнішньополітична діяльність Республіки Хорватія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2890>.
2. Рада міністрів ЄС встановила нові «правила» вступу в ЄС для Хорватії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://txt.newsru.ua/arch/world/12feb2008/sovyet.html>.
3. Стипе Месич: «Реформи в Хорватии проводятся не ради ЕС, а ради самой страны» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegrafua.com/270/politics/4409/>.
4. Хорватія вже на порозі ЄС, а Туреччина відлякує європейців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/36988.html>.
5. Хорватія може за рік завершити переговори про вступ до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eunews.unian.net/ukr/detail>.
6. Ministarstvo vanjskih poslova i eurpskih integracija [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hr.wikipedia.org/wiki/Ministarstvo_vanjskih_poslova_i_eurpskih_integracija_Republike_Hrvatske.
7. Pristupanje Hrvatske Europskoj uniji [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hr.wikipedia.org/wiki/Pristupanje_Hrvatske_Europskoj_uniji.

*Ігошина Ж.Б.**

СПРОБИ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В АРАБСЬКИХ КРАЇНАХ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Друга половина 1990-х років ознаменувалася подальшим залученням арабських країн до світових процесів глобалізації та модернізації на фоні зміни геополітичної ситуації на Арабському Сході. Процеси глобалізації прискорили процеси політичних трансформацій в арабських країнах, активізувавши намагання змінити характер діючих політичних систем.

Криза політичної легітимності стала однією з головних причин початку політичних реформ на Арабському Сході [1, р. 371]. Однак, процес формування нових контурів політичних систем арабських країн супроводжується гострою боротьбою соціально-політичних сил регіону, кожна з яких переслідує власні цілі [2].

Необхідність політичного реформування була офіційно визнана довгостроковою арабською стратегією на 16-му саміті Ліги арабських держав, який відбувся у травні 2004 року в Тунісі. Положення «Декларації щодо процесу реформування та модернізації» прийнятої в ході саміту закликали до продовження та інтенсифікації політичних, економічних, соціальних та освітніх ініціатив та змін; укріплення фундаменту демократії, поширення участі в політичному житті та прийнятті рішень у тандемі з верховенством права, рівністю громадян, повагою прав людини та свободою висловлювання [3, р.137].

Демократичні зміни в арабському регіоні можна простежити на прикладі конституційних реформ, спрямованих на перегляд відносин між державою та суспільством, модернізацію політичних систем арабських країн. Поправки до конституцій арабських країн в переважній більшості мали спільні напрями, такі як: державна підтримка прав людини, гендерна рівність, укріплення конституційного права, перехід до багатопартійної системи тощо [4]. Незважаючи на прийняття поправок до конституцій та деякі позитивні зрушення, наприклад, у вирішенні гендерного питання, спроби демократизації не були дуже вдалими. Нестабільність політичної ситуації, економічна та соціальна стагнація, низька активність політичних партій, розподіл лояльності громадян між партією та племенем, брак принципової домовленості між більшістю та опозицією щодо правил політичної гри призвели до малої ефективності демократичних реформ в більшості арабських країн. Проблема трансформації традиційного механізму передачі влади також підвищує вірогідність приходу до влади представників ісламістських партій та гальмує процеси демократичних перетворень. Старі правлячі еліти як і раніше контролюють значні фінансові потоки та приймають основні політичні рішення. Багато арабських держав і на сьогоднішній день представляють собою країни роздроблені різними кланами та владними командами [5, р. 326].

Спробу оцінити результати демократичних реформ в арабських країнах зробила незалежна організація «Ініціатива арабського реформування» (Arab Reform Initiative), що об'єднала 14 дослідницьких центрів як з арабських країн, так і з Європи та США. Для моніторингу політичних реалій в арабському регіоні експерти цієї організації розробили

* аспірант кафедри міжнародних відносин Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова

Науковий керівник: доц. Глебов В.В.

Індекс арабської демократії. Зосередившись на дослідженні десяти арабських країн (Єгипет, Марокко, Саудівська Аравія, Йорданія, Ліван, Сирія, Алжир, Ємен, Кувейт та Палестинська автономія), «Ініціатива арабського реформування» з 2008 року публікує щорічні звіти та показники Індексу арабської демократії, побудовані на 40 індикаторах, які відображають фундаментальні аспекти процесу демократичних перетворень. Індекс арабської демократії включає два типи індикаторів: ті, що визначають ступінь демократичних перетворень і ті, що оцінюють здійснення цих перетворень. Ці індикатори в свою чергу поділяються по чотирьом принципам: міцність державних установ; повага прав та свобод; досягнення верховенства права; рівність та соціальна справедливість. Згідно з Індексом арабської демократії за 2009-2010 роки, Йорданія очолила рейтинг серед десяти досліджуваних країн, за нею йдуть Марокко та Єгипет. Четверте місце посів Ліван, п'яте та шосте за Алжиром та Кувейтом. Палестинській автономії експерти присвоїли сьоме місце, Сирія, Ємен та Саудівська Аравія розподілили між собою останні місця в рейтингу [6, р. 8, 11].

Невдачі демократичних перетворень в арабських країнах були викликані не тільки внутрішніми чинниками, але й зовнішнім фактором – політика форсованої демократизації арабських держав з боку адміністрації Дж.Буша та деяких інших країн Заходу, провал проекту «Великий Близький Схід» на фоні боротьби з «ісламським» тероризмом сприяли створенню «вакууму авторитаризму», на зміну якому почали приходити рухи політичного ісламу радикальної спрямованості [7].

Таким чином, політичні зміни в арабським країнах хоча і відбуваються, але досить повільно та фрагментарно. Проведені реформи в першу чергу мали на меті підсилити легітимність існуючих режимів, створити видимість широкої участі в процесах демократизації та продемонструвати на міжнародному рівні бажання демократичних перетворень.

Література

1. Albrecht A. «Waiting for Godot»: Regime Change without Democratization in the Middle East/ H. Albrecht, O. Schlumberger//International Political Science Review. – 2004. – Vol.25, №4. – p. 371-392.
2. Ахмедов В. Некоторые особенности формирования и эволюции политических систем арабских стран Ближнего Востока //http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/16-04-09b.htm
3. Ayish Mohammad I. The New Arab Public Sphere. - Berlin: Frank & Timme, 2008. – p.137.
4. El - Messaoudi Amina. Constitutional Reforms in the Arab World// http://ari.seetk.com/IMG/pdf/ARI_Thematic_Paper_3_A-_Al_Messaoudi_Constitutional_Reform_in_the_arab_word_ENG.pdf
5. Guazzone Laura, Pioppi Daniela. The Arab State and Neo-Liberal Globalization: the Restructuring of State Power in the Middle East. – Reading: Ithaca, 2009. – p.326.
6. The State of Reform in the Arab World 2009-2010 (Annual Report)// http://arab-reform.net/IMG/pdf/annual_rep_010_english.pdf
7. Ахмедов В. Пути эволюции арабского общественного сознания в контексте новых региональных реалий и политических преобразований на Арабском Востоке//http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/19-04-09a.htm

Луценко А.*

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНУ ДЕРЖАВУ

Глобалізація характеризує процеси світового розвитку на рубежі XXI ст. Її суть полягає у різкому розширенні й ускладненні взаємозв'язків і взаємозалежностей як людей, так і держав, що виражається в процесах формування планетарного інформаційного простору, світового ринку капіталів товарів і робочої сили, міжетнічних і міжконфесійних конфліктів і безпеки, в інтернаціоналізації проблем техногенного впливу на природне середовище.

З другої половини XX ст. процеси інтернаціоналізації і глобалізації стали впливати на характер зміни структури національної держави. Результатом цього стало утворення наднаціональних інститутів і перехід у їхню компетенцію цілого ряду політичних, економічних, соціальних функцій, виконуваних раніше органами національних держав. З однієї сторони, це призвело до збільшення числа національних державно-правових інститутів, орієнтованих на задоволення потреб наднаціональних організацій, а з іншої – до ліквідації функціонально непотрібних у нових умовах державних установ.

У зв'язку з цим актуальним залишається аналіз питання про взаємодію і взаємозалежність глобалізації та національної ідентичності.

Слід зауважити, що ця тема достатньо вивчалась у минулому, але сучасність висуває нові виклики, які вимагають вирішення у науковому і практичному відношенні. Саме тому українські та закордонні вчені приділяють зазначеній проблемі багато уваги (Бек У. [1], Білорус О.Г. і Лук'янченко Д.Г. [2], Уткін А.І. [3], Циганков П.А. [4], Хелд Д. [5] та інші).

Інтенсивний розвиток процесів глобалізації в XXI сторіччі сприяє поширенню функцій та сфер відповідальності національної держави, з одного боку, та її неспроможності ефективно відповідати на виклики сучасності, з іншого. Товари, капітали, люди, знання, зброя, наркотики легше перетинають державно-територіальні кордони, які стають прозорішими. Транснаціональні мережі, міжрегіональні та інші соціальні рухи та стосунки охоплюють майже всі сфери життєдіяльності людства. Тобто, у процесі глобалізації та уніфікації світу загострюється національне питання. Чому так відбувається? Більшість з етнічних конфліктів зумовлюють три головні проблеми.

По-перше, глобалізація розширює взаємодію народів, перетворює світ на єдину комунікаційну систему й, разом з тим, викликає у багатьох людей природні побоювання втратити свою національну ідентичність, мову, культурні та релігійні традиції.

По-друге, внаслідок глобалізації в деяких національних державах зростають внутрішні протиріччя. Через державні кордони до суспільства проникають не лише блага цивілізації, але й багато загальносвітових загроз - міжнародний тероризм і релігійний екстремізм. У сучасних етнічно розмаїтих суспільствах важко знайти стрижні для консолідації країни, не поступаючись при цьому принципами демократії. Слід також додати, що ряд сучасних держав на підставі внутрішньої міжетнічної напруги продовж тривалого часу знаходяться у стані напіврозпаду, тобто перед багатонаціональними державами мо-

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Коппель О.А.

жуть поставати проблеми сепаратизму, що призводить до постійного виникнення нових державних утворень.

Збільшення числа держав пов'язано з уявленням, що створення власних держав – шлях до вирішення тих проблем, які повинні вирішувати нації на сучасному етапі розвитку. Однак проблема набагато ширша. Уже немає територій, населення яких демонструвало би виражене прагнення до знаходження власної державності і при цьому було б однорідним в етнічному, конфесіональному і соціокультурному плані. Тому нові держави найчастіше виникають там, де відсутнє необхідне для цього соціокультурне середовище. Не випадково більшість новостворених держав виявляють повну нездатність виконувати ті функції, заради яких, вони, власне, і створювалися. Принцип суверенітету починає прикривати внутрішньодержавне безчинство, владу кримінальних структур.

По-третє, більшість міжнаціональних конфліктів спричиняє нерозв'язаність соціально-економічних проблем. Явним стає дисбаланс у розвитку різних країн світу, а також розбіжності соціального стану людей одного суспільства.

Враховуючи викладене вище, можна зазначити, що розвиток глобалізації може мати позитивні і негативні наслідки для національної держави, навіть спричинити втрату національної ідентичності.

Але, незважаючи на те, що ознакою глобалізації вважається розмивання національних кордонів, поки що не існує переконливих прикладів того, що національні кордони зруйновано під тиском глобалізаційних процесів і що національна держава готується відмерти. Водночас, глобалізаційні тенденції підривають значення націоналізму в усіх його проявах, чи то нації-держави, національні соціокультурні традиції або відповідні типи свідомості. Національно-державний фактор безсумнівно зберігається, в тому числі у вигляді окремих держав, урядів тощо, але перестає бути визначальним.

Таким чином, глобалізація впливає на розвиток національної держави, а від вирішення національного питання залежить місце певної країни у глобалізованому світі.

Література

1. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма - ответы на глобализацию. - М., 2001.
2. Білорус О. Г., Лук'янченко Д. Г. Глобалізація і безпека розвитку. - К., 2001.
3. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление. - М., 2001.
4. Цыганков П. А. Теория международных отношений. - М.: 2003.
5. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / Пер. с англ. - М., 2004.

*Мирович О.**

ЕТНІЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ ЯК ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ: УРОКИ ХОРВАТІЇ

Пошук способів вирішення конфлікту національних інтересів з потребою забезпечення реалізації прав національних меншин стоїть на порядку денному більшості держав. З одного боку, в умовах глобалізації кордони поступово стираються, спричиняючи тим самим взаємне розчинення етносів та культур. З іншого – спостерігається потреба посилення національної безпеки кожної держави зокрема як необхідної умови її існування. Ці процеси в сучасному світі носять до певної міри взаємовиключний характер, оскільки проблема національних меншин, як правило, тісно пов'язана з сепаратистськими рухами, політичним екстремізмом та суспільним протистоянням.

Загалом, аналізуючи випадки ескалації двосторонніх відносин між державами через незадовільне становище національних меншин, можна зробити висновок, що за цим найчастіше криється прагнення здобути політичний зиск. Особливо яскраво це проявляється на теренах колишніх республік СФРЮ та СРСР. Проте шляхи вирішення цієї проблеми в обох випадках відрізняються. Якщо взяти до уваги досвід країн пострадянського простору, то окрім трьох держав регіону Прибалтики, вони і надалі залишаються у сфері впливу Росії, в першу чергу через маніпулювання етнічним, мовним, релігійним фактором. В окремих випадках це стає елементом зазіхання на державний суверенітет та територіальну цілісність держав, засобом для підігрівання міжетнічної ворожнечі, що в свою чергу завдає непоправної шкоди їх національній безпеці та міжнародному іміджу.

Протилежним є досвід країн колишньої Югославії. Так, уряд Хорватії після здобуття державою незалежності почав проводити «хорватоорієнтовану» політику. Вона не включала захисту прав сербського населення, проте зосереджувалася на зміцненні державного суверенітету та виключній реалізації національних інтересів. Природно, що дана політика викликала опір не лише сусідньої Сербії, але й світового співтовариства. Попри це, немає жодних підстав вважати, що сербські війська не розпочали б інтервенцію в Хорватію у випадку задовільного становища сербської національної меншини. Тут значно більшу вагу мав сам факт проголошення Хорватією незалежності та небажання хорватських сербів жити в новій державі [1].

Парадоксально, але сербо-хорватський збройний конфлікт 1991-1995 років до певної міри прискорив розв'язання міжетнічних суперечностей, адже під тиском міжнародної спільноти обидві сторони були змушені шукати компромісів та йти на взаємні поступки. Конституційні закони Хорватії 1991 та 1992 років розширили права національних меншин на культурну автономію, освіту, участь в політичному, економічному та громадському житті.

Розглядаючи питання національних меншин в контексті забезпечення національної безпеки, слід звернути увагу на потребу знаходження внутрішнього консенсусу. Це дає змогу при проведенні державної політики уникнути помилок, продиктованих ідеологічними факторами. Маючи досвід військового конфлікту та міжетнічної ворожнечі, уряд

* аспірант факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник: доц. Романюк Н.А.

Хорватії зумів знайти баланс між реалізацією інтересів титульної нації та очікуваннями міжнародної спільноти щодо забезпечення умов для гармонійного розвитку представників усіх національних меншин на території держави. Позиція хорватського керівництва базувалася на недопущенні існування сепаратистських настроїв у суспільстві і водночас із тим наданні можливості представництва національних меншин у всіх органах влади, включно з парламентом. Слід сказати, що політика, спрямована на всебічну інтеграцію сербів у хорватське суспільство, повністю себе виправдала. Одним із базових законодавчих актів, що створив підґрунтя для вирішення даної проблеми, стала прийнята у 1998 році Програма повернення та забезпечення біженців та переселених осіб [2], в котрій задекларовано готовність Хорватії створити сербам умови для реінтеграції. Під цим розуміють не лише дозвіл на повернення чи возз'єднання родин, але й можливість отримання чи відновлення нерухомості, котра раніше була у власності переселених.

Процес реінтеграції сербів в хорватське суспільство можна назвати нелегким у всіх відношеннях. Ускладнений він передусім потребою донести до корінного населення Хорватії необхідність міжетнічного порозуміння як неодмінної умови для зміцнення державного суверенітету та уникнення конфліктів на національному ґрунті в майбутньому. Це завдання і досі залишається актуальним, оскільки станом на 2005 рік 63% опитаних хорватів вважали, що процес повернення виселених сербів є для країни негативним фактором [3]. Становлення у суспільстві атмосфери толерантності стосовно національних меншин залишається єдиною можливою стратегією для Хорватії, запорукою гарантування суспільної безпеки. Додатковим фактором, котрий сприяє цьому процесу, можна вважати здійснення державою курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Процес вступу Хорватії до НАТО та ЄС значно послабив внутрішньосуспільну напругу з одного боку через взяття на себе хорватським урядом зобов'язань забезпечити національним меншинам умови для реалізації своїх основних прав, а з іншого – через об'єднання всього суспільства навколо ідеї підвищення стандартів життя та пошуку відповіді на виклики сучасності.

Література

1. Hayden, Robert M. Blueprints for a House Divided: The Constitutional Logic of the Yugoslav Conflicts. – University of Michigan Press, 2000. - 224p.
2. Program povratka i zbrinjavanja prognanika, izbjeglica i raseljenih osoba N.n. 92/98 [Електронний ресурс] / Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora. - Режим доступу: <http://www.povratak.hr/default.aspx?id=41>.
3. Položaj nacionalnih manjina u Hrvatskoj – zakonodavstvo i praksa / Tena Erceg // Centar za ljudska prava. – Zagreb, 2005. – 31 p.

Мішин О.В.*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БЕЗПЕКОВИХ МЕХАНІЗМІВ АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ

The article deals with distinctive features of the African Union's shaping process especially examine its security mechanism function in the scope of the all-African regional security system.

В статті розглядаються особливості процесу формування Африканського союзу, при цьому особлива увага приділяється аналізу функціонування безпекового механізму організації в рамках загальноафриканської регіональної системи безпеки.

Ключові слова: регіональна система безпеки, Африканський союз, підтримання миру.

2010 рік був проголошений лідерами африканських країн «Роком миру та безпеки в Африці». Пересічні африканці, правляча еліта держав Африки, та африканські інститути в сфері безпеки спільно із міжнародною спільнотою будуть матимуть додатковий привід для огляду поточних зусиль в напрямку посилення заходів з укріплення миру на континенті. Основні безпекові ініціативи будуть зосереджені на наданні імпульсу миротворчим зусиллям, дослідженню поточної та минулої діяльності Африканського союзу в цій сфері, прискорення імплементації зобов'язань, наданих державами членами відносно формування різноманітних безпекових інструментів, об'єднання офіційних та неофіційних рівнів з метою укріплення стабільності та мобілізація ресурсів на підтримку миру в Африці. В контексті цього, наукова розвідка присвячена огляду особливостей формування та специфіки функціонування найбільшої інтеграційної організації в Африці в сфері безпеки, виглядає своєчасною та набуває додаткової актуальності.

Розглядаючи коло причин пов'язаних з трансформацією Організації Африканської єдності в Африканський союз треба виділити наступні фактори. Перш, за все великий вплив на лідерів африканського світу справило досягнення ключових задач ОАЄ: в 1994 році 53 членом ОАЄ стала Південна Африка – найпотужніша держава континенту, яка змогла демонтувати режим апартеїду. З огляду на це головне практичне завдання ОАЄ – повне визволення Африки від колоніальної залежності та її спадку в обличчі апартеїду було виконане і таким чином порядок денний роботи ОАЄ практично вичерпалася. Також важливим фактором стали зміни економічних, соціальних та політичних обставин в світі, окрім того процес глобалізації світу сприяв все більшому зростанню розриву між індустріальним Заходом та самою нерозвиненою частиною світової периферії – Африкою, так сумарний зовнішній борг держав Африки з 1990 по 1998 рр. зріс в 2,8 рази [1]. Найбільше занепокоєння викликала ситуація в галузі безпеки на континенті, на кінець ХХ століття Африка стала єдиним континентом, де зросла кількість етнічних, релігійних та міждержавних конфліктів, регіон охопила хвиля біженців та насильницькі переміщених осіб,

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Перепелиця Г.М.

розквітла організована злочинність [3]. Перед африканською елітою постало завдання пошуку нових підходів та механізмів для виведення континенту з глибокої та всеохоплюючої кризи, та спроби замінити ОАЄ, що перетворилася на клуб диктаторів на модерну та ефективну структуру.

В 90-х рр. найбільш активну роль в трансформаційних процесах на континенті відігравав лівійський лідер полковник Муаммар аль-Каддафі, який на позачерговому саміті ОАЄ в Сірті (Лівія) висунув низку глобальних геополітичних проектів трансформації Африки, зокрема висунув проект реанімації об'єднання всіх держав континенту в єдину державу – Сполучені штати Африки, який ще в 60-ті рр. активно пропагував лідер Гани Кваме Нкрума. В якості зразків Каддафі наводив низку прикладів, зокрема СРСР, незалежні Сполучені штати Америки та Європейський союз. В тому числі на дебатах розглядалось питання створення спільної системи оборони на чолі з Вищим військовим командуванням. В підсумку учасниками саміту в Сірті була прийнята Декларація про наміри створити Африканського союзу. На Ломейському саміті ОАЄ 11 липня 2000 року було підписано Установчий акт Африканського союзу, а на саміті в Лусаці в 2001 році розроблена Дорожня карта імплементації цього документу. На сам кінець на саміті ОАЄ в Дурбані в липні 2002 році відбулося прикінцева трансформація Організації африканської єдності в Африканський союз, який став її правонаступником. Саме цей саміт започаткував процес формування концепції Африканської архітектури миру та безпеки (ААМБ) [2]. Власне сама ААМБ спирається на два основних стовпи: по-перше, це Рада Африканського союзу з миру та безпеки (РМБ), яка базується на Протоколі про мир та безпеку від 2002 року, та по-друге, це схвалена 2004 року Спільна африканська політика мира та безпеки (САПМБ), ухвалена на позачерговому саміті АС в Сірті та яка визначила перелік ключових загроз державам континенту, механізми взаємодії та координації зусиль в сфері безпеки, а також створила базові рамки всіх інструментів, що можуть бути використані для підтримки миру та безпеки в Африці [12].

Рада з миру та безпеки є органом (базується в Аддіс-Абебі, Ефіопія), який безпосередньо підпорядковується Асамблеї АС та на який покладена місія реалізації її рішень, на кшталт Ради Безпеки ООН. РМБ та складається з 15 членів, з яких 5 обираються на термін в 3 роки, а 10 учасників на дворічний термін. Відбір в члени РМБ відбувається за принципом збереження регіонального балансу між учасниками АС – виділяються 5 регіонів, окрім того важливими критеріями членства виступають спроможність надати військову та фінансову допомогу АС, наявність політичної волі до цього, а також ефективна дипломатична присутність в міжнародних відносинах на континенті. РМБ приймає самосійне рішення щодо проведення інтервенцій до будь-якої країни континенту у випадках проявів актів геноциду, злочинів проти людяності, кримінальних злочинах, або застосовує силу за проханням держави-члена, у випадках спроб насильницької зміни влади або при проявах повстанських дій [8]. Таким чином за РМБ закріплені функції миротворчості, підтримання миру та миробудівництва. Всі держави АС декларують надання військової допомоги рішенням РМБ з метою мінімізації проявів конфліктних взаємодій. РМБ працює в режимі проведення засідань на рівні голів держав та урядів, міністерському та представницькому рівнях. В цілому значення РМБ охарактеризував президент Малі Альфа Умаре Конаре, який відзначив, що «ми повинні відійти від імпровізацій та постійного звернення до зовнішньої допомоги. Врешті, ніхто не буде встановлювати міцного миру в Африці, окрім самих африканців» [11].

Рада миру та безпеки згідно положень «Протоколу про створення ради миру та безпеки Африканського союзу» від 9 липня 2002 року має групу допоміжних органів, які забезпечують йому більш ефективне функціонування. До цих структур належать Група

мудреців, Африканські резервні сил постійної готовності, Військово-штабний комітет, Континентальна системи раннього попередження та Африканський фонд миру [9].

Група мудреців (ГМ) є консультативним органом РМБ АС та складається з п'ятьох членів, які обіймають посади протягом трьох років. ГМ надає РМБ АС своє бачення та рекомендації щодо вироблення оптимальних варіантів запобігання, управління та розв'язання конфліктних ситуацій. Окрім того, оскільки до складу ГМ обираються найбільш авторитетні представники політичної та військової сфери, то на групу покладена функція посередництва при проведенні переговорних процесів в різноманітних кризових ситуаціях. Представники до складу ГМ обираються від Північного, Східного, Південного, Західного та Центрального регіонів Африки, і вперше Група була сформована в грудні 2007 року.

Африканські резервні сили постійної готовності (АРСПГ), що складаються з п'яти регіональних багатонаціональних бригад, та мають виконувати роль континентальних збройних сил Африки з цивільним та поліцейським компонентами. Функцією АРСІГ є постійна готовність до проведення операцій з ефективного підтримання миру та примушення до миру. На формування Африканських резервних сил був відведений період 2003-2010 років. На сьогоднішній день до складу АРСІГ входять наступні регіональні бригади високого рівня готовності: ECOBRIG (15 держав Західної Африки), SADCBRIG (13 держав Південної Африки), EASBRIG (8 держав Східної Африки), NASBRIG (6 держав Північної Африки) та Багатонаціональні сили Центральної Африки – FOMAC (10 держав Центральної Африки), які складаються з 3 бригад різного рівня готовності [4].

В даний час АРСІГ мають 6 типів мандатів *inter alia* на право використання військової сили: 1) місії спостереження та моніторингу; 2) інші типи миротворчих операцій; 3) військові інтервенції 4) превентивне врегулювання конфлікту; 5) операції з відновлення миру; 6) операції з надання гуманітарної допомоги.

Військово-штабний комітет (ВШК), який розміщується в Аддіс-Абебі та складається з військових аташе держав-членів АС, виконує консультативну функцію щодо військових питань, надаючи актуальну інформацію голові АС та РМБ АС, які пов'язані із сферою підтримання миру та безпеки.

Континентальна система раннього попередження (КСРП) є підрозділом, на який покладається завдання виявлення ознак конфліктності та їх превентивного врегулювання. КСРП складається з двох елементів: 1) «the situation room», яка розміщується в Директораті з питань з управління конфліктами в Аддіс-Абебі та займається збором та аналізом інформації по індикаторам раннього попередження; 2) Підрозділи спостереження та моніторингу регіонального рівня (ПСМРР), які збирають відомості на місцях та скеровують інформацію до «the situation room». Станом на 2009 рік працювала мережа з 5 регіональних моніторингових підрозділів в Сірті, Абуджі, Лібревілі, Габороне та Найробі [5].

Щодо Африканського фонду миру (АФМ), то дана установа є автономним джерелом для фінансування операцій з підтримання миру та безпеки, та отримує фінансування безпосередньо з бюджету Африканського союзу за рахунок внесків держав-членів. В 2009 році було прийнято рішення про збільшення фінансування АФМ з бюджету АС в два рази з 6 до 12%. Але при цьому треба відзначити, що АФМ переживає ті ж складності, що і фонд миру ООН, - внески держав до фонду є недостатніми та часто робляться не систематично, через труднощі з якими стикаються держави Африки [10]. В 2010 році загальний бюджет АС зріс на 20% у порівнянні з бюджетом 2009 року та склав 200 млн.\$, отже загальні витрати на безпеку складуть 24 млн.\$ [13]. Проте, ці кошти є абсолютно недостатніми, оскільки наприклад загальні витрати на фінансування гібридної місії АС та ООН в Дарфурі (ЮНАМІД) на період 01 липня 2008 – 30 червня 2009 року сягнули 1,7 млрд.\$.

В підсумку, хотілося б окреслити майбутні перспективи АС. І тут доречним буде навести думку генерального директора відділу по зовнішнім та військово-політичним зв'язкам Ради Європейського союзу англійця Роберта Купера, який вважає, що Африканський союз був створений шляхом експорту моделі Європейського союзу, але при цьому зазначає, якщо цей проект буде мати успіх, то він буде виглядати зовсім по іншому ніж успіх ЄС. Головним чином через те, що ЄС був створений державами, які певним чином були надто сильними, в той час, як Африканський союз є спробою вирішити проблеми надзвичайно слабких держав. Крім того, Купер низку африканських держав відносить до категорії «досучасних», оскільки в них панує беззаконня, а хаос та війна є нормою життя, як наприклад Сомалі, тоді як більшість держав ЄС вже є «пост сучасними державами», та прагнуть зреалізувати ідеали відкритості, права та взаємної безпеки [6]. Отже, щоб створити модернову континентальну систему безпеки в Африці та укріпити роль АС в ній, замало підтримувати ефективність функціонування наддержавних інститутів в умовах, коли модернізації потребують державні механізми безпеки значної кількості фундаторів багатонаціональних проектів.

Література

1. Усов В. Перемены в Африке. От панафриканизма к созданию Африканского союза//Азия и Африка сегодня. – М.: Институт востоковедения РАН – №10. – 2002. – С.8-13
2. Усов В. Африканский союз год спустя//Азия и Африка сегодня. – М.: Институт востоковедения РАН– №1. – 2004. – С.46-49
3. Шараев С. К итогам саммита в Того// Зарубежное военное обозрение. – М.: Красная звезда – №8. –2000. – С.17
4. Burgess S. The African Standby Force, Sub-Regional Commands, and African Militaries [Електронний ресурс]. – Montgomery: Air War College, 2010. – Р.3. – Режим доступу: <http://www.docstoc.com/docs/43837648/The-African-Standby-Force-Sub-regional-Commands-and-African>
5. Cilliers J. Towards a Continental Early Warning System for Africa [Електронний ресурс]. – Pretoria: The Institute for Security Studies. – Occasional Paper 102. – April 2005. – Режим доступу:<http://www.iss.co.za/pubs/papers/102/Paper102.htm>
6. Cooper R. The Post-Modern State and the World Order . – London: Demos, 2002. – Р.8
7. Engel U., Porto J.G. Africa's New Peace and Security Architecture: Promoting Norms. – Surrey: Ashgate Publishing Limited. – 2010. – Р.5
8. Kioko B. The right of intervention under the African Union's Constitutive Act: From Non-Interference to Non-Intervention [Електронний ресурс]// International Review of the Red Cross No 852. –2003. – Р. 807-825. – Режим доступу: [http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0nsf/htmlall/5WNJDL/\\$File/IRRC_852_Kioko.pdf](http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0nsf/htmlall/5WNJDL/$File/IRRC_852_Kioko.pdf)
9. Protocol Relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union [Електронний ресурс]. – 09.07.2002. – Режим доступу:http://www.au2002.gov.za/docs/summit_council/secprot.htm
10. Sasman C. AU Call - Make Peace Happen [Електронний ресурс]//AllAfrica. – 02.07.2010. – Режим доступу: <http://allafrica.com/stories/201007020578.html>
11. Sebelebele M. Africa's peace, security body [Електронний ресурс]//BuaNews . – 27 May 2004. – Режим доступу: http://www.southafrica.info/ess_info/sa_glance/constitution/au-peacesecurity.htm
12. Solomon H. Towards a Common Defence and Security Policy in the Southern African Development Community, Pretoria: Africa Institute of South Africa. – 2004. – 256 p.

13. Tekle T.A., USD 200 Million Agreed for 2010 Africa Union Budget [Електронний ресурс]//Sudan tribune. – 01.02.2010. – Режим доступу: <http://www.sudantribune.com/spip.php?article33967>

Сухіашвілі Д.*

ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ВІДНОСИН ГРУЗІЇ ТА ЄС

Трансформація політичного режиму в Грузії суттєво вплинула на теорію демократичного транзиту, поставивши перед науковою спільнотою завдання виявлення загального й особливого в політичних змінах у цій країні. Необхідність дослідження відносин між Європейським Союзом (ЄС) та Грузією стала особливо нагальною після «Револуції троянд», яку часто називають найбільш значною подією з часів падіння комуністичного режиму.

Грузія зазнала глибоких змін за останні 5-6 років, спрямованих на створення життєздатної демократії, заснованої на повазі прав людини, верховенства закону і ринкової економіки. Прогрес у цьому напрямку є видимим і відчутним. У досить короткий термін Грузія була перетворена з майже недієздатної держави у дуже успішну країну, що розвивається згідно ефективним державним інститутам і одним з найбільш швидко зростаючих економік в регіоні. Крім того, Грузія отримала реальні перспективи європейської та євроатлантичної інтеграції, те, що було практично неможливо ще кілька років тому.

Необхідно відзначити, що дана проблематика, в цілому, залишається недостатньо розробленою у вітчизняній і зарубіжній політичній науці. Однак деякі праці вже з'явилися в науковій печаті. Це роботи Капанадзе С., Апраїдзе Д., але вони дуже схематично відображають дану проблему.

Зовнішньополітичні відносини Грузії і ЄС, будуються на основі Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) між Грузією, з одного боку, Європейськими співтовариствами і їх державами-членами – з іншого боку, підписаної 22 квітня 1996 р. в м. Люксембург (Люксембург). Угода набула чинності 1 липня 1999 р. після проходження її ратифікації в Парламенті Грузії, Європейському Парламенті та національних парламентах держав-членів ЄС. УПС була затверджена строком на 10 років з подальшим щорічним автоматичним продовженням, якщо жодна із сторін не заявить про його денонсацію. УПС – рамкова угода, що заклала міцний фундамент для розвитку діалогу сторін з політичних, економічних, культурних питань на початку XXI сторіччя. Вона заклала підґрунтя для подальшого розвитку та поглиблення двосторонніх відносин [1].

У 2003-2004 р. Комісія висунула пропозицію про проведення нового зовнішньополітичного курсу ЄС - Європейської політики сусідства рамкової політики, яка охоплює його східних і південних сусідів. Цю пропозицію було продиктовано зацікавленістю ЄС мати оточення зі стабільних, процвітаючих сусідів. ЄС розглядає сприяння політичному і економічному розвитку своїх сусідів як найкращу гарантію миру, безпеки і довгострокового добробуту.

Європейська Політика Сусідства (ЄПС) являє собою новий підхід Європейського Союзу до сусідніх країн з метою зміцнення відносин між ЄС і країнами-сусідами ЄС та співпраці щодо створення зони безпеки і добробуту, «кільця дружніх країн» на кордонах Європейського Союзу. ЄПС також покликана надати країнам-сусідам ЄС можливість тіснішої співпраці з ЄС у галузі політики, безпеки, економіки та культури.

* аспірант Донецького національного університету
Науковий керівник: проф. Крапівін О.В.

Грузія приєдналася до ЄПС в 2004 р. за власною ініціативою, поряд з Вірменією і Азербайджаном. ЄПС дало можливість адаптації законодавства Грузії до стандартів ЄС. В основному ЄПС знайшла своє відображення у підтримці ЄС реформ в Грузії щодо встановлення верховенства закону, а також стала основою для створення сприятливого клімату для інвестицій та бізнесу [2].

У травні 2004 р. уряд Грузії схвалив ідею про Національну програму гармонізації грузинського законодавства із законодавством ЄС. На підставі секторальних програм, складених окремими відомствами, була сформована загальнонаціональна програма на 2004-2006 рр. Після того, як в червні 2004 р. Рада Міністрів ЄС включила Грузію в Європейську політику сусідства, в країні почалося формування інституційної основи для активізації стосунків з ЄС. В кінці 2004 р. було утворено спеціальне міністерство європейської та євроатлантичної інтеграції, а в рамках решти міністерств – відповідні департаменти. В парламенті Грузії був створений спеціалізований комітет з європейської та євроатлантичної інтеграції. Завдання новоствореного міністерства – координація діяльності грузинського уряду у сфері інтеграції на європейському і євроатлантичному напрямках і нагляд за нею. Зокрема, воно контролює хід реалізації УПС, процес гармонізації місцевого законодавства з європейськими нормативами і діяльність з включення в Європейську політику сусідства. При міністерстві створена консультативна експертна рада з представників неурядових організацій.

Важливим кроком між сторонами стала програма «Східного партнерства» з ініціативою Польщі та Швеції. Для початку, треба відмітити, що «Східне партнерство» - це документ, що визначає рамки для «більш амбітного партнерства» між ЄС та Грузією, Вірменією, Азербайджаном, Молдовою, Україною та Білоруссю. Пріоритетне місце в цій програмі належить економічним питанням та проблемам енергетичної безпеки; а також допомозі, спрямованій на підтримку внутрішнього демократичного розвитку країн-учасниць [3].

З часу приєднання до ЄС двох чорноморських країн, Румунії та Болгарії у 2007 році, Євросоюз отримав стратегічну географічну присутність в регіоні та можливість виступити впливовим регіональним гравцем, так як це має місце у Середземномор'ї та в Балтійському регіоні.

Спробою створити єдині рамки для багатьох напрямків діяльності ЄС в Чорноморському регіоні є «Чорноморська синергія», програмний документ, випущений у 2007 році. Цей документ є декларативним та не дає чіткого пояснення політичної позиції ЄС з проблемних питань Чорноморського регіону. У цьому проекті активно бере участь і Грузія [4].

В липні 2010 р. Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон прибула до Грузії, після чого стартували офіційні переговори щодо Угоди між Грузією і Євросоюзом про асоціацію. А у жовтні 2010 року ЄС і Грузія підписали угоду згідно з яким Євросоюз виділить Грузії 30 мільйонів євро протягом 2011-2013 років на підтримку державних інститутів, що здійснюють реформи.

Останні роки Грузія продовжує проводити прозахідну зовнішню політику, спрямовану на більш тісні контакти з ЄС в дусі тих документів та домовленості, які вже є і працюють.

Література

1. The partnership and Cooperation Agreement-Режим доступу://http://mfagov.itdc.ge/files/459_9684_628304_44.pdf (анг.мовою)
2. Європейська політика сусідства (груз.мовою)// Режим доступу: http://www.mfa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=461

3. Східне партнерство (груз.мовою)//Режим доступу: http://ec.europa.eu/delegations/georgia/eu_georgia/political_relations/political
4. Чорноморська синергія (груз.мовою)//Режим доступу: http://ec.europa.eu/delegations/georgia/eu_georgia/political_relations/political_framework/black_sea_synergy/index_k a.htm

*Корчака М.В.**

ЛІСАБОНСЬКА УГОДА: НОВІ ІНСТИТУТИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

У процесі розширення ЄС, коли кількість країн-учасниць збільшилась від 6 до 27, постало питання про ефективніше керування такою складною інституцією як ЄС. З метою покращення управління, керівники об'єднаної Європи запропонували внести певні зміни і початок цих змін – 1 грудня 2009 року, офіційна дата впровадження Лісабонського Договору. Лісабонська Угода є синтезом двох юридичних документів: Угода ЄС і Угода про функціонування ЄС. Цей документ спрямований на реформування системи управління ЄС, а також на зміцнення його ролі і позицій на світовій арені. Ця, багато в чому інноваційна угода, покликана закласти основи функціонування ЄС на найближчі 15-20 років.

Лісабонська Угода передбачає суттєві інституційні та функціональні зміни в сфері зовнішніх відносин та безпеки. Серед головних нововведень - запровадження чільної адміністративної посади постійного голови Європейської ради (головного політичного органу ЄС), що готуватиме наступні саміти Євросоюзу й головуватиме на них, а також виступатиме в представницькій ролі від імені ЄС. На цю посаду терміном на два з половиною роки був обраний колишній прем'єр-міністр Бельгії Херман ван Ромпей.

Нині на засіданнях Європейської ради, тобто на самітах ЄС, головами по черзі стають керівники держав чи урядів тих країн, які за ротацією головують по півроку в ЄС.

Європейська рада, яка досі була сукупністю самітів керівників країн ЄС, у свою чергу, стає постійною інституцією, що діятиме й поміж самітами.

Зміцнення загальної зовнішньої політики та політики безпеки є необхідною умовою перетворення ЄС в «силу, яка має на меті змінити напрямок світової політики... і обмежити глобалізацію моральними межами» [1]. У зв'язку з цим встановлення посади голови Європейської Ради має особливе значення для зовнішньої політики, оскільки вона досі здійснюється на основі міжурядового співробітництва.

Іншою інновацією є створення єдиної координаційної посади в зовнішньополітичній галузі, верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки, що отримує в підпорядкування створювану нову зовнішньополітичну й дипломатичну інституцію – Європейську службу зовнішніх дій. Ця посада замінить собою дві дотеперішні: верховного представника зі спільної зовнішньої політики і політики безпеки та комісара ЄС із зовнішніх відносин. Міністром іноземних справ Євросоюзу була обрана британка Кетрін Ештон.

Нова угода також запроваджує декілька дуже важливих інструментів, спрямованих на розвиток загальної зовнішньої політики та політики безпеки: Служба зовнішніх дій; Європейське Агентство з питань оборони; постійне структуроване співробітництво і принципи солідарності та узгодженості.

На особливу увагу заслуговують два інструменти, які фігурували в попередніх угодах: це Європейське Агентство з питань оборони (ЄАО) і постійне структуроване співробітництво.

* здобувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Крушинський В.Ю.

Відтепер ЄАО виконуватиме три основні функції в сфері європейської політики оборони: визначатиме можливості оперативного реагування, нарощуватиме промислову і технологічну базу оборонного сектору і даватиме оцінку військовому потенціалу. Інакше кажучи, ЄАО стає технічним органом Ради з військових можливостей.

Постійне структуроване співробітництво – це спільний інструмент зміцненого співробітництва в сфері безпеки та оборони, спрямований на те, щоб полегшити створення центральної групи країн-членів, які б мали необхідні ресурси та прагнення для виконання більш просунутих стратегічних військових завдань, ніж ті, які здійснюються всіма країнами-членами. Слід зазначити, що існують нейтральні країни такі як Австралія, Ірландія та Фінляндія, які відповідно до своїх конституцій чи політичних позицій не можуть брати участь у військових союзах.

Президент ЄС Х. Ван Ромпей у своїй промові в Коледжі Європи підкреслив, що створені інститути та інструменти не означають, що зовнішня політика ЄС вже існує чи буде сформована найближчим часом – вони лише дозволяють поетапно формувати цю політику та впроваджувати її.

Література

1. European Council. Laeken Declaration on the Future of the European Union, Laeken, 15 and 15 December 2001.
2. Борко Ю. Актуальный комментарий. Институциональный кризис завершился /Европейский Союз: факты и комментарии. Выпуск 58: октябрь–декабрь 2009 г./ Под редакцией: Борко Ю.А. (отв.ред.), Буториной О.В., Журкина В.В., Потемкиной О.Ю., Москва, с. 5-9.
3. Данилов Д. Общая внешняя политика, политика безопасности и обороны /Европейский Союз: факты и комментарии. Выпуск 59: январь-март 2010 г./ Под редакцией: Борко Ю.А. (отв.ред.), Буториной О.В., Журкина В.В., Потемкиной О.Ю., Москва, с. 19-23.
4. Данилов Д. Общая внешняя политика, политика безопасности и обороны /Европейский Союз: факты и комментарии. Выпуск 61: июль-сентябрь 2010 г./ Под редакцией: Борко Ю.А. (отв.ред.), Буториной О.В., Журкина В.В., Потемкиной О.Ю., Москва, с. 18-24.

Софронів О.О.*

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проаналізувавши основні напрямки державної політики із забезпечення національної безпеки України [2], можна дійти висновку, що військово-технічне співробітництво (ВТС) є не тільки однією зі специфічних галузей діяльності, а й однією із найбільш чутливих сфер зовнішньоекономічної політики держави. Це особливо важливо за сучасних особливостей геополітичного та геостратегічного положення України, які об'єктивно передбачають могутній вплив на неї як традиційних, так і нових конкурентів в економічній, військовій, соціально-політичній та інформаційній сферах національної безпеки. За таких умов, визначаючи значення ВТС у загальній системі забезпечення національної безпеки України, необхідно виходити з таких об'єктивних міркувань:

по-перше, система ВТС виступає, передусім, інструментом зовнішньої політики держави, що забезпечує її присутність в певній країні та регіоні, забезпечуючи формування партнерських відносин і регіонального балансу сил;

по-друге, його розгляд лише з комерційної точки зору стає недоцільним, оскільки чинник комерційної вигоди – це явище вторинне порівняно з довготривалим ефектом від такого співробітництва;

по-третє, в процесі його здійснення пріоритет має надаватися інтересам держави та геополітичному розвитку ВТС на регіональному або субрегіональному рівнях;

по-четверте, його розвиток з іноземними державами має сприяти підтримці власного товаровиробника та стимулювати розвиток науково-технічного прогресу в державі;

по-п'яте, за реальних умов воно виступає як вискоєфективний механізм, а іноді й засіб забезпечення інтересів України в окремих регіонах світу [3].

Отже, враховуючі наведене вище, ВТС має важливе значення для України, оскільки результати його здійснення, із урахуванням конкретних історичних внутрішніх обставин і зовнішніх чинників, формуються також політичні цілі та завдання держави щодо забезпечення національної безпеки держави.

Метою ВТС України з іноземними державами є забезпечення національних інтересів і безпеки, оснащення Збройних Сил та інших військових формувань України сучасним озброєнням і військовою технікою, товарами військового призначення, розвиток експортного потенціалу ОПК, підвищення науково-технічного та технологічного потенціалу оборонної галузі України.

Цілями ВТС є, зокрема, у воєнно-політичній, воєнно-економічній, військово-технічній сферах:

завоювання (утримання) та закріплення політичного лідерства в окремих регіонах світу та країнах;

забезпечення можливості через ВТС впливати на політичний, економічний і воєнний стан на глобальному та регіональному рівнях, а в Україні – забезпечення, балансування

* ад'юнкт Воєнно-дипломатичної академії
Науковий керівник: проф. Ягупов В.В.

розвитку бойового потенціалу Збройних Сил України на базі науково-технологічних досягнень у національному ОПК і використання науково-технологічних досліджень іноземних держав у власних інтересах;

отримання валютних коштів для державних потреб, підвищення конкурентоспроможності військової продукції України на світових ринках озброєнь.

У внутрішній політиці – це забезпечення економічного розвитку ОПК, інститутів, організацій оборонної галузі; сприяння стабільності економічного та соціально-політичного розвитку українського суспільства [4].

Крім того, згідно з Указом Президента України № 422/99р до ВТС належать такі види діяльності:

інформаційний обмін;

укладання міжнародних договорів України та зовнішньоекономічних договорів (контрактів) щодо експорту-імпорту товарів військового призначення (ТВП) та товарів подвійного використання (ТПВ), а також надання спеціальних послуг;

експорт та імпорт товарів військового призначення, у тому числі консультаційних, маркетингових, посередницьких та інших видів послуг;

наукова, науково-технічна, науково-виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності;

організація і проведення виставок, конкурсів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів щодо ТВП;

співробітництво з міжнародними організаціями у сфері ВТС;

інші види діяльності у цій сфері, які не суперечать законодавству України та нормам міжнародного права [5].

Державне регулювання діяльності ВТС здійснюється шляхом:

а) визначення його напрямів відповідно до політичних та економічних інтересів України;

б) встановлення заборони і обмежень на експортно-імпортні операції щодо ТВП з метою забезпечення безпеки й оборони, економічної стабільності, захисту внутрішнього ринку, збереження і зміцнення позицій України політичного і економічного характеру, додержання міжнародних зобов'язань про скорочення і ліквідацію озброєнь, про нерозповсюдження зброї масового ураження;

в) недопущення до участі у ВТС підприємств, установ, організацій, якщо вони у випадках, передбачених законодавством, не мають спеціальних повноважень і дозволів чи висновків і не зареєстровані в установленому порядку у відповідних державних органах;

г) визначення випадків страхування експортних операцій щодо товарів військового призначення, а також кредитів, наданих українськими та міжнародними банками, банками іноземних держав чи за участю іноземного капіталу, спеціалізованими страховими акціонерними товариствами, контрольний пакет акцій яких належить державі.

Спектр діяльності у сфері ВТС охоплює як значну кількість центральних органів виконавчої влади (учасники ВТС), так і значну кількість суб'єктів ВТС, які отримали повноваження на здійснення зовнішньоекономічної діяльності з ТВП та ТПВ. Кожний із учасників виконує певні властиві тільки йому завдання, які у сукупності складають відповідну складну систему ВТС держави. При виконанні завдань, суб'єктам і учасникам ВТС приходиться вступати у відносини як між собою, так і з представниками іноземних держав, а саме представляти інтереси України в міждержавних стосунках. Зазначена діяльність вимагає від них певних скоординованих дій.

Активізація міжнародної діяльності у сфері контролю над озброєннями та роззброєнням, протидія терористичній загрозі, а також розвиток і поширення двосторонніх і

багатосторонніх заходів зміцнення довіри та безпеки в сучасних умовах загальної глобалізації починають відігравати все більшу роль у дотриманні міжнародної безпеки, а також викликають все більшу зацікавленість у спеціальних відомствах провідних країн світу [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що розвиток ВТС з іншими державами є одним із актуальних завдань будь-якої розвинутої країни. У сучасних умовах міжнародне ВТС України з іноземними державами набуває пріоритетності розгляду в системі забезпечення національної безпеки і оборони України.

Література

1. Конституція України / Відомості Верховної Ради. - 1996.- № 30. -141с.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV / Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – ст. 351.
3. Невідома Н., Державне регулювання діяльності у сфері військово-технічного співробітництва України з іноземними державами./ Збірник наукових праць УАДУ при Президентові України, випуск 2, частина IV. - 2003.
4. Указ Президента України від 27 серпня 2003 року № 913/2003 «Про Концепцію військово-технічного співробітництва України з іноземними державами на період до 2010 року» / Офіційний вісник України. – 2003. – № 35. – 82 с.
5. Указ Президента України від 21 квітня 1999 року № 422/99 «Про заходи щодо вдосконалення військово-технічного співробітництва України з іноземними державами». / Офіційний вісник України. – 1999. – № 16. –24с.
6. Офіційний електронний сайт Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння www.defense-ua.com
7. Офіційний електронний сайт Українського Центру економічних і політичних досліджень імені О.Разумкова www.ucerps.com.ua

Трушковський О.І.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

У сучасних умовах інтеграційні процеси світової економіки впливають на вихід вітчизняної продукції на світові ринки та на її конкурентоздатність. Одним із чинників, що сприяє її підвищенню, є виважена державна політика в сфері стандартизації на національному та особливо на міжнародному рівнях. Основним напрямом якої має бути розвиток стандартизації на базі її гармонізації з існуючими міжнародними положеннями, нормами та правилами. В зв'язку з чим виникає проблема дослідження суті державної політики в сфері стандартизації, а саме – міжнародного співробітництва між країнами в цій сфері.

Згідно з чинним законодавством, основними принципами державної політики у сфері стандартизації є такі:

- підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників;
- відповідності стандартів законодавству;
- адаптації до сучасних досягнень науки і техніки з урахуванням стану національної економіки;
- пріоритетності прямого впровадження в Україні міжнародних і регіональних стандартів;
- дотримання міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації;
- участі у міжнародній (регіональній) стандартизації;
- прийняття і застосування органами стандартизації на території України Кодексу добросовісної практики з розроблення, прийняття і застосування стандартів відповідно до Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі, що є додатком до Маракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 року.

Практично всі проблемні питання, що стосуються міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації та міжнародної стандартизації взагалі, мають відношення до Міжнародної організації стандартизації ISO. Це:

головна міжнародна неурядова організація, що розробляє і впроваджує міжнародні стандарти в усі сфери суспільного життя. Вона створена з метою сприяння розвитку стандартизації у світовому масштабі для забезпечення міжнародного товарообміну та взаємодопомоги, а також співпраці в області інтелектуальної, наукової, технічної та економічної діяльності. Діяльність ISO пов'язана зі стандартизацією широкого спектру товарів, технологій і послуг різних областей, включаючи машинобудування, хімічну промисловість, неметалічні матеріали, руди та метали, інформаційну техніку, телекомунікацію, сільське господарство, будівництво, текстильну промисловість, виробництво й використання енергії, кораблебудування, банківські й фінансові послуги, захист навколишнього середовища, охорона здоров'я й безпека, освіта тощо.

Нині, практично, 85-90% усіх міжнародних стандартів, які взагалі розробляються у світі, розробляє ISO. Стандарти, які вона розробляє (особливо технічні), набули також широкого застосування у країнах-виробниках військової продукції.

* ад'юнкт Воєнно-дипломатичної академії
Науковий керівник: проф. Ягупов В.В.

Стандарти ISO представляють собою ретельно відпрацьовані варіанти технічних вимог до продукції (послуг), що значно полегшує обмін товарами, послугами, технологіями між всіма країнами світу. ISO разом з IEC (Міжнародною електротехнічною комісією) і ITU (Міжнародним союзом електрозв'язку) створила стратегічне партнерство з Світовою організацією торгівлі (WTO), маючи при цьому спільну мету щодо сприяння вільній, справедливій глобальній системі торгівлі. Політичні угоди, досягнуті в рамках WTO, вимагають підтримки у вигляді технічних угод. ISO, IEC і ITU, як три основні організації з міжнародної стандартизації, мають взаємодоповнюючі можливості, структуру, знання та досвід для того, щоб надати цю підтримку. Що в свою чергу сприяє зростанню глобального ринку. ISO є мережею національних організацій зі стандартизації з 157 країн світу, загальний валовий продукт яких складає 90 %.

Україна є членом ISO з січня 1993 року і представлена в ній національною організацією зі стандартизації – Держспоживстандартом. З 229 технічних комітетів ISO, які розробляють міжнародні стандарти, Україна бере участь у роботі лише 92. Українські фахівці також беруть участь у роботі близько 15 % технічних комітетів, створених ISO.

Таким чином, участь у міжнародних організаціях зі стандартизації дає можливість отримати доступ до спеціальної інформації про наукові дослідження, новітні розробки, економічний потенціал країн-членів міжнародних організацій зі стандартизації, напрямки їх розвитку та переважної діяльності. Особливий інтерес для формування державної політики України в сфері стандартизації, мають становити заходи щодо виконання зобов'язань, зумовлених участю України в міжнародних (регіональних) організаціях стандартизації, співпраця у сфері стандартизації з відповідними органами інших держав, участь у підготовці міжнародних і регіональних стандартів, які розробляються відповідними міжнародними та регіональними організаціями. Результати аналізу статусу, структури, положення, функціонування та завдань структур стандартизації України показали, що вони тісно пов'язані з аналогічними міжнародними організаціями. Підтримування активної позиції України щодо розвитку співробітництва з міжнародними організаціями та країнами в галузі стандартизації відкриває можливості для України в отриманні інформації про плани та наміри країн-членів міжнародних організацій зі стандартизації в сферах розвитку та впровадження новітніх технологій та принципів, що будуть застосовуватись в різноманітних галузях країни, у тому числі в сфері оборони.

Політологічний аналіз міжнародного співробітництва України в сфері стандартизації дасть можливість розроблення науково-методичних рекомендацій щодо вдосконалення державної політики України в цій сфері.

*Вишньов В.**

НАСЛІДКИ ДЛЯ ІНДО-АМЕРИКАНСЬКОЇ ЯДЕРНОЇ УГОДИ В РАЗІ ПОВТОРЕННЯ ІНДІЙСЬКИХ ЯДЕРНИХ ВИПРОБУВАНЬ

1 жовтня 2008 року Сенат США ратифікував американо-індійську угоду зі співробітництва у сфері мирної атомної енергетики та нерозповсюдження. Дана угода передбачала розподіл ядерних об'єктів Індії на 2 групи: 1) «мирні», які Були поставлені під гарантії МАГАТЕ (15 реакторів); 2) ті, що використовувались у військових цілях. В обмін на постановку частини ядерних об'єктів від гарантії, Індію було виключено зі списку країн, до яких заборонено експортувати ядерні матеріали та інші «чутливі технології» (але лише якщо все це буде використовуватися на об'єктах, які поставлені під гарантії) [1, с.2].

Сполучені Штати також натиснули на Групу ядерних постачальників (ГЯП), так що консенсусним рішенням усі члени ГЯП зняли обмеження. Відповідно, повернення до обмежень щодо Індії видається тепер вкрай важким через необхідність нового консенсусного рішення, а це вже майже неможливо через зацікавленість певних країн (так, Індія вже уклала багатомільйонні контракти з Російською Федерацією, Сполученими Штатами, Францією, Канадою та Казахстаном).

Фактично, адміністрація Дж.Буша-молодшого підписала достатньо сумнівну угоду без видимих переваг для себе (окрім перспективи отримання значних надприбутків для напівдержавних військових компаній) [2]. У той же час, була застосована система подвійних стандартів, яка значно погіршила і без того нелегку справу ядерного нерозповсюдження – Група ядерних постачальників втратила свій авторитет, адже вона створювалась сааеме у відповідь на випробування «індійського мирного атомного пристрою» у 1974 році.

На сьогоднішній день немає причин підозрювати Індію у намірі провести чергові ядерні випробування, однак, все ще може повторитися ситуація із випробуваннями 1998 року, які стали прикрою несподіванкою для всієї світової спільноти. Не так давно відставні військові високопосадовці (наприклад, Сантханам) виступали із заявами, що Індії вкрай необхідно ще раз встигнути провести випробування термоядерної зброї, доки країною ще не підписаний Всеохоплюючий договір про заборону випробувань ядерної зброї.

На це є дві причини: 1) показати ефективність та реальність своїх засобів ядерного стримування; 2) виникло питання щодо успішності термоядерних випробувань 1998 року. За свідченнями спеціалістів потужність вибухів не досягла навіть половини від запланованої потужності у 35 Кт. Та й повністю гарантувати успішність подальших термоядерних вибухів лише після однієї серії випробувань майже неможливо [8].

Звісно, на сьогодні подібні випробування загрожують Індії міжнародною ізоляцією та нереальністю подальшого отримання постійного місця у Раді Безпеки ООН в разі її реформування, але формулювання висловлювань військових («...що буде, коли (замість «що буде, якщо...») Індія повторно випробує ядерну зброю» примушує задуматись.

Під час своєї зустрічі із президентом США Бараком Обамою прем'єр-міністр Індії М.Сінгх обіцяв до кінця 2010 року ратифікувати Всеохоплюючий договір про заборону випробувань ядерної зброї, вже майже ясно, що акт ратифікації не буде виконано в заявле-

* студент 6 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Галака С.П.

ний термін. Та й сам Обама досить обережно поводить себе щодо цієї угоди (США постійно затягують поставки «чуттєвих технологій») [3].

Де-факто, дана угода в значному ступені допомагає індійській військовій програмі, адже вивільнює для військових цілей ядерних матеріалів, у яких Індія відчуває значний дефіцит (навіть «ядерний пристрій» 1974 року був зібраний з американо-канадського плутонію, який було збагачено на американській важкій воді).

Що ж можуть зробити Сполучені Штати у випадку повторення індійських термоядерних випробувань? По-перше, США можуть вийти з Угоди (за умовами Угоди вимагається попереднє повідомлення про вихід за 1 рік, однак, через наявність у Індії нових міжконтинентальних балістичних ракетноносіїв Агні-5 США можуть розцінити нові ядерні випробування як загрозу своїй національній безпеці і проігнорувати вимогу щодо терміну виходу з Угоди) [4]. США можуть використати подібну причину для пояснення індійських випробувань (тобто, Індія в разі здійснення випробувань у відповідь на пакистанські або китайські випробування може пояснити їх зміною стратегічної ситуації, тоді США можуть зробити вигляд, що «не помітили» індійських випробувань) [1, с.5].

По-друге, відповідно до Акту про Атомну енергію, США у випадку ядерних випробувань мають право вимагати повернення усіх ядерних матеріалів та обладнання, що Були передані за контрактами за весь період співробітництва між Індією та США [1, с.6].

По-третє, подальші умови торгівлі «чуттєвими технологіями» можуть стати більш жорсткими. Однак, виникає питання, наскільки цей крок буде ефективним, враховуючи широту кола нових партнерів Індії у цій сфері, які навряд чи захочуть відмовлятися від вигідних контрактів [1, с.8].

Тож, відповідь на повторні індійські випробування є складною для прогнозування. Однак, вона буде залежати від наступних факторів:

1) політичної волі Вашингтону. Обама більш рішуче налаштований боротися із розповсюдженням ядерної зброї. Крім того, Президент або Конгрес можуть прийняти новий законодавчий акт, який згорне співпрацю з Індією [5].

2) внутрішньополітичне лобі (сюди буде відноситися як вплив численної індійської діаспори, так і військових компаній, які отримують значні прибутки від військових поставок до Індії) [6].

3) баланс сил в регіоні. Якщо випробування будуть викликані необхідністю демонстрації засобу стримування у відповідь на територіальні зазіхання з боку КНР або Пакистану, то скоріш за все США закриють на них очі, така ж реакція буде і у випадку проведення попередніх ядерних випробувань сусідами Індії. Але якщо випробування не матимуть попередніх серйозних підстав, то відповідь буде жорсткою, адже ситуація може спровокувати дестабілізацію на всьох Пакистан – Афганістан, Іран – Пакистан – КНР [7].

Таким чином, при повторних ядерних випробуваннях США не обов'язково будуть згортати співробітництво з Індією у сфері мирного атому, але все буде залежати від обставин проведення випробувань та тієї Адміністрації США, яка буде знаходитись при владі.

Література

1. Justine Isola If India Tests? The Implications for the Indo-US Civil-Nuclear Deal – IDSA Issue Brief – 26.08.2010. – 10 p.
2. Jayshree Bajoria, Esther Pan The U.S.-India Nuclear Deal. – Backgrounder: Council on Foreign Relations. – 20.11.2009 // http://www.cfr.org/publication/9663/usindia_nuclear_deal.html
3. Brahma Chellaney Obama's India-Nuclear Legacy. – Asian Age. – 18.06.2008 // <http://chellaney.spaces.live.com/blog/cns!4913C7C8A2EA4A30!622.entry>

4. Lawrence W. Korb, Winny Chen US must suspend deal if India tests another nuke. – The Washington Times. – 11.11.2008.
5. Michael A. Levi, Charles D. Ferguson U.S. India Cooperation: A Strategy for Moving Forward. – CSR. - №16. – 06.2006. p.19.
6. Mira Kamdar Forget the Israel Lobby. The Hill's Next Big Player Is Made in India. – The Washington Post. – 30.09.2007.
7. Urjit R.Patel Crucial Deadline for Nuclear Energy Business in India. – The Brookings Institution // http://www.brookings.edu/opinions/2010/0817_nuclear_energy_india_patel.aspx
8. Sanjoy Majumder Indian Nuclear Tests «did not work». – BBC News/South Asia. – 27.08.2009 // <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8225540.stm>

*Капируля М.**

ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ ТЕРОРИСТИЧНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ПОСТБІПОЛЯРНІЙ СИСТЕМІ МВ

Розглядаючи роль ядерної зброї в сучасній системі міжнародних відносин, зокрема, в рамках з'ясування питання про роль ядерної зброї та ядерних матеріалів в рамках виникнення нових загроз, слід зупинитися на розгляді такого питання, як можливість використання терористичними організаціями ядерної зброї.

Прояви міжнародного тероризму в постбіполярній системі є одним з найнебезпечніших конфліктогенних факторів, не в останню чергу тому, що вони найменше з усіх інших піддаються попередженню та врегулюванню. У спробах їм протидіяти з усією очевидністю проявляється криза традиційних механізмів стабілізації міжнародної системи і недостатня готовність нової структури ці фактори стримувати. Хоча міжнародний тероризм існував і в попередніх міжнародних системах, його значення рідко виходило за рамки локального. Тероризм міг відігравати епізодичну роль в протіканні окремих міжнародних конфліктів, але не претендував на загальносистемне значення. Особливості тероризму в постбіполярному світі полягають у розширенні кола суб'єктів терористичної діяльності, набору їхніх стратегій та систем мотивацій, організаційних структур та цілей; вдосконаленні технологічних засобів, які можуть використовуватися терористами: від тактичної конвенційної зброї до зброї масового знищення [1, с. 20-25]. В результаті сучасний тероризм являє собою значно більш складне комплексне явище в порівнянні з попередніми історичними аналогами. Внаслідок збільшення складності та комплексності сучасного тероризму виникає потреба переоцінки стратегій протидії тероризму та нового підходу до вивчення цього явища загалом.

Горизонтальне розповсюдження ядерної зброї в свою чергу викликає особливе занепокоєння в контексті можливості отримання ядерної зброї недержавними акторами міжнародних відносин, особливо це стосується перспективи отримання ядерної зброї терористичними організаціями, продуктивність ядерного стримування яких ставиться під великий сумнів, оскільки, у терористів немає традиційних об'єктів (території, зосередженої армії, населення, об'єктів інфраструктури), проти яких можна було б застосувати ядерну зброю, а отже, роль функції залякування ядерною зброєю, що є важливим елементом ядерного стримування зводиться практично до нуля [3, с. 103-108].

Серед дослідників даної проблеми немає єдиної думки щодо можливості використання терористичними організаціями ядерної зброї.

При розгляді проблеми варто зупинитися на декількох аспектах проблеми.

Перш за все, варто приділити увагу ступеню ризику, що надходить з загрози ядерного тероризму. Для того, щоб визначити ступінь ризику ядерного тероризму, нам потрібно звернутися до декількох змінних. Ступінь ризику ядерного тероризму можна зобразити як функцію можливостей та наслідків втілення терористичного акту з використанням ядерної зброї. Таким чином, ми можемо вивести формулу, згідно з якою:

* студент 6 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Манжола В.А.

$$P = M \times N$$

Відповідно, чим більший ступінь можливостей та позитивних наслідків для терористичних організацій, тим більший ризик становить загроза ядерного тероризму і навпаки.

В свою чергу, Можливість можна представити як добуток намірів та засобів втілення намірів терористичними організаціями ($M = 3 \times \text{Наміри}$) [1, с. 40-60].

Перш за все варто розглянути Можливості використання терористичними організаціями ядерної зброї.

Найбільш важливою складовою можливостей є Засоби втілення ядерного тероризму, тобто, власне, наявність ядерної зброї в організацій.

Дослідники розглядають три основні шляхи отримання ядерної зброї терористичними організаціями: зброю можна вкрасти, купити або ж побудувати.

В світі на сьогоднішній день існує близько 27 тисяч одиниць ядерної зброї, які потенційно є об'єктом для викрадення з боку терористів. Однак, слід зауважити, що зброя, яка знаходиться в арсеналах держав, настільки інтенсивно охороняється, що викрадення можливість її викрадення є мінімальною [2, с. 22-35]. Небезпеку становлять передислокування зброї та її утилізація, коли фізична охорона є не настільки значною. Однак, якщо гіпотетично припустити, що ядерна зброя буде викрадена терористами, то ймовірність застосування залишається вкрай низькою, через те, що ядерна зброя оснащена системою захисту від зовнішнього втручання за допомогою електронних кодів, можливість невірного введення яких обмежується. Крім того, існує ще один ступінь захисту (SAFF), який передбачає проведення послідовного ряду маніпуляцій зі зброєю для її активації. Отже, навіть якщо викрадення ядерної зброї відбудеться, що саме по собі є малоімовірним, можливості для використання такої зброї є мінімальними [1, с. 93-97].

Другою можливістю отримання ядерної зброї є її купівля у ядерних країн. Однак, офіційні уряди не підуть на такий крок, розуміючи, що це призведе до негативних наслідків як для великих ядерних держав, яким вигідно зберігати статус-кво з ядерного питання, так і для невеликих країн, оскільки факти продажу ядерної зброї призведуть до міжнародної ізоляції та санкцій. Більш вірогідним є варіант купівлі ядерної зброї шляхом підкупу окремих корумпованих посадових осіб. В цьому аспекті, занепокоєння викликає, зокрема, Пакистан.

Нарешті, третім способом отримання ядерної зброї є власне виготовлення зброї. Перш за все слід зауважити, що жодна терористична організація, незважаючи на прецедент, який свідчив про такі намагання, не може самостійно виробляти ядерні матеріали, придатні для виготовлення ядерної зброї. Отже, для того, щоб побудувати ядерну зброю, терористам перш за все необхідно мати для цього збагачений уран або плутоній в достатній кількості для побудови ядерної зброї. Хоча ядерні матеріали, придатні для використання для виробництва ядерної зброї важко отримати, все ж таки, прецеденти викрадення таких матеріалів були, хоча й у недостатній кількості для виробництва ядерної зброї. Існують два типи ядерних бомб, для яких потрібно порядку 50 та 25 кілограм збагаченого уран та плутонію відповідно. Інші матеріали для виробництва зброї не становлять дефіциту. Отримання достатньої кількості збагаченого урану або плутонію становлять найбільшу перешкоду на шляху отримання терористичними організаціями ядерної зброї [5, с. 52-57].

Отже, можливість отримання терористичними організаціями є досить низькою, однак не зводиться до нуля.

Якщо припустити, що терорист організаціям все ж таки вдасться отримати ядерну зброю, то доцільним буде розглянути, які Наміри будуть переслідувати терористичні організації.

Першим шляхом використання ядерної зброї є декларування її наявності, тим чи іншим способом, та висунення поряд з цим вимог організації при загрозі застосування зброї. При цьому ціллю таких дій терористів можуть служити як керівництво країни, так і її населення, яке через масову паніку, евакуацію викличе дестабілізацію ситуації в країні та послужить додатковим фактором тиску на керівництво при розгляді поставлених йому вимог.

Другим шляхом є безпосереднє використання ядерної зброї проти різних об'єктів. При цьому не слід забувати, що об'єктами терористів є не безпосередні жертви від терористичних атак, а їх спостерігачі. Першим шляхом безпосереднього використання ядерної зброї є демонстрація без людських жертв. Однак такий розвиток подій малоймовірний, оскільки, навіть якщо тер орг. вдасться здобути ядерну зброю, кількість її буде надзвичайно обмеженою, а тому використання її як засобу демонстрації буде недоцільним, оскільки при відмові об'єкту демонстрації до співпраці, в орг. Може не залишитися дієвих засобів переконання. Другим шляхом є використання зброї проти живих цілей. При цьому існує проблема вибору між використанням зброї проти цивільного або військового населення.

Ядерна зброя також може теоретично служити об'єктом продажу [1, с. 256-285].

Припускається можливість добровільної здачі ядерної зброї, що буде переслідувати дві цілі: по-перше, це буде демонстрацією наявності зброї в організації; по-друге, в разі використання ядерної зброї проти населення, організація ризикує втратити свою базу підтримки, натомість, здавши зброю, соціальна база підтримки орг. Може збільшитися.

Загалом, у своїх вимогах, терористичні організації, незалежно від того, який засіб для висунення вимог вони використають, переслідують дві стратегії - «струмування» та «примусу». При цьому, може коливатися коло об'єктів використання ядерної зброї. Стратегія стримування, тобто намагання утримати об'єкта від певних дій, є більш вірогідною для терорист груп [6].

Розглядаючи наслідки використання ядерної зброї варто зауважити, що у випадках, коли наміри терористів не доходять до прямого використання організаціями ядерної зброї, наслідком отримання даної зброї стануть беззаперечні поступки з боку об'єктів терористів на їх користь. В разі ж безпосереднього використання ядерної зброї, ефект буде набагато сильнішим від використання конвенційної, хімічної та біологічної зброї. Безпосередні ефекти від використання можна розподілити на фізичні втрати об'єктів тероризму(жертви, в залежності від успішності використання ядерної зброї можуть сягати тисяч і навіть десятків тисяч людей, якщо брати за аналогію використання ядерних пристроїв в Хіросімі та Нагасакі), та економічні і політичні втрати, які можуть стати критичними для об'єкту нападу. Таким чином, наслідки використання ядерної зброї є надзвичайно привабливими для терористичних організацій [4, с. 101-115].

Використовуючи вищезгадану формулу, ми можемо зробити висновок, що ризик терористичної атаки з використанням ядерної зброї, зважаючи на те, що можливості є мінімальними, при тому, що наслідки використання є сприятливими для терористичних організацій є нижчим середнього. При цьому, варто звернути увагу, що даний ризик не є мінімальним.

Протидія можливим терористичним атакам за допомогою ядерної зброї є складним питанням перш за все через те, що традиційна логіка ядерного стримування, яка діє між державними акторами не діє в рамках терористичних організацій. Система цінностей терористів відрізняється від системи цінностей національних держав та інших акторів МВ, а отже, не діє теорія раціонального вибору. Основними напрямками щодо протидії виникненню ядерного тероризму можна вважати:

- перешкоджання подальшому поширенню ядерної зброї суверенних держав;

- забезпечення фізичної охорони ядерних об'єктів;
- забезпечення охорони матеріалів для виробництва ядерної зброї та контроль над їх видобутком, особливо в державах, які не мають ядерної зброї;
- контроль за можливими випадками контрабанди ядерних речовин (Ініціатива контролю морських перевезень США);
- розвиток технологічних засобів контролю над ЗМЗ та речовин для її виготовлення;
- покращення діяльності розвідки;
- дотримання та вдосконалення режиму НЯЗ.
- загальні дії, пов'язані з боротьбою з тероризмом як явищем, які повинні носити системний характер та мати на меті знищення основ для виникнення терористичних організацій.

Література

1. Ferguson, C.D., and Potter W. C. The Four Faces of Nuclear Terroris [електронний ресурс] режим доступу // cns.miis.edu/pubs/books/4faces.htm.
2. Ferguson Ch., Kazi Th., Perera J. Commercial Radioactive Sources: Surveying the Security Risks[електронний ресурс]// Center for Nonproliferation Studies, Monterey Institute of International Studies .- Vol. 32.- №2.- 2008. - режим доступу // <http://cns.miis.edu/pubs/papers/op11/op11.pdf>.
3. Speed R. The International Control of Nuclear Weapons. – Stanford, CA: Center for International Security and Arms Control, 1994. – 125 p.
4. Schelling Th. Thinking about Nuclear Terrorism// International Security. – 2002. – Vol. 43, No 2, p. 101-121
5. Morone J, Woodhouse E. Averting Catastrophe: Strategies for Regulating Risky Technologies. - Berkeley: University of California Press, 1996. – 97 p.
6. Blair B., Kendall H. Accidental Nuclear War. – Princeton: Princeton University Press, 1993. – 354 p.

*Мінгазутдінова Г.**

ПРИЄДНАННЯ ПМР ДО УКРАЇНИ ЯК ШЛЯХ ВИЧЕРПАННЯ ПРИДНІСТРОВСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ

Спільна заява президентів України та Росії навесні 2010 р. стосовно питання врегулювання придністровського конфлікту може стати вступом до територіальних змін у регіоні. Зокрема, якщо офіційна частина заяви включала загальні положення про дотримання територіальної цілісності Молдови, то неофіційна містила коментарі стосовно майбутнього Бессарабії [6]. Так, основною тезою останньої є гіпотетичне входження до складу України незвіданої Придністровської Молдавської республіки, а точніше, її «повернення», оскільки у 1924-1940 рр. ця територія вже являла собою частину Радянської України в якості автономної молдавської республіки. У 1940 р., після приєднання Молдови до складу СРСР, Придністров'я перейшло під юрисдикцію цієї республіки [4]. Нагадаємо, сучасна ПМР є незвіданою державою у складі Молдови та згідно з конституцією Молдови є її частиною, хоча де-факто територія Придністров'я, за винятком кількох сіл, Кишиневом не контролюється. Згідно з переписом населення, станом на 2004 р., на території Придністров'я 31,9% населення складають русифіковані молдавани, 30,3% - росіяни та 28,8% - українці.

Крім приєднання до України, стратегічно можна виокремити ще три варіанти вирішення придністровської проблеми. Першим, але найменш вірогідним є возз'єднання з Молдовою, що після збройного конфлікту 1990-х рр. практично неймовірно. Другий підхід, який навряд чи знайде реалізацію – повна незалежність ПМР, яку визнає Росія. Малоймовірність і такого розвитку подій пов'язана із позицією Заходу та ЄС безпосередньо. Нарешті, останній альтернативний варіант – приєднання до Росії в якості анклаву на кшталт Калінінградської області. На відміну від двох попередніх, він виглядає значно більш матеріально: протягом останнього десятиліття вже відбулося два референдуми стосовно приєднання Придністров'я до Росії, на обох з яких понад 90% висловлювалися на користь входження до складу РФ. (втім, результати обох референдумів визнала лише Росія). Звичайно, навіть входження ПМР до складу Росії в разі їх визнання було би доволі проблематичним, оскільки відсутність спільного кордону між сторонами об'єднання та створення нового закордонного анклаву було би досить витратно [1]. Також слід брати до уваги побажання Румунії стосовно приєднання Молдови до своєї території. З цього приводу віце-президент ПМР висловлювався наступним чином: «Керівництво Молдови націлено на Румунію. Вони відходять до Румунії, це однозначно. Вони ще 1992 року збиралися туди, але через нас в них нічого не вийшло. А еліта Молдови вже тоді була до цього готовою. Були румунські радники, румунська зброя...» [3]. Так це чи ні, але в Кишиневі домінує все ж таки румунська мова (оскільки молдавська вважається діалектом румунської, а переведення письма в Молдові з кирилиці на латиницю ще більше сприяло поширенню такої трактовки. Зміна абетки і називається як одна з причин конфлікту).

Що ж стосується простих придністровців, то вони не мають нічого проти приєднання до Росії або України. Багато з них стомлені невизначеністю з фактором «невизнання», за

* студентка 6 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Крушинський В.Ю.

відвертого небажання повертатися до Молдови. Зокрема, в якості аргументів на користь приєднання серед населення можна почути «проросійськість» сучасного курсу України та невелика територія ПМР як для повністю незалежної країни [4].

На сьогоднішній день населення Придністров'я та Молдови ментально є абсолютно різними народами: у першій спілкуються російською (не надто відрізняючись, наприклад, від сходу України), в другій – румунською, відповідно зближуючись із Румунією. З обох сторін Дністру народ відокремився один від одного морально, не надто переймаючись проблемами сусіда. Проте на офіційному рівні у Кишиневі відмовляються визнати той факт, що Придністров'я по суті вже не є молдавською землею. Приєднати до себе ПМР Кишинів може лише силою, чому негайно завадить втручання Росії, яка зберегла в республіці свої війська. Крім того, Росія не надто поспішає забирати собі ПМР. Також зрозуміло, що довічно ситуація з невизначеним статусом тривати не може. Як мінімум з економічної точки зору, ПМР з реальним комплексом проблем у цій галузі в нинішньому своєму статусі надовго не стане. Молдові ж зі своїми європейськими прагненнями так чи інакше доведеться вирішувати проблему з Придністров'ям. Отже, залишається останній варіант – приєднання до України, але й цей варіант вимагає сприяння ряду чинників. Зокрема, поки не буде зрозуміло, чи вийшла Молдова з-під крила Москви та прямує до ЄС або до складу Румунії, ніяких зрушень у проблемі ПМР не буде. Сценарій з конфедерацією ПМР та Молдови вже встиг довести свою неспроможність та навряд чи в майбутньому продублюється. Отже, якщо Молдова остаточно вирішиться стосовно своєї долі – приєднуватися до ЄС або ставати частиною Румунії, постане питання, що робити з ПМР. Тут не можна виключати й того, що Молдова здійснить поворотний крок та відмовиться від претензій на Придністров'я. Саме тоді питання приєднання до України ПМР стоятиме на порядку денному не лише в теорії, а й на практиці. Не слід забувати й про те, що ситуація в Молдові та ПМР постійно є турбулентною та може в будь-який момент змінитися в будь-якому напрямку. Україні в цьому відношенні слід бути готовою до будь-якого розвитку подій, в тому числі й до такого, коли буде гостро поставлено питання, до чийої території приєднувати ПМР.

Література

1. Газета Сегодня: Украина получит выгоду от присоединения Приднестровья. // <http://correspondent.net/ukraine/politics/1078000>
2. Жмуктенко В. Разморозить Приднестровье. // Профиль. - №34 (152). – 4 сентября 2010г.
3. Золотухина И., Малюта Я. Зачем Украине нужно Приднестровье // <http://www.segodnya.ua/news/14143616.html>
4. Коротков Д. Даешь Приднестровье! // <http://www.segodnya.ua/news/14137900>
5. Собор Е. Кому достанется Молдова? // <http://www.km.press.md/index.php/politica/2282-2010-09-02-19-07-33.html>
6. Филин Г. Россия отдала Приднестровье Украине. // <http://flot2017.com/monitoring.24363>

Яшна Н.*

«ПІВНІЧНИЙ ВИМІР»: ЕФЕКТИВНА ІНІЦІАТИВА ЧИ ФОРМАЛЬНИЙ ПРОЕКТ?

«Північний вимір» – субрегіональний формат співробітництва в Європі, що представляє собою зручний механізм багаторівневого діалогу між країнами, об'єднаннями, внутрішньодержавними регіонами, неурядовими організаціями та місцевою владою. Ініціатива «Північного виміру» була вперше висунута восени 1997 р. у м. Рованіємі фінським Прем'єр-міністром Пааво Ліппоненом на конференції присвяченій проблемам розвитку Баренцового регіону. В її основу було покладено прагнення північних країн закріпити свої позиції в Європейському Союзі з розрахунком на природні ресурси Півночі та не відставати від інтенсивної субрегіональної інтеграції на півдні ЄС. Вже у травні 1999 р. на сесії Європейської Ради у Відні були проголошені основні параметри взаємодії між країнами ЄС та державами-партнерами. У червні 2000 р. Європейською Комісією був прийнятий перший План дій по «Північному виміру» розрахований на 2000-2003 рр., узгоджено географічні кордони та визначені партнери ЄС у рамках ініціативи [2, с.46]. Головною ціллю, поставленою перед усіма учасниками, є досягнення максимальних результатів через посилення координації та взаємодоповнення програм ЄС з програмами країн-учасниць завдяки розширенню напрямків співробітництва. Ключовими складовими успіху цього процесу є його транскордонні, регіональні та міждержавні аспекти, що дозволяють учасникам ЄС та країнам-партнерам працювати узгоджено, завдяки обміну досвідом у певній галузі.

«Північний вимір» впроваджувався як «вимір» зовнішньої політики ЄС. Тому країни, які не є членами ЄС залишались лише партнерами-консультантами. Значним чином відродження цієї ініціативи на новій, рівноправній основі стало можливим завдяки зусиллям Фінляндії, яка запропонувала запросити до участі у даному проекті інші держави. Так у 2004 р. до країн-партнерів по реалізації даної ініціативи приєдналися Ісландія, Норвегія та Російська Федерація [4, с.83].

Під час реалізації концепції «Північного виміру» ЄС намагається вирішити ряд комплексних задач: виробити політику по відношенню до європейської Півночі, опираючись на досвід політичної, економічної та гуманітарної взаємодії держав регіону з Росією, та скоординувати інтеграційні процеси у цьому регіоні [3, с.57]. Задля досягнення цих цілей було сформовано другий План дій, розрахований на 2004-2006 рр. та орієнтований здебільшого на співробітництво з Росією, як головним партнером у сфері економіки, бізнесу та інфраструктури, освіти та медицини, навколишнього середовища, ядерної безпеки та природних ресурсів, прикордонного співробітництва та регіонального розвитку. Не зважаючи на широкий спектр напрямків взаємодії країн, головним результатом цього плану стало саме створення інформаційної системи «Північного виміру», що надало змогу систематизувати інформацію за проектами, які закладені в основу реалізації даної ініціативи [5].

* студентка 6 курсу відділення «міжнародні відносини» Дніпропетровського національного університету ім. О.Гончара

Науковий керівник: проф. Шепелев М.А.

З 2007 р. у рамках «Північного виміру» здійснюється багатостороннє партнерство між країнами у напрямках соціального добробуту населення держав-учасниць: збереження традиційного побуту життя малочисельних народів, здійснення ефективної політики у сфері охорони здоров'я, а також співробітництво у сфері освіти та наукових досліджень. Однак, на сьогодні постає питання: чи реально цей проект є діючим у повному обсязі його сформованих програм, чи досі намічені цілі залишаються на папері? Відповідь у цьому плані складається неоднозначна. Так, завдяки багатьом досягнутим результатам при виконанні намічених Планів дій, можна стверджувати, що дана ініціатива досить успішна у своїй реалізації. До того ж розроблено ряд перспективних та ефективно діючих угод. Так прикладом цього може слугувати Рамкова угода багатосторонніх ядерно-екологічних програм у Російській Федерації. Цей документ крім Росії підписали Фінляндія, Данія, Швеція, Велика Британія, Німеччина, Бельгія, Нідерланди та США. Країни зобов'язались надавати як фінансову, так і технічну допомогу з утилізації ядерного палива [1, с.99].

У супереч зазначеному вище, можна відмітити, що даний проект малоефективний та не здійснюється у повному обсязі, адже «Північний вимір», по-перше, не може розпоряджатися власними фінансовими джерелами, тобто не має функції надання економічних гарантій підтримки тієї чи іншої програми, по-друге, не має необхідної власної інституційної структури, спираючись на вже сформовані Ради, по-третє, до сих пір не подолано розмитість та здебільшого декларативний характер його концепції, тобто не окреслено рамки спільних просторів взаємодії між країнами та конкретні напрямки секторального співробітництва. Зважаючи на це, можна констатувати, що проект «Північний вимір» значною мірою й досі залишається формальним задумом на паперах.

Література

1. Александров О. «Северное измерение»: новая форма или новое содержание? // Космополис. – 2008. – № 2 (21). – С. 95-104.
2. Воронов К. «Северное измерение»: затянувшийся дебют // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 2. – С. 45-52.
3. Дерябин Ю.С. «Северное измерение» политика Европейского Союза и интересы России // Доклады Института Европы. – 2000. – №68. – С. 56-72.
4. Николаев М.Е. Новое «Северное измерение» // Международная жизнь. – 2007. – №4. – С. 82-93.
5. The Second Northern Dimension Action Plan 2004-2006: http://ec.europa.eu/external_relations/north_dim/ndap/com03_343.pdf

*Браило А.**

РОЛЬ «ХИЗБАЛЛЫ» В ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ БЛИЖНЕГО ВОСТОКА В НАЧАЛЕ XXI ВЕКА: РЕГИОНАЛЬНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ АСПЕКТЫ

Роль шиитского исламистского движения радикального толка «Хизбалла», несомненно, велика как на внутреннем и региональном уровнях, так и на международной арене в целом.

Движение возникло в 1982 году, разделяя идеи лидера иранской революции аятоллы Хомейни: непримиримость к Израилю и установку на вооруженную борьбу против него до «полного освобождения Палестины», и, в настоящее время, представляет собой первый и наиболее успешный пример центрального принципа иранской внешней политики — экспорта исламской революции [1].

В ноябре 1989 года был избран первый генеральный секретарь «Хизбаллы». С тех пор партия ведет активную политическую деятельность. С 1992 года «Хизбалла» стабильно представлена в парламенте Ливана и, по результатам очередных парламентских выборов 2008 года, оппозиция, возглавляемая партией, получила 57 мест из 128, что не только доказывает ее популярность, но и показывает, что идеология партии широко поддерживается населением страны [2].

Что касается арабо-израильского конфликта на современном этапе, то, говоря о ливанской войне 2006 года, мы подразумеваем войну между государством Израиль и партией «Хизбалла», что еще больше подчеркивает ее роль в ливано-израильских отношениях. Израиль впервые воевал не с арабским государством, а с расположенной на его территории организацией. Практически равные потери с обеих сторон в этой войне были восприняты как победа «Хизбаллы» [3, с. 32].

Несомненно, война 2006 г. по своей сути лишь является продолжением длительной нестабильности в регионе Ближнего Востока, которая связана не только с арабо-израильским противостоянием, но и с разногласиями между самими арабскими странами, что еще более накаляет и без того напряжённую обстановку в регионе [4, с. 14]. На фоне этого «Хизбалла» вновь оказывается в центре внимания, так как для Израиля это один из основных стратегических противников, для некоторых арабских стран – пример антиизраильской борьбы, для других – стратегический партнер или отвлекающий маневр от своих внутренних проблем.

Неся иранскую идею исламской революции, «Хизбалла» является стратегическим партнером Ирана, претендующего на роль регионального лидера [5, с. 139]. Некоторые исследователи полагают, что эта война стала результатом американо-иранского противостояния из-за ядерной программы ИРИ [6, с. 31].

Ситуация на Ближнем Востоке не может оставаться без внимания мировой общественности, так как конфликт затрагивает прямые интересы мировых акторов [7, с. 221]. Правовой статус «Хизбаллы» является не последним камнем преткновения. Так, Израиль,

* студентка 5 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова

Науковий керівник: доц. Захарченко А.Н.

США, Великобритания, Канада и некоторые другие страны, считают «Хизбаллу» террористической группировкой, в то время как Российская Федерация подчеркивает, что избранный народом партия, занимающая не последнее место в парламенте, не может таковой являться. Так же, мировая общественность обеспокоена тем, что одна из последующих войн в регионе может стать ядерной [8, с. 37]

Таким образом, говоря о международной безопасности, мы не можем упускать из виду регион Ближнего Востока, где на фоне арабо-израильского конфликта, американо-иранского противостояния, разногласий между арабскими странами и другими региональными проблемами «Хизбалла» остаётся важным фактором влияния.

Литература

1. Who are Hezbollah? // http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4314423.stm
2. Кирсанов Е.Е. Ливан: выборы прошли. Что дальше? // <http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/09-06-09b.htm>
3. Waxman Dov. Between victory and defeat: Israel after the war with Hizballah // *The Washington Quarterly*, vol.30, No.1, winter 2006-07. – С. 27-43
4. CRS Report for Congress. Israel-Hamas-Hezbollah: The Current Conflict. July 2006. – С.1-41
5. Fuller Graham E. The Hizballah-Iran Connection: model for Sunni resistance // *The Washington Quarterly*, vol.30, No.1, winter 2006-07 – С. 139-150
6. Озеров О. «Жаркое лето на Ближнем Востоке» // «Международная жизнь. 11» – Москва, 2006 – С. 28-40
7. Mythen Gabe, Walklate Sandra. Terrorism, risk and international security: the perils of asking “What If?”//*Security Dialogue*, vol.39, No.2-3, April/June 2008. – С. 221-242
8. Lindsay James M., Takeyb Ray. After Iran gets the bomb // *Foreign Affairs*, Vol.89, No.2, March/April 2010. – С.33-49

Дунев В.*

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЕВРОАТЛАНТИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Можно предположить пять сценариев развития системы евроатлантической безопасности.

1. Статус-кво.

С неизбежным продолжением скрытого или открытого соперничества между различными подструктурами евробезопасности. Неизбежным представляется в этом случае и расширение в Европе вакуума безопасности, взаимное ослабление евроатлантических партнеров. Проблемы типа иранской, афганской решаться эффективно и совместно не будут. Сотрудничество в их решении будет продолжать носить крайне ограниченный или показной характер. Сотрудничество будет возможно лишь по микроскопической группе вопросов, где интересы будут считаться полностью совпадающими. Участие сторон в парировании реальных вызовов XXI века будет гораздо менее эффективным. Будет продолжаться непризнаваемая игра «с нулевой суммой». В случае возобновления Западом попыток расширить зону своего военно-политического влияния на территорию бывшего СССР, особенно Украину, вновь возникнет риск конфликта с непредсказуемыми последствиями.

2. Статус-кво плюс.

В качестве второго варианта можно предложить программу «статус-кво плюс», предлагаемую некоторыми западными экспертами. Это движение по пути незначительного расширения полномочий ОБСЕ, преимущественно в области разрешения т.н. «замороженных конфликтов», модернизации существующих и подготовке новых договоренностей в области ограничения и сокращения вооружений. При этом центр тяжести в обеспечении безопасности в Европе постепенно смещался бы в сторону НАТО и Европейского союза. Россия шла бы по пути одностороннего обеспечения своей безопасности и политики по предотвращению усиления евроатлантических партнеров.

3. Коллективная безопасность.

Третьим возможным вариантом развития реформы архитектуры безопасности в евроатлантике является перенацеливание коллективных усилий стран и межгосударственных объединений в сторону от, весьма вероятно, трудных попыток выработки универсального политико-правового формата нового Договора о (коллективной) европейской безопасности. В экспертном сообществе существует компромиссное предложение: создание странами и объединениями евроатлантики целого комплекса межгосударственных соглашений, касающихся, как снятия части их озабоченностей в сфере обеспечения национальной безопасности, так и создания более эффективных инструментов борьбы с внешними для Европы угрозами.

4. Вступление России в НАТО

Четвертым сценарием является вступление России в НАТО, по началу, по старому французскому сценарию. (Невхождение в военную организацию блока). Только после

* студентка 5 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова

Науковий керівник: доц. Захарченко А.Н.

вступлення Росії блок может распространиться и на другие государства бывшего СССР. Этот вариант представляется достаточно привлекательным. Статья 5 Североатлантического договора не предусматривает никаких автоматических гарантий безопасности. (Вопреки широко распространенному убеждению). Военно-технические препятствия для такого вступления искусственно преувеличены. Участие в союзе не запрещает членства в других военно-политических объединениях. Например, создания союза безопасности между Россией и Китаем в случае появления такой необходимости. Или наращивания элементов безопасности в ШОС.

Плюсы такого варианта очевидны. Конфронтация и «холодная война» в Европе завершается. НАТО превращается в действенный и убедительный инструмент поддержания международного мира. (Во взаимодействии с другими великими государствами, прежде всего Китаем и Индией). Россия мощно укрепляется в сообществе культурно близких ей развитых стран, воссоздаются внешние импульсы ее модернизации.

5. Подготовка нового всеобъемлющего Договора о (коллективной) европейской безопасности.

Однако наиболее оптимальным вариантом является разработка нового всеобъемлющего Договора о (коллективной) европейской безопасности. К участию в договоре могут быть приглашены все государства и основные международные организации (ЕС, НАТО, СНГ, ОДКБ), действующие на евроатлантическом пространстве, хотя в целом, он мог бы быть открытым для подписания всеми заинтересованными государствами. При этом страны, не являющиеся членами ЕС, НАТО, СНГ, ОДКБ могут участвовать в Договоре в своем национальном качестве. Наиболее привлекательным представляется вариант подписания договора только заинтересованными странами, а организациями – по мере достижения согласия в них. В качестве варианта может рассматриваться возможность подписания Договора перечисленными международными организациями.

Наиболее привлекательной стороной данного решения является возможность придать обязательствам сторон в области коллективной безопасности юридически обязывающий характер.

Новый Договор, безусловно, не должен быть направлен против, или препятствовать участию стран-членов в других договорах безопасности, в т.ч. американо-японский союз безопасности или Шанхайская организация сотрудничества по мере обретения ей функций, относящихся к сфере жесткой безопасности. Наоборот, новый Договор призван стать важнейшей объединяющей структурой международной безопасности.

Литература

1. Арбатов А. Безопасность в ядерный век и политика Вашингтона. – М., 2004.
2. Картунов А. США – Россия. К более зрелой фазе отношений // Международная жизнь. – 1994. – №11.
3. Овинников Р.С. Зигзаги внешней политики США. – М., 2007.
4. Петрусенко В.В. Белый дом и ЦРУ. – М., 2005.
5. Кисинджер Г. Дипломатия. – М., 1999

*Корнійчук Т.**

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО І ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Європейський Союз, враховуючи його порівняно недавнє розширення, становить досить великий ринок (приблизно 500 млн. споживачів). Це майже вдвічі перевищує аналогічний показник СНД. Наразі можна констатувати високу платоспроможність споживачів Європейського Союзу, швидкі темпи економічного розвитку, високу культуру виробництва, споживання та розрахунків.

ЄС володіє значними ринками капіталів, новими технологіями, високими стандартами виробництва, охорони довкілля тощо. Утвердження українського товаровиробника на ринках Європейського Союзу зможе забезпечити Україні гідне місце у світовому розподілі праці, необхідний рівень інвестицій, технологій, ринків збуту, науково-технічного прогресу тощо. Це, зрештою, дасть змогу міцно утвердитись і на внутрішньому ринку. Від ефективної економіки виграють також споживачі товарів та послуг, а конкуренція гарантуватиме високу якість та прийнятні ціни.

Економічні реформи в Україні своєю спрямованістю збігаються з зовнішньополітичним курсом на набуття членства в Європейському Союзі. Інтеграція до ЄС – важливий реформостимулюючий чинник для економіки України.

Інтеграцію України до ЄС зумовлює необхідність адаптувати соціальну політику України до стандартів ЄС і поступово досягти загальноєвропейського рівня соціального забезпечення та захисту населення.

За останні роки Україна зробила великий крок у виконанні першого з трьох копенгагенських критеріїв членства, що стосується розбудови дієвих інститутів демократії.

Наразі не визначені оцінки реального потенціалу та місця країни в глобалізованій системі координат, відсутні відповіді на питання: чим Україна може бути привабливою і корисною світовому співтовариству; які системні перешкоди слід усунути для утвердження надійних партнерських стосунків між Україною та Європейським Союзом?

Україна має усвідомлювати ступінь наближеності (віддаленості) національної економіки від європейських стандартів. Ідеться не стільки про вхідні бар'єри, встановлені ЄС для країн-кандидатів, скільки про системні недоліки, притаманні вітчизняному економічному середовищу, без усунення яких будь-які далекосяжні інтеграційні наміри залишаться благими намірами.

До таких системних недоліків можна віднести:

1. Низьку конкурентоспроможність національної економіки.
2. Непослідовність ринкових перетворень.
3. Нехтування людським капіталом.
4. Високі екологічні ризики.

Усунення цих недоліків є складним процесом, оскільки воно потребує не окремих реформ в окремих галузях, а модернізації всієї системи державного управління, всього господарського механізму.

* студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Сербіна Н.Ф.

Наведений перелік недоліків національної економіки не є вичерпним, однак, їх особливість полягає в їх системному характері, що вимагає змін і реформувань не в окремих галузях.

Досвід свідчить, що головне для європейської інтеграції України – не формальні обіцянки, а сутнісні перетворення, що в першу чергу потрібні самій Україні. Останнім часом більш-менш викристалізувалися конкретні напрямки, в яких треба рухатися, та проблеми, що треба вирішувати. На відміну від попередніх років, бачення цих напрямків і проблем практично співпадає в ЄС та в Україні, що, безперечно, свідчить про значний прогрес у стосунках.

Перший напрям – забезпечення в Україні демократичного врядування.

Другий напрям практичної інтеграції – це запровадження вільної торгівлі між ЄС та Україною.

Третій напрям – розвиток європейського енергетичного ринку.

Четвертий напрям – чорноморське співробітництво.

Нинішній стан відносин України з Європейським Союзом можна оцінити як обнадійливий. Україна може перейти до значно більшої інтеграції з ЄС, що, зрештою, може відкрити перспективу членства. Для цього необхідно робити те, що потрібно самій Україні, й вирішувати ті проблеми, що загалом усвідомлюються українським суспільством та елітою, та вже стоять на порядку денному внутрішньої і зовнішньої політики.

Членство в ЄС пов'язано з певними вимогами до потенційних членів, адже для Євросоюзу типовим є певний рівень розвитку суспільно-політичних систем, економічного добробуту тощо. Для України вихід на відповідні стандарти є справою часу. Втім, відносну її відсталість не слід розглядати в якості чинника, що повністю робить нереальним інтеграцію країни до євроструктур.

По-перше, інтеграцію слід розглядати не як одномоментну зміну якості соціально-економічного становища та розвитку. Це – складний та подовжений у часі процес, причому на кожному з послідовних етапів поглиблення співробітництва Україна може домагатися більш пільгового режиму та вигідних умов участі в системі міжнародного поділу праці. По-друге, не слід забувати про чинники геоекономічного порядку, а саме, про глобальну конкуренцію між центрами світової економіки, такими як Західна Європа, Північна Америка та країни Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР).

Проте, виходячи з реалістичних позицій, шанси вступу України до ЄС є досить незначними.

Саме тому, єдиною можливістю подальшого розвитку на шляху до ЄС вбачається мобілізація внутрішніх ресурсів для ліквідації існуючої кризи та реформування суспільства.

Україна має потужний виробничий потенціал, який здатний забезпечити економічну основу для вирішення поточних соціальних проблем, надати кошти для модернізації виробничих потужностей та створити економічний фундамент реформування соціально-економічних, політичних і правових інституцій.

Реалізація такої стратегії розвитку потребує встановлення тісних взаємозв'язків і підтримки торговельно-економічних відносин з ЄС, адже процеси інтеграції, що відбуваються в світі – явище об'єктивне та є реалією сьогодення. Питання лише в тому, в якій якості Україна ввійде в ці процеси – в якості периферійної зони, чи рівноправного партнера, що розраховує на власні сили та конкурентні переваги.

Можливо Україні і не потрібно висувати численні лозунги інтеграції до ЄС, поспішаючи досягти нормативів по рівню інфляції та бюджетному дефіциту, а треба просто рухатися обраним шляхом розвитку, гармонійно поєднуючи власні національні інтереси з світовою глобальною трансформацією, не забуваючи, що ми самі маємо будувати своє майбутнє.

Зрозуміло, що вступ до ЄС не може бути самоціллю державної політики України. Він є лише одним з інструментів створення і зміцнення інститутів громадянського суспільства, утвердження соціальних та економічних свобод. Рівень розвитку таких інститутів, їх визнання ЄС буде визначати переваги і втрати, ставлення до України європейської спільноти, а згодом стане критерієм готовності країни до входження в цивілізоване співтовариство.

Комплексний аналіз існуючих підходів до визначення місця і ролі України в Європі дає підстави стверджувати, що наступні два роки нададуть Україні можливість посилити та розвивати співробітництво з ЄС у сфері зовнішньої політики, а також залучити Євросоюз та його членів до політичного діалогу щодо характеру нових договірних відносин між Україною та ЄС. Першочерговим завданням Уряду буде укладення «посиленої угоди», що прийде на зміну чинній Угоді про партнерство і співробітництво та виведе відносини між Україною й ЄС на якісно новий рівень.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу має забезпечити входження держави до європейського політичного (в тому числі у сфері зовнішньої політики і політики безпеки), інформаційного, економічного та правового простору. Отримання на цій основі статусу асоційованого члена ЄС є головним зовнішньополітичним пріоритетом України в середньостроковому вимірі та повинно співвідноситися в часі з набуттям повноправного членства в ЄС державами, що мають спільний кордон з Україною.

Липяцька М.*

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА РФ ТА НАТО У СФЕРІ ПРОТИРАКЕТНОЇ ОБОРОНИ

Стаття присвячена аналізу перспектив співробітництва НАТО та Російської Федерації у сфері протиракетної оборони в контексті покращення відносин між цими двома суб'єктами міжнародних відносин.

Ключові слова: РФ, НАТО, архітектура європейської безпеки, протиракетна оборона.

Актуальність даної роботи полягає в тому, що в час глобалізації та виникнення нових загроз, співробітництво Росії та НАТО є вагомим чинником у забезпеченні як загальноєвропейської, так і глобальної безпеки.

Якщо зробити невеличкий екскурс в історію відносин Росія-НАТО, то потрібно зазначити, що в 1997 році був підписаний Основоположний акт про взаємні відносини, співробітництво і безпеку, в 2002 році була створена Рада Росія-НАТО, в рамках якої проводилися консультації з цілого спектру питань.

У 2008 році мало місце погіршення відносин між РФ та Північноатлантичним Альянсом, пов'язане з військовим діями в Грузії, а також російським мораторієм на виконання Договору про звичайні збройні сили в Європі. Проте вже наприкінці 2009 – на початку 2010 року відносини почали потроху покращуватися. Багато в чому це було результатом процесу «перезавантаження» відносин між РФ та США, що розпочав Барак Обама, відмінивши 17 вересня 2009 року розміщення елементів американської системи протиракетної оборони в Східній Європі.

Серед ключових напрямів двостороннього співробітництва можна виділити боротьбу проти тероризму, військове співробітництво, врегулювання криз, протиракетну оборону театру воєнних дій, нерозповсюдження ядерної зброї і зброї масового знищення, науковий обмін та екологічну безпеку. Зараз одним з найбільш актуальних пунктів порядку денного відносин між Росією та Альянсом є питання спільної системи протиракетної оборони (ПРО ТВД).

Ще 29 листопада 2009 року президент РФ Дмитро Медведєв озвучив проект договору про європейську безпеку. Основна суть його ініціативи полягала у створенні єдиного безпекового простору в євроатлантичному регіоні і введенні в міжнародне право принципу неподільності безпеки. Йдеться про те, що жодна держава, чи міжнародна організація не може зміцнювати свою безпеку за рахунок безпеки інших країн, чи організацій. Медведєв обґрунтував необхідність вироблення єдиного підходу до європейської безпеки, оскільки зараз вона, на його думку, є фрагментарною. В Європі немає єдиного центру забезпечення безпеки, частково це НАТО, частково ЄС, частково ОБСЄ. Тому російський президент наполягав на укладанні договору щодо загальноєвропейської безпеки, який би включав у себе країни, інститути та блоки, що функціонують на території Європи.

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Мінгазутдінов І.О.

Проте подібну пропозицію Росії не сприйняли в Альянсі. Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен заявив, що не бачить необхідності в підписанні нових договорів чи створенні нових структур. Натомість він запропонував Росії співробітництво у сфері євроатлантичної системи протиракетної оборони, що об'єднала б територію від Ванкувера до Владивостоку. На думку А.Ф.Расмуссена, подібна система має стати новою архітектурою євроатлантичної безпеки. Проте Росія насторожено поставилася до подібної пропозиції, вбачаючи в цьому спробу замаскувати під новою назвою розміщення елементів американської протиракетної системи, яку вона вважає загрозою власній безпеці.

Офіційної позиції з цього питання російське керівництво поки ще не оприлюднило. Проблема розгортання європейської системи ПРО ТВД із залученням Росії буде основним питанням порядку денного саміту країн-членів НАТО, що відбудеться в Лісабоні 20 листопада 2010 року.

Плани створення євроатлантичної системи ПРО обговорюються країнами-членами НАТО ще з 2002 року. Відповідно до вже розробленого проекту передбачається об'єднати франко-італійську систему наземної протиповітряної оборони «Моен Порте» (SAMP-T), об'єднану розширену систему військової протиповітряної оборони МЕАДС (MEADS) США, Німеччини та Італії та армійську систему США «Патріот», додавши до цього засоби морського базування і створивши загальну систему управління. Таким чином подібна система зможе здійснювати перехоплення балістичних ракет на початковому, маршовому та кінцевому етапах польоту і захистити територію й населення всіх членів НАТО.

Очевидним є той факт, що відмовившись від планів розгортання елементів ПРО в Польщі та Чехії, США не відмовились від перспектив розміщення протиракетних комплексів в Європі взагалі, тому об'єднання американської ПРО з європейськими системами є лише питанням часу. В країн-членів НАТО достатньо і ресурсів, і політичної волі, аби створити нову архітектуру безпеки і без участі Російської Федерації.

Проте обидві сторони розуміють, що нові глобальні загрози, такі як наявність чи перспектива отримання деякими нестабільними державами, або терористичними організаціями балістичних ракет, особливо з ядерними боєголовками, є спільною проблемою для країн-членів НАТО та РФ.

Росія більше виграє від того, якщо спробує шляхом переговорів зробити нову систему євроатлантичної безпеки такою, що відповідає її інтересам, аніж займатиме відсторонену чи відверто ворожу позицію. В умовах глобалізації виникли такі проблеми, які жодна країна не в змозі вирішити самотійно, тому якщо відносини між РФ та НАТО будуть покращуватися і матиме місце тісна і продуктивна співпраця, це буде лише сприяти підтриманню глобальної безпеки.

*Мирович Т.**

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У РАМКАХ ТРИКУТНИКА УКРАЇНА-ПОЛЬЩА-БІЛОРУСЬ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Європейська інтеграція для сучасного українського суспільства є поняттям давно відомим та здебільшого, злегка «затертим». Пересічний освічений українець, почувши про черговий етап переговорів між Києвом та Брюсселем на тему подальших кроків з метою приєднання нашої держави до Європейської Спільноти, швидше за все, мабуть, лише скептично посміхнеться. І правда, в липні 1993 року світ побачив Закон України «Про основні напрямки зовнішньої політики України», в якому чітко декларувалися європейські прагнення нашої держави [1]. Через довгих 17 років, в липні 2010 року ми з вами познайомились з новим документом – Законом «Про основні засади внутрішньої і зовнішньої політики», в якому серед важливих пунктів значиться про «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі» [2]. 17 років – а «віз, - як то кажуть в народі, - і досі там».

Значно ефективнішою формою співпраці України з Європейським Союзом є не виголошення чергової заяви чи підписання угоди зі змістом, що не дає підстав робити висновки про якісну еволюцію переговорного процесу, а конкретні проекти, що здійснюються на регіональному чи локальному рівні. Фундаментом для здійснення таких проектів є транскордонна співпраця.

Для України транскордонне співробітництво означає не лише можливість розвитку прикордонних територій, які, як відомо, відіграють особливу роль у налагодженні зв'язків з країнами-сусідами, а й реальну перспективу наближення до вимог та стандартів Союзу. В цьому напрямку передбачається спільна реалізація проектів у рамках Європейської політики сусідства, і, власне, програми допомоги «Європейський інструмент сусідства і партнерства», котра, як передбачається, діятиме протягом 2007-2013 рр.

Коротко аналізуючи участь Польщі, України та Білорусії у програмі, що продовжує та розширює співпрацю прикордонних територій трьох країн, варто зазначити, що вона не виникла нізвідки. Їй передували програми TACIS CBC та INTERREG IIIA на 2004-2006 рр.

Програмі транскордонного співробітництва Польща – Білорусь - Україна характерні наступні риси:

- значний прогрес у галузі економічної допомоги. Сума, яку Євросоюз планує виділити на реалізацію проектів, розподілена між трьома пріоритетами: перший - підвищення конкурентоздатності прикордонних територій шляхом модернізації та розвитку транскордонної інфраструктури – близько 21,5 млн. євро. Другий пріоритет передбачає розвиток людського капіталу та інституційної транскордонної співпраці включно з без-

* студентка 4 курсу факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка

Науковий керівник: доц. Романюк Н.А.

пекою на кордонах Європейського Союзу, в його рамках планується виділення близько 14 млн. євро. Пріоритет № 3 - це технічна допомога – 2,3 млн. євро [3].

- широке коло бенефіціарів програми, серед яких є організації, що надають послуги у галузі освіти, науки, культури, регіональні підрозділи прикордонної та митної служб.

- чимала кількість сфер діяльності, в рамках яких можливе фінансування проектів. Окрім уже традиційних програм фінансування, акцент робиться на соціально-економічний розвиток та розвиток туристичної інфраструктури, беручи до уваги значну привабливість регіонів, охоплених «Європейською програмою сусідства і партнерства». Серед пріоритетних цілей зазначається розвиток інституційних можливостей, а також місцеві ініціативи для підтримки співробітництва громад.

Основними проблемами, які постають при реалізації програм транскордонного співробітництва між Польщею, Україною та Білорусією, є наступні:

- недостатній рівень законодавчого забезпечення діяльності програм, суперечлива взаємодія підписаних угод з внутрішнім законодавством країн. Річ у тім, що питання функціонування транскордонних регіонів належать до компетенції центральної влади. Хоча регіональні проблеми ніхто краще від місцевих органів самоврядування не знає і ними впритул не займатиметься;

- надзвичайно низька активність регіонів у використанні можливостей транскордонного співробітництва;

- нерозвинутість інфраструктури транскордонного співробітництва в прикордонних регіонах держав.

Існує ще багато проблем, пов'язаних з реалізацією програм у рамках Європейської політики сусідства, і їхнє вирішення повинне стояти на порядку денному не лише на рівні місцевої, а й державної влади. Необхідно чітко усвідомлювати, що розподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади, підвищення ефективності використання наявних ресурсів та процес полегшення перетину кордону людьми, капіталом, товарами та послугами у рамках проектів транскордонної співпраці дасть можливість впритул наблизитись до реалізації стратегічної мети України – інтеграції до Європейського Союзу.

Література

1. Закон України «Про основні напрямки зовнішньої політики України» від 01.07.2010 р. Доступно з: [<http://zakon.rada.gov.ua>]
2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 р. Доступно з: [<http://zakon.rada.gov.ua>]
3. Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013 рр. Доступно з: [<http://www.pl-by-ua.eu/index.php>]

Пустовіт А.*

ЕНЕРГЕТИЧНА СФЕРА: СЦЕНАРІЙ РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Новий період взаємовідносин України та Російської Федерації розпочався з моменту їх утворення на теренах колишнього СРСР, в результаті історичного рішення, прийнятого в Біловезькій пущі 7-8 грудня 1991 р.

Відносинам між Україною та Російською Федерацією на початку становлення української державності надавалось особливе значення. Це ставлення відображено в стратегії розвитку України, розробленій Міністерством економіки України й розрахованої до 2020 року.

Енергетичні відносини між Україною та Росією мають непросту історію: від стратегічного партнерства та реалізації великих спільних енергетичних проектів до періодів шантажу, недовіри й взаємних звинувачень і прямих енергетичних «воєн». Серед основних причин такого стану справ у російсько-українських енергетичних відносинах, на нашу думку, є їх безсистемність та орієнтованість на досягнення короткотермінових цілей.

Кожна держава намагається будувати відносини в енергетичній сфері на основі розробленої саме для неї Енергетичної стратегії розвитку, що розрахована на довгострокову реалізацію і переслідує цілі, що визначаються загальним баченням шляхів розвитку країни та її місцем у світі.

Згідно з Енергетичною стратегією Росії на період до 2020 року державна енергетична політика в зовнішньоторговельній сфері має бути спрямована на перехід країни від ролі переважно постачальника сировинних ресурсів до ролі самостійного учасника світового обороту енергетичних товарів, який проводить незалежну політику на світових ринках. Ця необхідність продиктована як об'єктивними тенденціями до посилення міжнародної економічної інтеграції, так і потенційними вигодами від якісної зміни ролі Росії в світовій торгівлі енергетичними ресурсами».

Вперше в цьому документі були сформульовані основні цілі єдиної політики регулювання експорту, імпорту та транзиту енергоресурсів.

Стратегічним інтересам Росії відповідає формування єдиної енергетичної та енерготранспортної інфраструктури в суміжних регіонах Європи та Азії, розвиток міжнародних енерготранспортних систем, забезпечення недискримінаційного транзиту енергоносіїв.

Саме глобальний характер енергетичних проблем та все більша їх політизація, а також впливове положення паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) Росії в системі світової енергетики висунули енергетичний чинник у перелік базових елементів російської дипломатії.

Україна, виходячи з планів інтеграції до Євросоюзу, розробила власну енергетичну політику. Стратегічні напрями зовнішньої енергетичної політики України, передбачені в Енергетичній стратегії України на період до 2030 року, полягають в інтеграції національного ПЕК до Європейського союзу.

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Сербіна Н.Ф.

В сучасних енергетичних відносинах України з Росією існують реальні загрози її енергетичній безпеці через майже монопольну залежність у постачанні основних ПЕР (у першу чергу природного газу), що визначає надмірний, з точки зору енергетичної незалежності, економічний та політичний тиск. Автором зроблено спробу змодельювати декілька ситуацій подальшого розвитку відносин України і Російської Федерації в енергетичній сфері.

Сценарій №1 – «песимістичний».

У даному сценарії розглянутий можливий розвиток відносин між Україною та Росією в енергетичній сфері, виходячи з енергетичних стратегій обох держав.

Сценарій №2 – «оптимістичний».

Співробітництво галузі газодобування та транспортування природного газу може значно покращитися за умови взаємних поступок з боку обох сторін.

Сценарій №3 – «взаємовигідний».

Україна, зазнавши поразки в «газовій війні» 2009 р. та отримавши «корисний» досвід і дуже невигідний газовий договір, у подальшій побудові відносин з Російською Федерацією повинна використати всі можливості Євросоюзу, спираючись на домовленості Брюссельської конференції Україна-ЄС, що проходила 23 березня 2009 р.

У цьому випадку Україна зможе інтегрувати власний ПЕК до Енергетичного союзу ЄС і сама стати на крок ближче до вступу в цю спільноту, а також зможе стримувати амбіції Росії щодо українських магістралей. При цьому такий стан речей не суперечить подальшому розвитку взаємовигідних відносин в ядерній енергетиці та нафтопереробній галузі.

Сценарій №4 – «утопічний».

Україна за допомогою ЄС відповідно до рішень Брюссельської конференції проводить роботи по модернізації газотранспортної системи, тим самим заспокоюючи західних сусідів, що перебоїв у постачанні природного газу з вини України не станеться. При цьому, використовуючи дипломатію, домовляється з російським Газпромом про прийнятну ціну на блакитне паливо навіть за рахунок зменшення вартості транзиту по українській ГТС.

Такі дії на газовому ринку дозволять Україні перевести відносини з Російською Федерацією з політичної площини в економічну зі значною часткою звичайного прагматизму.

Спиридонова К.*

БОРОТЬБА КНР З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ

Міжнародний тероризм – один з найбільш небезпечних сучасних викликів людству, який існує на нашій планеті, що носить асиметричний характер, насамперед через свою непередбачуваність та слабку прогнозованість, тому він не може не хвилювати міжнародне співтовариство.

Міжнародний тероризм – політично вмотивована насильницька діяльність недержавних міжнародних акторів щодо цивільного населення, спрямована на викликання страху, паніки або інших емоцій, котрі можуть вплинути на процес прийняття рішень [1].

Міжнародний тероризм почав привертати до себе увагу ще в минулому столітті, але безсумнівно, символом сучасної ери боротьби з тероризмом стало 11 вересня 2001 року. Мотиви діяльності терористів можуть варіюватися. Загалом же, загально визнаними є ідеологічні, етнонаціональні та релігійні. Стратегія боротьби з тероризмом повинна передбачати структуровану протидію факторам, що сприяють поширенню терористичних мотивів у кожній з вищезазначених сфер.

На відміну від США та НАТО в цілому, для яких основним методом боротьби з міжнародним тероризмом є нанесення військових ударів по терористичним центрам і державам, які підтримують терористів, Китайська Народна Республіка стверджує, що в неї існує власний, набагато ширший підхід до боротьби з тероризмом, більше того, до самого розуміння міжнародного тероризму як такого, адже за точкою зору китайців, міжнародний тероризм є «трисдиним» - це не лише власне міжнародний тероризм, але й сепаратизм та релігійний екстремізм. Які є найбільш небезпечними його виявами. При чому підтримку Китай знаходить і на міжнародній арені – в першу чергу, серед своїх сусідів, які переживають дуже схожі проблеми і тому взаємно підтримують одне одного – це переважно, держави-члени ШОС.

У 2003 році в КНР було складено власний список терористичних організацій, причому деяких представників з нього було визнано терористичним угрупованнями і в рамках ООН. Найбільш небезпечними власне для китайців є Світовий уйгурський молодіжний конгрес (зрозуміло, через підтримку уйгурського сепаратизму та чисельні повстання проти централізованої влади), Ісламський рух Східного Туркестану, Організація звільнення Східного Туркестану, Ісламський рух Узбекистану тощо [2]. Тобто, можна побачити, що це є переважно організації, які певним чином вносять нестабільність в Центральнo-Азійському регіоні, що і стає приводом для об'єднання країн регіону в боротьбі з цими викликами.

КНР у своїх документах наголошує на тому, що вона є учасником 9 з 12 міжнародних конвенцій про боротьбу з тероризмом, активно веде співробітництво з іншими органами – Інтерполом та ФБР (в Пекіні навіть відкрите окреме представництво ФБР США) у взаємному інформуванні про діяльність терористичних угруповань.

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Константинов В.Ю.

Всередині самої ж країни боротьбою з тероризмом займаються переважно органи спецслужб (що вже не може не зацікавити) – це Генеральне розвідувальне управління Генерального штабу армії Китаю, окремі департаменти Міністерства суспільної безпеки та Міністерства державної безпеки, при чому наголошується що вони беруть участь у боротьбі з міжнародним тероризмом, з внутрішнім сепаратизмом та релігійним екстремізмом [3]. На практиці, займаються вони лише боротьбою проти внутрішнього сепаратизму, тому виходить деяка підміна понять – тероризмом замінюється існуючий внутрішній сепаратизм в Китаї.

Тим не менш, в рамках вже вищезгаданої ШОС, ведеться все таки більш-менш активна діяльність – створено Регіональний антитерористичний центр (РАТЦ), контактну групу «ШОС-Афганістан». Але вестися ця діяльність почала лише після появи в регіоні сил НАТО, тобто початку операції в Афганістані 2002 року, яка і стала основним дратівником для двох найбільших акторів регіону – КНР і Російської Федерації. Саме після цього Китай зрозумів, що необхідно брати на себе ініціативу у боротьбі з новим викликом для того, щоб не залишатися позаду в той час, коли в регіоні з'являються нові сили, що можуть в ньому надовго закріпитися. В рамках ШОС тепер регулярно проводяться спільні військові навчання, які включають і тренування військ на випадок терористичних атак («Мирні місії»), навіть у внутрішньому документі «Стратегічні напрями реалізації національних інтересів і забезпечення державної безпеки КНР на період до 2015 року пріоритетом вперше визнано боротьбу з міжнародним тероризмом, а вже потім – возз'єднання з Тайванем, що отримує лише схвальні відгуки з боку міжнародного співтовариства.

Загалом же, незважаючи на збільшення важливості боротьби в КНР з новими асиметричними викликами, можна сказати, що боротьба з міжнародним тероризмом є просто вдалим маскуванням подолання внутрішніх проблем у своїй власній країні (Синцзян-Уйгурський автономний регіон) та допомоги режимам сусідніх країн, адже заявляючи, що на їх території діють терористи, вони наголошують на тому, що вони носять міжнародний характер, оскільки це дозволяє абстрагуватися від внутрішніх причин та умов їх появи, тобто фактично блокується можливість формулювання і артикуляції питання про внутрішні проблеми терористичних актів, що спрямовані проти існуючих політичних режимів.

Центральна Азія опинилася безпосередньо втягнена у боротьбу з міжнародним тероризмом у зв'язку з операцією «Enduring freedom», через географічну близькість до Афганістану. Це і дозволили правлячим елітам держав Центральної Азії (в тому числі і КНР) укріпити свої власні, переважно, авторитарні режими, сек'юритизуючи міжнародний тероризм, і допомагати одне одному придушувати сепаратистські рухи.

Література

1. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти. – К., 2009. – с. 250-251.
2. <http://portal-credo.ru/site/?act=news&id=16201>
3. <http://ord-ua.com/2007/11/12/spetssluzhbyi-knr-i-napravleniya-ih-razvitiya/>

Ткач В.*

НАЦІОНАЛІСТИЧНІ ТА СЕПАРАТИСТСЬКІ РУХИ ІСПАНІЇ. СУЧАСНИЙ СТАН

Регіональний націоналізм є одною із наріжних проблем, які турбують Іспанію. Націоналізм, який, в тому числі знаходить свій прояв у вимогах сепаратизму детермінує децентралістські тенденції, що і так історично є достатньо розвиненими в Іспанії. Актуальність теми витікає із наступних причин:

- Іспанія збільшує свій вплив у Європейському Союзі, відіграючи на європейському просторі все більшу роль.
- Іспаніє є п'ятою економікою Європейського Союзу, а тобто внутрішньополітична нестабільність впливає на стан європейських ринків в тому числі.
- Іспанський сепаратистський рух є одним із найпотужніших у Європі. А ЕТА є найпотужнішою політичною організацією, що використовує терористичні методи боротьби на європейському континенті.
- Економічна криза, яка дуже сильно вдарила по Іспанії. А в кризових умовах значного розмаху набувають різні радикальні рухи.

Існує багато другорядних причин, які також слід враховувати, але ми зупинимося на цих. До передумов такої проблематики і взагалі постання такої проблеми слід віднести:

- Історична особливість утворення Іспанії у 15 столітті, яка полягала у тому, що князівства об'єднувалися задля спільної боротьби проти арабів (на завершальному етапі реконкісти). Пізніше із ряду королівств виділилися Кастилія та Арагон, які і приєднали всі інші території, що утворюють сучасну Іспанію. При цьому території зберігали власну ідентичність, а інколи і цивілізаційні відмінності.
- Структурування націоналістичних рухів в кінці 19 – на початку 20 століття, коли фактично в усіх регіонах Іспанії були утворені власні націоналістичні організації, які очолювали боротьбу за надання широкої автономії чи то повної політичної незалежності.
- Консервація політичних рухів в період авторитарного правління генерала Франко, коли всі рухи такого характеру придушувалися. Це призвело до фактичного вибуху їх активності після 1975 року.

Мета даної наукової статті полягає у тому, щоб класифікувати націоналістичні рухи Іспанії і вказати їх сучасний стан.

Наукова гіпотеза статті полягає у тому, що сучасні націоналістичні рухи Іспанії є добре структурованими, але вони вимагають розширеної автономії і досягають цієї мети переважно мирними засобами(зважаючи на останні події перемир'я ЕТА з владою Іспанії).

Для початку слід виділити класифікатори, які ми будемо застосовувати. Серед них можна назвати:

- Кінцева мета руху(автономія чи то незалежність)
- Організованість націоналістичного руху(наявність єдиного чи декількох гілок)
- Суспільна підтримка ідей руху

* студент 4 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Мінгазутдінов І.О.

- Актуальність вимог, що висувуються

Спираючись на дані класифікуючи критерії, я виділяю наступні класифікації:

1. Потужні націоналістичні рухи (сепаратистські рухи)
2. Автономістські рухи (структуровані та фрагментарні)
3. Утопічні

До потужних націоналістичних рухів слід віднести Каталонський рух і рух в Країні Басків.

Баскський сепаратизм витікає із етнічної ідентифікації К.Б., населення якої вважається найдавнішим до індоєвропейським населенням Європи, що найкраще зберегли власну чистокровність. Рух конституювався після Другої Світової війни і набув великих масштабів, починаючи з 1959 року, коли була утворена ЕТА. На сьогоднішній день рух залишається добре організованим, але він з кожним роком має все меншу підтримку. Лідери ЕТА заарештовані (останній арешт лідера відбувся 28 лютого 2010 року, коли був заарештований Ібон Арранатега). Батасуна – легальне крило ЕТА вже давно не функціонує. І останні події пов'язані з тим, що на початку вересня 2010 року ЕТА оголосила про припинення терористичної діяльності. Всі ці факти вказують на поступове послаблення радикальних тенденцій у розвитку баскського руху, при цьому ж теоретичне підґрунтя залишається доволі потужним. Але серед позитивних тенденцій слід зазначити, що на останніх місцевих виборах перемогли не націоналісти, а соціалісти (фактично ставленики Мадрида) і місцеву владу очолив Паче Лопес. Це вказує на те, що Кр.Басків буде вимагати розширення власних прав законними методами.

Каталонський рух спирається на те, що Каталонія є найбільш розвиненою в економічному плані провінцією Іспанії, що історично розвивалася паралельно з Кастилією. На сьогоднішній день загальнодержавні партії не мають впливу в Каталонії. Найпотужнішим є блок партій «Конвергенція і Уніо», правого спрямування. Третина населення виступає за надання незалежності, а 50% проти. Тим не менш каталонський націоналістичний рух виступає не лише за надання незалежності Каталонії, а і за отримання незалежності так званою Каталонською дугою від Каталонії і до Сардинії (ці вимоги є нереальними в сучасних геополітичних умовах з урахуванням того, що ці території входять до складу 3 різних держав). Тим не менш сьогодні каталонський рух є найбільш організованим. Влада ж Іспанії на сьогодні почала проводити більш гнучку політику по відношенню до Каталонського руху. Так в новій цивілізаційній теорії розвитку Іспанії сказано, що Каталонія розвивалася паралельно з Кастилією, але була пригнічена войовничими сусідами (мається на увазі період утворення Іспанії у 15 столітті). Каталонський рух послаблюється протистоянням з валенсіонізмом, мова про який піде нижче.

Автономістські рухи виступають чи то за надання автономії, чи то за її розширення. Серед аналізованих структурованих автономістських рухів я виділяю галісійський рух, валенсіонізм, астурійський рух.

Галісійський рух ґрунтується на ідентифікації себе галісійцями як кельтами. Самі галісійці себе більше ототожнюють з Північною Португалією, аніж з Іспанією. Рух є потужним, а всі політики незалежно від політичної орієнтації називають себе галісіоністами. Галісія на сьогодні вже є автономією, і рух зараз знаходиться в латентній фазі і ніякої сильної активізації не спостерігається.

Валенсіонізм є дуже розвиненим рухом, пік якого припав на 80 – роки. 1981 рік це заколот Техеро Моліни, коли валенсіоністи могли захопити владу в Іспанії. Валенсіоністський рух ослаблений своєю роздвоєністю на дві гілки. Перша – це так звані *blaveros*, власне валенсіоністи, і друга частина це прихильники каталонського націоналізму, які ототож-

нують себе з Каталонією. Справа в тому, що каталонці постійно висувують претензії щодо Валенсії. Це призводить до природного спротиву з боку валенсіоністів, але інколи це призводить до абсурду. Так, коли у 2007 році публікувалася Європейська Конституція валенсійці наполягли, щоб вона була і в валенсійському варіанті. В результаті вона була опублікована на іспанській, каталонській, баскській, галісійській, та валенсійській мовах. Це доводить супротив між і внутрішню боротьбу між націоналістичними рухами, що звисно і послаблює.

Астурійський рух, який викристалізувався в те, що в 2007 році був утворений Союз лівих та зелених груп Астурії «Nazionalista Asturiana». Він почав популяризувати місцеву мову і пропагувати відродження місцевої культури. Але на останніх виборах вони набрали лише 0,7 % голосів.

До найбільш яскравих автономістських фрагментарних рухів можна віднести Андалусізм та рух на Канарських островах. Фрагментарні рухи відрізняються чи то відсутністю обґрунтованої ідеологічної основи, чи то відсутністю політичних утворень, що очолюють боротьбу для досягнення цілей руху.

Андалусізм є потужним рухом і підштовхується поганим економічним становищем провінції при найбільшій густині населення. Андалусійці складають більше чверті населення Іспанії. Рух очолює Соціалістичний Альянс Андалусії. Остання подія, що характеризує активність руху це звернення до парламенту Іспанії, щодо визнання андалусійців окремою нацією, яке було відхилено. Рух розвивається хвилями, і зараз знаходиться на етапі спаду.

Рух Канарських островів має ідеологічне підґрунтя, але не має організованої політичної одиниці, спроможної очолити боротьбу за досягнення цілей руху. Метою є визнання гуанчів корінним населенням Канарських островів.

І окремою класифікацією є утопічні рухи, які відрізняються своєю абсурдністю. Серед таких рухів я наведу приклад одного, який розвивається у провінції Леон. Цей рух виступає за відновлення середньовічного королівства Леон, при цьому до сучасної території має бути приєднані території в 10 разів більше самого сучасного Леону, серед яких Саламанка, Самора, Астурія, португальська область Браганца і т.д. Сама ідея є абсурдною, я власне і заходи з досягнення цих цілей.

Таким чином, фактично в кожному регіоні Іспанії розвивається власний націоналістичний рух. Це витікає із історичних передумов. А швидкий розвиток рухів є наслідком їх консервації під час правління Франко. Сам розвиток цих рухів не є загрозовою тенденцією, тому що на сьогоднішній день, з урахуванням всієї вищенаведеної інформації, можна зробити висновок, що націоналістичні рухи (навіть баскський) надають перевагу законним методам боротьби без вдавання до тероризму. Якщо ж казати про ЕТА, то лідер Батасуни, яка діяла підпільно, Арнальдо Ортега, який був заарештований у вересні 2009 року, зазначив, що у ЕТА є тільки два варіанти: самоліквідуватися чи то приєднатися до правового процесу.

Але варто зазначити, що політики, які діють у загальнонаціональному масштабі використовують рухи у своїх виборчих цілях, постійно обіцяючи їм все більше свободи. Прийшовши до влади, вони виконують ці обіцянки. В кінцевому випадку це може призвести до того, що Іспанія буде єдиною державою лише на папері. Тому і багато дослідників називають Іспанію першим претендентом в Європі на розпад за клопотним сценарієм.

На сьогоднішній день деякі регіони керуються регіоналістами, де не де є своя поліція (Каталонія) і зародки армії (Країна Басків). До розвитку руху підштовхує економічна си-

туація і диспропорція у розвитку регіонів Іспанії. Поряд з цим існують і явно архаїчні рухи, актуальність яких давно минула.

Література

1. Олег Кукарцев. Повстання регіонів - [електронне джерело]/Режим доступу: http://dialogs.org.ua/print.php?part=issue&m_id=2276
2. Марина ЗАКАБЛУК. Каталонія подала приклад. Чи слід світу чекати «автономічного сплеску»? - [електронне джерело]/Режим доступу: <http://www.zib.com.ua/article/1151328473772/>
3. Назар Олійник . Чи повстане незалежна Країна Басків? - [електронне джерело]/ Режим доступу: <http://www.polskieradio.pl/zagranica/news/artukul87017.html>
4. Joan Romero. La tensión entre nacionalismos en España- [електронне джерело]/ Режим доступу: http://www.elpais.com/articulo/opinion/tension/nacionalismos/Espana/elperuopi/20080116elperiopi_4/Tes
5. Galicia Bilingüe. Galicia Bilingüe destapa el nacionalismo radical de los Equipos de Normalización y Dinamización Lingüística- [електронне джерело]/ Режим доступу: <http://www.vozbcn.com/2010/09/15/33262/galicia-blingue-denuncia-endl/>
6. Storm, H.J. El nacionalismo español de los intelectuales. Costa, Unamuno y Ganivet en el fin de siglo - [електронне джерело]/ Режим доступу: <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/15837>

*Бродникова В.**

КУРДСКАЯ ПРОБЛЕМА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

На сегодняшний день на Ближнем Востоке существует всем известная курдская проблема. Она имеет актуальность, так как курды - это одна из самых многочисленных народов мира, которые не имеют своего государства. Проблема существует более века, а разрешения ее мы до сих пор не видим. Множество преград существует для провозглашения независимости и, собственно, государства Курдистан.

Начало этой проблемы имеет истоки еще после Первой мировой войны, когда геополитическая ситуация в курдском регионе существенно изменилась. Государственная разделенность Курдистана удвоилась. На географических картах появились Иракский (Южный) и Сирийский (Юго-Западный) Курдистан; первый очутился под британским, второй – под французским игом, установленным в Ираке и Сирии в обличье мандатных режимов. Однако сами курды отнюдь не соглашались смириться с новым разделом своей исторической родины, осуществленным державами Антанты, которые грубо нарушили данное при послевоенном мирном урегулировании обещание (по Севрскому договору от 10 августа 1920 г.) дать курдам Османской империи (но не Ирана и арабских стран) автономии или даже независимость. Циничный отказ Англии и Франции от Севра, подтвержденный Лозаннским договором между Турцией и державами Антанты от 24 июля 1923 г., вызвал огромное возмущение курдского народа, дал мощный стимул курдскому национализму, проявившему себя в серии курдских восстаний, прокатившихся по всему Курдистану в 20–30-х годах XX в. [4]

Теперь Курдистан так и локализуется на территории четырех стран одновременно, что, безусловно, существенно влияет на внутреннюю и на внешнюю политику всех государств.

Постоянные конфликты происходят на границе с Турцией. Рабочая Партия Курдистана, которая многими странами признана как террористическая, начала проведение атак против турецкой армии в ответ на их повторяющиеся военные нападения против партии и политические нападения против курдов, проживающих в Турции [5].

В Турции все еще велико влияние сил, руководствующихся идеями пантюркизма. Выступая против даже минимального культурного самовыражения нетюркских народов, издавна проживающих в турецком государстве, в том числе курдов, они продолжают пропаганду идей пантюркизма и панисламизма, финансируя соответствующие культурные и религиозные программы, а также формируя в свою пользу общественное мнение в Европе и мире [3].

Важным актером в данной ситуации выступают США, которые проводят постоянные переговоры, как с Турцией, так и с Ираком по вопросу Автономии. Именно американскими силами была свергнута военная диктатура С. Хусейна, который тогда мог поддерживать некую стабильность в стране. Также войска НАТО помогают туркам вести военные действия на границе двух стран [2].

* студентка 3 курсу відділення «міжнародні відносини» Інституту соціальних наук Одеського національного університету ім. І.І.Мечнікова

Науковий керівник: доц. Захарченко А.М.

Даже учитывая тот факт, что РПК находится на территории Ирака, то сопротивления и восстания тут проявляются гораздо реже, чем в других странах. Повлияло на это то, что нынешний президент Ирака лидер Патриотического союза Курдистана Джаляль Талабани. При принятии новой Конституции права Курдской Автономии были сохранены и теперь курды наделены правами блокировать любую законодательную инициативу [6].

Особое место курдская проблема занимает в отношениях между Турцией и Ираком. Турция, как известно, с бескомпромиссной жестокостью подавляет борьбу курдов за национальную автономию на собственной территории. Достаточно вспомнить, как в 1990–1994 гг. ее вооруженные силы уничтожили более 800 курдских деревень, несмотря на заверения турецкого премьер-министра Т.Чиллер, что она для курдов «как мать родная» [1].

В связи с эскалацией в последние годы конфликта между курдами и правящими кругами стран их проживания вновь предельно обострился его регионально-международный аспект. Нет никаких сомнений в том, что справедливое решение курдского вопроса в настоящее время требует широкого международного влияния на руководящие круги стран, где проживают курды. К большому сожалению, мировое сообщество до сих пор не выработало четкого отношения к этой проблеме. Особенно это касается западных стран, ведущих двойственную политику. Например, они замечают нарушения прав курдов в строптивом Иране, но закрывают глаза на то же в Турции, декларируя при этом принцип невмешательства во внутренние дела этого государства. Страны Запада стояли у истоков курдской проблемы, во многом они и содействовали ее появлению. Сейчас им, думается, пора сформулировать свою принципиальную позицию по трагическому положению курдов на Ближнем Востоке.

Неурегулированность курдского вопроса, выражающаяся в препятствовании властей Турции, Ирана и Сирии в реализации прав курдов на национальное самоопределение и образование Курдистана как единого этнополитического пространства, усугубляет нестабильность на Ближнем и Среднем Востоке, а поэтому требует неотложного решения.

Литература

1. Rugman Y. Turkey's secret war against Kurds // The Observer, 1994.
2. А.А.Трофимов Курдская проблема и региональные отношения// Институт востоковедения РАН – 2006- с. 64
3. Авдои Темур Сартифович, Курдский вопрос в современных международных отношениях //2009.- с. 28
4. М.С. Лазарев, Курдский вопрос в новой геополитической (Постановка вопроса)// Институт изучения Израиля и Ближнего Востока – 2004- № 13. – с. 4
5. Рабочая партия Курдистана снова в состоянии войны против Турции <http://flot2017.com/show/news/24798>
6. У Ирака появилась новая конституция <http://www.izvestia.ru/world/article45064/>

Корж Ю.*

ПІВДЕННИЙ ВЕКТОР ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА УКРАЇНУ

Диверсифікація по-європейськи: щоб уникнути газової залежності від Росії, Європейський Союз має знайти інших газових постачальників, тобто звернутися до альтернативних джерел, включаючи імплементацію пріоритетних проектів будівництва нових транзитних коридорів та підземних газосховищ і терміналів [2, 3].

Існують наступні напрямки диверсифікації постачання енергоносіїв ЄС:

- Обхід «ненадійних» транзитних країн: російський газ більшою мірою транспортується до ЄС через Україну та Білорусь – близько 80% та 20% співвідносно [2]. Обидві держави мають імідж країн з зі слабким громадянським суспільством та низьким рівнем правової культури для ЄС, що зумовлює їх ненадійність у якості транзитних держав. Сьогодні існує газовий канал по дну Чорного моря в обхід територіальних вод України – Блakitний Потік, а також реалізуються проекти будівництва каналу по дну Балтійського та Чорного морів – Північний Потік та Південний Потік.

- Південний вектор Європейської енергетичної політики: Основною метою безпекової стратегії ЄС в галузі енергетики є не лише створення гарантій газопостачань (шляхом диверсифікації транспортних мереж) але й пошук різних постачальників енергоносіїв задля уникнення газової залежності від одної держави, Росії.

Сьогодні цей вектор не є достатньо потужним. Вагомим партнером для ЄС в Африці вже 25 років виступає лише Алжир [4]. Для України подібне партнерство не становить загрози. Газ з Африки не може у великому обсязі замінити постачання з Росії, тому економічні інтереси України як транзитної держави недоторканні.

Ще одним варіантом диверсифікації в стратегії ЄС є збільшення об'ємів постачань з каспійського моря: для постачання каспійського газу (120-150 млрд. куб. м на рік) в Європу необхідно побудувати нові магістралі, реконструювати старі, обладнати газові сховища [3].

Існує 2 проекти по постачанню каспійського газу – Nabucco та White Stream

Обидва проекти мають істотні недоліки:

- Основною проблемою як Nabucco так і White Stream може стати *нестача каспійського газу* (нагадаємо, що запасами Центральної Азії користується Китай). В такому випадку ймовірним є об'єднання проекту з російським газопроводом «Південний потік» для першого, та компенсація російським газом через територію України для другого.

- Додаткові постачання для «Nabucco» можна очікувати від держав Перської затоки, безпосередньо – Катару. За планом трубопровід від Катару буде проходити через Бахрейн і Кувейт, далі пролягати через Ірак і Туреччину де і стане частиною проекту «Nabucco» [7]. 2008 року Європейський Союз також виступив із планом «Trans-Arab pipeline», суть якого полягає у поставках з Єгипту через Йорданію, Ліван і Сирію. В ході переговорів і підпи-

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Маковський С.О.

сання договору було визначено об'єм поставчань у розмірі 7 млрд. куб. м. Цей проект планують підключити до «Nabucco» [8]. Сумніви щодо реалізації обох проектів в життя підсилюються через економічні санкції для Ірану, нестабільність в регіоні ЦАР в цілому і зіткнення з Китаєм (основним споживачем енергоносіїв регіону)

- Хоча в 2009 лідери Туреччини, Румунії, Болгарії, Угорщини і Австрії підписали угоду про будівництво газопроводу »Набукко», все ж таки реалізація проекту не є абсолютно забезпеченою (того ж року **Nabucco** був виключений зі списку пріоритетних завдань Євросоюзу, пізніше поновлений) [9].

- Будівництво **White Stream** сьогодні взагалі є утопією, про що свідчить навіть відсутність забудовників та приблизної вартості проекту.

	Nabucco [5]	White Stream [6]
Забудовники	Австрійській <i>OMV Gas GmbH</i> , турецькій <i>Botaş</i> , болгарській <i>Bulgargaz</i> , румунській <i>Transgaz S.A.</i> , угорській <i>MOL Natural Gas Transmission Company Ltd.</i> й німецькій <i>RWE AG</i> .	На фазі ідеї -- Міжнародний інжиніринговий консорціум <i>White Stream Pipeline</i>
Вартість, €	7,9 млрд.	
Довжина, км	3300	1238
Потужність, км/рік	32 млрд.	32 млрд.
Країни-постачальники	Іран (спочатку) → Туркменія, Узбекистан й Азербайджан	Туркменія, Узбекистан й Азербайджан
Країни-транзитери	Туреччина → Болгарія → Румунія → Угорщина	Грузія → Чорне море → Україна → ЄС, Грузія → Чорне море → Україна (Крим) → ЄС, Грузія → Чорне море → Румунія.
Термін введення в експлуатацію за планом	2015	2016

Для України: сьогодні існування південного вектора у диверсифікаційній політиці ЄС для України є більшою мірою уроком ніж загрозою. Факт будівництва проекту Nabucco сьогодні не є остаточним. Разом з тим, існування такого газопроводу, значною мірою вразить економічні інтереси України.

Відмова ЄС від реалізації проекту White Stream (що потребує менше витрат та не зустрічає супротив країн - постачальників: країни ЦАР надали згоду на підключення як до Nabucco так і до White Stream) ще раз говорить про недовіру ЄС до України як транзитної держави. Існування газопроводу White stream дало б Україні додаткові кошти від транзиту та допомогло б у здійсненні власної диверсифікаційної програми, що б зменшило залежність України від російських поставчань.

Таким чином, Україна має шанс отримати користь від південного вектора диверсифікаційної політики ЄС за наступних умов:

- Покращення іміджу України на арені ЄС у короткі терміни
- Підвищення рівня стабільності в регіоні ЦАР
- Згорання будівництва проекту Nabucco на користь проекту White stream.

Література

1. MDC - Position Paper on Sustainability and Energy Efficiency http://www.eurogas.org/publications_environment.aspx
2. Ленарт Г. Чи може Європа довіряти Росії після припинення постачань газу в Україну // Економічний часопис. – 2006. – № 7-8. – С.30-36.
3. Гочиташвили Т.Ш. Транспортный коридор «Восток – Запад» и энергетическая безопасность Европы // Экотехнологии и ресурсосбережения. – 2005. – №5. -- С.13-14.
4. Як зміцнити енергетичну безпеку України та Європи? <http://openukraine.org/doc/Final-PaperUA.pdf>
5. Захарченко А. Газопроводи в обхід: блеф чи реальна загроза? <http://www.epravda.com.ua/publications/499975f50e931/>
6. Офіційний сайт проекту White Stream <http://www.gueu-whitestream.com>
7. Betting On Qatar Link Up With Nabucco Pipeline Via Kuwait <http://www.allbusiness.com/energy-utilities/oil-gas-industry-oil-processing/12365013-1.html>
8. EU eyes Trans-Arab gas for Nabucco <http://www.neurope.eu/articles/86588.php>
9. Учасники Набукко підписали транзитні угоди <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=822635>

*Кучухідзе А.**

«КРУТИЙ ПОВОРОТ» ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА: ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ

З приходом до влади Віктора Януковича зовнішня політика України зазнала певних змін. «Крутий поворот» [1] відбувся не лише у відносинах з Росією, а й в інших стратегічних напрямках. Криза зовнішньополітичної стратегії – це головний результат зовнішньої політики В. Януковича. Ця криза найбільш широко проявляється у новому законі України про зовнішню політику.

Розглянемо найбільш принципові протиріччя:

1. «...дотримання Україною політики позаблоковості, що означає неучасть України у військово-політичних союзах, пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору та іншими військово-політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес...» [2].

2. «...забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі...» [2].

В чому полягає криза зовнішньополітичної стратегії? Відповідь є простою: в концептуальній та геополітичній невизначеності. З одного боку, на законодавчому рівні закріплюється норма про вступ України до ЄС, а з іншого, проголошується позаблоковість. Неможливо стати членом ЄС не інтегруючись у європейську та євроатлантичну безпекову політику. За великим рахунком, практичні дії показують неоднозначність пріоритетів зовнішньої політики України. Українська держава не зробила свій остаточний геополітичний вибір. Концепція «міст між Заходом і Сходом» виключає посилення суб'єктності України на міжнародній арені. Стратегія зовнішньої політики повинна максимально враховувати національні інтереси держави та відповідати її реальним можливостям. Стратегія має являти собою логічну послідовність концепцій та практичних дій, вони не повинні знаходитися у протиріччі один з одним. Постає питання про чітку стратегію зовнішньої політики України: вона відсутня. Натомість, переважає бажання сподобатись всім: за допомогою позаблоковості ми збалансуємо відносини з Росією, а проголосивши євроінтеграцію ключовим пріоритетом зовнішньої політики, не втратимо ЄС. Таке бажання – це шлях в нікуди. Добрим та гарним для всіх не будеш. Треба думати про те, що є по-справжньому вигідним для України.

Для зовнішньої політики В.Януковича притаманною рисою є послаблення міжнародної суб'єктності України. Фатальною була помилка з Чорноморським флотом. Компроміс «флот в обмін на дешевий газ» не принесе сильних дивідендів Україні. «У довгостроковій перспективі він підриває всю систему важелів, за допомогою яких Україна могла б відстоювати свої інтереси в будь-яких можливих конфліктах, де приймала участь й Росія» [3]. Україна власноруч загнала себе в глухий кут. «...В таких питаннях, як питання безпеки, економізації не повинно бути» [4].

* студент 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Капітоненко М.Г.

В новому законі про зовнішню політику прописане дуже амбітне прагнення: «...утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави...» [2]. Така мета вимагає дуже тяжкої роботи. Поки що Україна не зробила нічого в цьому напрямку. Ми продемонстрували «глобальний приклад» [5] та зберегли на своїй території війська іноземної держави. Тим самим ми втрачаємо свободу маневрів, що веде до стану дипломатичного паралічу. Зовнішня політика має прораховуватись в деталях, й дуже важливо на міжнародній арені мати багатий дипломатичний арсенал для маневрів. Виходить так, що ми самі себе позбавляємо можливості бути сильною державою.

Такі невтішні зовнішньополітичні результати є причиною внутрішньої слабкості України. Держава зараз не може забезпечити себе енергоресурсами в достатній мірі (Росія користується цим й здійснює вплив на Україну) та впоратись з економічною кризою. Оскільки зовнішня та внутрішня політика нерозривно пов'язані між собою, то спочатку треба навести порядок всередині держави, а не намагатись всім сподобатись. Лише політично стабільна та економічно розвинута Україна зможе по-справжньому захищати свої інтереси в міжнародному середовищі.

Література

1. Віктор Янукович переконаний, що офіційний візит до Москви стане крутим поворотом на краще у відносинах між двома країнами у всіх напрямках. [електронний ресурс - <http://www.president.gov.ua/news/16636.html>]
2. Закон України № 2411-VI Про засади внутрішньої і зовнішньої політики [електронний ресурс - <http://www.president.gov.ua/documents/12069.html>]
3. Капитоненко Н. Харьковские соглашения: роковая ошибка Виктора Януковича / Николай Капитоненко// [електронний ресурс - <http://cs.cirs.kiev.ua/uk/news/commentary/111-2010-04-24-11-16-44.html>].
4. Перепелиця Г. Головне завдання сьогодні – зберегти зовнішньополітичний курс України/Григорій Перепелиця// Національна безпека і оборона. - № 2 (113). – с.25 – 2010
5. Україна показала гідний приклад глобального масштабу [електронний ресурс - <http://www.president.gov.ua/news/17350.html>]

*Огризко Л.**

УКРАЇНА В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ТРИКУТНИКУ «США-РОСІЯ-КИТАЙ»

Очевидним постулатом є те, що з формуванням нового світоустрою першочерговим завданням для будь-якої держави є визначення свого місця і ролі в ньому. На жаль, Україна за майже 20 років своєї незалежності, так і не окреслила власні пріоритети в новій міжнародній системі і практично зарекомендувала себе як сіра, буферна зона.

Сучасні тенденції світової політики демонструють пересунення важелів політичної сили в азіатський регіон. Фактично, Азія розставляє основні акценти в нинішній глобальній системі міжнародних відносин.

В даній роботі міститься спроба змалювати геополітичне полотно трикутника «США – Китай – Росія», який безперечно торкається сучасного становища України у світі та в перспективі може повністю його визначати.

Зі стрімким розвитком глобалізаційних процесів останніх десятиліть, досить закрита державна структура Китаю почала поступово змінювати алгоритми своєї діяльності і відкриватися світу. Це стосується, зокрема, економічної, військової, космічної, інформаційної та політичної сфер. Підготувавши необхідну матеріально-економічну базу, Китай досягнув тієї точки біфуркації, за якої його керівництво впевнено висуває гегемоністичні амбіції не лише в регіональному, але й і в глобальному вимірах.

Активізація КНР в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, що проявляється, серед іншого, в посиленні участі в північно-корейському ядерному питанні та в підтримці Ірану (зокрема, і в ядерному секторі) частково витісняє США з регіону та кардинально суперечить американським геополітичним намірам.

Помітним є також збільшення ефективності роботи в рамках Шанхайської організації співпраці, внаслідок того, що як Росія, так і Китай розглядають дану організацію у якості інструменту впливу в середньоазійському регіоні. Найяскравіше це проявляється в енергетичній сфері: КНР вже протягом багатьох років працює у напрямку перетворення країн Середньої Азії у свій сировинний придаток, чому передувала успішно проведена аналогічна стратегія у малорозвинутих країн Південно-Східної Азії. Саме це перехоплення потужних нафтогазових шляхів та їх фінансування, що історично вважалося цариною російського ресурсного експансіонізму, не може не зачіпати стратегічних інтересів РФ.

Ще одним каменем спотикання між КНР та РФ є безконтрольна міграція вздовж спільних кордонів, і пов'язана з цим залежність від Китаю прикордонних територій Росії.

Що стосується США, то події 11 вересня 2001 року внесли істотні зміни в американську доктрину зовнішньої політики: спостерігається зміщення акцентів з боротьби проти «стратегічних ворогів» на окреслення «вісі зла» і застосування по відношенню до неї превентивної стратегії в рамках концепції самооборони. Під цим приводом, в таких регіонах

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Суботін А.А.

як Близький Схід, Центральна, Південно-Східна та Північно-Східна Азія помітно збільшилася американська присутність. Користуючись, так званим, вакуумом сили в азіатському регіоні, що утворився після ліквідації двополярного світоустрою, США сподіваються заповнити його і таким чином остаточно утвердитися в якості глобального гегемона.

Тим самим, США фактично втручаються в локальну систему і претендують на зміцнення своїх позицій в регіоні, який вважають сферою свого впливу щонайменше ще два світових гравці – КНР та РФ. Тим не менше, більшу загрозу практично в усіх сферах представляє саме КНР, тому зближення з Росією – більш ймовірне.

На жаль, саме за таких умов Україна – держава з унікальним геополітичним розташуванням – стає жертвою тектонічних зрушень світової системи. Сполучені Штати розуміють, що єдиним стримуючим фактором КНР може бути лише загроза відновлення колишньої могутності СРСР в подібній Росії. Відповідно, постає необхідність певним чином сприяти Російській Федерації у досягненні такого стану. Саме в цьому ключовому моменті і стає потрібна Україна. Якщо керуватися словами американського політолога Збігнева Бжезінського, без включення України в безпосередню сферу впливу Кремля, сильної Росії бути не може.

Наразі складається таке враження, наче весь дискурс на тему зовнішньополітичної орієнтації України заморожений, і західне співтовариство на чолі зі Сполученими Штатами Америки делегувало відання даним питанням нашому Північному сусіду.

Для України це означає продовження споконвічної традиції виступати в ролі розмінної карти, яку можна перекидати з європейського цивілізаційного виміру в азіатський і навпаки. Остання «здача» нашої держави стає все більш очевидною на прикладі останніх років: відсторонена участь іноземних спостерігачів на виборах 2010 року (на відміну від 2004 р.); лояльне ставлення до нового українського керівництва з його чітко вираженим проросійським спрямуванням; приїзд делегації Північноатлантичного альянсу в Москву для обговорення «стурбованості Росії по розширенню НАТО»; останні події навколо російського Чорноморського флоту в Севастополі та інші.

Література

1. Maoz Z. Paths to Conflict. – Boulder: Westview Press, 1982. – 201 p.
2. Батюк В.И. Политика США в меняющемся мире. – М.: Наука, 2004. – 330с.
3. China's National Weekly English News Review // Government documents – [Електронний ресурс] – Режим доступу – http://www.bjreview.com.cn/document/node_10104.htm
4. Міжнародний центр перспективних досліджень, Інститут світової політики. Нова зовнішня політика України – Погляди аналітиків, Київ, 2010.

КРАЇНОЗНАВСТВО

*Кучер С.О.**

СУЧАСНА ГЕОСТРАТЕГІЯ ЯПОНІЇ

Геополітичні та геостратегічні ідеї прийшли у Японію у 20-ті рр. ХХ ст. з перекладами праць Челлена та Хаусхофера. Якщо 20-ті роки характеризувалися поширенням робіт західних шкіл геополітики і намаганням їх критичного переосмислення, то з середини 30-х років японська геополітична думка набуває власних рис, притаманних лише їй. Саме в цей період в Японії формується декілька осередків геополітичної думки. Одним із найбільш відомих центрів являється Кіотська школа геополітики на чолі з Санесіге Комакі. В рамках даної школи дістали подальшого розвитку концепції: «Великого східноазійського простору», «Нового порядку для Східної Азії» та «Сфери співпроцвітання Великої Східної Азії». Основний зміст цих концепцій складала ідеї «паназіатизму» і «хакко ітіу» - вісім кутів під одним дахом. Дані концепції розроблялися оточенням Коное Фумімару, який двічі, в 1937-1939 і 1940-1941, був Прем'єр-міністром Японії. За його прем'єрства, міністр закордонних справ Мацуока Йосуке вперше в своїй декларації вжив на офіційному рівні термін «Сфера співпроцвітання Великої Східної Азії», а гасло «хакко ітіу» становиться офіційною ідеологічною доктриною Японії.

Важливим осередком геополітичної думки у 1941 р. стала Японська Асоціація геополітики. Основні ідеї її представників знайшли практичне відображення в меморандумі Танкі і доктрині Амау. В меморандумі мова йшла про експансію Японії на Азійському континенті, а зміст доктрини зводився до шляхів досягнення світової гегемонії офіційним Токіо.

Після поразки Японії у Другій світовій війні геополітика на якийсь час була заборонена, а з 1957 р. дослідження поновилися. Відтоді основою зовнішньополітичних доктрин Японії стала ідея про перевагу економічних інтересів над політичними і приведення їх у відповідність до інтересів японських корпоративних угруповань. Геополітичні інтереси Японії в новому геополітичному середовищі 1990-х – початку 2000-х рр. в широкому контексті передбачають забезпечення доступу до джерел сировини і ринків збуту, що здійснює домінуючий вплив на зовнішню і військову політику Японії [3].

Основні прагнення японської еліти на сучасному етапі спрямовані на вирішення наступних завдань: 1) забезпечення економічного росту та закріплення позицій Японії у світовій економіці на основі науково-технічної та фінансової переваги; 2) приведення «політичного статусу» Японії у глобальній політиці у відповідність з її економічною могутністю; 3) збереження лідируючих позицій у східноазійській економіці та стратегічного партнерства із США, а також недопущення політико-культурної ізоляції країни; 4) повернення Японії статусу «нормальної держави» та відродження національної ідентичності [2].

Будучи бідною на природні ресурси, потребуючи сировину для власної промисловості й ринку збуту своєї продукції, Японія проводить активну зовнішню політику на Азі-

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Крушинський В.Ю.

атському континенті. Маючи одну з найбільших економік у світі, вона ефективно використовує у своїх зовнішньополітичних діях економічні важелі, крок за кроком проникаючи на азіатські ринки. Провідні японські компанії створюють свої філіали в багатьох країнах АТР, формуючи там робочі місця з одночасним використанням дешевих робочої сили [5].

З однієї сторони, Японія займає стійке місце в клубі найбільш розвинених індустріальних держав, з іншої – сумарний геополітичний потенціал країни вже не настільки великий для того, щоб претендувати на роль геополітичного лідера. Слід взяти до уваги те, що Китай вже випередив Японію за об'ємами ВВП, а також, що економічний відрив Японії від сусідніх країн Південно-Східної Азії поступово зменшується. Практично в умовах сьогодення спад економіки Японії у поєднанні із незначним політичним впливом негативно відбивається на її геополітичному положенні в АТР та світі. Місце держави як політичного учасника міжнародних відносин визначає певне співвідношення сил: Японія знаходиться між США, які володіють достатніми ресурсами, щоб нав'язувати їй свою волю; Росією, яка виступає об'єктом боротьби східно-азіатських держав за роль партнера у постачанні енергоресурсів; зростаючим Китаєм, що претендує зайняти місце Японії в ролі регіонального лідера; Південною Кореєю, яка також переживає економічний підйом.

Серед слабких місць Японії російський дослідник Анатолій Уткін виділяє без'ядерний статус країни, положення на стику інтересів трьох ядерних держав – Сполучених Штатів, Росії та Китаю (в майбутньому можливо і об'єднаної Кореї). Поширена думка, що перепоною до завоювання статусу наддержави чи регіонального лідерства Японії в Азії є ідеологічний бар'єр.

Існує й інша перешкода японському гегемонізму. У азіатських партнерів Японії виникає нагальна потреба «не ображати Китай» як головну зростаючу потугу. Виникає свого роду суперництво двох азіатських гігантів, в якому азіатські країни розуміють, що гегемонія одного із них може негативно відбитися на їх незалежності, розвитку і впливу. В міру відсутності надійних союзників, Токіо не в змозі підвищити свій статус [6].

Метою Японії є досягнення політичного впливу, адекватного її економічним можливостям, тобто завоювання передових позицій в АТР. Виходячи з нових реалій, які складаються у світі, Токіо через систему дипломатії проводить політику підвищення свого авторитету в регіоні, забезпечуючи економічне наповнення шляхом збільшення внеску у програми Офіційної допомоги розвитку (ODA). У політичному ж відношенні Японія бере участь у миротворчих операціях. Однією із ключових цілей Японії є вступ до РБ ООН у якості постійного члена, що безперечно, підвищить міжнародний імідж країни.

Країна бере активну участь в регіональних економічних блоках: АТЕС, Азіатсько-тихоокеанській раді, Східноазійській економічній раді, Тихоокеанській конференції з торгівлі та економічного розвитку тощо. Таким чином, відбувається перехід від вузької «далекосхідної формули» до широкої «АТР».

У сфері безпеки для Японії залишається актуальним геополітичний чотирикутник – США–Росія–Китай–Японія. Головним завданням Японії залишається підтримка взаємозв'язків з регіональними державами, пошук компромісу між традиційними відносинами із США, підтримка стабільних добросусідських відносин з Росією, Китаєм та іншими центрами сили в регіоні [1].

Пріоритетним геополітичним напрямком Японії на сучасному етапі є розвиток економічного співробітництва з азійськими сусідами як засіб подолання недовіри до Японії та інтеграції їх у господарський блок, забезпечення надійного доступу до морських комунікацій та формування засад регіонального режиму безпеки. Японія виступає за концепцію кооперативної безпеки в регіоні, на основі стабільних економічних і політичних двосторонніх відносин, а також багатосторонніх механізмів.

Юкіо Хатояма у своєму виступі з трибуни Генеральної Асамблеї ООН оприлюднив нову зовнішньополітичну концепцію. За його словами, зміна влади у Японії допоможе країні стати «мостом» для всього світу у вирішенні проблем економіки, навколишнього середовища, зміцнення миру та інших.

Вносячи корективи у зовнішню політику країни, японський уряд прагне посилити її азійський вектор. Уряд намагається проводити більш незалежну від США зовнішню політику і будувати більш рівноправні відносини з ними, заявляючи, що США залишаються основою зовнішньої політики Японії [4].

Отже, можна сказати, що геополітичні концепції знаходять своє втілення в практичній площині, наприклад, в ідеологічних чи зовнішньополітичних доктринах Японії. На найближчу перспективу Японія зосереджує свої зусилля на посиленні своїх позицій в регіоні. Вона забезпечує свої геополітичні інтереси шляхом участі в миротворчих операціях та через програми сприяння економічному розвитку. Пріоритетними для неї є питання доступу до джерел енергоносіїв та безпека шляхів їх транспортування, безперешкодний доступ до ринків збуту.

Література

1. Бардахчиев Ю. «Перетягивание каната» в АТР [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <http://www.zavtra.ru/cgi/veil/data/zavtra/97/206/22.html>
2. Михеев В. Китай и Япония на фоне глобальных тенденций // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 4. – С. 50 – 59.
3. Андрущенко (Гринько) С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Монографія. – К. : Логос, 2005. - С. 133-138.
4. Политические аспекты позиций Японии в АТР: материалы международной научной конференции «Япония в Азиатско-Тихоокеанском регионе», Москва. – 10-11 декабря. – 2009. [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу: http://www.ifes-ras.ru/attaches/conferences/20091202-japanese_conference_tezisy.pdf
5. Стрельцов Д. Япония и «Восточноазиатское сообщество» : взгляд со стороны // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 2. – С. 57 – 66.
6. Уткин А. Мировой порядок XXI века. – М. : Издатель Соловьев; Алгоритм, 2001. – 480 с. С. 332 – 336.

Кияниця Л.*

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ПОШИРЕННЯ ВПЛИВУ КНР НА АФРИКАНСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

Протягом останнього десятиліття Китайська Народна Республіка активно реалізовувала зовнішньополітичну стратегію, спрямовану на відкриття собі доступу до найважливіших регіональних ринків та зон зосередження природних ресурсів. При цьому офіційний Пекін продовжує позиціонувати себе як неформального лідера «світу, що розвивається», хоча за нових умов його позиція з цього аспекту виходить переважно з економічних, а не ідеологічно-політичних міркувань.

В економічному плані основними цілями КНР в Африці є забезпечення потреб китайської економіки в дешевих енергоносіях. У 2008 р. частка африканських держав в китайському імпорті нафти сягнула майже 30% (1,1 млн. барелів нафти в день з 3,6 млн. барелів загального денного імпорту нафти) [7]. Особливо важливе значення для КНР має імпорт нафти з Анголи (596 000 барелів в день у 2008 р. – майже 15% загального імпорту нафти КНР) та Судану (209 000 барелів в день у 2008 р., 7% загального імпорту) [7].

Не менше значення з точки зору китайських економічних інтересів мають й інші сировинні ресурси Африки. Особливий інтерес китайські корпорації виявляють до родовищ міді в ДРК та Замбії (у 2008 р. китайські корпорації отримали від уряду ДРК концесію на розробку мідних родовищ на загальну суму 825 млн. доларів США [4, р. 5]), платини, золота, срібла та урану в Зімбабве [5, р. 40]. До інших важливих мінеральних ресурсів, які КНР сподівається отримувати завдяки економічній співпраці з африканськими державами, належать кобальт (приблизно 52% світових запасів якого залягають на території Замбії та ДРК), марганцеві руди (77% світового запасу перебуває в надрах ПАР), боксити (Гвінея, ЦАР) та ін. [4, р. 6-10]. Враховуючи, що в 2007 р. на КНР припадало 30% загального світового споживання цинку, 22% міді та 25% алюмінію [3], можна зробити висновок, що тенденція до концентрації уваги Китаю на сировинних ресурсах Африки збережеться і в майбутньому.

За останні роки частка китайського капіталу в прямих іноземних інвестиціях в економіки країн Африки значно зросла. У 2000-і роки основною сферою застосування китайського капіталу в Африці стали мінеральні ресурси африканських країн, однак і енергетична сфера продовжує зберігати свою важливість. Загалом на 2006 р. сукупний обсяг китайських інвестицій до африканських держав склав 1,25 млрд. доларів США [4, р. 7]. При цьому, на від західних партнерів африканських держав, офіційний Пекін не висуває при здійсненні інвестицій китайських державних компаній в економіки країн Африки політичних вимог. Високим було і зростання обсягів взаємної торгівлі: сукупний товарооборот між КНР та африканськими державами зріс з 10,6 млрд. доларів США у 2000 р. до 40 млрд. доларів США у 2005 р. [5, р. 41]; за підсумками 2008 р. цей показник досяг свого історичного максимуму, сягнувши 108,6 млрд. доларів США [8].

Політичний вимір впливу КНР в регіоні безпосереднім чином впливає із зазначених вище економічних інтересів Китаю. КНР активно просуває ідею «захисту інтересів Аф-

* студент 6 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Головченко В.І.

рики на міжнародній арені», прагнучи представити себе у якості захисника країн периферії від гегемонії США [5, р. 34], що не може не імпонувати багатьом африканським державам. Економічні інтереси Пекіну зумовлюють фактичну підтримку ним урядів О. аль-Башіра в Судані та Р. Мугабе в Зімбабве. Зокрема, КНР значно посилила військове співробітництво з Суданом, незважаючи на протести США, фактично підтримуючи суданський уряд у питаннях врегулювання конфлікту в Дарфурі [6, р. 13]; співпраця КНР із Зімбабве у військовій сфері помітно інтенсифікувалася починаючи з 2004 р. [2, с. 4]. Загальна частка африканських держав у китайському експорті озброєнь у 2005 – 2009 рр. сягнула приблизно 11% [7]. При цьому КНР, виходячи з необхідності забезпечення стратегічної стабільності в Африці, приймає активну участь у миротворчій діяльності на Африканському континенті: у 2003 р. китайський контингент брав участь в Місії ООН у Конго, у 2005 р. китайські миротворці (598 чоловік) були направлені до Ліберії [2, с. 4]. Загальна кількість китайських військових, що брали участь у різних миротворчих місіях в Африці на травень 2007 р. досягла 1800 чоловік [2, р. 5].

У кінцевому підсумку вплив КНР в Африці за 2000-і роки значно зріс. З відносно дургорядного напрямку китайської зовнішньої політики Африка перетворилася на один із ключових аспектів китайської зовнішньоекономічної та політичної стратегії, спрямованої на закріплення за китайським капіталом важливих ринків збуту, що, однак, у перспективі може призвести до загострення відносин між КНР та традиційними гравцями в регіоні (США, Франція) та матиме непередбачувані наслідки для конфігурації центрів сили на Африканському континенті.

Література

1. Мбае С. Велика африканська стратегія Китаю. / Саноу Мбае. – «День», № 178, 18 жовтня 2006. – www.day.kiev.ua/170630 – Відвідано 07.10.2010.
2. Нике В. Стратегія Китаю в Африке. / Валери Нике. – www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0805-Niquet-RUS.pdf – Відвідано 09.10.2010.
3. Томберг Р. Успехи африканской стратегии Китая. – Analitika.at.ua, 25 января 2010 г. / Роман Томберг. – http://analitika.at.ua/news/uspekhi_afrikanskoj_strategii_kitaja/2010-01-25-20273 – Відвідано 11.10.2010.
4. Butts K.H., Bankus B. China's Pursuit of Africa's Natural Resources. / Kent Hughes Butts, Brent Bankus. – Collins Center Study (Center for Strategic Leadership, U.S. Army War College). – June 2009, Vol. 1-09.
5. Eisenmann J., Heginbotham E. Mitchell D. China and the Developing World: Beijing Strategy for the Twenty-First Century. / Joshua Eisenman, Eric Heginbotham, Derek Mitchell. – N.Y.: M. Sharpe, Inc., 2007 – 233 p.
6. Gill B., Chin-hao Huang, Morrison J. Stephen. Assessing China's Growing Influence in Africa. / Bates Gill, Chin-hao Huang, Morrison J. Stephen. – China Security, Summer 2007, Vol. 3. – pp. 3-21.
7. U.S. Energy Information Administration. China Energy Data, Statistics and Analysis. / U.S. Energy Information Administration. – www.eia.doe.gov/cabs/China/Oil.html – Відвідано 10.10.2010.
8. Xinhua. China-Africa trade volume hits all time high. / Xinhua. – China Daily, 19.01.2009. – www.chinadaily.com.cn/bizchina/2009.../content_7410520.htm – Відвідано 10.10.2010.

*Рябека А.**

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ НАГІРНО-КАРАБАСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Історичний чинник у виникненні карабаського конфлікту відіграв неабияке значення. Він полягав у досить довільному розділенні території між Азербайджаном та Вірменією за радянських часів. 16 березня 1921 р., згідно з Московським договором між Туреччиною та більшовицькою Росією, під протекторат Азербайджану була передана Нахичеванська область, котра складала ядро історичних вірменських земель. Наступним стало включення, за пропозицією Сталіна і рішенням кавказбюро РКП (б) від 5 липня 1921 р., Нагірного Карабаху до складу Азербайджану на правах автономної області. 90% етнічного складу населення цієї області на той час становили вірмени, й відчуття допущеної щодо них історичної несправедливості глибоко засіло в їхній етнічній пам'яті.

За намірами вірменської сторони, конфлікт мав привести адміністративні кордони у відповідність з етнічними. Азербайджанська сторона мала в конфлікті мету протилежну – приведення етнічних кордонів у відповідність зі своїми адміністративними кордонами.

За таких умов парадигма приєднання Нагірного Карабаху могла бути реалізована тільки шляхом конфлікту між Вірменією та Азербайджаном. Відтак, вона була одностайно схвалена вірменським населенням Нагірного Карабаху і стала рушійною силою вірменського руху в автономній області. Значну мобілізаційну роль для вірменського населення в Нагірного Карабаху відіграли наступні чинники.

Соціально-економічний чинник був проявом загальносоюзної тенденції, пов'язаної з тотальним дефіцитом товарів народного споживання та матеріальних ресурсів. У такій ситуації кожна з республік намагалася утримати ці ресурси в себе та «вибити» якомога більше в союзного Центру. Так виникла нерівномірність матеріального забезпечення союзних республік. Незважаючи на те, що вірмени у Нагірного Карабаху жили заможніше, ніж їхні земляки азербайджанці та вірменські азербайджанці, вони були біднішими, ніж їхні брати-вірмени у Вірменії. Бажання жити на такому ж рівні підштовхнуло вірменське населення Нагірного Карабаху до радикальних дій, спрямованих на возз'єднання автономної області з Вірменією.

Етнічний чинник проявив себе під впливом політики етнічної дискримінації щодо вірменського населення у Нагірного Карабаху. Така політика, зокрема, полягала в обмеженні викладання вірменської мови у школах автономної області, телепередачі з Вірменії не транслювалися, заборонялося навчання викладачів Нагірного Карабаху у вузах Вірменії.

Незважаючи на те, що вірмени склали 71% населення Нагірного Карабаху, ключові посади в системі державної влади займали азербайджанці. Система влади в області знаходилася під жорсткою адміністративною опікою з боку азербайджанської еліти, котра сприяла збереженню патріархально-земляцьких зв'язків. Така практика в автономній області була досить поширеною. Відтак, кадрова політика в області була більш сприятлива

* студент 5 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Головченко В.І.

для азербайджанців. З іншого боку, вона викликала у вірмен Нагірного Карабаху палке бажання змінити своє положення у системі владних політичних координат.

Процес демократизації та лібералізації політичного режиму дав вірменам шанс змінити таку систему. Ця можливість була реалізована шляхом вільних виборів 1988-1989 рр. у місцеві органи влади. Отримавши більшість у представницькому органі влади Нагірного Карабаху, 20 лютого 1988 р. на позачерговій сесії Ради народних депутатів Нагірно-Карабаської автономної області (НКАО) вірмени прийняли рішення про клопотання перед Верховними Радами Вірменії та Азербайджану щодо передачі області зі складу Азербайджанської РСР до складу вірменської РСР. Наступним кроком вірменської більшості стало проголошення в 1988 р. Нагірно-Карабаської Республіки.

Цей крок був підтриманий масовими демонстраціями в Єревані, але водночас викликав спалах націоналістичних настроїв з боку азербайджанського населення. Обурений таким рішенням, стихійний натовп азербайджанців з міста Агдам вирушив у напрямку Аскерана, розташованого на території НКАО. Аскеранська міліція, намагаючись зупинити натовп, застосувала зброю, наслідком чого стали жертви з боку азербайджанців. Після цієї події почався новий виток етнічної конфронтації, який вилився у погроми вірменських помешкань у місті Сумгаїті, що знаходиться поблизу столиці Азербайджану. Логічним продовженням ескалації конфлікту стало формування збройних загонів по обидва боки кордону між республіками та на території Нагірного Карабаху.

Ані офіційна влада в республіках, ані союзний Центр були неспроможні нейтралізувати стихію етнічної конфронтації. Нею як з вірменської, так і з азербайджанської сторони заволоділи радикально налаштовані націоналістичні сили.

Могутній етнічній мобілізації та швидкій ескалації конфлікту в Нагірного Карабаху сприяв духовний фактор, складовими частинами якого були глибокі релігійні та культурно-цивілізаційні розбіжності між азербайджанським і вірменським етносами. Вірмени усвідомлюють себе спадкоємцями одного з найстародавніших народів світу, представниками високорозвинутої античної культури. Вони не позбавлені синдрому месіанства, а відтак, і етнічної зверхності. Тому вірмени Нагірного Карабаху постійно відчували певний психологічний дискомфорт, внутрішню стурбованість і напругу, зумовлені сприйняттям самих себе як «чужорідного тіла» в іншому державному та культурному середовищі.

Непорозуміння одного етносу з іншими поглиблювалися релігійними світоглядними розбіжностями ісламу та християнства. Відтак, ірраціональне сприйняття загрози втратити власну самоцінність та гіпертрофоване відчуття небезпеки стимулювали жорсткі позиції сторін, екстремізм, крайні дії, неадекватні існуючим загрозам. Цим і пояснюється швидкий перехід ворогуючих сторін до найбільш радикальних засобів, убивств та насилля.

Подальша ескалація конфлікту полягала в організації Азербайджаном економічної блокади Нагірного Карабаху. У відповідь почалися погроми азербайджанських селищ у Вірменії. Головними ж умовами переростання конфлікту у стадію збройної ескалації стали: прийняття Верховною Радою Вірменії 1 грудня 1990 р. рішення про створення єдиної Вірменської Республіки, до складу якої в односторонньому порядку було включено Нагірний Карабах, та «приватизація» конфліктуючими сторонами озброєнь і військової техніки колишньої Радянської Армії. З остаточним розпадом СРСР карабаський конфлікт перетворився з внутрішнього міжетнічного у міждержавний – у війну між Азербайджаном та Вірменією.

Література

1. Перепелиця Г. М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи. – К.: Стилос – ПЦ «Фоліант», 2003.- 256 с.
2. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі: Монографія. – К.: НІСД, 2003. – 432 с. – (Сер. «Важна безпека»; Вип. 8).
3. Востриков С. В. Карабахский узел как конфликтогенный фактор Закавказья // Полис. – 1998. №6. – С.144
4. Хроника НКАО: февраль 1988 – февраль 1990. – Баку, 1990. – С.
5. Стратегические интересы России на Кавказе // Известия. – 1995. – 12 января.
6. Паин Э., Попов А. Дипломатия под ковром // Известия. – 1995. – 9 февраля.
7. Здравомыслов А. П. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 343 с.
8. Моисеев Е. Г. Международно-правовые основы сотрудничества СНГ / Под ред. К. А. Бекашева. – М. : Юристъ, 1997. – 132 с.
9. Дипломатический вестник. – 1992. -№15-16. – С. 21.
10. Ямсков А. Н. Межнациональные конфликты в Закавказье: предпосылки возникновения и тенденции развития // Полит. Исслед. – 1991. - №2. – С. 83.

*Пікалюк І.**

ЗАВОРУШЕННЯ В ЕКВАДОРІ: СПРОБА ДЕРЖАВНОГО ПЕРЕВОРОТУ?

26 квітня 2009 року, набравши близько 54-ох процентів голосів на президентських виборах в Еквадорі вдруге переміг Рафаель Корреа. В цілому в одній із найбідніших країн Латинської Америки чинний президент користується великою підтримкою, що і довели минулорічні вибори. Саме завдяки йому в містах країни були ліквідовані нетрі, а люди з доходом менше 150 доларів на місяць почали отримувати адресну матеріальну допомогу (програму розроблено ще за часів перебування на посаді міністра фінансів). Не в останню чергу стараннями Корреа в Еквадорі було введено обов'язкове безкоштовну середню освіту, а вчорашні шкільні відмінники отримали можливість навчатися в Університеті Кіто на бюджетній основі. Багато хто пам'ятає, що ще будучи студентом Корреа працював в бідних еквадорських селищах, навчаючи індіанців грамоті.

Проте як виявилось в країні із такою багатою історією державних переворотів, президент ніколи не може почуватися повністю впевнено. Це доводять заворушення, що відбулися в Еквадорі наприкінці вересня. Тоді уряд через гострі фінансові проблеми вирішило урізати державні витрати на силовиків. Парламент 29 вересня прийняв закон, який скасував практику збільшення пільг та грошового забезпечення поліцейських і військових при кожному підвищенні по службі. Інтервал між присвоєнням чергових звань виріс із п'яти до семи років. У різних регіонах країни на наступний ранок почалися акції протесту. Найбільше демонстрантів виявилось в столиці (Кіто) і найбільшому місті країни Гуаякіль. Поліцейські займали дороги, палили старі покривки під речівки «Поважайте наші права». Незабаром в знак солідарності з поліцією стали бунтувати і військові: вони почали захоплювати військові бази і навіть взяли під свій контроль міжнародний аеропорт Кіто, перекрили у ньому злітно-посадкову смугу. Були перекриті також всі дороги, що ведуть до гаваней водного транспорту. Для більшої переконливості армія захопила також ангари, у яких стояли літак і вертоліт президента Рафаеля Корреа, зроблено це було для того, щоб той не зміг втекти з країни. Ситуація зайшла так далеко, що влада Перу та Колумбії, стурбовані тим, що у них буде дуже багато біженців, закрили свій державний кордон. Самого Корреа довелося з одягненим на голову протигазом потайки вивозити подалі від розлючених протестуючих на автомобілі: лікарню, в якій він перебував, оточили поліцейські-бунтарі. До цього він, проявив надзвичайну хоробрість: президент зайшов у поліцейську дільницю в Кіто, в якому бунтували кілька сотень співробітників. І з ходу заявив: «Хочете вбити мене? Вбивайте! Я тут. Якщо ви вважаєте, що такий крок піде вам на користь - давайте.» Втім, безглуздо було б вважати, що на розлючений натовп подіє харизма президента: на Корреа напали, в результаті чого йому довелося звернутися за допомогою до лікарні. Як з'ясувалося згодом, поряд з главою держави розірвалася граната зі сльозогінним газом.

Пізніше було введено режим надзвичайного стану. 6 жовтня було прийнято рішення продовжити режим надзвичайного стану ще на три дні. 9 жовтня його було продовжено

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Головченко В.І.

на невизначений термін. Загалом під час заворушень загинуло 9 людей, ще 5 були вбиті в результаті виплеску злочинності під час заворушень. Понад 200 чоловік отримали поранення, серед них і міністр закордонних справ - Рікардо Патіньо.

Пізно увечері 4 жовтня президентом було опубліковано указ про підняття заробітної плати поліцейським та військовослужбовцям.

Вже 14 жовтня депутати Національної Асамблеї прийняли рішення про засудження поліцейського заколоту, названого тепер офіційно спробою державного перевороту. 16 жовтня проходять численні демонстрації в підтримку президента. В черговий раз, виступаючи перед своїми прихильниками, Президент прямо звинуватив у невдалому перевороті партію Sociedad Patriótica, очолювану колишнім президентом країни і головним суперником правлячого Президента – Лусіо Гутьєресом. Він навіть назвав членів цієї партії «соколами вкрай правого крила північноамериканської політики. Президент Еквадору вважає, що ці політики намагаються діяти через продажні засоби масової інформації, правозахисні організації і різні неурядові фонди. Розслідуванням подій 30 вересня займається Генеральна прокуратура Еквадору. Генеральний прокурор Вашингтон Песантес не виключив можливість правових санкцій щодо деяких депутатів Національної Асамблеї Еквадору. Щодо припущення про існування напіввійськової групи змовників, Песантес заявив, що у нього немає інформації, яка може бути доступна пресі, розслідування триває, але об'єктивних доказів поки що немає. Крім того, він чекає від міністра оборони Еквадору на список військових, які перекрыли в той день злітну смугу аеропорту Кіто, що призвело до блокування роботи міжнародного повітряного терміналу.

Що стосується міжнародної оцінки ситуації, то вона однозначна: бунтівників засудили, президента підтримали. Це зробили, зокрема, уряди Аргентини, Венесуели, Куби і Колумбії. Венесуельський лідер Уго Чавес навіть закликав всі країни Південної Америки звернути серйозну увагу на проблему. Колумбія і Аргентина повідомили про те, що їх дипломати і уряди готові вести діалог тільки з легітимним президентом. Влада Іспанії «категорично засуджує будь-які порушення конституційних принципів». Дивно, але факт: навіть держсекретар США Хілларі Клінтон висловилася на підтримку «діючого президента Еквадору Рафаеля Корреа і демократичного уряду цієї країни». Глава МЗС Куби Бруно Родрігес до слів підтримки на адресу Корреа додав: «Голос цієї вільної країни, яка протистоїть інтервенціоністською політиці Сполучених Штатів у регіоні, намагаються заглушити». Генеральний секретар Південноамериканського союзу націй (УНАСУР) Нестор Кіршнер резюмував: «Південна Америка точно не може допустити, щоб законно обрані уряди піддавалися якому б то не було тиску з боку кіл, які не бажають втрачати свої привілеї та пільги». І наголосив: єдиною прийнятною формою появи нового уряду є всенародне голосування. Генеральний Секретар ООН Пан Гі Мун висловив загальну позицію ООН, однозначно засудивши заворушення, і наголосивши, що єдиною законною владою в країні є сучасна влада.

Отже, попри події кінця вересня в Еквадорі, абсолютно очевидним є той факт, що президент тут досі користується підтримкою населення. Так за даними соціологічних опитувань (їх проводить компанія «Сантьяго Перес»), Корреа підтримує 75% населення. У результаті бунту його популярність навіть зросла на 10%. Власне фінансові проблеми, що змусили президента піти на скорочення зарплат силовиків і є головною проблемою Еквадору. Попередники чинного президента жили фактично за рахунок отримання численних іноземних позик. Проте після приходу до влади Корреа Еквадор втратив доступ до зовнішніх ринків запозичень після того, як в 2008 році оголосив дефолт по глобальних облігаціях на 3,2 мільярда доларів: Корреа назвав цей борг «необґрунтованим». З тих пір Еквадор відчуває серйозний брак коштів і змушений покладатися в основному на багатосторонні позики і двосторонні кредити. Але навіть без цього Еквадор продовжує за-

лишатися однією із найбільш бідніших країн Латинської Америки. І цілком очевидним є той факт, що доки така ситуація зберігатиметься, убезпеченим від подібних заворушень не почуватиметься ніхто. Проте нещодавні події продемонстрували, що поки що президент користується підтримкою населення, та збройних сил, що є чи не важливішим і допоки така ситуація зберігатиметься його політичним опонентам навряд чи вдасться реалізувати державний переворот.

Диковицька А.*

ВПЛИВ СПІЛЬНИХ КИТАЙСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПРОЕКТІВ НА РОЗВИТОК ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

Аналізуючи сучасний стан двосторонніх відносин КНР та РФ, можна говорити про значний потенціал міждержавного співробітництва саме в енергетичній сфері. Співпраця в галузі енергетики являється чи не найвагомішою складовою китайсько-російських економічних відносин.

Розуміння значущості енергетичного фактору знайшло відображення в Енергетичній стратегії Росії на період до 2020 року. Стратегія констатує, що роль країни на світових енергетичних ринках значною мірою визначає її геополітичний вплив [1]. Ключовий напрям експорту енергоресурсів з Росії – це ЄС, оскільки на даний момент 86% російського експорту нафти і 92% газу припадає на країни Європи [2]. Енергетична стратегія РФ, в свою чергу, передбачає диверсифікацію експортних ринків: Азійсько-Тихоокеанський регіон та Південна Азія названі в якості головних напрямів. Зокрема, Китай, Індія, Південна Корея та Японія визначаються найбільш перспективними країнами. Все ж найпривабливішим партнером у цій галузі розглядається КНР.

Між тим, у даний час домінуючим елементом в енергобалансі Китаю є вугілля. Саме тому надійне постачання нафти являється обов'язковою умовою енергетичної безпеки країни, що, в свою чергу, має гарантувати загальну безпеку держави.

Економічна складова російсько-китайського стратегічного партнерства вилася безпосередньо в міждержавний енергетичний діалог.

У ході офіційного візиту 26-28 вересня 2010 року Президента РФ Дмитра Медведєва до КНР сторони підписали 10 міждержавних угод, що значно розвивають енергетичне співробітництво двох країн. Нині, окрім співпраці у сферах нафти, газу, електроенергетики та вугілля, воно включає російсько-китайську взаємодію у галузі енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії, розвитку електромережевого господарства. Сторони також зробили акцент на нових високотехнологічних проектах в галузі ядерної енергетики. Підсумки переговорів закріплені у Спільній заяві Російської Федерації та Китайської Народної Республіки про усестороннє поглиблення російсько-китайських відносин партнерства і стратегічної взаємодії [3].

Президент Росії Дмитро Медведєв і голова КНР Ху Цзіньтао взяли участь у церемонії запуску нещодавно добудованого найбільшого двостороннього проекту – нафтопроводу «Сковородіно-Дацин» як відгалуження магістрального нафтопроводу Східний Сибір – Тихий океан, який країни будували з 2009 р. Комерційні постачання нафти до Китаю по новому трубопроводу планується почати вже з 1 січня 2011 р. У листопаді-грудні 2010 р. почнеться закачування в нафтопровід технологічної нафти близько 600 тис. т. Передбачається, що Росія забезпечуватиме Китай нафтою по новому трубопроводу до 2030 р. [4]

Але найбільшою інтригою візиту стали переговори «Газпрому» з китайськими партнерами про поставки газу. Китай і Росія в черговий раз не домовилися про вартість постачань російського газу в КНР. Глава «Газпрому» Олексій Міллер і президент китайської

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Головченко В.І.

держкомпанії CNPC Цзянь Цземінь лише підписали проміжний документ «Розширені основні умови постачань газу з Росії до Китаю». У «Газпромі» запевняють, що постачання газу до Китаю планується почати в 2015 р., при цьому його щорічний об'єм досягне 30 млрд. куб. м. Експортний контракт, розрахований на 30 років, має бути підписаний в 2011 р. [5]. Поки ж питання ціни, яке країни не можуть погодити з 2004 р., є основною перешкодою в російсько-китайських переговорах, і відсутність остаточного рішення з цього питання зводить нанівець всі попередні російсько-китайські домовленості.

Китай відмовляється купувати газ за високими цінами, «Газпром» же не має наміру їх знижувати. Аналітики вважають, що піти на поступки при узгодженні ціни доведеться обом сторонам: російські цінові запити вищі, ніж ціни, за якими Китай купує газ у інших постачальників, проте Росія готова забезпечити необхідний об'єм газу в довгостроковому періоді.

Експерти відзначають, що в даний час Китай не має гострої потреби в додаткових об'ємах газу. Так, Китай отримує великі об'єми зрідженого природного газу з Австралії і Катару за ціною близько \$145 за тисячу кубометрів. А нещодавно поставляти газ до Китаю стали і країни Центральної Азії. У 2009 р. був відкритий газопровід Туркменістан – Китай, по якому вже в 2013 р. Туркменія, Казахстан і Узбекистан мають намір поставляти Китаю близько 40 млрд. кубометрів газу на рік [6].

При цьому влада Китаю не раз заявляла, що об'єми постачань по новому газопроводу можуть бути і збільшені.

Російсько-китайський саміт продемонстрував, чого хочуть обидві країни від нинішнього співробітництва. Усі пропозиції спрямовані на те, щоб сторони активізували роботу в стратегічних сферах — від торгівлі та обміну технологіями до проектів у регіональному і гуманітарному співробітництві. Візит президента РФ Дмитра Медведева в Китай за свідчив: Пекін зацікавлений у Росії як джерелі сировини. Тепер ця складова двосторонніх відносин домінуватиме.

Говорячи про стратегічне партнерство, можна стверджувати, що російсько-китайські відносини, за високого ступеню інтенсивності на політичному та військово-стратегічному рівнях, проходять перевірку в економічній сфері. За збереження нинішніх тенденцій відносини між державами в нафтогазовій сфері будуть все більше походити на стратегічне суперництво, що розгортається, насамперед, у Центральній Азії. Можна відзначити, що зростання китайсько-російського суперництва помічається і в регіоні Далекого Сходу, який Росія намагається зміцнити шляхом стимулювання його економічного розвитку. Тому за всієї перспективності відносини двох держав у нафтогазовій сфері носять характер «суперництва-співробітництва», і те, в яку сторону зміститься баланс, залежить від гнучкості та бажання йти на взаємовигідне співробітництво. Отже, Росії та Китаю необхідно знайти механізм узгодження інтересів в економічній сфері, довести, що стратегічне партнерство існує не лише на декларативному рівні.

Література

1. Энергетическая стратегия России на период до 2020 г., утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации от 28 августа 2003 г. № 1234-р. <http://www.minprom.gov.ru/docs/strateg/1>
2. Данные Международного энергетического агентства, опубликованные в журнале Эксперт. Кокшаров Александр, Рубанов Иван. Предложение, от которого можно отказаться. Эксперт. 2006, 23 октября. № 39(533). http://www.expert.ru/printissues/expert/2006/39/energeticheskoe_partnerstvo_es_i_rossii/
3. Стратегическое партнерство России и Китая в энергетике <http://energyland.info/news-show-tek-alternate-55995>

4. Не зійшлися в ціні <http://news.finance.ua/ua/~1/0/ru/2010/09/28/211263>
5. Не зійшлися в ціні <http://news.finance.ua/ua/~1/0/ru/2010/09/28/211263>
6. Коваль О. Росія готова віддати Китаю все <http://www.dt.ua/>

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

*Зубко Д.В.**

МЕХАНІЗМИ ТА ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ У ФОРМУВАННІ ВІДНОСИН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З КРАЇНАМИ СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Європейський Союз (ЄС) продовжує формувати відносини з державами-учасницями ініціативи використовуючи як «м'яку силу» Союзу, так і вже напрацьовані механізми та важелі впливу в рамках Спільної зовнішньої політики (насамперед, Європейської Політики Сусідства, а саме: ті ж двосторонні переговори з високими сторонами й ті ж самі фінансові інструменти, що й раніше). Повторенням політики є також її направленість на всіх східних сусідів ЄС, окрім Росії. І тоді, як окрема політика та підхід на основі географічного критерію, відмінний від підходу налагодження партнерства з державами Середземномор'я, є перевагою цього механізму, його недоліком є об'єднання шести багато в чому відмінних країн, які знаходяться на різних стадіях переговорів з ЄС та мають рівновіддалену перспективу та різний ступінь теоретичної можливості їхнього членства у Союзі.

Все ж, в ініціативі Східного Партнерства було враховано різношвидкісну європеїзацію держав шляхом поєднання двостороннього та багатостороннього виміру співпраці. Двосторонній вимір має два компоненти: саміти держава-ЄС, які передбачають переговори на найвищому рівні щодо основних напрямків роботи за визначеними попередньо сферами, а також встановлення нових пріоритетів, та зустрічі на двосторонньому рівні представників держав Східного Партнерства та держав-членів ЄС. Як доповнення, механізм взаємодії ЄС з державами Східного партнерства інституціоналізується шляхом проведення саміту Східного Партнерства, організації зустрічей вищих урядників, зустрічей міністрів закордонних справ, міністрів від відомств, форуму ЄВРО-НЕСТ, на якому присутні депутати від Європейського Парламенту та парламентів країн-учасниць ініціативи [1; 205].

В рамках цих механізмів Європейський Союз використовує різні інструменти, або точніше, важелі впливу на країни-учасниці. Серед них найсильнішим важелем є *перспектива членства*, яку ЄС може надавати офіційно або ж просто не заперечувати можливість членства у майбутньому.

Останні розширення Союзу стали свідченням важливої ролі, яку він відіграє у регіоні. На теоретичному рівні вони набули визнання найбільш успішного інструменту зовнішньої політики ЄС (Г. С'юрсен, К. Сміт тощо). Членство в ЄС позиціонується як наслідок процесу політичної інтеграції, насамперед як розбудова колективної системи прийняття рішень (Е. Хаас, Л. Ліндберг тощо). Наразі стосовно держав Східного партнерства відбувається пасивне пропагування процесу європейської інтеграції, тобто сама перспектива членства не заперечується, але й не підтверджується, водночас стимулюється наближення країн-учасниць до моделі ЄС у різних сферах. Серед країни Східного Пар-

* аспірант кафедри політології Національного університету «Києво-Могілянська академія»
Науковий керівник: проф. Якушик В.М.

тнерства лише три – Білорусь, Молдова та Україна – безпосередньо є сусідами ЄС. Однак, як зазначає В. Джейкобі, «географічна відстань часто залежить від політичної відстані» [3; 227].

Все ж, при детальному розгляді цього важеля впливу ЄС, можна помітити відмінність у вимогах до країн-кандидатів різних кіл розширення й інших країн. На початку 90-х років Європейська Комісія керувалася (більше формально, аніж юридично) лише Копенгагенськими критеріями для надання статусу «кандидата» країні Європи; далі для розгляду відповідного питання потрібним стало проведення комплексних реформ, через які довелося пройти і країнам великого розширення. І ще іншими є такі умови для країн Східного партнерства, що дослідники європейської інтеграції пояснюють підходом «кондиціональності» ЄС або обумовленості наявними реаліями, тим чи іншим моментом часу, країною-партнером тощо. На наш погляд, Європейський Союз є середовищем «дифузної взаємності» [4], тобто країнам, які у відносинах з Союзом ставлять за мету набуття членства, не потрібно прагнути взаємності від ЄС одразу після вчинення ними поступок або прийняття певних норм, але коли вони мають діяти з переконанням, що такі дії будуть винагороджені взаємністю у довготривалій перспективі. Для відслідковування дії важелю інституціями ЄС наперед визначаються точки контролю, використовується політична координація та поточний моніторинг.

Іншими політичним важелем впливу є непряма дія на уряд шляхом *взаємодії із організаціями громадянського суспільства* країн-учасниць Східного Партнерства (18-19 листопада 2010 р. у Берліні проводиться Другий форум громадянського суспільства Східного Партнерства для неурядових організацій країн-членів ЄС, країн-учасниць Східного Партнерства та третіх країн, а також міжнародних громадських платформ [2]), налагодження безвізового режиму із країнами ініціативи ЄС (перехід питання зі сфери чистої дипломатії до сфери політичного тиску на проведення внутрішніх реформ в країнах Східної Європи), двосторонні переговори щодо *зони вільної торгівлі з Союзом, енергетична політика, програми допомоги ЄС, неурядові програм допомоги*.

В результаті розгляду описаних важелів все помітнішим стає факт, що різні внутрішні політики в ЄС проходять процес екстерналізації, оскільки багато факторів стабільності у цих галузях в середині ЄС часто залежать від країн, з якими Союз межує. Водночас, механізми та важелі впливу Європейського Союзу можуть використовуватися й самими державами-учасницями Східного Партнерства. Але насамперед, для того, аби чинити вплив на Спільну зовнішню політику ЄС, держави Східного Партнерства мають чітко артикулювати свої потреби на різних рівнях: в рамках ініціативи як спільні заяви, на міжурядовому у двосторонніх відносинах, на рівні громадянського суспільства – громадських організацій та платформ з різних сфер, які б відображали потреби різних груп населення. Адже саме так діяли держави Центрально-Східної Європи для того, аби бути почутими.

Література

1. Конторський А. (ред.) На шляху до європейської інтеграції. – Дніпропетровськ, Щецін, 2009, - 208 с.
2. EuroEast, ENPI Info Centre: http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=22401&id_type=1&lang_id=450
3. Jacoby, Wade. The enlargement of the European Union and NATO: ordering from the menu in Central Europe. – Cambridge University Press. – Cambridge, UK. – 2004. – 291 p.
4. Nye, J.S.jr. Soft Power: The Means To Success In World Politics.PublicAffairs.2004.– 192pp.

*Романова В.О.**

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ САМІТУ «ВЕЛИКОЇ ДВАДЦЯТКИ» В КАНАДІ

26-27 червня 2010 року в канадському місті Торонто пройшов четвертий саміт «Великої двадцятки».

Гасло саміту – «Відновлення та новий початок», основна мета – розробити заходи, які б забезпечили стійке зростання світової економіки та реформувати світову фінансову систему.

Зустріч «великої двадцятки» завершилась прийняттям підсумкового комюніке [6].

Аналіз підсумкового документу показує, що він містить не лише формулювання про погоджені дії, але і констатацію того, що окремі країни можуть обирати власні шляхи вирішення фінансово-економічних проблем.

Все ж з переважної більшості питань лідери двадцятки зуміли зберегти єдність, обравши для заключного документу формулювання, які враховують думку і Сполучених Штатів, і європейців.

Найголовнішим рішенням учасників саміту стала відмова від життя в борг. Хоча скорочення бюджетів та масштабів державного боргу були одним з найбільш актуальних питань дискусії, ряд країн, які здійснили найбільші вливання в фінансовий сектор задля порятунку банків в період кризи – такі як США та країни ЄС – досить обережно ставились до цієї ідеї. В результаті лідери домовились, що процес скорочення бюджету розпочнеться не пізніше 2011 року, а ще через два роки він повинен бути скорочений наполовину.

Лідери «Великої двадцятки» вирішили «скоротити дефіцити вдвічі до 2013 року, стабілізувати або вивести на низхідну траєкторію до 2016 року співвідношення державного боргу до ВВП» [2].

Напередодні саміту однією із найбільш обговорюваних тем була пропозиція Великобританії, з якою погоджувались США, про запровадження «двадцяткою» уніфікованого для всіх її країн-членів податку на банківську діяльність – в якості компенсації вже здійснених в період кризи або страхування можливих в майбутньому видатків держави на порятунок фінансових інститутів від кризи.

Ідея Великобританії підтримки на рівні G20 не знайшла. Однак було прийнято рішення, що кожна країна може сама вирішувати чи обкладати свої банки такими податками чи ні [3].

Лідери двадцятки поставили глобальну задачу: вивести зі стану бідності до 90 млн. чоловік в усьому світі. Для цього планується створити більше 50 млн. робочих місць. Та збільшити обсяг світового виробництва на 4 трлн доларів.

«Хоча зростання і поновлюється, відновлення носить нерівномірний та нестійкий характер, рівні безробіття в багатьох країнах залишаються неприйнятними, а соціальні наслідки кризи все ще широко відчутні. Ключова роль належить зміцненню економічного відновлення», - говориться в декларації саміту [6].

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Манжола В.А.

Більше того, провідні країни мають намір зміцнювати системи соціального захисту, активніше реформувати та розвивати фінансовий ринок. «Двадцятка» домовилась не створювати в найближчі декілька років бар'єрів на шляху інвестицій та не вводити додаткових обмежень на експорт. В документі учасники пообіцяли, що будуть «мінімізувати будь-який негативний вплив на торгівлю та інвестиції». Заборону на протекціоністські заходи вирішено подовжити ще на три роки (до кінця 2013 року) [2].

На саміті в Торонто країни «двадцятки» пообіцяли ратифікувати домовленості про реформи квот та голосів в Міжнародному валютному фонді (МВФ), а також схвалили аналогічні реформи Світового банку.

У вересні 2009 року в Пітсбурзі лідери G20 домовились, що квоти від розвинутих країн до країн, що розвиваються будуть переглянуті на 5% в МВФ та на 3% - в Світовому банку [4].

Ще одне рішення «двадцятки» – об'єднати зусилля у сфері боротьби з корупцією. В заключному комюніке говориться, що G20 започаткує робочу групу з розробки заходів по боротьбі з корупцією та її негативним впливом на світову економіку.

«Корупція загрожує цілісності ринків, підриває чесну конкуренцію, викривлює фінансові потоки, руйнує довіру суспільства та підриває верховенство права», заявили лідери «двадцятки» [6].

Лідери країн «великої двадцятки» також підкреслили важливість запобігання екологічним катастрофам, таким як аварія на нафтовидобувній платформі в Мексиканській затоці. Цей пункт був додатково включений в підсумковий документ. «Враховуючи нещодавній розлив нафти в Мексиканській затоці, ми визнаємо потребу в обміні передовим досвідом в сфері захисту морського середовища, запобігання аварій, пов'язаних з розвідкою та видобутком на шельфі, а також з транспортуванням нафти, та усунення їх наслідків», - відмічається в документі [6].

Наступна зустріч «великої двадцятки» відбудеться в Сеулі в листопаді 2010 року.

Література

1. Артемов А. «Это было обсуждение, после которого не последовало никаких решений» // Аргументы и факты, 28 июня 2010, с. 6
2. Кузьмин В. «Куда выходит. В Торонто завершил свою работу саммит «большой двадцатки»//«Российская газета» - Федеральный выпуск №5219 (140), 29 июня 2010, с.3-4
3. Larry Adams «G20 bank reforms a choice between global boom or bust, warns Barclays chief» Telegraph, 27 June 2010, p. 3
4. Leaders' Statement: The Pittsburgh Summit September 24 – 25, 2009 <http://www.pittsburghsummit.gov/mediacenter/129639.htm>
5. Patrick Wintour «G20 summit: Rifts in Toronto as US warns EU of double-dip recession risk» // Guardian, 26 June 2010, p. 2.
6. The G-20 Toronto Summit Declaration // Toronto Sun, June 27, 2010, p. 4-5.

Сахно С.М.*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Основними документами, які регулюють теперішню і майбутню енергетичну політику ЄС є Договір Євросоюзу [1], «Біла книга» [2], «Зелена книга» [3] та значна кількість директив ЄС у сфері енергетичного сектора. Основна ідея енергетичної політики полягає не в тому, щоб досягти енергетичної самодостатності та зменшити залежність від зовнішніх поставок, а, насамперед, у тому, щоб мінімізувати ризики, пов'язані з такою залежністю. Одним із головних пріоритетів в цьому напрямі «Зелена книга» вказує на диверсифікацію різних джерел енергії, як географічну, так і за видом енергоносія.

З метою диверсифікації енергетичних ресурсів та гарантування енергетичної безпеки ЄС сприяє фінансуванню інвестиційних проектів в енергетичній сфері. Пріоритетні енергетичні проекти ЄС визначив з середини 1990-х років в рамках механізму під назвою «Трансєвропейські енергетичні мережі» (TEN). На сучасному етапі підтримка ЄС інфраструктурних проектів зосереджена на 3 вісях:

Росія – Європа

Ця лінія включає в себе лінію газопроводів з Росії по дну Балтійського моря (Nord Stream). По ньому російський газ буде постачатися в Німеччину, Данію, Швецію, Нідерланди та Великобританію.

Реалізація проекту перебуває на просунутому етапі. Росія, діючи за підтримки Німеччини, зробила вибір на користь Nord Stream, відмовившись від альтернативної лінії «Ямал II», яка з'єднала б газопровід з Росії «Ямал-Європа» з Євросоюзом через територію Польщі.

Незважаючи на це, будівництво гілки «Ямал II» як і раніше фігурує в списку пріоритетних проектів Єврокомісії в якості альтернативи газопроводу по дну Балтійського моря.

Справа в тому, що Єврокомісія не має наміру робити вибір на користь одного з двох проектів. Про це свідчить і той факт, що Єврокомісія надала підтримку розробці проекту «Ямал II».

Африка - Європа

Другою пріоритетною інфраструктурною віссю ЄС є напрямок, що з'єднує Алжир з південно-європейськими країнами і з північчю Європи.

Проект передбачає будівництво чотирьох ліній газопроводу з Алжиру через Іспанію, Італію, Францію та інші країни ЄС. Введення їх в експлуатацію дозволить підвищити поставки газу в Європу з Алжиру до 31 мільярда кубометрів на рік.

Ця вісь включає в себе наступні 4 вітки газопроводу: 1) Алжир - Марокко - Іспанія - Франція, 2) Алжир - Іспанія - Франція, 3) Алжир - Сардинія - Корсика - Франція - Італія, 4) Алжир - Туніс - Італія.

Варто зазначити, що Алжир є третім постачальником газу до Європи, після Росії та Норвегії. На сьогоднішній день на Африканському континенті знаходяться 7,2 % загальносвітових ресурсів нафти і 7,3 % природного газу. Видобуток нафти складає 12 % від загальносвітового видобутку (9,5 млн. барелів на день, що еквівалентно 500 млн. тон на

* аспірант кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Матвієнко В.М.

рік). Продукція африканських країн складає 20 % в загальному обсязі видобутку нафти ОПЕК. Алжир має інтереси щодо входження в енергетичний сектор африканських країн, а також він прагне відігравати одну з провідних ролей в енергетичній сфері Африканського континенту, переслідуючи власні національні цілі.

Алжирські компанії тісно співпрацюють з європейськими корпораціями. Основною метою співпраці є комерціалізація алжирських енергетичних ресурсів. Так, Європейський Союз та Алжир підписали угоду щодо реекспорту алжирського природного газу на єдиному енергетичному ринку [4].

Провідна енергетична компанія «Газ де Франс» пообіцяла алжирським колегам сприяння у прямій комерціалізації газу у Франції, де мають бути відкриті філіали «SONATRACH» [5].

Середземноморське кільце

Проект «Середземноморське кільце» доповнює середземноморське напрямком ТЕН, хоча він і не включений до списку основних пріоритетів ЄС. Він передбачає постачання газу з Лівії та Єгипту в Європу. Проект включає три лінії транспортування газу:

по-перше, з Лівії до Італії - потужністю у 8 мільярдів кубометрів на рік;
по-друге, постачання здебільшого зрідженого газу з Єгипту через Лівію до Іспанії;
по-третє, «Арабський газопровід» з Єгипту потужністю в 10 мільярдів кубометрів на рік. Мова йде про транспортування газу з Єгипту через Йорданію і Сирію в Ліван, Туреччину і на Кіпр.

Транскаспійський газопровід

Ця вісь з'єднує Прикаспійський та Центральноазіатський регіони з Європою. Група проектів вздовж цієї осі націлена на підключення трубопроводів з Іраку, Ірану, і Азербайджану до запланованої системи газопроводів в Південній і Південно-східній Європі.

Великого значення для Європейського Союзу в енергетичній сфері останнім часом набуває Чорноморсько-Каспійський регіон (ЧКР). З метою диверсифікації енергоресурсів ЄС проводить активну політику по сприянню будівництву та модернізації існуючих газотранспортних ліній в даному регіоні. Політика країн регіону, інтереси зовнішніх гравців (США, Китай) та інші фактори впливають на загальну енергетичну стратегію ЄС.

Література

1. Договір про функціонування Європейського Союзу//Лісабонські консолідовані договори про Європейський Союз і функціонування Європейського Союзу/за ред. В.І. Муравйова. - К.: Видавництво Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Т.Шевченка, 2010. - С.50-231
2. Energy for the future - renewable sources of energy, White Paper: COM(97) 599 final: <<http://www.managenergy.net/resources/6>>.Перевірено 12.10.2010.
3. European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, Commission's green paper: COM (2006) 105 final: <http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy/doc/2006_03_08_gp_document_en.pdf>.Перевірено 12.10.2010.
4. Алжир дозволив Евросоюзу перепродавати свій газ <<http://www.izvestia.ru/news/news141658?print%20>>.Перевірено 23.09.2010.
5. Алжир на міжнародній арені, інформаційні матеріали Посольства України в Алжирській Народній Демократичній Республіці <<http://www.mfa.gov.ua/algeria/ua/publication/content/7356.htm>> Перевірено 20.10.2010.

*Черінько І.П.**

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ЄС (1997-2010 РР.)

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю всестороннього вивчення особливостей політики лейбористського уряду Великої Британії щодо розширення Європейського Союзу в світлі європейських устремлінь України.

В той же час розглядувана автором проблематика є доволі малодослідженою. Серед українських науковців європейську політику Великої Британії ґрунтовно вивчали В.Крушинський, Н.Яковенко [1, 2], окремі її аспекти та періоди – О.Неприцький, Л.Ямпольська, В.Дударьов, О.Романова [3-6]. Особливості політики лейбористського уряду Великої Британії досліджував вітчизняний науковець А.Соколов [7]. Серед російських вчених видаються помітними праці А.Валуєва, Н.Капітонової, В.Ломакіна, Л.Бунькова, Л.Кузьмічової, І.Бартановської [8-13]. Проте питання розширення ЄС у зовнішній політиці Сполученого Королівства є на сьогодні розкритим доволі мало, а проблематика стосунків Великої Британії з Болгарією та Румунією як кандидатів на членство у ЄС є ще менш висвітленою темою.

Велика Британія послідовно підтримує подальше розширення Європейського Союзу через відповідність цього процесу своїм національним інтересам, що обумовлено кількома причинами.

По перше, розширення ЄС послаблює федералістські настрої у цій організації, що є вигідним для Сполученого Королівства, яке не припускає федералізації ЄС. Крім того, співпрацюючи тісно з США, яким також не є вигідною поява нової наддержави, глобального конкурента на світовій арені, якою може стати європейська федерація, британські лейбористи балансують між двома пріоритетами своєї зовнішньої політики.

По друге, включення нових держав до складу Європейського Союзу дозволить більш ефективно вести боротьбу з тероризмом, транскордонною злочинністю, торгівлею людьми та наркотиками, забрудненням навколишнього середовища, а саме ці питання лейбористський уряд Великої Британії ставить у главу кута своєї політики.

По третє, визначивши критерії членства у ЄС, ця організація мусить приймати до свого складу ті держави, що відповідають таким критеріям, і причиною підтримки такого положення є не тільки курс лейбористів на «етичну зовнішню політику», а й прагматичні побоювання що у разі незадоволення їхніх європейських аспірацій, держави – європейські сусіди ЄС можуть вдатися до дрейфу до іншої сфери впливу, ставши загрозою європейській безпеці і стабільності прямо на її кордонах.

І, насамкінець, по четверте, Велика Британія прагне реалізувати власні лідерські амбіції на європейському континенті через розширення Європейського Союзу, адже країни так званої «Нової Європи», що в цілому поділяють британське бачення майбутнього ЄС є реальною противагою так званій «Старій Європі», що гуртується навколо Франції та Німеччини.

* аспірант кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Матвієнко В.М.

Керуючись своїм традиційним підходом до розширення Європейського Союзу, Велика Британія продовжила свою політику, спрямовану на підтримку його подальшого розширення, і після приєднання до ЄС десятки нових його членів у 2004р. З метою логічного завершення включення до ЄС країн Центральної та Східної Європи, Сполучене Королівство взяло курс на просування до європейської спільноти Болгарії та Румунії. При цьому Велика Британія використовувала як багатосторонній інструментарій, так і двосторонній потенціали.

Література

1. Крушинський В.Ю. Британська Європа чи європейська Британія : Великобританія в європ. інтеграц. процесах. / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2003. — 214 с
2. Яковенко Н.Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на європейське лідерство: Монографія. — К.: Наук.світ, 2003. — 227с
3. Ямпольська Л.М. Інтеграційні процеси в Європі та Велика Британія (1973-1997 рр.) : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. іст. наук. 07.00.02. / Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2004. — 20 с.
4. Неприцький О.А. Велика Британія та європейська інтеграція (90-ті рр. XX ст.) : Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02. / Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2003. — 20 с.
5. Дударьов В. Зовнішня політика європейської середньої держави за умов глобалізації (на прикладі Великої Британії, Польщі і України) : Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. політ. наук. 23.00.04. / Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. — К., 2003. — 16 с.
6. Романова О. Зовнішньополітичні стратегії Франції, Німеччини та Великобританії у контексті розвитку й імплементації СЗБП ЄС : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Романова Ольга Володимирівна; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2008. — 19 с.
7. Соколов В. Английский лейборизм: вчера и сегодня (историко-политологический анализ) / В.Н.Соколов, А.С.Соколов. — Одесса: Маяк, 2007. — 254 с.: табл.
8. Валуев А. В. Европейское направление внешней политики Великобритании при «новых лейбористах». Автореферат на соискание ученой степени кандидата исторических наук. СПб, 2007. 23с.
9. Бунькова Л.А. Социальная программа «новых лейбористов» Великобритании : подготовка, приоритетные направления, реализация (1994 - 2001 гг.): Авт. дисс... к.и.н. - М.: Нижневартковский педагогический ин-т, 2005.
10. Бартановская И.Э. История и современная роль Великобритании в Европейском Союзе. Возможности для России: Автореф.дисс. ... к.э.н. - СПб.: Ун-т экономики и финансов, 2004.
11. Кузьмічева Л.О. Великобритания и европейская интеграция: подход британских лейбористов (1988-2001 гг.): Авт. дисс...к.и.н. -Ярославль: Пед. ун-т, 2002.
12. Капитонова Н.К. Приоритеты внешней политики Великобритании (1990-1997 гг.) / [Редсовет: А.В.Торкунова (пред.) и др.]; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (Ун-т) — М.: РОССПЭН, 1999. — 141 с. — (Научные труды МГИМО).
13. Ломакин В. Внешнеэкономическая политика Британии / [Гл. ред. Н.Д.Эриашвили] — М.: ЮНИТИ, 2004. — 286 с.: ил., табл.

*Рубцов А.О.**

ВИКЛИКИ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

Оцінюючи еволюцію ролі НАТО, потрібно взяти до уваги той історичний факт, що протягом свого 60-річного існування Альянс пережив три дійсно монументальні трансформації у розвитку світу, а саме: завершення на Заході тривалої «громадянської війни» за трансокеанське та європейське лідерство; виконання Сполученими Штатами зобов'язань щодо захисту Європи від домінування Радянського Союзу після Другої світової війни; мирне завершення «холодної війни», яке зупинило геополітичний поділ Європи і створило передумови для розширення Європейського Союзу.

Новому Генеральному секретарю НАТО поставлене завдання розробити нову Стратегічну концепцію для її затвердження на наступному саміті. Враховуючи сучасні та майбутні тенденції розвитку ситуації, нова концепція повинна відповісти принаймні на чотири фундаментальні виклики, а саме: як досягти політично прийняттого результату в Афганістані та Пакистані, як удосконалити зміст поняття «колективна безпека», як залучити Росію до взаємовигідних відносин з Європою та Північноатлантичною спільнотою і, зрештою, як реагувати на нові проблеми у сфері глобальної безпеки?

Перші два з цих викликів стосуються збереження довіри до НАТО як регіонального американо-європейського союзу, два інших - мають відношення до глобальної ролі Альянсу. При цьому, якщо НАТО не вирішить питання хоча б щодо одного з чотирьох викликів, то вирішення трьох інших також опиниться під загрозою.

Сьогодні НАТО без сумніву є наймогутнішим воєнним і політичним союзом у світі. Його двадцять вісім членів розташовані у двох найбільш продуктивних, технологічно розвинених, соціально та економічно процвітаючих демократичних регіонах світу. 900 мільйонів населення країн-членів складають лише 13 відсотків населення світу, але виробляють 45 відсотків світового ВВП.

Головним викликом для НАТО на сьогодні є історично безпрецедентні ризики глобальній безпеці. Сучасний світ зазнає зростаючих масових заворушень населення, що стають все більш небезпечними через зростаючу доступність зброї масового знищення - не тільки для держав, але й екстремістських релігій та політичних рухів.

Водночас досі не існує жодного ефективного глобального механізму безпеки, що міг би протистояти зростаючій загрозі наростаючого політичного хаосу.

Три найбільших політичних змагання двадцятого століття (дві світові війни та «холодна війна») та зростаючий вплив радіо, телебачення та Інтернету прискорили політичну активність людства. Причому в деяких регіонах світу спостерігається активізація екстремістських етнічних або релігійних рухів з радикальним і навіть фанатичним забарвленням.

Сьогодні найяскравішим прикладом цього феномену є зона, що поширюється від Єгипту до Індії. Цей регіон, населений 500 мільйонами політично та релігійно збуджених людей, все більшою мірою стає зоною діяльності НАТО. Додатково ускладнює ситуацію той факт, що наймовірне зростання Китаю та Індії та швидке відновлення Японії

* здобувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Яковенко Н.Л.

протягом останніх п'ятдесяти років засвідчило переміщення центру політичної та економічної могутності від північної Атлантики до Азії та Тихоокеанського регіону.

І серед теперішніх провідних центрів сили - США, ЄС, Китаю, Японії, Росії та Індії - принаймні два або три мають ревізійніську орієнтацію. Незалежно від того, чи вони зростають «мирно» (самовпевнений Китай), «грубо» (Росія, що сумує за імперським минулим), або «зухвало» (наполеглива Індія, незважаючи на внутрішню етнічну та релігійну нестабільність), всі вони бажають змін світового устрою. Майбутнє управління та відносини між цими трьома центрами сили надалі посилюватиме стратегічну невизначеність.

До них підтягуються не настільки могутні, як вищенаведені регіональні країни—«бунтівники», деякі з яких наполегливо прагнуть набути ядерну зброю. Північна Корея відкрито повідомила світову спільноту про виробництво власної ядерної зброї. Її непередбачуваність, до певної міри, може зумовити перше превентивне використання ядерної зброї з часів 1945 року.

Іран, навпаки, проголосив, що його ядерна програма має виключно мирний характер, однак відмовляється від якихось зобов'язальних угод із світовою спільнотою, які могли б довести миролюбність його намірів.

В ядерному Пакистані політичній стабільності країни загрожує екстремістський антизахідний релігійний рух.

Ці зміни разом віддзеркалюють поступове «згасання» світового устрою, що мав місце після «холодної війни», і одночасне розмиття глобального впливу. На жаль, лідерство США останнім часом ненавмисно сприяло виникненню загрозливого стану справ. Поєднання зухвалої одноосібності в Іраку та ісламофобська демагогія послабили єдність НАТО і зосередили обурення мусульман на Сполучених Штатах і західному світові в цілому. В цих загрозливих умовах головним завданням для членів НАТО постає визначення, а потім реалізація політично прийняттого припинення воєнної присутності в Афганістані.

Тепер, коли ключовим, пріоритетом проголошено ліквідацію осередків «Аль-Каїди», домовленостей з поміркованими талібами більше не треба уникати. Вони можуть певною мірою передувати виведенню військ НАТО.

Такий перегляд зовнішньої політики забезпечить реалістичну основу для досягнення політично прийняттого результату, але водночас і великого упущення: він не враховує стратегічно важливий факт, що конфлікт з рухом «Талібан» в Афганістані не може бути вирішений без політичної та військової підтримки Пакистаном неофундаменталістського режиму в Кабулі.

Враховуючи протистояння Китаю з Індією та його стратегічні інтереси в Пакистані, залучення Китаю до геополітичного діалогу щодо довгострокової безпеки Пакистану може допомогти в стабілізації ситуації в Афганістані та нормалізації індійсько-пакистанських відносин. Індія, незважаючи на її нещодавнє протистояння з Пакистаном, також має свою зацікавленість в тому, щоб її західний сусід не порушував регіональний баланс. Водночас Іран, який дивиться на «Талібан» з ворожістю, може знов зіграти конструктивну роль в допомозі зі стабілізації західних регіонів Афганістану, як в 2002 році. Численні зусилля НАТО залучити Китай, Індію та Іран до стратегічного діалогу з уникнення регіонального вибуху, таким чином дуже вчасні. Без цього діалогу, перша кампанія НАТО, заснована на виконанні Статті 5, може стати болісною.

Альянс також має визначити для себе історичні та геополітичні важливі дострокові стратегічні цілі для відносин з Росією.

В найближчому майбутньому членство Росії в НАТО навряд чи можливе. Росія не прагне бути членом Альянсу, яким керує США. І також є фактом, що НАТО втратить своє значення, якщо недемократична з політичної точки зору та спритна Росія стане членом Альянсу. Однак, більш тісне співробітництво у сфері політики та безпеки з Росією, яка

вступає в нову історичну епоху, є сферою інтересів США та Європи. Вирішуючи спірне питання між НАТО та Росією, договір між НАТО та ОДКБ може посприяти в просуванні НАТО на Схід, до зростаючих азіатських країн, які в більшій мірі можна включати в договори з безпеки.

Розширення співпраці НАТО-ШОС може не прямо включаючи Китай в співпрацю з НАТО, що є вигідною та бажаною ціллю в перспективі. Зважаючи на зміщення сил на світовій карті в бік країн Сходу - особливо Китаю та Японії, а також Індії можна говорити про розширення прямих зв'язків цих країн з НАТО.

Щоб залишатись історично важливим, НАТО не може розширяться в глобальний альянс демократій. Німецький канцлер Ангела Меркель виразила правильну думку, коли зазначила в березні 2009, що «Я не бачу глобальний Північноатлантичний союз... він може забезпечити безпеку за межами Альянсу, але це не означає, що членами НАТО можуть бути всі країни світу». Глобальне НАТО розхитає центральність зв'язків між США та Європою і тому жодна зі зростаючих сил, здається, не прийме членство в розширеному НАТО. Більш того, ідеологічно визначений глобальний Альянс демократій потане перед великою кількістю серйозних труднощів у визначенні кого включати, а кого виключити, створюючи відповідний баланс між доктринальною та стратегічною метою. Зусилля з підтримання такого Альянсу зможе підірвати особливу трансатлантичну єдність НАТО.

*Халаджи В.В.**

ВИТОКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА КРІЗЬ ПРИЗМУ СВІТОВИХ ВИКЛИКІВ

Усвідомлюючи, що із найбільшим етапом розширення своїх кордонів Європейський Союз увійде до нової історичної фази у 2004 році, і це радикально змінить його політичне, географічне та економічне значення на європейському континенті, Брюссель заздалегідь розпочав активно займатись виробленням нової зовнішньополітичної доктрини щодо свого оточення. За прогнозами експертів, позитивні та негативні наслідки такого етапу розширення мали б вийти за межі ЄС, змінюючи структуру його політичних та економічних стосунків з іншими частинами світу. Це змусило керівництво ЄС внести суттєві корективи до комунітарної інтеграційної стратегії, у тому числі, що стосується відносин з країнами, які ставали його безпосередніми сусідами, після розширення. Характерною рисою згаданої політики ЄС стало прагнення виробити універсальну стратегію, яка б в нових умовах визначала його політику щодо третіх країн, які мають спільний кордон та тісні економічні стосунки з Євросоюзом [3].

Сьогодні все частіше йдеться про те, що ЄС «знаходився б вже на піку свого розвитку, якби не такі внутрішні загрози, як наслідки розширення та недолугість інституційної системи» [2, с. 95]. Навіть якщо Євросоюз успішно впорається із вищезазначеними проблемами, йому доведеться сфокусуватися на проблемах свого найближчого оточення – тільки за таких умов можливим видається розбудова «цивілізаційного світового порядку». Ще напередодні найбільшої хвилі розширення ЄС (травень 2004 р.) у виступах високих європейських посадовців простежується тенденція до надання пріоритетного значення формуванню зовнішньополітичної доктрини ЄС щодо країн, які опинилися на безпосередньому з ЄС кордоні. «Нашим першим пріоритетом є зміцнення ролі Євросоюзу як глобального актора і протидія найгострішим викликам, з якими ми стикаємося. Ми повинні продовжувати процес розширення Європейського Союзу і розвивати нову політику сусідства, як ефективний засіб для підтримки, заохочення політичних та економічних реформ всередині ЄС» [1, с. 5].

Європейська політика сусідства зароджувалася у євро-центричному політичному контексті. Поступові хвилі розширення кордонів ЄС на схід стали найбільш адекватними стратегічними відповідями на розпад СРСР та падіння комуністичних режимів. Безперечно, логічним стає намагання Євросоюзу взяти на себе роль лідера у новій Європі шляхом розширення своїх кордонів за рахунок пострадянських країн, у тому числі України. Враховуючи складність та ризики, що можуть виникнути в ході європейського інтеграційного процесу та його новими хвилями розширення, його підготовка на сучасному етапі переживає відносно уповільнення. Це викликане як узгодженням всередині ЄС підходів щодо самого феномену європейської інтеграції, так і пошуком єдиної позиції серед 27 членів щодо його практичної реалізації та визначення місця в сучасній системі міжнародних відносин.

Лідери ЄС покладають великі сподівання на потенціал політики сусідства як інструменту всеохоплюючої зовнішньополітичної доктрини ЄС та рамок по підвищенню ста-

* здобувач кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Яковенко Н.Л.

більшості та безпеки в рамках ЄПС. Як зазначено у Стратегії Безпеки ЄС, «політика сусідства може стати ефективним інструментом, який має потенціал стати суттєвим внеском до світової системи безпеки та управління, адже ЄПС може стати полігоном для винайдення нових шляхів стосовно відповідей на виклики сучасності» [5, с. 98].

Безперечно, «політика сусідства» пов'язана із ширшими поняттями, ніж внутрішня безпека в ЄС; вона обумовлює і такі речі як геополітична та економічна організація «Широкої Європи». Устремління на схід на та південь, разом із побудовою нових взаємовідносин із Російською Федерацією та мусульманським світом стають фундаментальними питаннями зовнішньополітичного курсу не тільки офіційного Брюсселю, але й першочерговими завданнями для держав-членів ЄС, які мають відстоювати свої національні позиції на світовій арені.

Отже, невірно розглядати лише причини всередині ЄС, які спонукали до ефективного впровадження існуючої зовнішньополітичної стратегії: не менш важливими виявляються зовнішні фактори, на які варто звернути окрему увагу. Сьогодні політична мапа світу має дещо інший вигляд, ніж на зламі тисячоліття, коли політика сусідства була ще у проектах європейських лідерів. Можна виділити декілька основних зовнішньополітичних чинників, які мають свій вплив щодо посилення сучасного Євросоюзу та утвердження його у якості нового глобального гравця.

По-перше, небезпечно стрімко змінюється ситуація на Близькому Сході, що характеризується низкою пов'язаних катастроф, починаючи від сумнозвісного терористичного акту 9 вересня в США та глобального тероризму, продовжуючи безуспішною військовою операцією в Іраку, втручанням військового контингенту до Афганістану, нарешті завершуючи сьогодні стратегічним викликом з боку Ірану, не тільки, як держави-носія ядерної зброї, але й посилення «ісламістської нормативної влади».

За багатьма параметрами, європейська парадигма стає сьогодні більш привабливою для низки східних країн та має багато прихильників в арабському світі. Йдеться, зокрема, про переоцінку історії й сучасної політики в стратегічному проекті артикуляції і поєднання інтересів народів по обидва береги Середземного моря. Європейсько-Середземноморська конференція в Барселоні (1995 р.) проголосила ідею середземноморського співробітництва, що започаткувала так званий Барселонський процес. Базовою засадою згаданого процесу є питання тіснішого та більш масштабного співробітництва між країнами з різними типами культур, економічна вигода для всіх частин регіону, спільна безпека, зменшення напруженості та зниження ризику збройного конфлікту. Північні середземноморські країни вбачають у широкомасштабному розвитку Півдня важливий чинник безпеки регіону.

На відміну від проамериканської схеми «це партнерство не викликає ворожості в арабсько-ісламському світі завдяки відстороненості від цього процесу США, а також завдяки тій обставині, що ізраїльське питання не є тут домінуючим» [4, с. 88]. Таким чином, слід очікувати, що вищезазначений напрямок зовнішньополітичного мислення, як більш гнучкий та неконфронтаційний, набуватиме домінуючого характеру в усьому регіоні, оскільки об'єктивно більше відповідає інтересам близькосхідних країн.

По-друге, це зростання політичної впевненості та економічної потуги сучасної Росії, яка за формою правління все більше наближується до авторитарної форми правління. Варто відзначити величезні прибутки цієї держави у нафтовій та газовій галузі внаслідок зростаючих світових товарних цін, що були спричинені останніми подіями на Близькому Сході. Як результат, «РФ активно використовує тактику тиску (coercive tactics) щодо своїх найближчих сусідів (України, Білорусі, Молдови) шляхом спекуляції на їхній енергетичній залежності від Росії та іншими економічними важелями, а також посиленням ідеологічного впливу з метою відновити свою владу на пострадянському просторі» [6, с. 121].

Слід наголосити на подвійному характері російської політики у пострадянських зонах конфліктів, який тісно пов'язаний із стратегічною метою майже усіх політичних сил Російської Федерації щодо відновлення у тій чи іншій формі союзної федеративної (чи конфедеративної) держави. Сутність цієї політики, яка виразно проявилася останніми роками в Абхазії, Північній Осетії, Придністров'ї, Таджикистані та інших точках з високим потенціалом конфліктності – це штучний процес, що складається із розпалювання, використання у своїх інтересах та врегулювання конфліктів.

По-третє, розпад біполярної моделі міжнародних відносин приніс значні зміни до геополітичної ситуації в країнах Азії. Деякою мірою ці зміни подібні до процесів у європейському регіоні – створюється нова карта геополітичних реалій. У складній мережі взаємодій і переплетенні глобальних інтересів та намірів провідну роль відіграють місцеві актори, які ведуть між собою внутрішньорегіональну гру за лідерство, і які також прагнуть вийти на світову арену, посісти одне з центральних місць в азійській геополітиці, що призводить до появи нових світових супер-держав, зокрема Китаю [7, с. 39]. Його вплив стає все потужнішим та стосується країн Центральної Азії та Африки, які також є партнерами Європейської політики сусідства. Характерною рисою цього впливу є не тільки економічне втручання, але й нормативна влада авторитарної держави, що стає викликом для західного традиційного консенсусу, який поєднує економічну та політичну свободи.

І нарешті, третім чинником виступає послаблений престиж Сполучених Штатів Америки або загалом «західної ідеології» на міжнародній арені, у першу чергу у мусульманському світі, проте також у Центральній та Східній Європі. Американські політики намагаються активно сприяти процесу реформування економічних і політичних систем у країнах Сходу і традиційно вважають цей регіон сферою власних інтересів, проте вступаючи у конфронтацію з ісламістами, які мають тут значний вплив, вони призводять до кризових ситуацій. Отже, сьогодні ініціатива знаходиться на боці Євросоюзу, який займає більш виважену позицію з цілої низки гострих геополітичних питань та має шанс закріпити свої позиції у згаданих регіонах.

Отже, процес вироблення засад нової зовнішньополітичної концепції ЄС щодо найближчого оточення став одним з визначальних чинників розбудови Європи майбутнього, нової Об'єднаної Європи. Дискусії навколо необхідності розширення «зон максимального впливу ЄС» лунають дедалі частіше в європейському середовищі, оскільки є наразі пріоритетом зовнішньополітичного курсу керівництва Євросоюзу. Свідченням цього є наміри високопосадовців Євросоюзу «побудувати європейський дім», «спільну Європу», «сидіти за одним європейським столом», що проявляється насамперед у виробленні принципово нових засад зовнішньополітичної стратегії ЄС.

Таким чином, поява Європейської політики сусідства сприймається як нагальна потреба у поширенні контролю ЄС над визначальним геополітичним простором Європою, адже Євросоюз поступово набуває якостей глобального актора. Водночас, подальший процес розширення ЄС, виявляється непростим, та сприймається неоднозначно впливовими державами-членами. Інтеграція нових членів, з одного боку, створює бажані перспективи для майбутнього ЄС в можливості об'єднання всієї Європи в єдиних політичних, економічних та соціокультурних межах та уникнення небезпеки від нестабільного та недемократичного оточення. З іншого боку, наслідки найбільшої хвилі розширення ЄС (травень 2004 р.) засвідчили, що цей процес супроводжується і певними перешкодами та проблемами всередині Євросоюзу. Адже Європа-27 сьогодні переобтяжена такими грандіозними європейськими проектами, як процес реалізації Лісабонської Угоди, формування засад Спільної зовнішньої політики та безпеки, пошук нової моделі відносин з такими потужними світовими акторами як США, Росія та Китай. Переважним чином зазначеними факторами, а також своєю «втомою» Євросоюзу від постійного трансформаційного

характеру засад своєї зовнішньої політики, пояснюється виокремлення нової «політики сусідства» від процесу розширення.

Список використаної літератури:

1. Вальднер Б-Ф. Представляючи Союз за кордоном : ключові виклики наступних років: виступ Комісара ЄС з питань зовнішніх зносин та Європейської політики сусідства Беніті Ферреро Вальднер перед главами Представництв Єврокомісії в третій країнах // Євробюлетень. – 2007. – № 9. – С. 4–7.
2. Интеграционные процессы в современном мире: экономика, политика, безопасность / отв. ред. Ф. Г. Войтоловский, А. В. Кузнецов / Российская академия наук, Ин-т мировой экономики и межд. отношений. – М. : ИМЭМО РАН, 2007. – 220 с.
3. Копійка В. В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна / Валерій Володимирович Копійка. – К. : Юридична думка, 2005. – 508 с.
4. Emerson M. Democratization in the European Neighbourhood Policy Associate Research Fellows at CEPS / M. Emerson. – ISBN 92-9079-592-1. – Brussels. – 231 p.
5. Guerot U. Europe and the new balance of global order / U. Guerot, K. Hughes. – EPIN working paper No. 7. – Brussels, 2003. – 203 p.
6. Hillion C. Institutional Aspects of the Partnership Between the European Union and the Newly Independent States of the Former Soviet Union: Case Studies of Russia and Ukraine / C. Hillion. – Common Market Law Review. – L., 2000 – 171 p.
7. Lieb J., Maurer A. Creating the European External action Service // SWP Comments German Institute for international and security affairs, June 2008 – P. 9–23.
8. Wider Europe – Neighbourhood : A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours / Commission of the European Communities, Brussels, 11.03.2003, COM(2003) 104 final
9. Wider Europe Matrix / Presentation by the Center for European Policy Studies. – Nov., 2005 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ceps.eu/files/NW/NWatch.pdf>

Касьян О.*

МОНІТОРИНГ ОBOB'ЯЗКІВ І ЗOBOB'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ, ВЗЯТИХ НЕЮ ПІД ЧАС ВСТУПУ ДО РАДИ ЄВРОПИ

На початку 90-х рр. ХХ століття, у зв'язку з трансформацією міжнародної системи та появою нових акторів на міжнародній арені швидко зростає кількість учасників Ради Європи. Постало питання про контроль за виконанням рішень Організації країнами-членами. Виходячи з цього Парламентська асамблея запровадила у 1993 році механізм моніторингу. З 1997 року функції моніторингу здійснює спеціальний комітет Парламентської асамблеї Ради Європи з питань дотримання зобов'язань державами-членами Ради Європи. Він проводить верифікацію виконання обов'язків учасниками відповідно до Статуту Ради Європи, Європейської конвенції з прав людини та всіх інших конвенцій Ради Європи, призначає уповноважених спостерігачів, які відвідують певну країну та готують звіти, на основі яких ПАРЕ приймає рішення. Моніторинг триває доти, доки країна не виконає всі умови, після чого починається постмоніторинговий період.

Україна стала членом Ради Європи у 1995 році, взявши на себе цілу низку зобов'язань в різноманітних сферах: правовій, зовнішньополітичній, внутрішньополітичній та ін.

11 грудня 1995 року Комітет ПАРЕ з правових питань та прав людини започаткував процедуру моніторингу обов'язків і зобов'язань України як члена Ради Європи згідно з Наказом Асамблеї № 508. Процес моніторингу був започаткований не лише на рівні комітетів, а й на рівні Парламентської асамблеї. Так, 28 червня 1996 року ПАРЕ провела обговорення з питання скасування смертної кари в Європі і в Резолюції 1097 засудила Україну за порушення її зобов'язання щодо введення мораторію на виконання смертних вироків [1].

Відповідно до Резолюції № 1115 від 29 січня 1997 року, ПАРЕ передала відповідальність за моніторинг в Україні Комітету з питань моніторингу, який 16 травня 1997 року призначив доповідачами по Україні Т. Кельма (Естонія) та Х. Северинсена (Данія). Перші їх візити відбулися 7-10 грудня 1997 року та 15-18 вересня 1998 року [2, с. 203].

На 1999 рік Україна не виконала зобов'язань, взятих на себе при вступі до Ради Європи. Парламентська асамблея йде на поступки і замінює категоричне формулювання «безумовного і повного виконання Україною всіх зобов'язань» на «здійснення суттєвого прогресу у виконанні зобов'язань». На середину 1999 року Україна підписала всі міжнародно-правові документи відповідно до вимог 1995 року, 17 із 19 ратифікувала.

Особливу увагу спостерігачів привернули проблеми, пов'язанні з ухваленням нових Кримінального, Кримінально-процесуального, Цивільного і Цивільно-процесуального кодексів, а також факти порушення свободи преси, невиконання судових рішень і т.ін.

4 квітня 2000 року Комітет з питань моніторингу представив доповідь щодо реформ інститутів влади в Україні і проект рекомендації, які мали досить критичний характер оцінки внутрішньополітичної ситуації в Україні [3].

Через рік, 5 квітня 2001 року ПАРЕ затвердила Резолюцію №1244 та Рекомендацію № 1513 щодо України. Зміст документів віддзеркалював глибоке занепокоєння ситуацією

* студентка 5 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Шинкаренко Т.І.

в Україні, а в Резолюції № 1239 вже містилися повідомлення, про рішення Парламентської асамблеї розпочати процедуру виключення України з Ради Європи.

Протягом наступних років моніторинг продовжується, питання про виключення України з Організації вже не піднімається, але спостерігачі від РЄ постійно зволікають на достатньо повільні темпи впровадження стандартів і принципів Ради Європи органами влади України. Піднімалася проблема про стан розслідування справи Гонгадзе.

Події 2004 року в Україні, вибори і Помаранчева революція знову привертаються увагу Ради Європи. Звичайно ж головною проблемою для моніторингу постав конфлікт влади та опозиції, а також питання змін до Конституції. Можна зауважити, що після згаданих вище подій активізуються відносини між Україною та Радою Європи. 5 жовтня 2005 року в Резолюції 1466 було відзначено прогрес, досягнутий в законодавчій сфері України, зокрема набуття чинності нового Цивільно-процесуального кодексу.

Увагу Комітету з моніторингу у 2006 році було привернуто до парламентських виборів, при чому вони були відзначені Радою Європи як такі, що проведені чесно і відкрито.

У липні 2008 р. Комітет міністрів Ради Європи (КМ РЄ) ухвалив План дій Ради Європи для України на 2008-2011 роки. Він присвячений важливим напрямкам співробітництва України та РЄ у сфері демократії, верховенства права та прав людини. Головними елементами Плану дій є розділи, присвячені захисту прав людини, демократичному розвитку, зміцненню соціальної єдності, місцевій демократії, міжкультурному діалогу, а також молодіжній політиці і спорту. Головною метою Плану дій є сприяння досягненню прогресу у виконанні нашою державою зобов'язань, взятих при вступі до Ради Європи, рекомендацій щодо України Парламентської асамблеї РЄ, Комісара РЄ з прав людини та інших інституцій Організації [4]. План дій є безпрецедентним за всеохоплюючим змістом проєктів та обсягом фінансування – близько 25 млн. євро.

На сьогодні моніторинг Ради Європи так з України і не знятий, хоча ми вже фактично виконали всі зобов'язання, які взяли на себе при вступі до Організації. Сьогодні Комітет з моніторингу знову привертає увагу до справи Гонгадзе, а також ставить питання щодо захисту прав дітей і жінок.

Зміна влади в Україні була сприйнята в ПАРЕ неоднозначно. Так, колишній співдоповідач Моніторингового комітету ПАРЕ по Україні Ханне Северінсен виступила у квітні 2010 року з заявою про те, що моніторинг має бути продовжений, адже «ситуація, яка зараз склалася в Україні, викликає велике занепокоєння: йде поступове зосередження влади у руках однієї особи - президента. Парламентська більшість та уряд повністю підконтрольні Януковичу. Відбувається систематичне порушення Конституції» [5].

Нові співдоповідачі Ренате Вольвенд і Майліс Репс вважають, що допоки влада не порозуміється з опозицією і з громадянським суспільством, Україна перебуватиме під прискіпливим контролем демократичної Європи.

5 жовтня Парламентською Асамблеєю Ради Європи ухвалено резолюцію №1755 «Функціонування демократичних інститутів в Україні», в якій вказано окремі зауваження щодо недоліків у функціонуванні демократичних інститутів та рекомендації щодо шляхів їх усунення. У документі вітаються перші кроки нової української влади, проте висловлюються застереження щодо небезпеки монополізації влади. ПАРЕ звернулася також до Венеціанської комісії з проханням дати оцінку рішення Конституційного суду України щодо скасування політреформи 2004 року [6].

Отже, Парламентська асамблея продовжує процедуру моніторингу виконання Україною своїх зобов'язань і обов'язків. Піднімаються питання про ратифікацію Україною низки угод Ради Європи, вдосконалення політичної системи, виконання рішень Європейського суду з прав людини, конституційну реформу з метою привести Основний закон у повну відповідність до європейських стандартів.

Література

1. Résolution relative à l'abolition de la peine de mort en Europe. - [Електронний ресурс]. – <http://www.peinedemort.org/document.php?choix=3>
2. Політико-правові аспекти діяльності Ради Європи. – К., «Фенікс». – 2007. – 224с.
3. Парламентський контроль уповноваженого з прав людини за станом виконання взятих Україною при вступі до Ради Європи зобов'язань щодо приведення національного законодавства у відповідність до європейських стандартів прав людини. - [Електронний ресурс]. - http://www.ombudsman.kiev.ua/dopovid%204/d_04_1_1.htm
4. План дій Ради Європи для України на 2008-2011 роки: DSP(2008)15 – 25 червня 2008р.
5. Європейці побачили згорання демократії в Україні//Українська правда. - 28 квітня 2010
6. Леонов І. «Європа протверезіла чи пом'якшала?»//Україна молода. - 2010. - № 186.

*Рой А.**

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ СТАРОДАВНІХ ЦИВІЛІЗАЦІЙ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Регіон Латинської Америки надзвичайно багатий своєю археологічною та культурною спадщиною стародавніх цивілізацій, що унаслідувало людство ще із доколумбових часів. На сьогоднішній день гостро постає питання, того, що якщо, не вдаватися до певних мір, то дуже скоро світова спільнота може втратити свою вікову культурну спадщину. Так все частіше з'являються свідчення, що у більшості країн регіону не вистачає коштів на те, щоб підтримувати її у належному стані. В контексті цієї проблеми треба підкреслити особливу роль міжнародних організацій та їх роботи у сфері забезпечення охорони та збереження культурних пам'яток Латинської Америки. Серед них звичайно головну роль посідає ЮНЕСКО, але її діяльність на сьогоднішній день є найбільш висвітленою і проаналізованою. Окрім неї у систему міжнародних організацій по збереженню культурної спадщини входять :

ІКПРОМ International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM) – міжнародний дослідницький центр по збереженню та реставрації культурних цінностей – міжурядовий орган, що здійснює експертну підтримку по збереженню об'єктів занесених до Списку Світової спадщини а також проводить тренінги по реставраційним технологіям. Тільки у 2008 році нею розроблено та прийнято широку програму, терміном на 11 років, по збереженню та охороні культурних цінностей регіону Латинської Америки роблячи акцент на тих об'єктах, вік яких складає понад декілька тисяч років. Вона отримала назву LATAM 2008- 2019 і розподілена на 3 етапи, 1-ий початковий (2008 – 2011), 2-ий здійснення поставлених цілей (2012-2015) 3-ій консолідації проведеної роботи (2016-2019). На 2010 – 2011 роки бюджет організації на реалізацію поставлених задач становить 887 тис євро. ICCROM мотивує свої дії тим, що культурні надбання можуть бути поглибленими чи прийти в абсолютний занепад із-за певних факторів, таких як кліматичні зміни, забруднення навколишнього середовища, економічна нестабільність, тиск глобалізації та нелегальна торгівля культурними цінностями. В рамках програм було створено робочі групи у роботі яких передбачено проведення спеціальних тренінгів та семінарів, для того щоб завадити руйнівній силі перерахованих факторів, а також створення документів, щодо регулювання культурної ситуації у країнах регіону.

ІКОМ (International Council of Museums) ICOM – Неурядова професійна міжнародна рада музеїв є міжнародною організацією музеїв та музейних спеціалістів, котрі займаються збереженням, розвитком та співробітництвом суспільства та природної та культурної спадщини, теперішньої та майбутньої, матеріальної та нематеріальної спадщини. Згідно із уставом до одних із основних задач ІКОМ входять збереження спадщини та боротьба із забороненою торгівлею культурними цінностями. ICOM LAC (International Council of Museums Latin America & Caribbean Alliance) Міжнародна рада музеїв країн регіону Латинської Америки та Карибського басейну – регіональний союз міжнародної ради му-

* студентка 5 курсу відділення «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Гнатівський М.М.

зеїв. Її роль виділяється у боротьбі із «полювальниками за скарбами» та нелегальною торгівлею. Особливо це стосується таких країн, як Мексика, Гватемала, Нікарагуа, Перу, Ель Сальвадор, Гондурас, Панама, Бейліз. Не дивлячись на внутрішнє та міжнародне законодавство ці держави постають беззахисними перед проблемою незаконної торгівлі національними культурними цінностями Рада створила такі програми як «100 зниклих об'єктів» та Червоний список предметів культури Центральної Америки та Мексики, яким може загрозувати небезпека бути викраденими або взагалі зникнути. Їх було створено у контексті допомоги музеям, арт-ділерам, колекціонерам, миту та поліції в розпізнанні тих предметів, що могли бути нелегально вивезені із країн регіону. Досягнення : конфіскація майже 6000 доколумбових артефактів та арешт 3 людей на прямо причетних до цього у Липні та Вересні 2006 року у США та Еквадорі та відстеження продажу артефактів через Інтернет, так завдяки сумісній співпраці ICOM та Interpol через аукціон систему e-bay у 2008 р було відстежено та конфісковано ряд викрадених артефактів, а також законодавчо було заборонено продавати стародавні речі через цю систему включаючи. ICOMOS – (ICOMOS) The International Council on Monuments and Sites. Міжнародна рада з охорони пам'ятників та історичних місць. Заснована у 1956 р. із ціллю підтримки ідеї та методики охорони та збереження культурних пам'яток людства. Рада здійснює оцінку об'єктів запропонованих для включення до Списку Світової спадщини, а також порівняльний аналіз, технічну підтримку, складає періодичний звіт про стан включених до Списку об'єктів. Співпрацює з окремими країнами, не беручи до уваги конкретний регіон. Найактивніше співпрацює із Чилі, Перу, Аргентиною, Бразилією та Мексикою.

Отже, вклад міжнародних організацій у збереження та охорону культурної спадщини значно зріс за останні 10 років. Перспективи роботи є доволі оптимістичними, якщо раніше ця проблема взагалі не була висвітлена як актуальна в міжнародних відносинах, то зараз вона інтенсивно обговорюється у світі. Аналізуючи вклад міжнародних організацій, слід підкреслити, що їх діяльність відрізняється по своїм результатам, методам та визначенню основних проблем у цій сфері. Одні тільки у процесі того, щоб вносити певні зміни, інші вже в змозі похвалитися конкретними досягненнями. Їх, діяльність не дивлячись на свою різнонаправленість, тим чим інакшим чином активізувалася, стало проводитися більше заходів з охорони культурної спадщини стародавніх цивілізацій Латинської Америки з огляду на підвищення ризику її занепаду із-за низки вище зазначених факторів. Питання збереження актуальне ще й тим, що воно об'єднало між собою країни регіону яких напряму торкається ця проблема. Вони є учасниками міжнародних організацій та співпрацюють у цій сфері в рамках регіональних та міжнародних організацій.

*Єкімова К.**

АНАЛІЗ ДОСВІДУ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З МВФ. ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ НАДАННЯ КРЕДИТУ

В умовах загострення наслідків світової фінансової кризи та поширення негативних явищ на всі сфери соціально-економічного розвитку більшості країн світу і України зокрема обумовило необхідність залучення додаткових фінансових коштів. В даному контексті аналіз досвіду співпраці МВФ з Україною є вельми актуальним для підвищення ефективності політичних рішень щодо подолання наслідків світової фінансової кризи в Україні, можливостей залучення додаткових коштів, підвищення ефективності їх подальшого використання для проведення необхідних соціально-економічних реформ. В роботі проаналізовано динаміку співпраці МВФ і України з 1992 р., а також позитивні та негативні наслідки надання кредитів, умови та рекомендації фонду для надання Україні чергового траншу МВФ.

Практичне значення результатів даного дослідження полягає в можливості на етапі активної співпраці України з МВФ застосувати позитивний досвід співпраці з МВФ, та врахувати можливі помилки та недоліки співробітництва для вироблення економічної політики щодо підвищення макроекономічної ефективності використання залучених Україною коштів.

Під час співробітництва України і МВФ, Україні було надано фінансування за різними видами кредитування:

З 1994 по 1995 рр. Україні було надано фінансову допомогу СТЕ (програма системної трансформації економіки) для підтримки платіжного балансу, оскільки спостерігалось значне погіршення в системі зовнішньої торгівлі країни [1].

З 1995 по 1998 рр. Україні було надано кредити «стенд –бай» для покращення регулювання валютного ринку, в тому числі проблем з стабілізацією курсу національної валюти. Україна ввійшла до світових ринків капіталу [2, с.6]. Було покращено інвестиційну привабливість країни, оскільки кредити від МВФ є індикаторами для іноземних інвесторів.

З 1998 по 2002 рр. Україні було виділено кредит за програмою розширеного фінансування (ПРФ), спрямований на забезпечення структурної перебудови економіки, а не короткострокових допоміжних заходів для подолання проблем платіжного балансу. Кредит від МВФ сприяв загальній макроекономічній стабілізації, а також допоміг залучити кредитні кошти інших міжнародних фінансових організацій, таких як Світовий банк та ЄБРР. Також, за рахунок кредиту було здійснено обслуговування зовнішнього державного боргу [3, с.4-6].

В 2008 р. Рада директорів МВФ затвердила виділення Україні кредиту стенд-бай розміром 16,4 мільярдів доларів. Було прийнято рішення щодо виділення фінансування від МВФ траншами [4, с.1]. Мета програми полягає у відновленні макроекономічної і фінансової стабільності, насамперед у фінансовому секторі з урахуванням зовнішніх шоків, які можуть бути пов'язані з загальною економічною рецесією. Основні методи, які вико-

* студентка 3 курсу економічного факультету Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Науковий керівник: ст.викл. Подвисоцька Т.О.

ристовуються для досягнення мети полягають у лібералізації руху капіталу, а також зменшенні державного впливу на економіку країни.

Основними вимогами були: впровадження в Україні режиму гнучкого обмінного курсу, більш прозора політика інтервенцій НБУ в валютній сфері й обмеження приросту грошей в обороті для зменшення рівня монетарної інфляції в сфері регулювання готівкового та безготівкового обігу [4, с.11,14,21].

Кредит від МВФ є досить дешевим, бо передбачає виплату відсотків у розмірі близько 2% річних від загальної суми боргу, виплата тіла позики почнеться у 2012 році.

Вимоги стабілізаційної програми, які фінансова організація поставила перед Україною в обмін на регулярні транші не є теоретично досконалими: збільшення газових тарифів для населення на 20%, утримання дефіциту державного бюджету на рівні не більше 4% від ВВП, що можуть призвести до зменшення платоспроможного попиту (тобто є заходами стримуючої фіскальної політики), також не завжди виправдовують себе на практиці, про що свідчать приклади співпраці МВФ з країнами світу.

Серед позитивних наслідків співпраці МВФ з Україною важливо виділити наступні: відбулось певне зниження інфляції, зменшення ризиків у банківському секторі, стабілізація валютного курсу, Нацбанк зумів провести рекапіталізацію проблемних банків, була дещо послаблена проблема фіскального дефіциту.

Література

1. Press Release: IMF Approves Stand-by Credit and Second STF Drawing for Ukraine[Електронний ресурс]/ A.Sundakov, R.Ossowski, L.D. Timothy//Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/1995/pr9519.htm>
2. Ukraine: Accelerating the Transition to Market[Електронний ресурс]/ P.Cornelius,P.Lenain//Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=2116.0>
3. Ukraine: Financial System Stability Assessment, including Reports on the Observance of Standards and Codes on the following topics: Monetary and Financial Policy Transparency, Banking Supervision, and Payment Systems[Електонний ресурс] / J. Berengaut , K. Elborgh-Woytek // Режим доступу <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2003/cr03340.pdf>
4. Ukraine: Second Review Under the Stand-By Arrangement and Request for Modification of Performance Criteria - Staff Report; Press Release on the Executive Board Discussion[Електонний ресурс] / Ramos,M. Alberto // Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2009/cr09270.pdf>

*Швечикова Я.**

БРІК ЯК ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Система міжнародних відносин, що формується на початку ХХІ століття, володіє багатьма ознаками мультиполярності, серед яких визначне місце належить такій характеристиці як можливість акторів проводити гнучку зовнішню політику, формуючи різного роду політичні, економічні та інші об'єднання. Проявом саме цієї тенденції є форум БРІК.

Існуючи наразі системні умови сприяють створенню об'єднань такого характеру, що за своєю суттю є полем для обговорення актуальних для міжнародної політики, економіки та інших сфер життєдіяльності світової спільноти.

Так що ж таке БРІК? Перш за все - це відображення нових методів реалізації багатосторонньої дипломатії. Якщо уважно придивитися до процесів, що стрімко розвиваються в міжнародних відносинах, то можна переконатися в тому, що в світі повним ходом йде перекомпонування, перегрупування сил. Створюються нові, незвичні з позицій вчорашнього дня формати міждержавного спілкування, що мають незвичайні географічні та функціональні параметри. Одним з подібних форматів (називати його структурою поки рано) є БРІК, сполучним елементом якого виступає якась географічна або політична прив'язка, а збіг інтересів з широкого кола міжнародних проблем, включаючи питання забезпечення стабільного розвитку.

Існують специфічні інтереси, які підштовхують країни БРІК до співпраці. Індія і Бразилія хотіли б стати постійними членами Ради Безпеки ООН, що важко забезпечити без підтримки Росії і Китаю. Росія має всі підстави вважати, що її зовнішньополітичні ініціативи, в тому числі, що стосуються поліпшення відносин з країнами Заходу, будуть сприйняті з великою увагою, якщо їх підтримають такі великі та впливові держави, як Індія, Китай, Бразилія.

Першим фактом, що засвідчив існування формату БРІК став офіційний саміт країн-учасниць 15-16 квітня 2009 року у Єкатеринбурзі. Саміт був організований російською стороною. Президент Дмитро Медведєв, що має одну з найрішучіших позитивних позицій щодо співробітництва у форматі БРІК, напередодні зазначив, що «саміт повинен створити умови для більш справедливого світового порядку». І позиція президента РФ в цьому контексті не є чимось новим, а виглядає скоріш продовженням тези Євгена Примакова та деяких інших вчених про створення геополітичного «євразійського трикутника» Росія – Індія – Китай дещо в іншій інтерпретації.

Тож за результатами першого саміту країн БРІК їх можна вважати своєрідними аналогом «великої вісімки». Це такий самий майданчик для обговорення великих світових проблем, що цікавлять учасників і, можливо, прийняття узгоджених рішень щодо них. Реакція на світову економічну кризу, зміна клімату планети, продовольча та енергетична безпека, стратегічна стабільність і т.д. Ці та інші теми стали предметом обговорення на саміті чотирьох країн [1].

Також у прикінцевому положенні Спільної заяви лідерів країн БРІК йшлося про проведення наступного саміту у 2010 році в Бразилії, що, як і було заплановано, відбувся 15-16 квітня у місті Бразилія.

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Константинов В.Ю.

На саміті було обговорено широке коло актуальних питань світової політики, починаючи від ядерної програми Ірану до перевороту в Киргизії. Були обговорені питання, що стосувалися ключових засад, на які власне спирається формат в рамках співробітництва, тих, що були задекларовані на першому саміті в Єкатеринбурзі [2].

Головним результатом саміту стало ухвалення та підписання першого практичного документу щодо укріплення економічного співробітництва країн БРІК.

Зовнішекономбанк, банк розвитку Китаю, національний банк соціально-економічного розвитку Бразилії і експортно-імпортний банк Індії підписали меморандум. Згідно з документом, «цілями Меморандуму є створення механізмів співпраці для розвитку всеосяжного довгострокового співробітництва між сторонами з метою спрощення та підтримки транскордонних транзакцій і спільних проєктів, для зміцнення торговельних та економічних відносин між підприємцями країн БРІК, для створення інструментів, які дозволять надавати фінансові та банківські послуги інвестиційним проєктам, що входять до сфери інтересів сторін, а також сприяють розвитку економік країн БРІК, для вивчення можливостей створення єдиної міжбанківської системи з метою досягнення зазначених цілей». На практиці це означатиме, що вказані інститути розвитку держав-членів БРІК повинні вести тісніше співробітництво у сфері фінансування проєктів, пов'язаних з розвитком високих технологій, інновацій та енергозбереження. Зокрема серед пріоритетних проєктів, який планується розробляти належить стратегічно важливе для Росії відновлення авіабудівельної галузі, а також споруда енергопотужностей в Індії та Бразилії [3].

Одною з найцікавіших заяв саміту стає заява про наміри використання національних валют країн БРІК для ведення торгівлі між країнами: «Ми маємо намір проводити дослідження з питань співпраці в грошовій сфері, включаючи домовленості з приводу використання місцевих валют у торговельних розрахунках». Виходячи з цього, якщо країни БРІК перейдуть на розрахунки в рублях, юанях, рупіях і реалах, це може в деякій мірі змінити економічну картину світу. Багатомільярдні угоди, що укладаються не в доларах, підірвуть позиції американської валюти як єдиної глобальної. А з урахуванням того, що долар є інструментом великої політики, вплив США на світові події може зменшитися. Хоча за іншого боку послаблення долара не вигідно самим членам форуму, особливо Китаю, як найбільшому інвесторові в американські державні папери. Цікаво, проте, що в квітні три члени БРІК - Росія, Китай і Бразилія - скоротили свої вкладення в державні облігації США на 6,4 млрд. доларів [4].

Також на саміті було підтверджено намір координувати дії країн-членів БРІК в рамках «великої двадцятки». Цього разу президент Бразилії зробив доволі чітку заяву про те, що БРІК повинна відводитися особлива роль у новому, більш справедливому світовому порядку, який зараз створюється.

Виходячи з вищевказаного, слід зазначити, що саміт виявився особливо доречним напередодні саміту G20, що буде проведений у червні в Канаді. Країни домовилися про спільну позицію щодо ключових питань майбутнього саміту, до яких входять подальша антикризова політика, реформування міжнародних фінансових інституцій, вирішення проблем глобального потепління. Слід зазначити, що зараз країни БРІК спільними силами можуть заблокувати будь-яке рішення «великої двадцятки». Таким чином, минулого року в Пітсбурзі країнам БРІК завдяки спільним зусиллям вдалося пролобувати рішення про перерозподіл 5% голосів у МВФ і 3% у Світовому банку на користь нових та економік, що розвиваються [5].

Другий саміт БРІК став підтвердженням того, що форум дійсно існує і має практичні напрямки діяльності. З моменту свого утворення БРІК встановив, а на другому саміті підтвердив своє головне призначення – обговорення і координування глобальних питань на міжнародній арені. Наш світ переживає великі зміни, прискорюється процес формування

багатополярності. Порядок денний саміту показує, що теми найшвидшої ліквідації наслідків фінансової кризи, підвищення права голосу і вплив нових ринків, що розвиваються, боротьбі з кліматичними змінами, створення раціональної, високоефективної і безпечної системи енергопостачання впливають на прогрес і безпеку світу.

Література

1. Mark Kobayashi-Hillary, 'Building a Future with BRICs: The Next Decade for Offshoring' (Nov 2007). ISBN 978-3-540-46453-2
2. <http://news.kremlin.ru> - Меморандум о сотрудничестве между государственными финансовыми институтами развития и поддержки экспорта стран-членов БРИК
3. <http://www.ft.com> - Elder, Miriam, and Leahy, Joe, et al., Who's who: BRIC leaders take their place at the top table
4. <http://us.ft.com> - BRICs and investor strategy
5. <http://www.economist.com> - Another BRIC in the wall
6. <http://www.goldman-sachs.com> - Dreaming with BRICs: The Path to 2050

ТЕНДЕНЦІ ТА РЕАЛІЇ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Коваль Н.Є.*

БАЛКАНСЬКИЙ ЕЛЕМЕНТ ІДЕНТИЧНОСТІ В КУЛЬТУРНІЙ ДИПЛОМАТІЇ ГРЕЦІЇ: АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ ФУНДАЦІЇ ГРЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА БАЛКАНАХ

Значення культурної дипломатії як інструменту зовнішньої політики зростає, особливо у порівняно безконфліктних регіонах і красномовною ілюстрацією для цієї тенденції є приклад Греції, яка переконано вважає себе «наддержавою в сфері культури» [5, 52]. Розпоряджаючись універсально цінним спадком класичної античності та Візантії, Греція володіє усіма передумовами для активної діяльності у культурно-дипломатичній сфері.

Об'єктом нашого аналізу стане провідна інституція грецької культурної дипломатії – Грецька фундація культури, а предметом – зміст і автоінтерпретації діяльності її балканських філій. Мета полягає у виокремленні дискурсів балканської ідентичності і їх функціонування.

Хоча сама фундація була заснована ще у 1992 році, активну діяльність вона розпочала після 2006 року під керівництвом Й. Бабіньотіса, чий вплив на зміст і характер діяльності цієї інституції часто є визначальним. Ключовим елементом його політики стало поширення грецької культури на регіони з традицією грецької присутності, перш за все на Балкани. Хоча географічне поняття «Балкани» є досить розпливчастим, впадає в очі те, що Центри ГФК почали діяти з 2008-2009 рр. лише в чотирьох країнах регіону – Албанії, Болгарії, Румунії та Сербії, що відображає зовнішньополітичні преференції Греції.

Грецька культурна дипломатія ґрунтується на французькій, німецькій і британській моделях культурної дипломатії, що передбачають першочергове значення мови та концепцію експорту культурних багатств. Тому першочерговим завданням є організація курсів вивчення грецької мови. Додатком до курсів є конкурси творів грецькою, у яких чітко відтворюється настанова Бабіньотіса про те, що мова має слугувати засобом прилучення до культури [6], адже переможці відтворюють панівні культурні наративи Греції.

Діяльність Центрів поза викладанням грецької мови можна розділити на три ідейних напрямки, перший і найпоширеніший з яких ми називаємо **просвітницьким**. До просвітницьких проектів ми зараховуємо ті, які стосуються суто ознайомлення з Грецією і поширення її культури, та з успіхом могли би бути здійснені в будь-якій іншій частині світу. Як правило, вони стосуються публічних лекцій, тематичних вечорів присвячених пам'яті грецьких митців та поетів, фестивалів грецького кіно, фотовиставок та національних святкувань. Роль місцевих учасників у таких акціях зводиться до ретрансляції грецького наративу.

Другий напрямок діяльності Центрів ГФК ми характеризуємо як **діалогічний**, і він спрямований перш за все на налагодження двосторонніх культурних зв'язків, підкреслення зв'язку грецької культури з культурою певної балканської держави. Нерідко такі заходи відбуваються у форматі «Вплив грецької культури на...» і майже ніколи у зворотному напрямку, втім місцеві учасники вже виконують роль не ретранслятора, а власне учасника, хоча і не завжди повноправного. Прикладами можуть бути музичні проекти, які пе-

* аспірант кафедри політології Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Науковий керівник: проф. Кірсенко М.В.

редбачають виконання музики різних країн, лекцій про зв'язок грецької культури з культурою відповідної країни і т.д. Такі акції як правило не мають жодного відлуння у Центрах інших країн регіону.

Під **балканськими** ми розуміємо проекти, які тією чи іншою мірою натякають на спільне культурне поле балканських народів і відбуваються у всіх Центрах ГФК на Балканах. Такі акції як правило є ініціативою окремих митців. За кілька років діяльності відбулося три такі проекти: вистава «Мертвого брата» режисера С. Хадзідакіса на основі балади, спільної для фольклору балканських країн; театральнотанцювальний проект «Хартія», натхненний емблематичною для Балкан фігурою Рігаса Велестінліса; та фотовиставка «Світло й тіні на Балканах», що представляє роботи фотографів з шести балканських країн – Греції, Болгарії, Сербії, Боснії, Хорватії та Румунії.

Загалом, грецька культурна дипломатія на Балканах, представлена діяльністю Центрів ГФК виходить перш за все з уявлення про грецьку культурну вищість, яка очевидна в просвітницьких, та знаходить своє місце також в спільних «двосторонніх» проектах. Роблячи основний акцент на вивченні балканськими сусідами грецької мови як засобу прилучення до національної культури, просувається в основному месіанський аспект грецької культури та патерналістське бачення стосунків з сусідами. Центри ГФК повністю замовчують проблемні сторінки спільної історії, вибираючи для малочисельних спільних балканських проектів не проблемні, бажано донаціональні мотиви. Загалом балканська ідентичність знаходиться на маргінесі ідентичнісних конструкцій грецької культурної дипломатії.

Література

1. Веб-сторінка Центру Грецької фундації культури в Белграді Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού Βελιγραδίου: www.hfc-belgrade.com
2. Веб-сторінка Центру Грецької фундації культури в Бухаресті Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού Βουκουρεστίου: www.hfc-bucharest.com
3. Веб-сторінка Центру Грецької фундації культури в Софії Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού Σόφιας: www.hfc-sofia.com
4. Веб-сторінка Центру Грецької фундації культури в Тірані Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού Τιράνων: www.hfc-tirana.com
5. Hamilakis, Yiannis. "The Nation and Its Ruins : Antiquity, Archaeology, and National Imagination in Greece" Oxford University Press, 2009.
6. Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. Η γλώσσα ως πρόσβαση στον πολιτισμό. (Бабіньотіс, Георгіос. Мова як доступ до культури). Το Βήμα: Νέες εποχές, 02/07/2006.

Ліневич П.*

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ПРОТОКОЛУ ТА ЦЕРЕМОНІАЛУ В СУЧАСНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Дипломатичний протокол постає як невід'ємна складова дипломатії, її метод та інструмент. Традиції протоколу та церемоніалу виникають поряд з дипломатичною діяльністю. Ще в первісну добу люди зрозуміли, що відносини краще будувати на основі співпраці, спільного вирішення питань, а не за допомогою сили. Так виникає перша дипломатія, а разом з нею і усталені правила поведінки, які зрештою набули свого прояву у формі протокольних норм.

Сьогодні протокол визначається як сукупність загальноприйнятих правил, традицій і умовностей, які дотримуються урядами, відомствами закордонних справ, дипломатичними представництвами, офіційними особами і дипломатами при виконанні своїх функцій у міжнародному спілкуванні [1].

Протокол охоплює широкий спектр норм – переговори, правила поведінки та одягу, листування. Крім того, особливе місце серед протокольних передписань займає питання старшинства дипломатичних представників. Очевидно, що різні держави, та особи, які їх представляють, мають неоднаковий вплив та авторитет в міжнародних відносинах. Таким чином, норми старшинства чітко регулюють розсадку під час протокольних заходів, порядок виступів тощо. У зв'язку з цим, виникають певні проблеми, оскільки норми старшинства доволі складні і не завжди трактується однозначно.

Іноді має місце так звана протокольна демонстрація – навмисне порушення протокольних норм з метою яскравого вираження відносин між дипломатами та державами.

Так, наприклад, під час саміту Україна – НАТО, що проходив восени 2002 року в Празі, Президент України опинився не поряд з президентом США та прем'єр-міністром Великобританії, як того вимагали офіційні правила розсадки. Для Леоніда Кучми було передбачене місце з краю столу, що вважається найменш почесним місцем. Справа в тому, що такий захід застосували з метою вираження невдоволення західних держав роллю України в так званому «Кольчужному скандалі» [4].

Існують зворотні випадки – порушення протокольних норм з метою вираження особливої поваги та пошани. Згідно правил зустрічей на вищому рівні, президента, який прибуває до країни з офіційним візитом, в аеропорту має зустрічати прем'єр-міністр. Як показує практика, трапляються випадки, коли президент приймаючої держави сам приєднується до церемонії зустрічі, чим демонструє виняткову повагу до гостя.

Таким чином, різноманітні протокольні моменти можуть суттєво змінити характер відносин між державами як в позитивну, так і в негативну сторону. Правила протоколу подібні до своєрідної невербальної «мови» дипломатії, яка дозволяє передбачити стан та динаміку відносин між державами.

Звісно, що порушення протокольних норм може відбуватися як свідомо, переслідуючи певну мету, так і випадково. На жаль, «проколи» протокольних служб дуже помітні і можуть стати причиною серйозних міжнародних наслідків, та й просто негативно відзначитись на іміджі країни.

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Шинкаренко Т.І.

Так, наприклад, норми протоколу доволі часто порушуються протокольною службою Президента України. За словами радника-протоколіста, доцента Дипломатичної Академії Галини Науменко, «за роки незалежності президенти України, починаючи від Леоніда Кравчука, зруйнували службу протоколу. Віктор Ющенко з дружиною почав порушувати протокол з першого ж дня, коли взяв на інаугурацію всіх своїх дітей» [5].

Дивує сучасна ситуація зі спеціалістами-протоколістами. За часів Радянського Союзу, з України брали спеціалістів на Всесоюзний рівень. На жаль, сьогодні Україна залишилася майже без протоколістів. Це відбувається, на мою думку, тому, що в державних органах не існує великої потреби в хороших спеціалістах з протоколу. Протокол вважається другорядним і не має особливої уваги серед державних чиновників.

Хорошим протоколістом вважається той, кого дослухається його начальник – президент, прем'єр-міністр. І поки в протоколіст не стане важливою особою в державному апараті, країну не будуть поважати і рахуватися з нею на міжнародному рівні.

Література

1. Дипломатический словарь: В 3 т. – М.: Наука, 1984 – 1986.
2. Э.Л. Кузьмин. Протокол и этикет дипломатического и делового общения.
3. Борунков А.Ф. Дипломатический протокол России. – М. 2000
4. Законы дипломатии Или как не стать зачинщиком международного скандала: Інформаційний портал RTKORR.com [режим доступу] <http://www.rtkorr.com/news/2009/08/21/48611.new>
5. Галина Науменко: Когда меня видел Брежнев, тут же говорил: «Хохлушка приехала. Буду делать все точно». И садился на мои очки: Портал unian.net [режим доступу] <http://www.unian.net/rus/news/news-389152.html>

*Баланик А.**

ДІЯЛЬНІСТЬ АНЖЕЛІНИ ДЖОЛІ ЯК ПОСЛА ДОБРОЇ ВОЛІ ООН КРІЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ ПІАРУ

Ні для кого не секрет, що ООН займається проблемами всього нашого суспільства, вирішує цілий комплекс завдань – в чомусь краще, в чомусь потребуючи вдосконалення, але чомусь ніхто не відмічає того факту, що головне завдання ООН – зробити так, щоб люди самі були зацікавлені в тому, щоб змінити суспільство на будь-якому рівні – чи то своєму локальному, чи то у державі в цілому, якщо є такі повноваження, чи то навіть вплинути на світову спільноту. Про проблеми СНІДу, нерівноправності жінок в суспільстві люди чують, знають, але не всі прислуховуються і виражають бажання якось посприяти їх вирішенню. Однак, останнім часом, саме діяльність послів доброї волі сприяє поширенню інтересу до того, що оточує нас не тільки в нашому колі захоплень, а й має місце бути в сучасному світі. І, як висновок, практична діяльність такого непопулярного піару приносить свої плоди.

Публікації по темі представлені великим масивом повідомлень інформаційних агентств про пересування Послів доброї волі та Посланців миру країнами світу, їхні зустрічі з державними й громадськими діячами, виступи перед різноманітними аудиторіями тощо. Тобто йдеться про реєстраційно-хронікальні матеріали новинної стрічки без аналітичних узагальнень, які мають розглядатися радше як джерела, ніж література. Дослідницькі публікації по темі стосуються в основному теоретичної й практичної складових такого явища як зв'язки з громадськістю. Доробки цієї літератури знайшли гідне узагальнення в змістовній енциклопедії піару за ред. Роберта Хета та «The Public Relations Handbook» Елісон Текер [1], в ній зокрема автор дає поради як правильно здійснювати піар-кампанії. Ці видання корисні для ознайомлення з загальною інформацією про PR, цікаві з точки зору подання матеріалу та урахування сучасних вимог, але, про послів доброї волі там не йдеться.

У зв'язку з цим, автору вдалось цікавим поєднати цих дві теми і розглянути роботу послів через призму теорії піару. Оскільки формат не дозволяє розглянути широкий спектр питань теми, автор вирішив зосередити увагу на прикладі діяльності Посла доброї волі УВКБ ООН – Анджеліни Джолі через призму теорії піар. Одним з основних методів тут є суспільна діяльність, яка являє собою особливу складову публік рілейшенз, що сприяє формуванню й підтримці зв'язків з державними органами й місцевою громадськістю з метою вплинути на державну політику. «Державними органами» в нашому випадку виступає ООН, «місцевою громадськістю» – міжнародна спільнота, «державною політикою» – визнання державами світу проблеми біженців та готовність допомогти матеріально чи територіально. Окрім держав, цей метод направлений також і на приватних осіб, що в стані здійснити матеріальну допомогу. Не виняток тут і сама Джолі: разом зі своїм чоловіком Бредом Піттом вона пожертвувала 1 мільйон доларів США на допомогу пакистанським біженцям, що покинули свої домівки з причин війни між бойовиками Талібану та військами Коаліції; а сама вона потратила 10,5 мільйонів доларів США на допомогу біженцям [2].

* студентка 4 курсу відділення «міжнародні відносини» Донецького національного університету
Науковий керівник: доц. Чарських І.Ю.

Сутність методу управління проблемами зводиться до двох моментів: раннє виявлення проблем, які потенційно можуть впливати на організацію, і стратегічне реагування, метою якого є пом'якшення наслідків, викликаних цими проблемами, або, навпаки, використання цих наслідків до своєї вигоди. В даному випадку проблемою є велика кількість біженців (42 мільйони) [3] та питання про їхню долю - надання житла, необхідних умов для життя та харчування. Поряд із цим вирішення потребує сама проблема біженців: чому вони змушені покидати свої житла та як покласти цьому край. Під стратегічним реагуванням розуміється заклик міжнародної спільноти допомогти біженцям матеріальним шляхом. Публічні виступи – наступний метод PR. Яскравий приклад – виступ Джолі напередодні Всесвітнього дня біженців, де вона закликає, що «нашим обов'язком є переконати увесь світ, що біженців не слід розглядати тільки як тягар. Це люди, яким удалося вижити, і вони можуть використовувати ці якості на службі своїм співтовариствам і країнам, які їх дали притулок» [4].

Активізм в діяльності Джолі проявляється у формі виклику як протесту проти пануючої в суспільстві анархії щодо проблеми біженців. Тут використовуються тактики і стратегії піару, щоб досягнути двох основних цілей: «перша – це вплив на суспільну думку та поведінку з метою виправити ситуацію, яку вони вважають проблематичною. Друга – це створити і підтримати організовані, структуровані та злагоджені зусилля» [5, с.7].

Тобто, як бачимо, від інформованості суспільства та в деякій мірі піару залежить те, як буде проходити політика по визначеним напрямам. Наведені вище приклади використання засобів піару далеко не всі, і їх кількість не обмежується навіть кількома десятками. Але майже всі вони функціонують за схемою: мета, завдання, методи, процес виконання. Тому проаналізувавши що, як і для чого робиться, можна вивести правильну картину функціонування послів, як інституту.

Література

1. The public relations handbook, 2nd edition/Alison Theaker. – 2004. – 366р.
2. Фотоподборки о звёздах. Анджелина Джоли. – [Доступ здійснено 2010, 29 квітня]. – Доступний з: <http://starpicture.ru/gollivud/andzhelina-dzholi>
3. Беженцы. – [Доступ здійснено 2010, 29 квітня]. – Доступний з: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Беженцы>
4. Всемирный день беженцев: Анджелина Джоли призывает к более глубокому пониманию тяжелого положения беженцев. – [Доступ здійснено 2010, 29 квітня]. – Доступний з: http://www.unhcr.ru/page_events.php?menuid=358&pageid=266
5. Encyclopedia of public relations / edited by Robert L. Heath. – 2005. – 1067 p.

*Гавриленко І.**

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ США

В останні десятиліття відбувається доповнення традиційних переговорних методів дипломатії новішими, зокрема одним із таких нових та ще недостатньо досліджених методів є «публічна дипломатія», яку можна визначити як комплекс заходів, що здійснюються як центральними, так і закордонними органами зовнішніх зносин держави з метою дослідження ставлення та інформування іноземної громадськості, а також встановлення контактів закордоном, з метою покращення іміджу держави та досягнення національних інтересів. Часто це поняття порівнюється із «пропагандою», однак остання спрямована на внутрішню аудиторію [1].

Із моменту виникнення поняття «публічна дипломатія», а введеним у науку воно було американським дипломатом Е.Галліоном у 1960-их роках, найбільшою мірою воно пов'язане із практикою Сполучених Штатів Америки, зокрема із створеним у 1953 році Інформаційним Агентством США, діяльність якого координувалася радником по зв'язкам із громадськістю Державного департаменту США [2].

Активна діяльність та велика впливовість цього агентства дозволяє, на нашу думку, вже тоді виділити публічну дипломатію як окремий інструмент зовнішньої політики США, однак сучасний етап розвитку публічної дипломатії в США починається у 1999 році, коли Інформаційне Агентство Сполучених Штатів, котре існувало незалежно у 1953-1999 було скасовано, а його функції перебрав на себе Заступник держсекретаря з публічної дипломатії та громадських справ, що свідчить про ще більше визнання важливості цього напрямку [3].

Згідно з інформацією, що подається держдепартаментом США, Заступник держсекретаря забезпечує здійснення публічної дипломатії, що включає у себе комунікацію із світовою громадськістю, культурні програми, академічні гранти, освітні обміни та ідеологічну боротьбу із світовим тероризмом. Заступник держсекретаря очолює 3 бюро у складі держдепартаменту – з освітніх та культурних зв'язків, зв'язків із громадськістю, та міжнародних інформаційних програм, крім того, окремого Відділу політики, планування та ресурсів та Дорадчої комісії з публічної дипломатії, а також бере участь у розробці зовнішньої політики. Нинішнім Заступником держсекретаря з публічної дипломатії та громадських справ є Джудіт МакХейл [4].

Важлива частина функцій, що раніше виконувалися посольствами та іншими органами, наприклад підтримка веб-сайтів посольств та наповнення їх змістом, публікація друкованих видань для країн перебування їх мовою (більше 40-50 видань на рік) більш ніж у 140 країнах нині покладено на апарат Заступника держсекретаря. Іншими методами різноманітні програми обміну, при чому як для відвідування іноземцями Сполучених Штатів, так і для американських громадян закордон, щорічно більш ніж 1300 американських експертів з різних питань проводять лекції за кордоном за рахунок та за підтримки держдепартаменту. Працівники апарату Заступника держсекретаря з публічної дипломатії, що

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Ковтун О.Ю.

є професійними дипломатами, працюють більш ніж у 20 американських посольствах за кордоном, з метою інформування місцевої громадськості про програми обміну [4]. Крім того ці структури здійснюють нагляд та підтримку автономних урядових структур та неурядових організацій, що є особливо важливо з огляду на негативне ставлення у деяких державах до американської влади. Прикладами таких організацій є USAID, «Корпус миру», Теле-радіо агентство США, Дипломатичний центр США тощо [4]. Переліченою є лише незначна частина важливої діяльності Заступника держсекретаря з публічної дипломатії та громадських справ та його підлеглих, однак цих прикладів уже достатньо для розуміння важливості ролі публічної дипломатії США.

Головними причинами успіху публічної дипломатії США можна виділити наступні: по-перше, її метою є не вирішення практичних поточних проблем, скоріше вона є превентивним механізмом – покращуючи ставлення нинішньої молоді інших країн до своєї держави, держдепартамент прагне отримати політичні дивіденди у майбутньому, по-друге, до здійснення програм публічної дипломатії США залучається велика кількість неурядових організацій, які завдяки своїй формальній незалежності від влади мають вищий рівень довіри серед іноземних громадян, їхня діяльність жодною мірою не вважається безпосередньо пов'язаною із зовнішньою політикою Сполучених Штатів [5].

На нашу думку, Україні необхідно використати досвід Сполучених Штатів та посилити інтенсивність заходів публічної дипломатії задля покращення власної репутації на міжнародній арені. Навіть за умов неможливості проведення такої діяльності Міністерством закордонних справ України рівноцінної Державному департаменту США, та при недостатності фінансування з державного бюджету, Україна може з такою метою використати власну велику та розгалужену діаспору та систему її організацій, заходів масової інформації, яка вже є досить авторитетною у світі.

Література

1. What is Public Diplomacy?// The USC Center on Public Diplomacy – Режим доступу: http://uscpublicdiplomacy.org/index.php/about/what_is_pd
2. Матвеев В.М. Дипломатическая служба США: Монография. – М. : Междунар. отношения, 1987. – 192 с.
3. Kiehl W. (ed.) America's Dialogue with the World. Washington. – DC: Public Diplomacy Council, 2006. – Режим доступу: <http://www.nyu.edu/brademas/pdf/kiehl.pdf>
4. Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs//U.S. Department of State – Режим доступу: <http://www.state.gov/r/>
5. Ольга Манжулина Основы эффективности//Стратегия России, №3, Март 2006. – Режим доступу: http://sr.fondedin.ru/new/fullnews_arch_to.php?subaction=showfull&id=1143024584&archive=1143026070&start_from=&ucat=14&

Марусич Т.*

УКРАЇНО-РОСІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ. ЕНЕРГЕТИЧНА ДИПЛОМАТІЯ

В енергетичних відносинах України з Росією є явні загрози її енергетичній безпеці через майже монопольну залежність у постачанні основних ПЕР, у першу чергу природного газу, яка визначає надмірний з точки зору енергетичної незалежності економічний та політичний тиск.

Енергетична дипломатія є однією з важливих складових державної політики, а її ефективна реалізація корінним чином впливає на розвиток не лише національної економіки, а й держави в цілому, політичної сфери життя суспільства. Ефективна енергетична дипломатія – одна з основних передумов економічної безпеки України [4]. Росія досить вдало використовує економічну дипломатію як важіль тиску на Україну задля диктування своєї позиції з певних політичних питань.

Відносини між Росією й Україною загострилися, після того як в березні 2005 російська газодобувна компанія Газпром зажадала від України платити за газ з 2006 за цінами, близькими до європейських [3]. Незважаючи на те, що економічні причини існували і раніше, російський уряд не поспішав здійснювати різких дій, припасуючи їх як засіб політичного тиску, і почав підняття цін тільки після зміни зовнішньополітичного курсу України у напрямку Заходу. Перекриття в січні 2009 р ВАТ «Газпром» постачання природного газу як в саму Україну, так і в країни ЄС стало серйозним випробуванням для українсько-російських відносин, а також для всієї системи відносин України та Росії з європейськими партнерами. Таким чином Росія продемонструвала і Україні, і країнам Західної Європи, що саме вона здатна тримати все під контролем та приймати остаточні рішення. Експортна діяльність компанії Газпром є часткою енергетичної дипломатії Росії, яка має на меті поширення політичного та економічного впливу Росії в державах-транзитерах і державах-споживачах. Враховуючи зацікавленість держав ЄС в гарантіях безперебійного енергопостачання, російська сторона у своїй інформаційній кампанії зробила акцент саме на неспроможності України виступити надійним транзитером природного газу [2]. Одним із завдань такого потужного тиску саме шляхом енергетичного чиннику було створення можливостей для отримання контролю над українською ГТС. Поза тим, дискредитація України перед європейськими партнерами могла призвести до зміни зовнішньополітичних пріоритетів нашої держави, що сприяло б її поверненню у фарватер російської зовнішньої політики.

Починаючи з середини 90-х років Росія розробляє проекти розбудови газопроводів в обхід території України. Першим реалізованим проектом став газопровід Ямал – Європа, що пройшов територіями Білорусі та Польщі. Цим самим Росія показує Україні, що в першу чергу Україні необхідно робити значний акцент на відносинах з Росією та відмовитись від орієнтації на захід. 1997 року укладено угоду про розбудову наступного альтернативного маршруту по дну Чорного моря до Туреччини – «Блакитний потік». У 2009 році цим газопроводом транспортовано близько 9,5 млрд. куб. м газу, очікується, що в

* студентка 4 курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Сапсай А.П.

2010-му ця цифра становитиме 16 млрд. Ще два проекти – «Північний потік» і «Південний потік» – поки що на стадії розробки. Орієнтовний термін запуску проекту «Північний потік» – 2013 рік. Щодо «Північного потоку», то його лінійна (суходільна) частина вже реалізована на дві третини. Орієнтовний термін запуску першої гілки – 2011 рік. Нині територією України відбувається транзит 120 млрд. куб. м газу на рік, що становить близько 80% від загального об'єму російського газу. За середніми розрахунками, пропускна спроможність альтернативних газопроводів найближчі 20 років становитиме близько 55 млрд. кубометрів газу, що знизить транзитну потужність вітчизняної газотранспортної системи на 30% [8].

Всі ці заходи спрямовані на те, щоб показати Україні значну залежність від Росії. Аналіз складного становища української енергетичної дипломатії свідчить про те, що державі для досягнення справді вигідних результатів доведеться все більше покладатися на партнерство з Росією. Системна криза у газовій сфері українсько-російських відносин в період 2005–2009 рр. свідчить про намагання Москви використати енергетичний чинник з метою відновлення контролю над Україною [2]. У випадку досягнення цієї мети Росія отримає значні можливості посилення свого впливу на європейському та світовому рівнях.

Література

1. Указ Президента України № 105/2007 від 12 лютого 2007 року «Про Стратегію національної безпеки України».
2. Рівняння з багатьма невідомими // Матеріали засідання Круглого столу «Україна-Росія: шляхи подолання кризи в відносинах 3.06.2009 року/ <http://www.dialog.org.ua>
3. Єременко А. Про політичний газ та газову політику. – Дзеркало тижня. – 2008. – № 25.
4. Енергетична стратегія України до 2030 року. // Розпорядження Кабінету Міністрів України № 145-р від 15.03.2006 № 145-р.
5. Саприкін В. Про «Концепцію державної енергетичної політики України на період до 2020 року» // Дзеркало тижня. – 2001. – №8 (332).
6. Діак І. Доповідь «Формування і здійснення державної політики України щодо забезпечення енергоносіями» // Вісник НГСУ. 2006. – № 1.
7. Мартиненко М. Енергетична безпека країни: пріоритети та перспективи. – Голос України. – 2007. – № 42.
8. Стогній В. С., Кириленко О. В., Денисюк С. П. Енергетична безпека України. Світові та національні виклики. – К.: Українські енциклопедичні знання, 2006. – 406 с.
9. Українсько-російські відносини: зліти та падіння. – К.: Т-во «Знання України», 2007. – 24 с.
10. Єременко А. Газ: від Азії до ЄС. – Дзеркало тижня. – 2008. – № 11

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

*Ржевська В.С.**

ОСНОВНІ РИСИ ПРОЕКТУ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ І. ПОДЕБРАДА

23 квітня 2010 року виповнилося 590 років від дня народження короля Богемії Іржі (Георгія) Подебрада, з іменем якого асоціюється один з популярних історичних проектів колективної безпеки у Європі, «Проект встановлення миру між усіма християнами». «Проект» був запропонований увазі європейських монархів від імені короля Богемії у 1462–1464 рр. Причиною цього послужив конфлікт між королем Іржі та римським папою Пієм II: Іржі намагався з допомогою «Проекту» запобігти міжнародній ізоляції. У ту епоху «Проект» не був реалізований. Його активні наукові дослідження беруть початок у XIX ст. і одержали новий імпульс у II половині XX ст. у зв'язку зі створенням ООН. Багато для міжнародного визнання «Проекту» та розкриття його значення зробив відомий радянський український вчений В.М. Корецький, який звернув увагу на подібність цілого ряду положень «Проекту» до статей Статуту ООН та на його очевидне практичне спрямування [1, с. 528].

Метою даної статті є узагальнення основних рис «Проекту» короля Іржі, які дозволяють визначити його значення як етапу розвитку ідеї колективної безпеки.

«Проект» має форму не наукового трактату, а багатостороннього міжнародного договору, складеного в оригіналі латинською мовою, відповідно до норм того часу. Н.Ульянова звернула увагу на новаторський для тієї епохи характер «Проекту» з погляду права міжнародних договорів. У «Проекті» договірні сторони не протиставлялися одна одній, але об'єднувалися заради досягнення спільних цілей, визначених у договорі. Це дозволяє розглядати «Проект» Іржі Подебрада навіть як попередника сучасних багатосторонніх міжнародних договорів. До того часу найбільший у Європі досвід укладення міжнародних договорів мали італійські держави, але побудова «Проекту» вважається більш досконалою [2; 110]. Можливо, переваги «Проекту» з погляду форми можна пояснити участю у його складанні Антоніо Маріні, близького радника короля.

Ідеологічною основою «Проекту» було відновлення сутності християнства, яке закликає усіх своїх вірних жити у мирі між собою, та піднесення його міжнародного престижу. Безпосередньою метою об'єднання учасників договору мав стати захист від спільного ворога – турок. Зазначені риси «Проекту» дали аналітикам пізніших часів підстави для його суперечливого тлумачення. З одного боку, вони дозволяють розглядати запропоноване об'єднання як регіональне. З іншого боку, робилися спроби класифікувати його також як універсальне, оскільки «Проект» не виключав можливості миру із цим супротивником.

«Проект» містить зобов'язання договірних сторін не застосовувати зброю одна проти іншої та надавати взаємну допомогу у випадку порушення міжнародного миру (ст. 1) , у «Проекті» також відносно детально розроблені зобов'язання договірних сторін щодо мирного вирішення спорів (ст. 4). І те, і інше відповідає сучасному уявленню про міжнародно-

* к.ю.н., доцент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

правові зобов'язання, які є основою системи колективної безпеки чи то на регіональному, чи то на універсальному рівні.

Характерною і провокативною для своєї епохи рисою «Проекту» була відсутність у ньому будь-якої провідної ролі для папи та імператора, хоча для папи і передбачалися деякі повноваження у організації оборони проти турок. Пропоноване об'єднання мислилося не як універсальна монархія, а як союз рівних із можливістю прийняття нових членів. Прийняття рішень у рамках об'єднання мало ґрунтуватися на принципі рівності. Це дозволило вважати «Проект» І. Подебрада близьким до сучасної міжнародної міжурядової організації, що об'єднує формально рівні суверенні держави.

Суб'єктами зобов'язань відповідно до «Проекту» були індивіди: будь-які християнські правителі. Так само протиправна діяльність індивідів розглядалася як джерело потенційної загрози для учасників об'єднання: договірні сторони зобов'язувалися надавати одна одній допомогу проти будь-якої живої людини, що фактично здійснила б протизаконний напад на них або одну з них (ст. 1). Відповідним чином об'єктом безпеки за «Проектом» є особа кожної з договірних сторін, її здоров'я, життя та честь (ст. 2 «Проекту»), а також спокій та добробут їх підданих, що впливає зі ст.3. Якою б не була суперечність між договірними сторонами, для її вирішення слід було вжити і вичерпати мирні засоби. Передбачалася можливість шукати мирного вирішення і у спорах з князями та магнатами, які не були учасниками договору. «Проект» прагнув виключити можливість воєнного конфлікту між сторонами внаслідок незаконних дій підданих якоїсь із них. Якби хто-небудь із підданих однієї договірної сторони заподіяв шкоду на території іншої, він мав відшкодувати заподіяну шкоду; якщо він цього не робив добровільно, підлягав переслідуванню як за місцем свого походження, так і за місцем діяння. Якщо ж володар зневажав свій обов'язок притягти підданого до відповідальності, постраждала сторона мала право закликати вже його до відповідальності через компетентні органи. Система органів, передбачених для виконання завдань об'єднання, у загальних рисах нагадує систему головних органів сучасної ООН (Асамблея представників сторін, Рада і голова, консисторія) з тією відмінністю, що за «Проектом» головним органом мала бути Асамблея [3].

«Проект» І. Подебрада у наш час порівнюють або з ООН, або з Європейським Союзом, бо ця історична пам'ятка все ще у багатьох відношеннях виглядає дивовижно сучасно. Додатково «Проект» може бути цікавий тим, що закріплював у договірній формі міжнародно-правову модель врегулювання відносин його договірних сторін, призначену для того, щоб уникати міждержавного конфлікту внаслідок дій приватних осіб.

Література

1. Корецкий В. Проект Иржи Подебрада об организации мира и сов ре-менность /В. Корецкий //Антологія української юридичної думки. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2004. – Т. 8 «Міжнародне право». – С. 516-528.
2. Ульянова Н.Н. 500-летие Трактата Иржи Подебрада об организации мира и безопасности /Н.Ульянова //Советское государство и право. – 1965. – №1. – С. 108-112.
3. Traité destiné à établir la paix dans toute la chrétienté. Traduit par Konstantin Jelinek, docteur ès lettres [Електронний ресурс] //Chrétiens et sociétés – 08 juillet 2008 – Режим доступу: <http://chretienssocietes.revues.org/index68.html>

*Башун А.В.**

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Сучасні міжнародні відносини є багатограними та неоднозначними. Вони виникають між державами у різних сферах суспільної діяльності – економічній, політичній, соціальної, екологічній, гуманітарній, військовій, тощо. Список є невичерпним. Однак на сьогодні науковців та політиків дедалі більше цікавить ще й інша сфера міждержавних відносин, яка до речі є не новою, – міжнародне енергетичне співробітництво та міжнародне енергетичне право як правовий механізм здійснення такого співробітництва.

Енергетичні ресурси як сукупність джерел енергії виступають головними рушійними силами розвитку економіки країни, відіграють важливу роль у життєдіяльності усіх сфер суспільства, які в свою чергу невід’ємно пов’язані з раціональним використанням природних ресурсів та забезпеченням екологічної безпеки країни. Впродовж різних етапів розвитку людства важливість та значення кожного окремого джерела енергії змінювалась, однак так чи інакше окреме джерело енергії вартє певного інтересу – як економічного, політичного, так і правового.

Історія розвитку та становлення міждержавних відносин є історією використання енергетичних ресурсів та становлення міжнародного енергетичного співробітництва. Нам цілком зрозуміло, що енергія як така, є невід’ємною частиною будь-якого виробництва, процесу чи діяльності. Тому, енергетика завжди посідала окреме, специфічне, місце у розвитку та становленні будь-яких міждержавних відносин чи то окремого суспільства. Хоча, енергетична складова сьогодні посідає більш значуще місце, ніж декілька десятиріч назад.

Сьогодні у світі відбуваються процеси, які цікавлять нас перш за все – розробка та впровадження технологій з виробництва енергії, отриманої шляхом використання альтернативних джерел енергії, які в першу чергу дозволяють вирішити ряд економічних та екологічних проблем. Тому питання міжнародно-правового регулювання діяльності із вироблення та використання енергії, отриманої за допомогою альтернативної енергетики, є надзвичайно актуальним.

Категорія альтернативних джерел енергії, як зазначалось вище, є категорією не новою в енергетичній сфері, хоча і явищем досі не повністю дослідженим. Відомо, що еволюція розвитку будь-якого явища породжує правило розгляду такого явища у якості тенденції. Такі тенденції можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими; обумовлюватись різного роду факторами та бути більш чи менш зрозумілими. Однак залишається незаперечним факт наявності такої тенденції.

Застосовуючи таке правило в контексті розуміння категорії альтернативних джерел енергії, можна прийти до висновку, що тенденція створення та становлення альтернативної енергетики в цілому є такою, що вже сформувалась. Таким чином, ми підходимо до розуміння того, що альтернативна енергетика в міжнародному праві – є на сьогодні поки що домінуючою тенденцією розвитку енергетичного права в цьому напрямку.

Причин для цього реально багато, однак резюмуючи, можна розподілити їх за певними категоріями, першою з яких безперечно є:

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Буткевич О.В.

- економічна: постійне економічне зростання цін на традиційні, викопні джерела енергії, збільшення економічних ризиків, дисбаланси у фінансовій та торговій сферах, збільшення залежності від імпорту в умовах зростаючого попиту на енергію, а отже і розподіл держав на енергозалежних та енергозабезпечуючих;
- політична – застосування енергетичної складової при вирішенні міжнародних спорів між сторонами, політика «великих» держав, яка передбачає за своєю природою підкорення малих великими;
- екологічні проблеми, особливо ті, що пов'язані з викидами парникових газів, зберіганням та похованням радіоактивних відходів ядерної енергетики, можливими аваріями на енергетичних об'єктах, тощо.

Прикладів можна наводити багато. Однак разом з цим, нас цікавить саме не аналіз причин появи такого явища, як альтернативна енергетика, а саме аналізувати положень сучасного міжнародного права в контексті правового регулювання відносин у сфері альтернативних джерел енергії.

Правовою основою для міжнародного енергетичного співробітництва сьогодні виступає Договір до Енергетичної Хартії. Підпунктом (d) пункту 1 статті 19 Договору до Енергетичної Хартії визначено, що Сторони, що домовляються приділяють особливу увагу підвищенню енергоефективності, освоєнню та використанню відновлювальних джерел енергії, заохоченню використання більш чистих видів палива та використанню технологій та технологічних засобів, які сприяють зниженню забруднення.

Ефективне використання природних ресурсів та енергетика займає центральне місце в рамках роботи з досягнення цілей стійкого розвитку, що здійснюється під егідою ООН.

Так, Декларація тисячоліття ООН, прийнята Резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї ООН від 8 вересня 2000 року, визначає, що повага до природи є на сьогодні однією з найфундаментальніших цінностей в системі міжнародних відносин у XXI столітті. Відповідно до статті 23 зазначеної Декларації, міжнародне співтовариство буде намагатись притримуватись нової етики бережного та відповідального відношення до природи. Така етика передбачає більш активні зусилля, направлені на виконання положень міжнародних договорів; подолання нераціональної експлуатації водних ресурсів; активізацію співробітництва з метою скорочення кількості та наслідків стихійних лих та антропогенних катастроф. Комплексній проблемі енергетики була приділена увага також на Конференції ООН з навколишнього середовища, яка відбувалась у Ріо-де-Жанейро в 1992 році. Серед питань, які обговорювались на конференції, окреме місце займало питання раціонального використання природних ресурсів. Крім того, зазначимо, що питання важливості енергетичного розвитку в тому числі й активно обговорюється під час проведення сесій Комісії ООН зі стійкого розвитку. Так, енергетика стала однією з головних тем під час проведення дев'ятої сесії зазначеної Комісії зі стійкого розвитку, в рамках якої країни погодились з тим, що необхідно здійснювати більш активні заходи із розробки, застосування та передачі більш ефективних та екологічно чистих технологій, а також підкреслили нагальну необхідність у прийнятті заходів в найкоротший термін із подальшої розробки та підвищенні ролі альтернативних джерел енергії. Із підписанням Кіотського протоколу 1997 року до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату використання альтернативних джерел енергії виявляється в тому числі «логічним кроком» у світлі взятих державами зобов'язань щодо зменшення викидів «парникових» газів.

Разом з тим, слід зазначити, що на сьогодні у міжнародному праві відсутня певна систематизована правова база щодо регулювання відносин у сфері альтернативних джерел енергії. Так, на сьогодні існує досить розвинуте та прогресивне законодавство Європейського Союзу, що регулює функціонування альтернативної енергетики, яке має бути взірцем та основою для формування міжнародного енергетичного права в цілому, та альтернативних джерел енергії зокрема.

*Іващенко О.Р.**

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ СУДІВ У ФУНКЦІОНУВАННІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Підвищення ролі національних судів в застосуванні норм міжнародного права є особливою характерною тенденцією розвитку сучасних правових систем кожної окремої держави і всього міжнародного співтовариства в цілому. Така тенденція свідчить про загальне підвищення впливу міжнародних відносин на внутрішнє життя держави, все більш тісне переплетіння міжнародних і внутрішньодержавних зв'язків, поглиблення взаємодії міжнародного і національного права.

Сучасна доктрина загалом високо оцінює роль судів у функціонуванні міжнародного права. Вважається, що судова влада відіграє вагомий роль у визнанні і забезпеченні застосування міжнародних норм. Підкреслюється роль судів в розвитку міжнародного права з урахуванням потреб суспільства і в цілях створення дієвого світового співтовариства. Суди сприяють утвердженню примата міжнародного права, здійснюючи тлумачення національного права в сприятливому для міжнародного права змісті [1].

Навіть такий орган як Комісія міжнародного права ООН підкреслює роль судів держав, їх практики в розвитку деяких галузей загального міжнародного права. Зокрема в коментарі Комісії до статті 6 універсальної Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їхньої власності зазначається: «Вираз «загальне міжнародне право» вживається з тим, щоб охопити також норми загального міжнародного права, засновані на судовій, урядовій і законодавчій практиці держав. Ця думка підтверджується і доктриною. Так більшість норм, що регулюють питання імунітетів держав і їхньої власності «витікають з рішень національних судів, виступаючи в якості доказу практики різних держав» [4].

На відміну від доктрини національні судді, оцінюючи ступінь застосовності норм міжнародного права у власній діяльності, вказують на його низький рівень, що в сучасних умовах не зовсім відповідає дійсності. Скоріше мова йде про непрямий характер застосування норм міжнародного права національними суддями. Так, суди займають все більш вагоме місце в механізмі внутрішньодержавної імплементації норм міжнародного права. При цьому вони унікальні за способом імплементації, бо використовують в цих цілях судовий процес. Крім того вони забезпечують судовий контроль за реалізацією норм міжнародного права. Найчастіше ці дві функції здійснюються одночасно, що дозволяє говорити про контроль-імплементаційну функцію судової влади [5]. Таким чином, суд, ухвалюючи загальнообов'язкові рішення, перетворює норми міжнародного права в національні, виступаючи при цьому одним з інструментів примусового здійснення норм міжнародного права.

Особливий вплив на визначення ролі судів у застосуванні норм міжнародного права здійснює також загальна правотворча функція суду в правотворчому процесі. Тим більше, що ці два процеси нерозривно зв'язані. Беручи до уваги поділ країн на різні правові сім'ї та системи права, а особливо їх відмінності у загальній системі визнаних джерел внутрішньодержавного права, слід зазначити, що держави, де судовий прецедент є джерелом

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Мицик В.В.

права, високо оцінюють роль судів в реалізації міжнародної правотворчості. Серед доктринальних тверджень зустрічаються пропозиції щодо визнання рішень національних судів не тільки елементом практики держави, а навіть формальним джерелом [3].

Так, дійсно, перш за все судові рішення мають особливу цінність як доказ практики держави. В такій якості вони беруть участь у формуванні звичаєвого права, звичайно, з за умови подальшого виникнення необхідного відповідного *opinion juris*, тобто визнання державами в ході їх практики правила поведінки в якості норми прав [4].

Оскільки рішення мають в тому числі творчий характер, застосовуючи норми міжнародного права в конкретних умовах, суд тлумачить їх, уточнює і навіть доповнює їх зміст. Особливо велике значення судові рішення мають, коли в праві спостерігається неясність, двозначність, або інші проблеми сприйняття права. Отже, своїм авторитетом і обґрунтованістю рішення суд підтверджує певне розуміння правових норм.

Важливим залишається вагомість впливу судового застосування норм міжнародного права на національні правові системи, на їх взаємозв'язок з міжнародно-правовою системою. Суди здійснюють прогресивний вплив в дусі поваги міжнародного права на всі інші елементи правових систем, включаючи правосвідомість, політичну і правову культуру. Судові рішення не тільки конкретизують існуючі норми, формують стандарти їх внутрішньодержавного застосування, а й укріплюють міжнародні стандарти правосуддя [2].

Судові рішення позитивно впливають на національне право в інтересах підвищення авторитета міжнародного права. Так, появи в конституції багатьох країн норми про те, що міжнародні договори є частиною права країни і володіють перевагою перед національним законом, передували довготривалий розвиток, в ході якого суди закріпили цей принцип [6]. Схоже за своєю суттю, але суперечливе в сенсі тлумачення положення, закріплене в статті 9 Конституції України 1996 року [1].

Література

1. Конституція (Основний Закон) України // ВВР України. – 1996. - № 30. – С. 141.
2. Лукашук И.И. Взаимодействие международного и внутригосударственного права в условиях глобализации // Журнал российского права. - 2002. - № 3.
3. Лукашук И. И. Конституции государств и международное право. – М., 1998. – с. 76.
4. Лукашук И.И. Международное право в судах государств. – СПб., 1993. – С. 21, 22, 23.
5. Лукашук И.И. Функционирование международного права. – М.: Наука. – 1992. - С. 86.
6. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право прав людини. – К.: Видавництво «Реферат», 2002. – 344 с.
7. The judge and international law. Multilateral meeting Bucharest, 28-30 November 1995. - Council of Europe legal co-operation with central and eastern European countries Council of Europe Publishing. 1995 – С. 166.

Магда А.В.*

ОСНОВНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ

Одним з основних принципів, вироблених для гарантування радіаційної безпеки, є **принцип захисту навколишнього середовища** [1]. Необхідність прийняття цього принципу була зумовлена значною кількістю доказів того, що великі дози радіації негативно впливають на всі живі істоти, але найбільш негативно – на біологічно розвинені види. Радіоактивні відходи можуть негативно впливати на природні ресурси: землю, ліси, поверхню води, підземні води та копалини протягом тривалого періоду часу. Тому поведження з РАВ має здійснюватись таким чином, аби звести до якомога менших рівнів цей негативний вплив. Поведження з радіоактивними відходами може мати й інший вплив на довкілля. Наприклад, хімічне забруднення чи зміна природного середовища. Це також необхідно враховувати під час поведження з РАВ.

Принцип захисту майбутніх поколінь є принципом екологічного права і також застосовується й для гарантування радіаційної безпеки. Він передбачає, що майбутнім поколінням має надаватись щонайменше той самий рівень радіаційного захисту, який надається населенню сьогодні [2]. Оскільки неможливо забезпечити повну ізоляцію радіоактивних відходів на тривалі проміжки часу, головним завданням на сьогодні є гарантування того, що РАВ не матиме негативного впливу на здоров'я людей. Зазвичай це завдання втілюється в життя застосуванням багаторівневого підходу, який передбачає використання як природних, так і штучних рівнів захисту. Більш того, необхідно враховувати дослідження та використання цінних природних ресурсів, що може мати негативний вплив на обладнання для зберігання РАВ.

Принцип захисту населення є третім основним принципом, виробленим в рамках Міжнародної Комісії з радіаційного захисту [4]. Він означає, що з РАВ необхідно поводитись таким чином, аби гарантувати прийнятний рівень захисту здоров'я населення. Потрібно забезпечити прийнятний рівень захисту. Особливу увагу необхідно приділити нагляду над джерелами іонізованого випромінювання, а також гарантувати, що таке випромінювання не перевищує встановлені національні норми [3]. Для вироблення національних стандартів безпеки потрібно враховувати й норми безпеки, вироблені в рамках МАГАТЕ та Міжнародної Комісії з радіаційного захисту.

Принцип транскордонного захисту означає, що з радіоактивними відходами необхідно поводитись таким чином, аби гарантувати, що можливий вплив на життя людей та довкілля за межами національного кордону враховується. Він ґрунтується на умові, що кожна держава зобов'язана діяти відповідально і не спричинювати наслідки на здоров'я людей та на довкілля іншої держави більш пагубні, ніж ті, що мають місце всередині цієї держави. Держави мають враховувати рекомендації міжнародних організацій для реалізації цього принципу [5].

Принцип створення правової основи на національному рівні означає, що держави, які виробляють чи використовують радіонукліди, мають розробити нормативно-правову

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Задорожній О.В.

базу, котра включає закони, постанови та директиви з питань поводження з радіоактивними відходами, враховуючи національні стратегії поводження з РАВ. Повноваження кожної сторони чи організації, що залучена до поводження з ВЯП та РАВ, повинні бути чітко визначені. Вимагається також відокремлення регулятивної функції для гарантування безпечної експлуатації ядерних установок. Таке відокремлення дозволить здійснювати незалежний контроль та нагляд за діяльністю, що пов'язана з радіоактивними відходами. Нормативно-правова база повинна встановити, яким чином відбудеться відокремлення повноважень [5].

Принцип безпеки установок та обладнання, котрі використовуються під час поводження з радіоактивними відходами, передбачає, що під час вибору місця, проектування, будівництва, введення в експлуатацію, дії та виведення з експлуатації чи закриття сховища, необхідно вжити всіх заходів для гарантування безпеки, включаючи попередження аварійних ситуацій та зменшення наслідків від аварій. Під час вибору місця будівництва мають враховуватись особливості рельєфу, відстань до населених пунктів, близькість до водних та інших ресурсів. Під час проектування, будівництва, експлуатації та виведення з експлуатації чи закриття об'єктів потрібно забезпечувати та зберігати, якщо це можливо, належний рівень захисту населення, персоналу та довкілля від радіологічного впливу.

Принцип контролю над виробленням радіоактивних відходів означає, що виробництво радіоактивних відходів має бути зведено до мінімально можливої кількості. Це включає відбір та контроль над матеріалами, переробку та вторинне використання матеріалів, запровадження відповідних процедур управління. Необхідно розділяти різні види відходів та матеріалів для того, щоб зменшити їх обсяг та покращити поводження з ними.

Принцип взаємозалежності між виробленням та поводженням з радіоактивними відходами [6] передбачає, що необхідно взяти до уваги взаємозалежність між виробленням та поводженням з радіоактивними відходами. Основними стадіями поводження з радіоактивними відходами є попередня обробка, обробка, кондиціонування, зберігання та захоронення. Між цими стадіями є певна залежність. Дії, що вчиняються на одній стадії, можуть перешкоджати діям на іншій стадії, мати протилежний, негативний ефект. Тому бажано, аби ті державні органи та посадовці, котрі є відповідальними за певну стадію поводження з радіоактивними відходами та матеріалами, визнавали взаємодію та взаємозв'язки між стадіями і, таким чином, ефективність та безпеку поводження з РАВ.

Література

1. The Principles of Radioactive waste Management. – V.: International Atomic Energy Agency, 1995. – 15 p.
2. Тимошенко А. С. Глобальная экологическая безопасность — международно-правовой аспект// Советское государство и право. 1989. № 1. С. 84-92
3. Fundamental safety principles : safety fundamentals. – Vienna : International Atomic Energy Agency, 2006.– (IAEA safety standards series)
4. International Commission on radiological protection [Electronic resource]. – Mode of access: URL: <http://www.icrp.org/prod01.asp>
5. Radioactive Waste and Spent Fuel Manageent [Electronic resource]. – Mode of access: URL: <http://www-ns.iaea.org/tech-areas/waste-safety/disposable.htm>
6. Radioactive Wastes [Electronic resource]. – Mode of access: URL: <http://world-nuclear.org/info/inf60.html>

Папян Т.М.*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДНОПЛАВСТВА У КЕРЧЕНСЬКІЙ ПРОТОЦІ ТА КЕРЧ-ЄНІКАЛЬСЬКОМУ КАНАЛІ

Азовське море прямо і безпосередньо через Керченську та Чорноморські протоки з'єднується з водами Світового океану. До теперішнього часу питання правового режиму судноплавства у Керченській протоці не вирішено, оскільки не вирішені деякі питання правового статусу Азовського моря та Керченської протоки. Зокрема, поки не досягнуто домовленості між Україною та Російською Федерацією про делімітацію в Керченській протоці україно-російського державного кордону.

Після розпаду СРСР акваторія Азовського моря увійшла до складу двох незалежних держав – України та Російської Федерації, котрі як правонаступники успадкували цю територію. В доктрині міжнародного права і практиці держав існує положення про те, що у випадку розпаду однієї держави та виникненню на його території нових держав, останні в силу цього факту наслідують цю територію в межах, встановлених у договірному порядку кордонів і розповсюджують на неї свій державний суверенітет [1]. Отже, акваторія Азовського моря після розпаду СРСР автоматично стає державною територією України і Російської Федерації та отримує статус внутрішніх морських вод з природним розмежуванням меж дії їх державного суверенітету. Це положення закріплене двостороннім міжнародним договором 2003 року [2].

Визнавши за Азовським морем статус історичних внутрішніх вод, Росія і Україна зробили прогресивний крок вперед. Таким чином, на сьогодні Азовське море є їх внутрішнім морем, а Керченська протока воротами в це внутрішнє море. Як відомо, відповідно до положень Частини III Конвенції ООН з морського права 1982 р. за своєю географічною ознакою до проток, що використовуються для міжнародного судноплавства відносяться лише протоки «між однією частиною відкритого моря або виключної економічної зони та іншою частиною відкритого моря або виключної економічної зони» (ст. 37), а також «між частиною відкритого моря або виключної економічної зони та територіальним морем іншої держави» (ст. 45) [3]. Таким чином, протоки, що ведуть у внутрішні морські води, за географічною ознакою не можуть бути віднесені до проток, що використовуються для міжнародного судноплавства, а значить, і положення Частини III Конвенції ООН з морського права 1982 р. не можуть застосовуватися до Керченської протоки [4]. Таке положення має велике політичне, економічне, правове та оборонне значення як для України так і для Російської Федерації. Все це відноситься і до Керченської протоки [5].

Керченська протока – єдиний природний вихід з Азовського моря. Він представляє собою водний путь, довжина якого 22 милі, найменша ширина приблизно 2 милі. Протока сама по собі дуже небезпечна, багато обмілин, в деяких місцях дуже вузька та мілководна. Для проходження протоки великими судами у 1874 році був проритий Керч-Єнікальський канал. Керч-Єнікальський канал – КЄК проходить поблизу кримського побережжя і повністю перебуває під управлінням України. Керч-Єнікальський канал на сучасному етапі є єдиним способом транспортного з'єднання портів Каспійського моря з

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Григоров О.М.

Середземним морем і, як наслідок, з південною частиною Атлантичного і Індійським океанами. Подібне сполучення стало можливим завдяки функціонуванню каналу, зв'язуючого ріки Дон і Волгу. Крім того, за допомогою численних каналів проходження суден через Керч-Єнікальський канал значно скорочує шлях (і, звичайно, транспортні витрати) з Середземного моря в Балтійське. З цих причин переоцінити транзитний потенціал Керч-Єнікальського каналу складно.

КЄК- найглибоководніший шлях (прохідна осадка суден до 8 м), вартість проходу по ньому розраховується за ставками України [6]. Керч-Єнікальський канал перебуває на балансі Керченського морського торгового порту. І таким чином російські судна проходячи каналом оплачують лоцманські послуги. А лоцманську проводку здійснює державне підприємство «Дельта-Лоцман» [7]. Сучасне судноплавство в Керченській протоці можливо тільки в результаті спеціальних будівельних робіт з причини недостатньої глибини для сучасних суден. З цією метою Україна, як прибережна держава, в односторонньому порядку докладає значні зусилля з вивчення протоки, оснащення її навігаційним обладнанням, видалення небезпек, створення глибоководного фарватеру, яким є Керч-Єнікальський канал, і після початку його експлуатації постійно підтримує його у судноплавному стані. Це одна з причин, чому він не може носити статус міжнародного. Режим транзиту через нього підлягає регулюванню національними актами України, а не нормами міжнародного права [8].

Водночас російська сторона пропонує спільне володіння Керч-Єнікальським каналом двома державами. Російські дипломати аргументують тим, що у міжнародному праві немає прикладів, коли єдиний судноплавний шлях належить одній державі. У таких випадках питання вирішується на користь обох держав. Один із варіантів, що пропонує російська сторона, це створення невеликих зон відповідальності вздовж узбережжя кожної держави, в той час як інша частина акваторії Керченської протоки залишається у спільному користуванні двох країн. Цей варіант, на погляд російських дипломатів, більш оптимальний в порівнянні з другим - проведенням кордону по осі каналу, коли одна його половина буде належати Україні а інша Росії [9].

Але досягти згоди країни не можуть. На сьогоднішній день готується проект Угоди між Урядом Російської Федерації і Кабінетом Міністрів України про регулювання судноплавства в Азовському морі і Керченській протоці і проект Положень про Російсько-українську морську комісію, де у п.1 говориться, що Російсько-українська морська комісія засновується з метою координації спільних зусиль Російської Федерації і України в області забезпечення безпеки судноплавства в Азовському морі та Керченській протоці [10].

Українська сторона вважає за необхідне чітко визначити просторові межі дій свого суверенітету і тим самим створити юридичну основу подальшого рівноправного економічного україно-російського співробітництва в Азовському морі та Керченській протоці.

Література

1. Толстых В.Л. Курс международного права: М.: Волтерс Клувер, 2010.-1056с.
2. Договір між Україною і Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки від 24 грудня 2003 року// Урядовий кур'єр. – 2003р. – 26 груд.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй по морському праву 1982 року [www. un.org/ga/](http://www.un.org/ga/)
4. Шемякин, А. Н. Морское право. - 2004. - № 2.
5. Анцелевич Г.А. Международное морское торговое право. 2004.- 560 с.
6. Богдан О. В. Правовий режим морських просторів Чорноморсько-азовського басейну: перспективи розвитку. – Автореферат. дис., к.ю.н., К., 2005
7. Кравченко Владимир. Демаркация интересов. № 18 (798) 15 — 21 мая 2010

8. Тороп Н.Н. Геополитические аспекты формирования государственной границы Украины на акватории Азовского моря [Электронный ресурс]. Культура народов Причерноморья. — 2001. — N22. — С. 30-34
9. Кравченко Владимир. Бои канального значения. № 47 (676) 8 — 14 декабря 2007.
10. Для спільної експлуатації Керч-Єнікальського каналу буде створена українсько-російська морська комісія. 5 травня 2010 року, 12:37 http://www.mintrans.gov.ua/article/show/article_id/17374/highlight

*Баданова Є.**

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВИРІШЕННІ МІЖНАРОДНИХ РИБОЛОВНИХ СПОРІВ

Міжнародне риболовне право (МРП) є підгалуззю міжнародного морського права, що регулює міжнародні публічні правовідносини щодо раціонального використання, збереження та управління морських живих природних ресурсів (МЖПР) Світового океану. Досягнення прогресивної та глобально значущої мети МРП стає об'єктивно можливим за умови виконання високих взаємно узгоджених стандартів ведення риболовної діяльності у міжнародних водах та зонах під національною юрисдикцією.

Запобігання та вирішення спорів у цьому контексті відіграє ключове значення, оскільки будь-яка довготривала або загострена конфронтація в МРП може підірвати існуючий механізм регулювання міжнародного риболовства.

Виходячи із специфіки правовідносин у сфері МРП, можна дійти висновку, що міжнародні міжурядові організації (ММО), які тим чи іншим чином впливають на перебіг конфліктних правовідносин у цій галузі, слід класифікувати за такими групами: по-перше, це спеціалізовані організації ООН, по-друге, регіональні риболовні організації (РРО) [1, 540], по-третє, інші ММО, для яких міжнародне риболовство не є сферою безпосередньої компетенції, але до яких, тим не менш, звертаються сторони у конфлікті у тих чи інших конкретних ситуаціях. Осторонь стоять міжнародні органи (постійні або *ad hoc*), які, не маючи формального статусу ММО, уповноважені вирішувати суперечки між суб'єктами МРП. Це – Міжнародний трибунал з морського права та арбітражні трибунали, створені на підставі положень Частини 15, Додатків 7 та 8 до Конвенції ООН з морського права 1982 року. Роль цих органів у вирішенні міжнародних риболовних суперечок складає окремий об'єкт дослідження і тому у даній роботі висвітлена не буде.

До першої групи суб'єктів безперечно належить Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО), на яку в системі ООН покладена важлива місія з моніторингу ситуації та вироблення рекомендацій у зв'язку із сучасними викликами у царині продовольчої політики та загалом використання природних ресурсів планети [2]. До компетенції ФАО належать, в тому числі, питання міжнародної риболовної діяльності, якими безпосередньо займається Департамент з риболовства та аквакультури.

Роль ФАО у конфліктних правовідносинах у МРП неоднозначна. Незважаючи на те що втручання у риболовні «війни» не передбачено мандатом ФАО, її діяльність із вироблення універсального механізму регулювання видобутку рибних запасів Світового океану, а також зусилля щодо обміну досвідом та найкращими практиками серед РРО безперечно служать цілі усунення перешкод у нормальній взаємодії держав, що, на нашу думку, уособлює функцію попередження конфліктів.

До другої групи ММО належать РРО, які за обсягом своєї компетенції також розподіляються на: 1) науково-дослідницькі (їхню роль у риболовних суперечках можна порівняти до ролі ФАО); 2) організації (інституції) із дорадчою компетенцією; та 3) організацією із повноваженнями щодо впровадження заходів збереження та управління МЖПР.

* студентка 6 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Медведєва М.О.

Їхня роль у регулюванні міжнародної риболовної діяльності у відкритому морі вже достатньо довгий час перебуває під прицілом уваги. Вже в перших оціночних роботах із цієї тематики підкреслювалося, що затвердження процедур із вирішення спорів є необхідністю для безвідкладного виконання рішень РРО щодо заходів по охороні МЖПР [3, с.33]. Слід зазначити, що після Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) розпочався етап якісних перетворень для багатьох РРО [4] у відповідь на прийняття Порядку денного 21 століття та запровадження нового підходу до управління ресурсами планети. Однак ця тенденція, на жаль, лише частково торкнулася питання розв'язання конфліктів у лоні РРО: до теперішнього часу багато РРО не мають чинних положень про щодо врегулювання суперечок між їхніми учасниками або між учасником і самою організацією [5, Sect.3.4].

Відомо, що сучасне міжнародне право визнає регіональні організації альтернативним засобом вирішення міжнародних спорів [6, 171]. Проте у випадку РРО важко стверджувати, що потенціал РРО по відверненню потенційних суперечок або швидкого врегулювання існуючих використовується в повній мірі. До того ж, динаміка поліпшення ситуації, що склалася, все ще не відповідає потенційним можливостям використання РРО у якості «впорядковуючого» суб'єкта у міжнародних риболовних правовідносинах.

Третя група ММО часто використовується у якості «стримуючого» важеля у конкретній суперечці (н., ВТО у спорі між Чилі та ЄС про вилов меч-риби). Позитивним є можливість досягнення консенсусу, яка відкривається завдяки залучення додаткових інструментів врегулювання конфлікту. Однак існує велика вірогідність, що звернення до таких ММО (зокрема таких, що наділені компетенцією приймати зобов'язуючі для сторін у спорі рішення) може спровокувати виникнення непересічних юрисдикційних проблем та сприяти негативним проявам фрагментації в міжнародному праві.

Література

1. Erik Jaap Molenaar Addressing Regulatory Gaps in High Seas Fisheries // International Journal of Marine and Coastal Law. – Vol. 20 (2005). – P. 540;
2. Конституція ФАО // http://www.fao.org/docrep/003/x8700e/x8700e01.htm#P8_10. – Дата останнього відвідування: 15.10.2010;
3. Marashi S.H. The role of FAO regional fishery bodies in the conservation and management of fisheries. FAO Fisheries Circular No. 916. - Rome, FAO. - 1996. - 65 p.;
4. Lugten G.L. A Review of measures taken by regional marine fishery bodies to address contemporary fishery issues, FAO Fisheries Circular No. 940. - Rome, FAO. - 1999. – 97 p.;
5. Swan J. Decision-making in Regional Fishery Bodies or Arrangements: the evolving role of RFBs and international agreement on decision-making processes. FAO Fisheries Circular No. 995. - Rome, FAO. - 2004. – 82 p.;
6. Международные конфликты / под ред. В.В. Журкина, Е.М. Примакова. – М.: «Международные отношения», 1972.

Бек М.*

ПОРІВНЯННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАКОНІВ США ТА ФРН У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЗЗ

На міжнародно-правовому рівні безпосередня регламентація здійснення діяльності з дистанційного зондування Землі (далі - ДЗЗ) обмежується формулюванням загальних засад, викладених у «Принципах, що стосуються здійснення ДЗЗ з космосу», прийнятих Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 41/65 від 03.12.1986р. (далі - «Принципи 1986»). Цей документ має диспозитивний характер, однак більшість держав, дотримуючись викладених у ньому принципів вже понад 20 років, визнають за ними силу міжнародного звичаю.

Комерціалізація ДЗЗ як прикладного виду космічної діяльності стала основним фактором розробки детального правового регулювання здійснення діяльності з ДЗЗ на національному рівні.

На даний час найбільш ефективною національно-правовою моделлю регулювання діяльності з ДЗЗ є автономна кодифікація – прийняття окремого спеціального закону у сфері ДЗЗ. Однак, по-перше, навіть не всі провідні космічні держави можуть пишатися власним законом щодо діяльності з ДЗЗ, а, по-друге, відсутність уніфікованого підходу до автономної кодифікації не дозволяє говорити про міжнародно-правову стандартизацію діяльності з ДЗЗ.

Сучасному космічному праву відомі 2 окремі прогресивні підходи до регулювання діяльності з ДЗЗ на національному рівні - американський та німецький – втілені у Законі США про діяльність з ДЗЗ, прийнятому 28.10.1992р. (далі – Закон 1992), та Законі ФРН про захист даних ДЗЗ (SatDSIG) від 23.11.2007р. (далі – Закон 2007) відповідно.

Існує кілька аспектів (блоків питань) правової регламентації, відмінна позиція США та ФРН щодо яких дозволяє говорити про формування різних підходів до правового регулювання діяльності з ДЗЗ на національному рівні, а саме: 1) ліцензування, 2) збереження даних та 3) відповідальність на порушення вимог закону.

В основі розбіжностей, які існують між обома підходами, лежить неоднозначність визначення діяльності з ДЗЗ, а саме розуміння її як єдиного або диференційованого виду космічної діяльності (тобто відмінні **дозвільні системи діяльності**). ДЗЗ як цілісний процес означає експлуатацію космічних систем ДЗЗ, станцій приймання та накопичення первісних даних і діяльність щодо опрацювання, інтерпретації та розповсюдження опрацьованих даних. Таке визначення діяльності з ДЗЗ також міститься в пункті «е» частини першої Принципу I «Принципів 1986». Відповідно до Закону 1992 об'єктом ліцензування є діяльність з ДЗЗ саме в першому значенні, а от згідно з Законом 2007 діяльність з ДЗЗ складається з двох видів діяльності - експлуатації високоточних систем ДЗЗ (систем ДЗЗ високої просторової розрізненості) та використання даних, отриманих за допомогою високоточних систем ДЗЗ, – які є окремими об'єктами ліцензування. Якими ж є правові наслідки таких підходів?

* студентка 6 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Григоров О.М.

Отож, у першому випадку, коли об'єктом ліцензування є діяльність з ДЗЗ як єдиний і цілісний вид діяльності, що підлягає ліцензуванню, перелік ліцензійних умов, які повинен виконати ліцензіат, є значно ширшим, аніж при диференціації діяльності з ДЗЗ на безпосереднє здійснення ДЗЗ (тобто експлуатацію космічної підсистеми системи ДЗЗ) та використання даних, отриманих в результаті ДЗЗ (тобто експлуатацію наземної підсистеми). Адже в такому випадку в особі ліцензіата поєднується оператор системи ДЗЗ та провайдер (постачальник даних). Безумовно, диференціація діяльності з ДЗЗ за німецьким підходом не виключає можливості поєднання оператора та провайдера в одній особі, проте такий тандем не є обов'язковим і приватна особа, яка має намір займатися діяльністю з ДЗЗ, чисто з технічної та фінансової точки зору, може займатися одним з видів діяльності з ДЗЗ, відповідаючи його ліцензійним умовам, а не ліцензійним умовам діяльності ДЗЗ як єдиного виду. Німецьке законодавство є достатньо вимогливим до суб'єктів космічної діяльності у сфері ДЗЗ при формулювання ліцензійних умов. Зокрема статті 3 та 12 Закону 2007 формулюють вимоги для оператора високоточної системи ДЗЗ та провайдера даних відповідно:

• **для оператора:**

- необхідний рівень надійності оператора,
- відповідність послідовності команд для управління (орбітальною або транспортною системою, датчиком або датчиками, передачею даних через транспортну або орбітальну систему на наземний сегмент оператора або провайдера даних, розповсюдженням даних безпосередньо через орбітальну або транспортну систему) вимогам техніки безпеки даних та захищеність від можливих змін команд третіми особами,
 - захищеність від несанкціонованого доступу до передачі даних (через орбітальну або транспортну систему на наземний сегмент оператора або провайдера даних, між різними пунктами розташування наземного сегмента, від оператора провайдеру даних),
 - запобігання несанкціонованому доступу до пульта управління системою ДЗЗ, а також до обладнання прийому, обробки та збереження даних, до робочих приміщень, в яких розміщене таке обладнання,
 - перевірка у компетентних органах осіб, призначених оператором для отримання доступу до пульта управління чи обладнання;

• **для провайдера:**

- необхідний рівень надійності,
- запобігання несанкціонованому доступу до обладнання для прийому, обробки та зберігання даних, а також до приміщень, які використовуються для вищезгаданих цілей,
 - захищеність даних від несанкціонованого доступу під час передачі між різними пунктами розташування наземних сегментів провайдера даних,
 - розповсюдження даних здійснюється відповідно до сучасних технічних вимог безпеки,
 - призначення осіб, які повинні пройти перевірку у компетентних органах відповідно до вимог закону про проведення іспитів з технічної безпеки з метою отримання доступу до обладнання .

Логічно припустити, що перелік ліцензійних умов в Законі 1992 повинен становити принаймні наближену арифметичну суму вищеперелічених, однак він обмежується наступними умовами, викладеними в Розділ II Закону 1992:

- здійснення діяльності з ДЗЗ з дотриманням міжнародно-правових зобов'язань США та вимог національної безпеки,
 - забезпечення доступу уряду будь-якої країни світу, в т.ч. США, до первісних даних, отриманих з території, що перебуває під юрисдикцією відповідного уряду, як тільки вони стали доступним в розумні строки на розумних умовах,

- дотримання ліцензіатом інструкцій Президента відносно розміщення будь-якого супутника в космічному просторі після закінчення діяльності з ДЗЗ на основі ліцензії,
- надання міністру торгівлі повної інформації щодо орбітального розташування та інших характеристик системи збору даних; негайно повідомляє про будь-які зміни,
- повідомлення міністра торгівлі про будь-яку угоду, яку ліцензіат має намір укласти з іноземною фізичною або юридичною особою, або консорціумом, до складу якого входить іноземна фізична чи юридична особа.

Такий підхід точно відображає публічний характер даного нормативно-правового акту. Однак, безперечно, для виконання кожної з цих умов розробляються відповідні технічні регламенти та інструкції, які й нівелюють усі часові невідповідності.

Безумовно, Закон 2007 виправдовує ціль його прийняття – забезпечення правової регламентації діяльності з ДЗЗ у приватному секторі - якій цей акт цілковито присвячений в нормативно-правовому плані, тоді як в Законі 1992 комерціалізація розглядається як довгострокова і в жодному випадку не абсолютна ціль. Зважаючи на те, що Закон 2007 є результатом державно-приватного партнерства, інформація надається в однаковій мірі обом сторонам проекту, однак виключні права щодо окремої категорії даних належать державному сектору. Лише Розділ II Закону 1992, який структурно складається з 5 статей, створює правову базу для здійснення діяльності з ДЗЗ у приватному секторі, решта 5 розділів так чи інакше регламентують державну діяльність у сфері ДЗЗ.

Питання ліцензування як основа виокремлення американського та німецького підходів включає наступні аспекти:

1) **особа ліцензіата**: у Законі 1992 року ліцензіатом є приватна особа. Закон 2007 року встановлює виключний та диференційований (оператор та провайдер) перелік осіб, які можуть отримати ліцензію на здійснення діяльності з ДЗЗ, до них відносяться:

- a. громадяни ФРН, юридичні особи або об'єднання осіб, що є суб'єктами німецького законодавства,
- b. іноземні юридичні особи або об'єднання осіб, головний офіс яких розташований на території ФРН, або
- c. якщо незмінна передача послідовності команд для керування орбітальною системою/розповсюдження даних здійснюється з території ФРН;

2) **повноваження ліцензіодавця**: відповідно до американського підходу функції ліцензіодавця виконує *міністр торгівлі* після проведення консультацій з відповідними державними органами, згідно з німецьким підходом - Федеральне відомство з економіки та експортного контролю на підставі необхідних погоджень з компетентними органами;

3) **спеціальні дозволи** на розповсюдження даних є унікальною особливістю німецького підходу. Надаються вони, безумовно, вже за наявності ліцензії. Мова йде про індивідуальні та колективні дозволи на використання даних, зокрема **індивідуальний дозвіл** надається на розповсюдження високоінформативних даних за запитом і без запиту, а **колективний дозвіл** на:

§ надання даних з низьким ступенем інформативності або метаданих для широкого кола споживачів та

§ надання високоінформативних даних особі, яка робить запит на невизначену кількість даних високоточної системи ДЗЗ (строком не більше 3 років).

Ще одним питанням, яке знайшло свою чітку правову регламентацію у Законі 2007 року є **використання особистих даних**, в тому числі виробничих та комерційних таємниць. Зокрема, відповідно до ст. 27 Федеральне міністерство економіки та експортного контролю ФРН (суди та прокуратура) має(ють) право передавати особисті дані (виробничі та комерційні таємниці), які стали йому(їм) відомі, іншому органу (Федеральній

службі розвідки та контррозвідки, відповідним державним органам, третім особам), якщо це необхідно для:

- захисту суттєвих інтересів безпеки ФРН, мирного співіснування народів та запобігання перешкоджанню ФРН у здійсненні зовнішніх відносин,
- для запобігання або боротьби з кримінальними злочинами.

Використання таких даних здійснюється виключно за призначенням.

Наступним відмінним аспектом правового регулювання є збереження даних. В даному випадку, на мою думку, більш доцільним є американський підхід, який передбачає створення централізованого Архіву даних ДЗЗ (далі - Архів) для історичних, наукових та технічних цілей, включаючи проведення тривалого спостереження за змінами навколишнього середовища. Особами, відповідальними за створення та діяльність Архіву, призначено міністра внутрішніх справ, адміністратора НАСА, міністра оборони та інші федеральні відомства («Група керування програмою Лендсет»). Ключовою особливістю є безстроковість зберігання даних.

Натомість німецький підхід є зразком децентралізованої системи зберігання даних, яка передбачає зберігання даних, запитів та іншої документації, пов'язаної з їхнім виконанням, самими провайдерами даних протягом 5 років.

Третій блок питань – відповідальність за порушення вимог закону – теж розкритий обома підходами по-своєму. Зокрема, Закон 1992 не дає чіткої класифікації правопорушень, злочинів та видів покарань, відсилаючи до загальних норм адміністративного та кримінального права. Передбачається лише, що до повноважень міністра торгівлі як ліцензювача входить визначення, зміна та скасування розмірів штрафів за порушення вимог ліцензій чи іншого ліцензійного регулювання, що не перевищують 10 тис. \$.

Натомість Закон 2007 (статті 28-30) передбачає виключний перелік адміністративних правопорушень, злочинів та видів покарань (триступенева система штрафів), зокрема:

а) **адміністративні правопорушення** (вчинені навмисно або через недбалість):

- 1) експлуатація високоточної системи ДЗЗ без ліцензії,
- 2) відсутність, неправильне, неповне або несвоєчасне повідомлення всупереч вимогам експлуатації системи ДЗЗ,
- 3) відсутність відповідного дозволу,
- 4) порушення порядку інспектування,
- 5) розповсюдження даних без ліцензії

Покарання - сплата грошового штрафу у розмірі до **0,5 млн. євро**;

б) невиконання, неправильне, неповне чи неналежне виконання перевірки на ступінь інформативності даних відповідно до законодавчих вимог,

7) невиконання, неправильне чи неповне документування, незбереження документів протягом 5 років

Покарання - сплата грошового штрафу у розмірі до **50 тис. євро**;

8) не здійснення, неповне або несвоєчасне здійснення повідомлення про правопорушення вимог сповіщення оператором про будь-які зміни в його організаційно-правовій формі,

9) не інформування, неповне або несвоєчасне інформування оператором або постачальником про відповідні документи, необхідні для здійснення контролю за виконанням Закону

Покарання - сплата грошового штрафу у розмірі до **25 тис. євро**.

б) **злочини** – **адміністративні правопорушення 1-6, вчинені з умислом та пов'язані**

з:

- суттєвою загрозою інтересам ФРН,
- загрозою мирного співіснування народів або

- заподіянням значної шкоди зовнішнім відносинам ФРН.

Покарання – відповідний грошовий штраф або позбавлення волі строком до **5 років**.

Таким чином, обидва підходи пропонують ефективні моделі правового регулювання, корисні для адаптації. По-перше, диференціація діяльності з ДЗЗ не тільки відповідає вимогам сучасності та відображає фактичний стан відносин у сфері здійснення ДЗЗ (технічна спроможність суб'єктів космічної діяльності), але й дозволяє встановити детальну правову регламентацію цих відносин. По-друге, централізоване та безстрокове зберігання даних дозволить уникнути зловживань як зі сторони операторів та провайдерів, так і зі сторони користувачів не лише на момент використання даних, але й у майбутньому. По-третє, встановлення відповідальності за правопорушення у сфері ДЗЗ, безумовно, дозволить уникнути несанкціонованої діяльності, проте їхній перелік не обов'язково вводити в саму автономну кодифікацію, посиляючись на відповідні загальні норми адміністративного та кримінального права.

Варто також відмітити, що при розробці концепції проекту Закону України «Про діяльність з ДЗЗ» за основу було взято німецьку модель, однак питання збереження даних та відповідальності розроблятимуться відповідно до американського підходу.

Література

1. Космічне право України. Збірник нормативно-правових актів та міжнародних документів / За ред. Е.І.Кузнецова та Н.Р. Малишевої. - К.: Київ. – 2007. – С 236-241.
2. Bogaert E.R.C. Aspects of Space Law. – Deventer, 1986.
3. Laurence Ravillon. Droit des Activites Spatiales. – Dijon: CNRS. – 2008.
4. Jurgen Cloppenburg. New Export Regulations with regard to High Technology and their Impact on the Satellite Industry in the US // ZLW. – 2001. - №4. – P 510-514.
5. Volker Liebig & Kai-Uwe Schrogl. Space Application and Policies for the New Century. – Frankfurt, 2000.
6. Land Remote Sensing Policy Act of 1992. L. 102-555
7. Satellitendatensicherheitsgesetz // <<http://www.bgbportal.de/BGBL/bgb11f/bgb1107s2590.pdf>>. Дата відвідування: 18.10.2010.

Глуздєєв О.*

ДОГОВІР ДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ХАРТІЇ – ОСНОВА МІЖНАРОДНОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА

Міжнародне енергетичне інвестиційне право є ключовою підгалуззю міжнародного енергетичного права взагалі. В рамках міжнародного енергетичного інвестиційного права з'явився міжнародний договір, який найбільш комплексно на сьогодні охопив питання енергетики. Цим міжнародним документом став Договір до Енергетичної Хартії (ДЕХ).

Міжнародне енергетичне інвестиційне право не може бути зведено лише до ДЕХ. Пітер Камерон в «*International Energy Investment Law: The Pursuit of Stability*», проаналізував широкий спектр міжнародних норм та квазінормативних механізмів регулювання інвестицій у сфері енергетики. Особливої уваги заслуговує, на його думку, таке явище, як «*Millennium Wave*» – сукупність односторонніх дій держав проти інвестицій міжнародних енергетичних компаній, які відбулися на початку ХХІ століття.

Договір до Енергетичної Хартії – це міжнародний договір, що посідає центральне місце як у міжнародному енергетичному праві загалом, так і в міжнародному енергетичному інвестиційному праві зокрема. ДЕХ вперше встановив правові рамки для довгострокового співробітництва Сходу і Заходу в сфері енергетики. Деякі питання, такі як транзит, до ДЕХ майже не регулювалися міжнародним, у тому числі енергетичним, правом. ДЕХ побудовано на ідеї лібералізації відносин у сфері використання енергетичних ресурсів держав-учасниць. В ньому реалізовано ту концепцію торгівлі енергоносіями, коли відносини будують на засадах вільного ринку.

ДЕХ ратифікували 46 держав, Європейське Співтовариство і Євратом. До тих держав, які підписали ДЕХ, але не ратифікували його належать Австралія, Білорусь, Ісландія, Норвегія і Російська Федерація.

Положення ДЕХ регулюють основні галузі економічного співробітництва в енергетичному секторі:

- 1) захист і заохочення іноземних інвестицій в енергетику на основі застосування принципів режиму найбільшого сприяння і національного режиму;
- 2) лібералізація торгівлі енергоносіями, іншими матеріалами та обладнанням, що використовуються в енергетиці;
- 3) свобода транзиту енергоносіїв по трубопроводах і мережах;
- 4) зменшення несприятливого впливу енергетичного циклу на навколишнє середовище шляхом підвищення ефективності використання енергії.

Інвестиційна складова – найголовніший і в той же час найбільш складний і неоднозначний фрагмент Договору до Енергетичної Хартії. При колізії з іншими договорами договірних сторін більш сприятливі для інвестицій положення ДЕХ мають пріоритет, що дозволяє обходити виключення, сформульовані в перших.

21 квітня 2009 року в Росії було прийнято «Концептуальний підхід до нової правової бази міжнародного співробітництва у сфері енергетики». Наразі існують дві основні позиції щодо концепції механізму регулювання енергетичних відносин. Один з таких шля-

* студент 6 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Задорожній О.В.

хів реформування підтримує Андрій Конопляник. Він називає цей варіант формулою «ДЕХ-плюс». Дана формула може знайти підтримку у договірних сторін ДЕХ, які не бажають виходити з договору. Інший підхід підтримує Заступник Голови Державної Думи Російської Федерації, президент Російського газового товариства Валерій Язєв. Він виступає за ідею створити Світовий енергетичний кодекс як форму реалізації «Концептуального підходу до нової правової бази міжнародного співробітництва у сфері енергетики». В.А. Язєв зазначає, що Світовий енергетичний кодекс спрямовано не на збільшення міжнародних правових регуляторів у сфері енергетики, а на скорочення таких регуляторів. Іншими словами, даний кодекс повинен існувати не паралельно з ДЕХ, а прийти на зміну Договору до Енергетичної Хартії. Цілком можливо, що умовою приєднання до Світового енергетичного кодексу стане вихід з ДЕХ. Складність цього плану з-поміж іншого полягає і в тому, що деякі міжнародні договори Російської Федерації, спрямовані на співробітництво у енергетичній сфері, містять посилання на Європейську Енергетичну Хартію або навіть на Договір до Енергетичної Хартії. В якості прикладу можна навести договір Росії з Азербайджаном про транзит азербайджанської нафти через російську територію від 18 січня 1996 року, в якому вказується, що свобода транзиту нафти буде забезпечуватися у відповідності з положеннями ДЕХ.

Відмова від принципів закладених у ДЕХ, може призвести ситуації, коли держави-експортери енергоресурсів стануть диктувати свої ціни і свою волю решті світу, не зважаючи на правила вільного ринку. Не останнє значення матиме також і те, яку роль у подальшому відіграватимуть ті держави-імпортери, які не беруть участі у ДЕХ. Перш за все, звісно, ідеться про Індію та Китай. Нині питання збереження провідної ролі ДЕХ є питанням збереження всього існуючого міжнародного енергетичного права.

Леонідова О.*

ПАКТ РЕРІХА ЯК ПЕРШИЙ СПЕЦІАЛЬНИЙ МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР В СФЕРІ ЗАХИСТУ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

На сьогодні питанню охорони культурних цінностей і об'єктів присвячена ціла низка міжнародних документів, серед яких є і договори, і рекомендаційні акти. Кожен з них або спрямований на регулювання відносин охорони певної групи об'єктів в рамках категорії «культурні цінності», або присвячений захисту останніх від певного виду загроз. Кодифікуючого акту, який би зводив та узгоджував існуючі норми, поки що розроблено не було. У цьому контексті постає питання дослідження історії прийняття та юридичного змісту першого міжнародного договору з охорони культурних цінностей [6, с. 103], який був за своїм характером комплексним.

Метою даного дослідження є розкриття юридичного змісту положень Пакту про захист художніх і наукових установ та історичних пам'яток 1935 р. (відомий також як Пакт Реріха на честь автора його ідеї, художника та мислителя М. Реріха), а також з'ясування його ролі як першого всеохоплюючого договору із охорони культурних цінностей та впливу на подальшу правотворчість в цій галузі.

Зазначений договір (відомий також як Вашингтонський пакт – за місцем його укладення) був підписаний США і 20 державами Латинської Америки, що зумовило його регіональний характер, хоча він створювався і розглядався як універсальний акт [1, с. 89]. Відомий митець та філософ Микола Реріх прагнув донести до всіх народів ідею збереження культурних надбань людства як передумову його гармонійного розвитку. Руйнації, яких зазнали мистецькі шедеври під час першої світової війни, підштовхнули Реріха звернутися до світового співтовариства із закликом у формі міжнародного договору. Спроби оберекти культурні цінності від воєнних руйнувань робилися і раніше, зокрема на II Гаазькій конференції з кодифікації законів та звичаїв війни. Проте остання завершилась прийняттям поодиноких норм в цьому напрямку. Вашингтонський же договір замислювався як всеохоплюючий документ, метою розробки та укладення якого було сприяння збереженню культурних надбань людства та розвитку мистецтва і науки в майбутньому. Самим автором ідеї пакту останній розглядався як імпульс до охорони культури зусиллями всіх держав та народів, і повинен був стати своєрідним «Червоним Хрестом культури» [3, с. 88].

Положення пакту є досить широкими та універсальними, та водночас передбачають конкретні заходи охорони культурних цінностей. Шляхи досягнення високих цілей, що лягли в основу цього договору, було втілено в цілком конкретних юридичних інструментах. Зокрема, пакт покладає на держав-учасниць обов'язок поваги і захисту історичних пам'яток, музеїв, наукових, художніх освітніх та культурних інституцій та їх персоналу як під час війни, так і під час миру. При цьому виділяються два ступені захисту перелічених об'єктів: загальний (його зміст полягає у наведеному вище зобов'язанні сторін пакту) та особливий. Останній має на увазі імунітет зазначених об'єктів під час війни, при чому він надається об'єктам, зареєстрованим відповідним чином в перелічених в договорі між-

* студентка 6 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Задорожній О.В.

народних установах. Крім того, пактом передбачаються негативні наслідки для порушника його положень та процедура вирішення такої ситуації.

Загалом з огляду на предмет регулювання пакт має низку сильних сторін та переваг в порівнянні з попередніми та наступними договорами в сфері культури:

- він включає в категорію охоронюваних об'єктів широке коло інституцій в широкому сенсі цього слова, що сприяє захисту практично будь-якого виду культурних цінностей;

- положення пакту застосовні як під час миру, так і у воєнний час, що підкреслює його універсальність. При цьому захист під час збройного конфлікту є безумовним і має надаватись всім культурним цінностям без застережень [5];

- пакт таким чином демонструє явну перевагу культури як цінності над військовою необхідністю;

- пакт запроваджує спеціальний захисний знак, який може бути використаний для позначення об'єктів, взятих ним під охорону ;

- при нанесенні шкоди культурним цінностям передбачається система подання скарги на порушника [4, с. 183].

Після другої світової війни ідея поширення положень Пакту Реріха знайшла своє відображення зокрема в укладенні в 1954 р. Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. Як видно з назви, йдеться про охорону лише під час війни, однак у цьому документі були відтворені такі принципові положення пакту як виключення об'єктів культури з кола потенційних військових цілей, запровадження для них спеціального позначення. Можна стверджувати, що Гаазька конвенція розвинула відповідні положення пакту [3, с. 91]. Разом з тим, деякі науковці вважають її кроком назад порівняно з пактом через накладення нею обмежень щодо поваги та захисту культурних цінностей з огляду на військову необхідність [5].

У пакті вперше було заявлено про важливість збереження культурних надбань і підкреслено можливість їх охорони правовими засобами на міждержавному рівні. При цьому, порівняно з попередніми йому договорами, де побіжно згадувалось дане питання, пакт велику увагу приділяв захисту культурних цінностей і в мирний час, без якого неможлива комплексна їх охорона. Загалом пакт як всеохоплюючий юридично-обов'язковий документ із охорони культурних цінностей поклав початок цілому напрямку міжнародної правотворчості [2, с. 92]. З його невеликого за обсягом тексту вирости цілі інститути міжнародного права охорони культурних цінностей, а його власна актуальність очевидна і сьогодні. І у випадку розробки нових норм з охорони культурних цінностей, важливо мати на увазі Пакт Реріха як прогресивний документ, що вказав дійсну цінність культури для всього людства.

Цей міжнародний договір залишається діючим і понині, та зараз його принципова роль полягає у підкресленні важливості охорони культурних цінностей та необхідності вжиття заходів для їх збереження незалежно від їхнього походження та характеру зусиллями усіх держав.

Література

1. Александров Э. Международно-правовая защита культурных ценностей и объектов. – София, 1978. – 132 с.
2. Богуславский М.М. Международная охрана культурных ценностей. – М.: Междунар. отношения, 1979. – 192 с.
3. Богуславский М.М. Пакт Рериха: Разработка норм международного права об охране памятников культуры // Наука и жизнь. – М., 1975. – № 6. – С. 88 – 91.

4. Галенская Л.Н. Музы и право. Правовые вопросы международного сотрудничества в области культуры. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1987. – 223 с.
5. Куцарова М. Пакт Рериха – основа международно-правовой системы защиты ценностей культуры и ее будущее // Культура и время. – М., 2005. – № 4 (18).
6. Nahlik S. La protection internationale des biens culturels en cas de conflit arme' // Recueil de cours / L'academie de droit international de la Haye. – Martinus Nijhoff Publishers, 2000. – P. 61 – 163.

Смолин Я.*

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ КУПІВЛІ - ПРОДАЖУ

Міжнародний договір купівлі – продажу є одним із основних інститутів у сфері міжнародного приватного права. Зазначений вид договору є основною формою опосередкування товарообмінних операцій. Тому, вивчення зазначеного інституту міжнародного приватного права має особливе значення. В цій статті розглянуто поняття міжнародного договору купівлі - продажу, наведені його основні характеристики, здійснена спроба дати визначення останнього на підставі аналізу нормативних положень міжнародних актів та внутрішнього національного законодавства.

The international purchase – sale contract is one of basic institutes of the international private law. The mentioned kind of contracts the basic form of oposered-couvannya the barter operations. Therefore, the studying of international purchase – sale contract has the special value. In this article the definition of international purchase – sale contract is described and the main features are appointed in. An attempt of giving definition to purchase – sale contract based upon an analyze of the normative provisions of the international acts and national legislation is realised.

Значний внесок у розвиток наукових досліджень у сфері міжнародного договору купівлі – продажу здійснили такі вчені, як А. Л. Лунц, М. Г. Розенберг, В. А. Мусін, В. Ф. Маслов, Н. Г. Вилкова, М. П. Бардіна, Р. Х. Фолс, Дж. Спангол, М. У. Гордон, М. М. Богуславський, О.О. Мережко, А. А. Мережко, І. С. Зикін, С. Н. Лебедев, В. С. Толстой, А.А. Пушкін, О. А. Підпригора, Є. О. Харитонов, С. А. Буткевич, В. П. Грібанов, А.С. Довгерт та ін.

Поняття міжнародного договору купівлі – продажу є невизначеним в міжнародному приватному праві. На думку С. М. Братуся, в економічному розумінні продаж являє собою обмін матеріальної речі на гроші, а гроші – на річ; з юридичної точки зору воно охоплює два акта перенесення права власності: продавець переносить на покупця право власності на річ, покупець робить продавця власником грошових знаків, у яких виражається покупна ціна [1, ст. 9]. Як вид договору приватноправового характеру, міжнародний договір купівлі – продажу є підставою для виникнення правових відносин, що мають економічний зміст. Проте, як зазначає А. Мережко, право є автономним явищем щодо економіки. Тому, договір є узгодженням волевиявлення сторін з юридичної точки зору, в той час як з економічної – рухом цінностей [3, ст. 27]

Як вважає С. А. Юдін, міжнародний договір купівлі – продажу може бути визначеним, як комерційна угода, що укладена між сторонами, які наділені міжнародною правоздатністю, як правило на основі законодавства різних держав, що визначають угоду міжнародною та регулюють у відповідності з колізійними нормами вибір права, яке класифікує її як договір купівлі – продажу [7, ст. 9].

* студент 5 курсу юридичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка
Науковий керівник: ас. М. В.Оприско

З позиції українського законодавця, за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму (ст. 655 Цивільного кодексу України) [15].

Дати визначення міжнародного договору купівлі – продажу можливо лише на підставі системно – логічного аналізу положень міжнародних договорів та внутрішнього національного законодавства.

Так, Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969р. дає визначення договору, як міжнародної угоди, укладеної між державами в письмовій формі і врегульованої міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох зв'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування [9]. Проте, таке розуміння міжнародного договору стосується договорів, які укладаються самими державами, як суб'єктами правотворчого процесу на міжнародному рівні. Тому, може стосуватись самої Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі - продажу товарів і є неприйнятним для договорів приватно-правового характеру. Тому, доцільніше оперувати терміном «контракт», а не «договір».

Варто також зазначити, що в правовій літературі посилаються на невідповідність офіційного перекладу автентичного тексту Конвенції ООН, що призводить до перекручення окремих термінів. За словами В. Л. Чубарева термін «contract» в українському тексті правильно перекладено, як «договір купівлі – продажу». Це, як зазначає науковець, призводить до окремих негативних наслідків, а саме до утотоження відповідного поняття контракту із зовнішньоекономічним договором. Термін «foreign economic treaty» прийнято вживати для позначення договорів, що укладаються державами та іншими суб'єктами міжнародного публічного права у сфері зовнішньоекономічної діяльності [7, ст. 257].

В науковій літературі міжнародний договір купівлі – продажу розглядають передусім як підставу для виникнення зобов'язань. Відповідно до ст. 502 Цивільного Кодексу України, зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [15]. Український законодавець розуміє поняття «договір», як домовленість двох чи більше суб'єктів, що спрямована на виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків [15]. Такий зміст юридичної конструкції «договір» має універсальний характер та може застосовуватись до всіх видів договорів приватноправового характеру. Даючи визначення окремих видів договорів, зокрема купівлі – продажу, законодавець деталізує суб'єктів та зміст відповідних договірних відносин. Проте, юридична конструкція купівлі – продажу, надана українським законодавцем, може бути застосована до міжнародного договору купівлі – продажу з урахуванням іноземного елемента у відносинах. Відповідно до ст. 1 Закону «Про міжнародне приватне право» іноземний елемент — це ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній, або кількох з таких форм:

- хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою;
- об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави;
- юридичний факт, який впливає на виникнення, зміну або припинення правовідносин, мав чи має місце на території іноземної держави [12].

Конвенція ООН про міжнародні договори купівлі – продажу товарів регулює відносини між державами, комерційні підприємства яких перебувають в різних державах. Крім того, відповідна конвенція спрямована на регулювання відносин купівлі – продажу між суб'єктами підприємницької діяльності. Радянська правова доктрина відносила договори

міжнародної купівлі - продажу товарів до різновиду договорів зовнішньоекономічного характеру [3, ст. 5].

Прийняття закону України «Про міжнародне приватне» кардинально змінило зазначену ситуацію. Останній не лише значно розширив коло суб'єктів відповідних відносин приватноправового характеру, адже ст. 1 закону відносить до учасників приватно правових відносин фізичних осіб, а саме іноземців та осіб без громадянства, але й дало змогу регулювати відносини купівлі - продажу товарів для особистого та домашнього використання [12]. Слід зазначити, що ні конвенція ООН 1980р., ні Гаазька Конвенція про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі – продажу 1986р., не застосовуються до купівлі товарів для особистого та домашнього використання [11]. Таким чином, колізійні норми вітчизняного законодавства розширюють сферу правового регулювання міжнародного контракту купівлі – продажу як за суб'єктивним критерієм, так і за предметом правового регулювання. З цього можна зробити висновок про те, що міжнародний контракт купівлі – продажу та зовнішньоекономічний договір співвідносяться лише в частині. Таким чином, з урахуванням всього вищенаведеного варто зазначити на тому, що зведення відповідного договору до договорів виключно зовнішньоекономічного характеру не витримує критики з урахуванням сучасного рівня розвитку законодавства. Тому, визначення міжнародного договору купівлі - продажу дане С. М. Юдіним не відповідає сучасному рівню розвитку законодавства, а тому потребує переосмислення, адже суб'єктами можуть бути не лише ті, що володіють міжнародною правоздатністю.

На мою думку, прийняття відповідного закону спростувало поширену в літературі думку про те, що Конвенція ООН 1980р. може автоматично застосовуватись до договорів купівлі – продажу товарів, навіть в тому випадку, коли відповідно до положень самої конвенції остання не застосовується до договорів даного виду [4, ст. 266].

Характеризуючи міжнародну купівлю – продаж, як зовнішньоекономічний договір, проф. Юдін наводить такі ознаки, як специфічний суб'єктивний склад, предмет зовнішньоекономічного договору, комерційний характер договору та дія договору у просторі [8, ст. 9].

Хоча Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі – продажу товарів не дає визначення міжнародного договору купівлі – продажу, проте, завдяки аналізу положень зазначеної конвенції, можна простежити розуміння зазначеного договору в контексті останньої. Відповідно до ст. 30 та 53 конвенції ООН від 1980р. за міжнародним договором купівлі - продажу продавець зобов'язаний поставити товар, передати товаророзпорядчі документи, що стосуються його та передати право власності на товар, а покупець зобов'язаний сплатити вартість товару і прийняти поставку товару згідно з вимогами договору та Віденської конвенції [13]. Таким чином, міжнародний договір купівлі - продажу може бути лише консенсуальним, в той час як за національним законодавством – як консенсуальним, так і реальним. Міжнародний контракт купівлі – продажу можна також охарактеризувати, як двосторонній, оскільки обидві сторони договору наділені як правами так і обов'язками. Вказівка на оплату вартості товару з боку покупця свідчить про відповідність договору. За формою зовнішнього вираження міжнародний договір купівлі - продажу слід відносити до договорів, що укладаються в письмовій формі. Про це свідчить положення ст. 12 Конвенції ООН 1980 року та положення Указу Президії Верховної Ради Української РСР Про приєднання Української Радянської Соціалістичної Республіки до Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів N 7978-XI від 23 серпня 1989 р. [14], які зобов'язують суб'єктів укладати договори купівлі – продажу виключно в письмовій формі. Здійснюючи подальшу характеристику міжнародного контракту купівлі – продажу, я вважаю за доцільним використати класифікацію договорів, наведену А. Мережком [3, ст. 41-49]. Міжнародний договір купівлі – продажу можна також

охарактеризувати, як комутативний, оскільки розмір отриманої сторонами вигоди за договором є наперед встановлений. Оскільки причина укладення договору є умовою його чинності, то договір купівлі – продажу слід відносити до каузальних договорів. Міжнародний контракт купівлі – продажу є поіменованим договором, оскільки він передбачений актами міжнародного права. Відповідний контракт слід відносити до категорії договорів, що укладаються на користь його стрін. З урахуванням відірваності в часі моменту укладення та моменту виконання контракту останній слід відносити до договорів тривалого виконання. Оскільки міжнародний контракт купівлі – продажу є договором приватно – правового характеру, то останній слід відносити до договорів – угод.

З урахуванням положень ст. 6 Конвенції про міжнародні договори купівлі – продажу сторони контракту можуть виключити застосування відповідної конвенції, відступити від будь - якого її положення, чи виключити його дію. Зазначений підхід є результатом впливу принципу «автономії волі» [4, ст. 266]. Таким чином, вибір права, що застосовується до конкретного контракту залежить від волі його сторін.

Співвідношення купівлі – продажу у міжнародному приватному праві з іншими суміжними видами зобов'язань можна простежати на підставі аналізу ст. 3 Конвенції ООН 1980р., відповідно до якої договори на поставку товарів, які потребують подальшого виготовлення або виробництва, вважаються договорами купівлі-продажу, якщо сторона, що замовляє товар, не бере на себе зобов'язання поставити істотну частину матеріалів, необхідних для виготовлення, або виробництва таких товарів. Відповідна конвенція не застосовується до договорів, у яких зафіксовано, що зобов'язання сторони, яка поставляє товари, полягають переважно у виконанні роботи, або в наданні інших послуг. Подібні положення також містяться в т. 4 Гаазької конвенції 1986р. [11]. З цього можна зробити висновок, що договір купівлі – продажу в міжнародному приватному праві є окремим видом договірних зобов'язань поряд із зобов'язаннями про виконання робіт та надання послуг.

Таким чином, Віденська конвенція передбачає можливість регулювання положеннями договору купівлі – продажу відносин, пов'язаних з поставкою товарів. Зазначений підхід існує також і в національному законодавстві. Так, відповідно до ч. 2 ст. 712 ЦКУ до договору поставки застосовуються загальні положення про договір купівлі – продажу, якщо інше не встановлено договором, законом, або не впливає з характеру відносин між сторонами [15]. Таким чином, це спричиняє перетворення поставки на різновид договору купівлі-продажу.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок про те, що міжнародний договір купівлі продажу є видом договірних відносин між сторонами за наявності іноземного елемента у відносинах, за яким одна сторона(продавець) зобов'язаний поставити товар, передати товаророзпорядчі документи, що стосуються його та передати право власності на товар, а друга сторона (покупець) зобов'язаний сплатити вартість товару і прийняти поставку товару згідно з вимогами договору та права, що підлягає застосуванню до нього. Варто також зазначити на тому, що міжнародне приватне право виділяє купівлю – продаж як основний вид договорів про передання майна у власність, різновидом якого можуть бути інші форми товарообміну, наприклад поставка. Існує також чітке розмежування між контрактами купівлі – продажу та контрактами про виконання договорів та надання послуг. Міжнародний контракт купівлі продажу можна охарактеризувати як двосторонній, оплатний, комутативний, письмовий, каузальний, договір – угоду, договір триваючого виконання, поіменований та такий, що укладається на користь його сторін.

Список використаних джерел:

1. Амджад Санад Тумала Сауд Договір в купівлі – продажу у міжнародному приватному праві : Автореф. дис. к.ю.н. / Одес. нац. юрид. акад. – О., 2003. – 20с.

2. Зыкин И.С. Договор во внешнеэкономической деятельности. – М.: Междунар. отношения, 1990.
3. Мережко А. А. Договор в частном праве. – К., 2003. – 176с.
4. Мережко О. О. Транснациональное торговое право (Lex mercatoria). – К.: Таксон, 2002. – 464с.
5. Мусин В. А. Международные торговые контракты . – Л. : Из – во ЛГУ 1986 – 146с.
6. Розенберг М.Г. Контракт международной купли-продажи. Современная практика заключения. Разрешение споров. - М.: Книжный мир, 2000. – 825с.
7. Чубарев В.Л. Міжнародне приватне право: навчальний посібник. – К.: Атіка, 2008. – 608с.
8. Юдін С. О. Міжнародний договір купівлі – продажу: Автореф. дис. к.ю.н. / Укр. держ. юрид. акад. – Х., 1994. – 23с.
9. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969р.// [http :// zakon.rada.gov.ua/](http://zakon.rada.gov.ua/)
10. Венская конвенция ООН 1980г. о договорах международной купли продажи товаров : К 10 – летию ее применения Россией / Сост Розенберг М. Г. – М.:Статут, 2002. – 110с.
11. Гаагська конвенція про право, що застосовується до договорів міжнародної купівлі-продажу товарів (22грудня 1986р.) // <http://zakon.rada.gov.ua/>
12. Закон України Про міжнародне приватне право № 2709-IV від 23.06.2005 // [http :// zakon. rada . gov.ua/](http://zakon.rada.gov.ua/)
13. Конвенція ООН (Віденська) про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року.// <http://zakon.rada.gov.ua/>
14. Указ Президії Верховної Ради Української РСР Про приєднання Української Радянської Соціалістичної Республіки до Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів N 7978-XI від 23 серпня 1989 р.// Відомості Верховної Ради .- 1989. - N 36.- ст.108
15. Цивільний кодекс України К.: Велес, 2010.- 272с.

Дідовець О.*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ СВІТОВОГО УРЯДУ

Глобалізація та інтеграційні процеси на сьогоднішньому етапі суспільного розвитку є широко вживаними поняттями. Ми звикли вважати, що подібні процеси відбуваються самостійно, шляхом розвитку і ускладнення відносин у соціумі внаслідок політичних, економічних, соціальних змін, де інтереси окремих осіб не відіграють значної ролі. На противагу цій концепції виступає Дж. Колеман, який своїй книзі «Комітет 300» заявляє: «Час нічого не змінює, це роблять люди» [1]. Хто ж ці люди? Що таке Світовий уряд, який вони очолюють і яка його кінцева мета?

На формування Світового уряду та здійснення його політики впливає декілька факторів. Такими факторами виступають посилення ролі транснаціональних корпорацій, глобалізаційні та інтеграційні процеси, зосередження політичної влади в руках «найсильніших світу цього».

Р. Блоу відмічав, що проблеми, спричинені існуванням транснаціональних корпорацій, у будь-якому випадку приведуть держави до створення Світового уряду [2].

Вплив транснаціональних корпорацій на розвиток міжнародних відносин та формування Світового уряду проявляється в двох аспектах: а) їх розгалужена кластерна система стрімко обмежує сфери впливу, компетенцію та суверенітет держав (Г. Перлмуттер визначав можливість формування «глобальної промислової системи» багатонаціональних фірм вже до 2000 року [3]); б) діяльність таких корпорацій сприяє створенню єдиного громадянського суспільства шляхом руйнування «закритої системи» взаємозв'язків між державами, їх прикріпленості до регіонального обмеження.

У процесі історичного розвитку Світового уряду як неофіційної організації чи системи організацій, які здійснюють контроль та управління найбільш важливими сферами міжнародного життя, сформувалася його внутрішня організація (структура). Дж. Колеман, наприклад, у своїй праці «Комітет 300» Світовим урядом чи Новим світовим порядком називає власне Комітет 300. Під Комітетом автор розуміє Верховний орган Світового уряду, а його виконавчими органами виступають такі співтовариства, як: Більдерберзький клуб (the Bilderbergers), Римський клуб (Club of Rome), Трьохстороння комісія (Trilaterals), Королівський інститут міжнародних справ (Royal Institute for International Affairs (RIIA)), Рада з міжнародних відносин (the Council for Foreign Relations (CFR)), сіоністи (the Zionists), масонство (Freemasonry), Німецький Фонд Маршала (the German Marshall Fund), Круглий стіл (the Round Table), Фабіанське товариство (the Fabianists), Венеціанська Чорна аристократія (The Venetian Black Nobility), Товариство Монт Пелерин (the Mont Pelerin Society), Орден Св. Іоанна Ієрусалимського (the Order of St. John of Jerusalem) та інші, оскільки цей перелік не є вичерпним [1].

Поряд з поняттям «Світовий уряд» зараз використовують категорію Нового світового порядку, основоположником та автором якої вважають Зб. Бжезинського. У своїй книзі «Між двома епохами: роль Америки в технотронній ері» він відкрито закликає до створення Нового світового порядку під керівництвом США.

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Хонін В.М.

У 1947 році з легкої подачі У. Черчилля в США була створена Рада з міжнародних відносин, яка об'єднувала всю американську політичну, військову, економічну і наукову еліту, керівників найбільших американських ЗМІ у боротьбі з СРСР.

У процесі розвитку міжнародних відносин та їх ускладнення учасники Ради з міжнародних відносин відчували необхідність у створенні нової організації, яка б об'єднувала, у тому числі, й правлячі кола західноєвропейських країн. Так був створений Більдербергський клуб, перша зустріч якого відбулася в голландському містечку Остербек у 1954 році [10].

Ще одним доказом того, що у світі ніщо не трапляється випадково і Більдербергський Клуб відіграє в цьому далеко не останню роль, є війна 1973 року між Арабським світом та Ізраїлем, або так звана війна Судного дня, що мала наслідком світовий нафтовий шок, штучно викликаний, як і сама війна, «більдербергами» під вмілим керівництвом Г. Кіссінджера. Основною метою було підвищення ціни на нафту, що означало автоматичний ріст курсу американського долара, оскільки всі розрахунки, пов'язані з торгівлею нафтою, велися тоді в цій валюті [6].

Крім Більдербергського клубу та подібному йому Римського, одним із виконавчих органів Світового уряду за Дж. Келеманом є Трьохстороння комісія (ств. в 1973 р.), яка отримала свою назву через те, що об'єднує три географічні частини світу – Північну Америку, Західну Європу та Азію.

Існує точка зору, що однією із цілей діяльності Трьохсторонньої комісії є налагодження співпраці з Росією та залучення її до боротьби разом із США з комуністичним Китаєм. У 2006 році відомий італійський журналіст Джульєтто К'єзза в книзі «Війна імперій. Схід-Захід» висловив можливість настання війни між США і Китаєм в 2017 році. Саме в такому разі Америка дуже потребуватиме допомоги Росії [10].

Широким правовим полем для дій Світового уряду слугує ООН. Хоча М. Тетчер й заявила на одній з конференцій в 1995 році, що найбільш важливі світові проблеми не слід залишати для розгляду ООН – їх буде вирішувати нова, більш придатна для цього організація, але «списувати» ООН, на нашу думку, зарано [11].

Типовим прикладом організації, розширення та розвиток якої планомірно призведе до об'єднання Європейського континенту та створення у такий спосіб сприятливих умов для управління Європою, є Європейський Союз. Особливо важливим у дослідженні еволюції розвитку ЄС як організації, яка підпадає під сферу впливу Світового уряду, є Лісабонська угода, або так звана Конституція ЄС.

Не тільки ООН, ЄС, G8, МВФ цікавлять Світовий уряд з позиції організацій, які сприятимуть легшому управлінню світовою системою. За моделлю ЄС планується здійснити об'єднання США, Мексики та Канади у межах єдиної організації, яка носитиме назву Північноамериканський Союз.

Таким чином, існування організації, яка продукує міжнародну політику та здійснює управління більшістю процесів на міжнародній арені, є безсумнівним. Фактори, що вплинули на її формування, є різноманітними: від глобалізаційних та інтеграційних процесів з посиленням ролі транснаціональних корпорацій до діяльності у цій сфері окремих осіб. Під поняттям «Світовий уряд» чи «Новий світовий порядок», перш за все, розуміють саме таку організацію. Світовий уряд можна розглядати з двох підходів: у вузькому та широкому розумінні. У вузькому – це є група осіб – представників найвпливовіших правлячих кіл світу, які скеровують розвиток міжнародних відносин. У широкому розумінні Світовий уряд можна визначити, як «глобальну систему зв'язків», які існують між різними суб'єктами міжнародних відносин і знаходять своє відображення в діяльності міжнародних організацій - його структурних підрозділів. У такому випадку до сфери дії Світового уряду можна віднести діяльність більшості сучасних міжнародних урядових та неурядо-

вих організацій. У такий спосіб виникає можливість формування єдиного громадянського суспільства із зменшенням ролі держав та посиленням приватного елементу в ньому, а також єдиної уніфікованої правової системи з єдиними органами управління. ООН може виступати у якості парламенту як нормотворчого органу, який розроблятиме «правила гри» для акторів в системі міжнародних відносин. Місце виконавчих структур займатимуть організації на зразок G8, G20, МВФ, Світовий банк. Функції у сфері безпеки та військового забезпечення покладатимуться на НАТО. Ситуація на сучасному етапі свідчить про значний рівень динаміки у цій сфері, свідченням чого є, наприклад, набрання чинності Лісабонським договором (так званою Конституцією Європи) разом з запровадженням відповідних змін до структурної організації ЄС, підписання «копенгагенських домовленостей» і т. п. Враховуючи всі вище наведені аргументи, логічним є висновок про те, що суспільство стрімко рухається у напрямку створення вже офіційного, а не формального, Світового уряду.

Література

1. Колеман Дж. Комитет 300 // www.bookz.ru/authors/djon-koleman/colemanjhn01.htm. - Дата посещения: 25 апреля 2010.
2. Мальський М. З., Мацяк М. М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 461с.
3. Современные буржуазные теории международных отношений: Критический анализ / Под ред. В. И. Гантмана. – М.: Издательство «Наука», 1976. – 485с.
4. Теория международных отношений / Под ред. П. А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2006. – 590с.
5. Шепелев М. А. Теорія міжнародних відносин. – К.: Вища школа, 2004. – 622с.
6. Бильдербергский клуб: Необычная встреча в Сальтшёбадене и нефтяной шок // www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/10154/. - Дата посещения: 25 апреля 2010.
7. Бильдерберг-2007, Стамбул, краткий отчет // www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/12483. - Дата посещения: 25 апреля 2010.
8. Игнатов А. А. Стратегия «глобализационного лидерства» для России // Русская библиотека. – 2000. – сентябрь. - www.libereya.ru/public/ignatov.html. - Дата посещения: 25 апреля 2010.
9. Кокшаров Александр. На перепутье // Эксперт. – 2002. – сентябрь. - www.old.kre.ru/about/life/1535/. - Дата посещения: 25 апреля 2010.
10. Как правят миром? // www.narodsobor.ru/default.asp?trID=391&artID=1861. - Дата посещения: 25 апреля 2010.
11. США: опыт строительства империи // www.warandpeace.ru/ru/exclusive/view/9628/. - Дата посещения: 25 апреля 2010.

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

*Мірошниченко М.О.**

ВПЛИВ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ ЗА БОЛОНСЬКИМ ПРОЦЕСОМ НА РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТИ В ЄС

Два процеси об'єднання зусиль в області освіти, що відбуваються в країнах ЄС з одного боку, і рамках Ради Європи з іншого, підготували якісно новий етап інтеграційних процесів, початок якого ознаменувався Сорбонською Декларацією про гармонізацію архітектури вищої освіти в Європі, що відобразила загальну динаміку періоду [1].

Ключовою подією нового етапу процесу зближення національних систем з метою створення загальноєвропейського простору вищої освіти стала конференція 1999 року в Болоньї, на якій міністрами освіти 30 Європейських країн була підписана «Декларація про Європейський простір для вищої освіти» [2].

У спільній проміжній доповіді Ради і Комісії, представленій для обговорення на засіданні ЄС в Брюсселі в березні 2004 року, оформлено положення про необхідність тіснішої координації діяльності 31 країни, які беруть участь в Програмі «Освіта і підготовка 2010», з Болонським процесом.

Основними принципами Болонської Декларації, підписаної міністрами освіти європейських країн 19 червня 1999 року, є наступні: 1. Ухвалення узгодженої системи чітких і зіставних ступенів вищої освіти. 2. Ухвалення системи, яка базується на двох рівнях навчання (бакалавр/магістр). 3. Введення системи кредитів (така як ECTS). 4. Сприяння мобільності студентів / викладачів. 5. Стимулювання європейської співпраці в області забезпечення якості [3, с. 66].

Болонський процес розвивається через міжурядові міжнародні Конференції, що відбуваються кожні два роки у різних країнах. Такі конференції відбулися в Болоньї (1999р.), у Празі (2001р.), у Берліні (2003р.), у Бергені (2005р.), у Лондоні (2007р.), у Лувені (2009) та у Будапешті та Відні (2010). Основний документ, який підписують на кожній з міжурядових міжнародних Конференціях усі країни, що приєдналися Болонського процесу, має назву комюніке або декларація.

Цей документ резюмує стратегічні напрямки реформи, основні досягнення за останні два роки, і містить у собі певний набір рекомендацій на майбутнє. Так, окрім Болонської декларації (1999р.), Празьке комюніке (2001р.), Берлінське комюніке (2003р.), Бергенське комюніке (2005р.), Лондонське комюніке (2007р.), Лувенське комюніке та «Декларація про створення Європейського простору вищої освіти» (Будапешт-Відень, 2010) є основними офіційними документами Болонської реформи [4].

12 березня 2010 року на черговій міністерській конференції Болонського процесу у Будапешті та Відні була прийнята «Декларація про Європейський простір вищої освіти» [5].

Цією декларацією передбачається відкриття Європейського простору вищої освіти, як передбачалось Болонською декларацією 1999 року. Також міністри 47 країн підтвердили свою відданість принципам академічної свободи, автономії та суспільної відповідальності

* здобувач кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Білас І.Г.

інституцій вищої освіти – принципам, що є фундаментом Європейського простору вищої освіти.

Отже, Болонський процес - це процес структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм і потрібних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи.

Його метою є створення європейського наукового та освітнього простору задля підвищення спроможності випускників вищих навчальних закладів до працевлаштування, поліпшення мобільності громадян на європейському ринку праці, підняття конкурентоспроможності європейської вищої школи.

Для досягнення цієї мети було запропоновано прийняти зручні та зрозумілі градації дипломів, ступенів і кваліфікацій; ввести в своїй основі двоступеневу структуру вищої освіти; ввести взаємовизнаний на європейському просторі вчений ступінь доктора філософії; використати єдину систему кредитних одиниць (систему ECTS - European Community Course Credit Transfer System), яку ще називають системою кредитних одиниць, системою кредитних заліків, системою кредитних рівнів, системою залікових одиниць, кредитною системою взаємовизнання тощо; ввести уніфіковані і взаємно визнані на європейському просторі додатки до диплома; напрацьовувати, підтримувати і розвивати європейські стандарти якості із застосуванням порівняльних критеріїв, механізмів і методів їх оцінки відповідно до вимог ENQA; усунути наявні перепони для розширення мобільності студентів, викладачів, дослідників і управлінців вищої школи [6, с.23].

На всіх етапах Болонського процесу було проголошено, що цей процес добровільний; полісуб'єктний; такий, що ґрунтується на цінностях європейської освіти і культури; такий, що не нівелює національні особливості освітніх систем різних країн Європи; багатоваріантний; гнучкий; відкритий; поступовий.

Література

1. Європейська конвенція про академічне визнання університетських кваліфікацій (Париж, 14 грудня 1959 року ETS №32): <http://www.coe.kiev.ua/docs/cets/cets032.htm>
2. The Bologna Declaration of 19 June 1999: http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf
3. Байденко В.И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2002. - 128 с.
4. The European Higher Education Area official website <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=43>
5. The Budapest-Vienna Declaration of the European Higher Education Area <http://bologna.mgimo.ru/fileserver/File/declarations/deklaraciyaovpo.doc>
6. Ларионова М.В. Формирование общеевропейского пространства высшего образования. // Вопросы образования. - 2004. - №4. - С.22-25.

*Чорнобай Д.В.**

МІЖНАРОДНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОМІРНУ ДІЯЛЬНІСТЬ, МЕХАНІЗМИ КОМПЕНСАЦІЙ ТА САНКЦІЙ

Питання міжнародної відповідальності за правомірну діяльність набуло особливої значущості в умовах науково-технічних відкриттів та розвитку комунікативних відносин, оскільки в світовій спільноті на сьогоднішній день все частіше мають місце випадки негативного наслідку правомірних дій суб'єктів міжнародного права.

Вивчення даної проблеми дозволяє виявити недосконалість нормативно-правової бази, яка не охоплює весь спектр питань, що супроводжують діяльність не заборонену міжнародним правом. Немає упорядкованої, кодифікованої структури яка забезпечила б оптимальними механізмами компенсацій та санкцій на випадок згубних наслідків дій правомірної діяльності.

Відповідальність за правомірну діяльність, можна вважати, розпочалася з теми «режим компенсації за забруднення моря нафтою» [1]. Рамки даного режиму спочатку були закладені Міжнародною конвенцією по цивільній відповідальності за збиток від забруднення нафтою від 1969 року (Конвенція по цивільній відповідальності від 1969 р.) і Міжнародною конвенцією про створення міжнародної фундації для компенсації збитку від забруднення нафтою від 1971 року.

Відповідно до режиму, відповідальність за збиток від забруднення, викликаного витоків стійкої нафти з танкера, каналізується зареєстрованому власнику, виключаючи інші сторони, а саме фрахтувальника, що управляє або оператора судна. Відповідальність є строгою, що означає, що власник може уникнути відповідальності тільки по дуже обмеженій кількості причин, але вона є лімітованою по сумі. Зобов'язання власника повинне бути забезпечено страховкою або іншим фінансовим забезпеченням, яке дає можливість позивачам звернутися з позовом безпосередньо до страхувальника або іншої особи, що надає фінансове забезпечення. Це зобов'язання, проте, застосовується тільки відносно суден, що перевозять більше 2000 тонн нафти як вантажу [2]. Якщо компенсація в рамках Конвенції про цивільну відповідальність від 1992 року виявляється недостатньою, Фундація від 1992 року надає додаткову компенсацію [3].

На прикладі режиму відповідальності по забрудненню моря нафтою розглянемо проблематику відповідальності за правомірну діяльність в аспекті компенсацій та санкцій. Як видно з вищенаведеного прикладу відповідальність в основному лягає на власника, що: по-перше обмежує бюджет компенсаційної здатності, зазвичай призводить до банкрутства компанію, здатність страхової компанії відшкодувати збиток попередньо не підтверджено та лімітовано по сумі. Окрім того юридичні процедури розтягуються на роки, що гальмує процес відшкодування постраждалим та багато іншого. Таке коло проблем спіткає і інші режими відповідальності.

На нашу думку, єдиним оптимальним шляхом вирішення проблем інституту відповідальності за правомірну діяльність, - наділення ООН функціями координаційного центру світової спільноти по запобіганню та компенсації нещасних випадків. Вбачається до-

* здобувач кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Білас І.Г.

цільність створення відповідного органу в рамках ООН, який містив би інформацію про наявність у країн-членів ресурсів, для негайного відновлення та локалізації критичної ситуації, по усіх сферах діяльності, що може потягнути згубні наслідки небезпечної діяльності для груп держав та планети в цілому. Створити страховий фонд на міждержавному рівні, що зміг би у прискореному порядку надати грошову допомогу потерпілим та компенсувати затрати держав, що задіяні у вирішенні проблеми.

Окрім матеріальних аспектів інституту відповідальності за правомірну діяльність існують також ідеальні цінності, без яких унеможлиблюється бажаний прогрес у вирішенні проблем, які з'являються внаслідок духовного занепаду продиктованого умовами існування людства та призводять до знищення життя на землі. Що також повинно враховуватись при розробці підходів до вирішення проблем компенсацій та санкцій.

Література

1. <http://www.iopcfund.org/history.htm>.
2. Див. статтю VII, 1, 1992 Конвенції про цивільну відповідальність;
3. Див. статтю 2 1992 Конвенції про фундацію, яка описує мету Конвенції, і статтю 4, яка описує обставини, при яких Фундація від 1992р. виплатить компенсації;
4. Chester Dr. Brown: A Common Law of International Adjudication;
5. <http://www.ecolife.org.ua/laws/index.php>.

Стахєєва Г.О.*

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМУ КОНТРОЛЮ ЗА КОНЦЕНТРАЦІЯМИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Важливою складовою механізму контролю за концентраціями в ЄС є його інституційна структура. Відомо, що інституційний механізм ЄС представлений наднаціональними органами, що покликані втілювати в життя цілі та завдання ЄС, слугувати інтересам його громадян та держав-членів.

Комісія ЄС є ключовим органом в механізмі здійснення контролю за концентраціями. Регламент Ради 139/2004 [1] наводить перелік основних повноважень Комісії ЄС в цій сфері. Згідно принципу єдиного повідомлення, Комісія ЄС має право виключної компетенції застосовувати положення Регламенту 139/2004. Саме Комісія ЄС уповноважена вирішувати надавати чи не надавати дозвіл на здійснення концентрації. Комісія розглядає всі нотифікації про заявлені концентрації у встановлені строки, приймає відповідне рішення проте, чи відповідає заявлена концентрація, яка сягає масштабів ЄС, засадам внутрішнього ринку. Разом з тим, виключна компетенція не є необмеженою. Можна виділити наступні юрисдикційні обмеження виключної компетенції Комісії ЄС, а саме: а. стаття 1(2) Регламенту зазначає порогові показники для визначення концентрації масштабу ЄС; стаття 9(1) Регламенту передбачає механізм звернення держави-члена до Комісії із клопотанням передати концентрацію масштабу ЄС на розгляд національному конкурентному відомству. І хоча Комісія ЄС не зобов'язана завжди погоджуватися з таким клопотанням, все ж вона повинна відповісти на нього, або ж ненадання жодної відповіді буде вважатися задоволенням клопотання *de facto*. Крім того, існують ще й процесуальні обмеження виключної компетенції Комісії ЄС. Стаття 19 Регламенту 139/2004 є найбільш очевидним прикладом такого обмеження. Це обов'язок Комісії ЄС перебувати у постійній співпраці із компетентними конкурентними відомствами держав-членів з приводу питань в межах Регламенту про контроль за концентраціями. І нарешті, компетенція Комісії ЄС має інституційні обмеження. Зокрема, дії або бездіяльність Комісії ЄС можуть бути оскаржені до Суду ЄС.

Роль Ради, Парламенту та Суду ЄС в процесі здійснення контролю за концентраціями є опосередкованою. Рада наділена повноваженнями приймати законодавство у сфері конкуренції згідно ст. 103 ДФЄС [2]. Так, в п.1 ст. 103 зазначається, що регламенти та директиви, що є корисними для застосування принципів конкурентного права ЄС, приймаються Радою за пропозицією Комісії ЄС та після консультації з Європейським Парламентом. Незважаючи на те, що контроль за конкуренцією не є безпосереднім обов'язком Ради ЄС, все ж в рамках роботи Ради ЄС був прийнятий ряд важливих документів, що стосуються конкуренції: Регламент про злиття, Регламент 1/2003 тощо. Рада, шляхом прийняття та внесення змін до своїх актів, що стосуються конкуренції, зокрема, концентрації, обмежила діяльність Комісії ЄС певними межами. Зокрема, Рада зобов'язала Комісію ЄС чіткими строками перегляду заяви про концентрацію. Наприклад, згідно ст. 10.6 Регламенту про злиття, якщо Комісія ЄС не прийме свого остаточного рішення в

* аспірант кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Муравйов В.І.

певні строки, концентрація буде вважатися схваленою та сумісною із внутрішнім ринком ЄС.

Що ж стосується Європейського Парламенту, то він спільно із Радою здійснює законодавчу та бюджетні функції. Також парламент виконує функцію політичного контролю та консультативну функцію. Парламент обирає Головуючого Комісії ЄС. Незважаючи на те, що Європейський Парламент прямого впливу на механізм правового регулювання концентрації не має, все ж він є одним із основних інститутів ЄС та тісно співпрацює з Комісією ЄС та має певний вплив на її діяльність. В ст. 234 ДФЄС (колишня ст. 201 ДЗЄС) наголошується на тому, що Парламент може прийняти вотум недовіри стосовно діяльності Комісії ЄС.

Та все ж найбільший вплив на політику конкуренції ЄС мають Суди ЄС. Вони уповноважені переглядати рішення Комісії ЄС, в результаті чого або їх підтримувати, або скасовувати. Крім того, саме рішення Судів ЄС стимулювали Раду вдатися до реформи 2004 року, зокрема, до змін матеріальних та процесуальних положень Регламенту про злиття [3; 5].

Отже, основними інститутами ЄС в сфері антимонопольного права є: Рада, Комісія ЄС, Суд ЄС та Загальний Суд. Рада є законотворчим органом ЄС та приймає регламенти на пропозицію Комісії ЄС. Комісія ЄС є виконавчим органом ЄС, що застосовує та контролює виконання антимонопольного права ЄС. На сьогоднішній день Комісія ЄС надзвичайно тісно співпрацює з національними конкурентними відомствами держав-членів ЄС. Рішення Комісії можуть бути оскаржені до судів ЄС. Саме судовий перегляд рішень Комісії ЄС сприяє подальшому вдосконаленню та розвитку права ЄС щодо концентрації. Запровадження прискореної процедури розгляду справ про концентрацію є надзвичайно позитивним як для учасників концентрації, так і для Комісії ЄС. Такий досвід варто б було перейняти й іншим юрисдикціям, зокрема, Україні.

Література

1. Council Regulation (EC) No 139/2004, 29.1.2004 // OJ L 24, p. 1–22.
2. Муравйов В.І. Лісабонські консолідовані договори про ЄС і функціонування ЄС. – К.: КНУ ім. Т.Шевченка, ІМВ. – 2010. – 231 с.
3. Parisi, J. Developments in EU Competition Law & Policy: Mergers and International Aspects. – ABA seminar, Washington, DC, 2004. - 43 p. // www.abanet.org/intlaw/committees/business_regulation/antitrust/eucompetitionparisi.pdf

Павко Я.*

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ ПРАВОМ

Серед ключових чинників, які суттєво впливають в сучасних умовах на гармонізацію законодавства України з правовою системою Європейського Союзу, є розв'язання проблеми юридичної термінології. На думку академіка НАН України Ю.С.Шемшученка, вихідним пунктом гармонізації законодавства України з європейським правом є уніфікація термінології, яка використовується в цих двох правових системах [1, с.36–37].

Важливим для вироблення чіткого понятійно-категоріального апарату, сталої системи юридичних понять і термінів є уточнення самого поняття «гармонізація законодавства», оскільки у вітчизняній юридичній науці і практиці воно має модифікаційні визначення «адаптація», «імплементация», «апроксимація» [2, с.213]. На нашу думку, з метою уникнення змішування та підміни зазначених юридичних понять, їх варто розглядати в якості різних форм гармонізації законодавства, кожна з яких відбиває конкретні аспекти зближення права і законодавства України і Європейського Союзу.

Серед форм правової гармонізації пріоритет має належати адаптації законодавства, оскільки його сутність полягає в узгодженні та пристосуванні нормативно-правових актів національного законодавства до міжнародних, європейських або внутрішньодержавних правових стандартів. Принципово важливим у науковому сенсі є те, що вона ґрунтується на принципах системно-функціонального та порівняльно-правового пізнання державно-правових явищ і формування відповідної системи законодавства [1, с.15–16]. Натомість термін «імплементация» в міжнародному праві розглядається як організаційно-правова діяльність держав з метою реалізації своїх міжнародно-правових зобов'язань [1, с.329].

Необхідним є чітке розуміння, тлумачення сутності терміну «гармонізація законодавства». В новітній енциклопедичній юридичній літературі він використовується для означення процесу цілеспрямованого зближення та узгодження нормативно-правових приписів з метою досягнення несуперечливості законодавства, усунення юридичних колізій [1, с.125]. Іншим важливим способом правової інтеграції є уніфікація, під час якої відбувається процес приведення чинного права до єдиної системи [1, с.921].

Слід підкреслити, що Україна, здійснюючи гармонізацію законодавства, повинна враховувати переважно односторонній характер цього процесу, відсутність дійсних важелів впливу на процес нормотворення в системі Євросоюзу, об'єктивні складнощі та штучні перегони щодо встановлення точного змісту актів ЄС, з якими потрібно гармонізувати українське законодавство [3, с.216]. Варто зазначити, що проблеми юридичної термінології у царині гармонізації законодавства України з європейським правом розглядаються і на концептуальному рівні. Так, значну підтримку серед юристів міжнародників з країн СНД отримала концепція трансформації. Відповідно до неї міжнародні договори в результаті їхньої ратифікації, утвердження або навіть офіційного опублікування шляхом трансформації перетворюються у внутрішньодержавні закони. На думку російських дослідників, трансформацію слід розглядати як об'єктивне явище, що знаходить свій вияв «у різних

* студентка 3 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Муравйов В.І.

способах здійснення міжнародних зобов'язань держави за допомогою видання нею національно-правових актів» [5, с.16]. Проте частина російських правознавців вважає цей термін умовним і не притаманним міжнародно-правовим нормам.

Таким, чином наукове та організаційне практичне вирішення проблеми юридичної термінології, пов'язаної з входженням України до Європейського Союзу, є одним з пріоритетних напрямків наближення законодавства ЄС до правової системи України. Вважаємо, що здійснення кваліфікованої, послідовної гармонізації та уніфікації юридичної термінології відкриє можливість для широкого застосування в українському законодавстві юридичних термінів і понять, які відповідають загальновизнаним європейським правовим стандартам.

Література

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / За редакцією акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.
2. Інституційні та нормотворчі аспекти адаптації національних законодавств до норм та стандартів ЄС: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Ужгород. Ліра, 2009. – 232 с.
3. Муравйов В. Гармонізація законодавства як феномен європейської інтеграції // Український правовий часопис. – 2003. – № 2. – С.3–9.
4. Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы. / Под. общ. ред. Е.Б.Кубко, В.В.Цветкова. – К.: Юринком Интер, 2003. – 528 с.
5. Усенко Е.Т. Соотношение и взаимодействие международного и национального права и Российская Конституция // Московский журнал международного права. – 1995. Вып. 2. – С.13–17.

*Лютий В.**

ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРАВОВА ОЦІНКА

Помітне місце в новітній історії Української держави, поза сумнівом, посяде 1996 рік. Саме в цей час була прийнята Конституція України, яка проголосила і гарантувала якісно новий правовий статус особи, суспільства і держави, втіливши в Основному Законі національну ідею українського державотворення, визначила пріоритетні форми безпосередньої демократії, передбачила принципово нову систему державної влади і місцевого самоврядування, підбила підсумок у розвитку українського суспільства і держави та стала програмою їх подальшого оновлення.

Варто відзначити, що конституційний процес в Україні носить перманентний та безстроковий характер. Його початком можна вважати проголошення незалежної держави, а головними джерелами виступають Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року та Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, які «поклали край радянській системі союзної державності й стали початком незалежного державотворення в Україні» [1, с.228].

Саме тому актуальність теми даного дослідження виявляється у потребі аналізу конституційного процесу, у його здобутках і спробі об'єктивної оцінки ситуації, що склалася на даному етапі розвитку держави.

Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 встановлено визнання таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року N 2222-IV у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття. А також приведення нормативно-правових актів у відповідність до Конституції 1996 року [2].

Перш ніж зрозуміти всю суть даної парадигми змін у конституційному реформуванні, необхідно провести ретроспективний аналіз усіх етапів даного реформування.

Вважається, що головною особливістю конституційних змін в Україні є стійке й майже постійне протистояння між українськими президентами й національним парламентом. Так було в період з 1992 по 1996 роки, коли Президентами України були Л. Кравчук і Л. Кучма. Їх опонентами була Верховна Рада України I та II скликань. Це конституційне протистояння супроводжувалося використанням таких традиційних атрибутів як створення і робота кількох конституційних комісій, всенародне обговорення проекту Конституції України у 1991-1993 роках, намір призначення конституційного референдуму, так і таких оригінальних як підписання Конституційного Договору між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 року. У цей період в нашій країні формувалася новий тип правової культури та правової свідомості [3, с.66]. Прийняття 28 червня 1996 року Верховною Радою України нової Конституції України стало логічним завершенням одного з таких етапів. Незважаючи на те, що наш Основний Закон має безстро-

* студент 2 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Лисенко О.М.

ковий характер дії, робота над його вдосконаленням практично не припинялася. Першою цілеспрямованою спробою внесення змін до тексту Конституції України можна вважати проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою 2000 року. Тоді мало місце позитивне народне волевиявлення. Але тривале політичне протистояння між Президентом України Л. Кучмою й Верховною Радою України III скликання призвело до того, що результати цього референдуму не були імplementовані українським парламентом. Перші результативні конституційні зміни було здійснено наприкінці 2004 року, однак вони носили фрагментарний характер та отримали назву «кулуарного конституціоналізму». Наступний етап конституційного розвитку з 2004 – 2009 рр. ознаменований черговим конституційним протистоянням. Однак в цьому випадку зміщені акценти цієї протидії. Одна сторона залишилася незмінною. Це інститут Президента, що представлений В. Ющенком. Вважається, що його основними опонентами у цьому процесі є не український парламент в цілому, а найбільш потужні політичні сили, які в ньому представлені – БЮТ і Партія Регіонів України. Незмінним же залишається бажання й неухильне прагнення політичних сил на конституційному полі домогтися більш широкого спектру повноважень, що будуть закріплені в Основному Законі України. При цьому чітко вбачається чітка тенденція щодо розширення повноважень саме в тій політичній ніші, яку займають та або інша політична сила на цей час. Актуальною проблемою сучасного етапу розвитку є скасування конституційної реформи 2004 року і відновлення дії Конституції зразка 1996 року.

Наша держава перебуває лише на початку свого шляху в розбудові правової державності й становлення громадянського суспільства. Особливих помітних змін на цьому шляху з моменту прийняття чинної Конституції України не відбулося. Тому помилково уявляється позиція, прихильники якої вважають, що відновлення «старої» Конституції України стане головним чинником у розв'язанні майже перманентних політичних і правових конфліктів у нашій державі. У той же час, чинна Конституція України потребує свого удосконалення, а це обумовлює нагальну потребу в активізації процесу конституційних перетворень, що пов'язаний з необхідністю внесення гармонійних змін до Конституції України. Тому вважаємо слушною позицію К. Бабенка, який підкреслює, що «політична дестабілізація не тільки не сприяє процесу реалізації Конституції України, а навпаки – шкодить йому, ставлячи під загрозу й непохитність конституційний лад в цілому» [4, с. 63]. Найголовнішим завданням сьогоденного етапу конституційного процесу в Україні повинне стати проголошення об'єднуючої конституційної ідеї, яка буде вирішальною в процесі створення Конституції для українського народу.

На нашу думку, конституційна реформа повинна бути дуже збалансованою системно-логічною дією з урахуванням того, що вона торкається основи державного ладу. Вона обов'язково має супроводжуватися комплексом заходів політичної реформи для забезпечення єдності цілей та результатів.

Необхідно звернути увагу на ревізію Конституції, що мала місце у 2004 році. Правова недосконалість даних змін, їх суб'єктивний характер і політична спрямованість згодом стали головними джерелами багатьох правових і політичних конфліктів у нашій державі.

Конституції України зі змінами 2004 року порушила розподіл влади на законодавчу і виконавчу, натомість створила низку гібридних конструкцій: 1) у межах парламенту напівлегітимну інституцію коаліції депутатських фракцій, діяльність якої залишилася законодавчо нерегульованою; 2) відірвала функції Глави держави від його повноважень; 3) утворила в складі Кабінету Міністрів дві фракції – президентську і прем'єрську, не передбачивши механізмів їхньої взаємодії між собою та з обома центрами прийняття рішень. Наслідком функціонування такої політичної системи є неминучі конфлікти без чітких процедур їхнього розв'язання, нагромадження позаінституційних механізмів і взає-

модій. Зміни до Конституції задекларували правову норму розпуску Верховної Ради у разі невідповідності дій правлячої парламентської або правлячої урядової коаліції конституційним принципам та оголошення позачергових виборів. Але творці змісту «політичної реформи» не передбачили навіть практичну потребу та можливість реалізації права народу на дострокові вибори парламенту. Адже законодавчого забезпечення механізму проведення дострокових виборів в Україні практично не існує. Підсумовуючи, можна дійти висновку, що у 2004 році не здійснено ані політичної, ані конституційної реформи, а створено якийсь нежиттєздатний в умовах демократії «мутант». Адже завдання та цілі політичної реформи вирішено методом внесення несистемних змін до тексту Конституції, чим порушено баланс гілок влади, а нову версію конституційного тексту не забезпечено необхідними засобами її реалізації, створення яких має бути вже на рівні прийняття законів у рамках політичної реформи.

На даний час у медіа-просторі превалює думка про те, що Конституція 1996 була оцінена міжнародними експертами в галузі публічного права як один із найдосконаліших документів демократичного урядування, який існував на європейському континенті на той час. Однак не достатньо володіти «досконалим» законом необхідно мати змогу певною мірою скористатись її позитивним потенціалом. Необхідно звернути увагу на те, що у політико-партійній сфері в контексті розширення бази політичного і конституційного реформування розвиток у загальних рисах відбувався таким чином. Прагнення представників економічної влади ширше лобіювати на державному рівні свої бізнесові інтереси у 1996-2004 рр. знайшло відображення у створенні «власних» політичних партій та блоків [5], які вже не перебували на прямому утриманні діючої на той час державної влади і поступово стали альтернативою офіційним «партіям влади». Створилася суспільно-політична ситуація, коли партії, що мають вагому ідеологічно, громадсько та соціально орієнтовану складову, є малопотужними в фінансовому плані, а фінансово потужні партії представляють та лобіюють інтереси суто власників партійної касти. Акцентуємо ще раз, що формуванню саме такого стану речей сприяла низька державно-управлінська якість конституційного тексту та відсутність цілісної системи конституційних (органічних) законів, які мали б складати єдине смислове ціле з Конституцією України 1996 р.

Звертаємо увагу на те, що у контексті потреб державного управління в державі доцільно прагматично визначити (і поступово компонувати як цілісну правову систему на практиці) таку логіко-функціональну конструкцію, як Конституційна метасистема соціального та державного управління. Вказану систему мають утворювати правові норми, що регламентують діяльність, статус, повноваження, функції (та технологію їх реалізації) народу (громади країни) як суверена держави, громадянина (як базового елементу суверена), гілок влади, інститутів державної влади та державного управління, інститутів соціального управління. До інститутів соціального управління необхідно відносити партійно-політичні структури, засоби масової інформації та інші інститути громадянського суспільства. До цієї системи не доцільно включати декларативні норми про соціальну, правову державу, загальні права людини тощо. При проектуванні та аналізі функціонального розвитку системи державної влади доцільним є виокремлення із Конституційної метасистеми соціального та державного управління такої підсистеми, як Конституційна система державного управління. Саме ця система, власне, має бути найбільш чітко функціонально означеною системою для забезпечення суспільного розвитку та розвитку держави в цілому. Саме існування такої системи має забезпечити уникнення колізій такого типу, що виникли із позачерговими виборами після проголошення Указу Президента про розпуск Верховної Ради.

Тому в умовах, які в Україні сформувалися, лише якісна реформа політичної та конституційної систем може створити модель влади та управління, вільну від вад політичного суб'єктивізму, фаворитизму, використання посадовцями своїх повноважень для власних бізнес-проектів. Створити модель влади, яка спроможна формувати бачення суспільно-еволюційної мети розвитку держави та цілі, умови і механізми розподілу створеного національного продукту. Потреба в конституційному реформуванні обумовлена трансформаційними суспільно-політичним та економічними процесами та формується через пріоритети державного будівництва. Оцінювання правильності вибору напрямку, цілей та змісту конституційної реформи, зокрема реформи організації державного управління, є можливим за усвідомлення та розуміння спрямованості та змісту трансформаційних процесів. При цьому необхідно враховувати, що суспільні, політичні, економічні та соціальні процеси за характером їхньої екзистенції значною мірою взаємопов'язані та рефлексивно взаємодіють між собою.

Література

1. Гончаренко В.Д. Акт проголошення незалежності України – закономірний наслідок кризи радянської союзної державності: Матеріали наукової конференції «Конституція України – основа модернізації держави і суспільства. 21-22 червня 2001 р., Харків. – Х.:Право, 2001.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року N 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України). – Київ. – Справа N 1-45/2010. – 30 вересня 2010 р.
3. Скрипнюк О. Конституційний процес як фактор демократизації суспільних відносин в Україні // Вісник Конституційного Суду України. – 2007. – № 2. – С. 65-69.
4. Бабенко К. Політичні чинники впливу на процес реалізації Конституції України // Вісник Конституційного Суду України. – 2007. – № 2. – С. 57-64.
5. Паламарчук В. М., Литвиненко О. В., Янішевський С. О. Трансформації демократії та пошук стратегії суспільно-політичного розвитку України: Монографія. – К.: НІСД, 2003. – 120 с.

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

*Селезень П.О.**

МОДЕЛЬНІ НОРМИ ЯК ДЖЕРЕЛО ТЛУМАЧЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОДАТКОВИХ ДОГОВОРІВ

Основоположним принципом міжнародного права є принцип добросовісного виконання взятих на себе договірних зобов'язань, закріплений у Віденській конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (ст. 26). Разом з тим, добросовісне виконання зобов'язань, що випливають з договору, передбачає і добросовісне тлумачення договору. У цьому контексті виникає питання стосовно ролі у процесі тлумачення міжнародних податкових договорів модельних норм Типової конвенції ОЕСР про уникнення подвійного оподаткування доходів і капіталу 1977 р. (далі – Типова конвенція ОЕСР), яка надзвичайно широко використовується по всьому світу під час укладення відповідних міжнародних податкових угод, в т.ч. і Україною. Адже станом на жовтень 2008 р. в світі на її основі було укладено більш ніж 3000 діючих договорів про уникнення подвійного оподаткування. Останні є міжнародними договорами, а тому підпадають як під дію Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (далі – Конвенція) в цілому, так і під дію її норм стосовно тлумачення міжнародних договорів зокрема.

Для з'ясування ролі модельних норм у процесі тлумачення відповідних договорів насамперед звернімося до тексту Типової моделі ОЕСР та коментарів до неї. В п. 3 вступу до Типової моделі ОЕСР зазначається, що згідно Рекомендації Ради ОЕСР щодо застосування Типової моделі ОЕСР від 23 жовтня 1997 р. країни-члени цієї міжнародної організації при укладенні чи перегляді власних договорів про уникнення подвійного оподаткування повинні зважати на Типову модель ОЕСР та її офіційні коментарі, приймати до уваги висловлені до них застереження, а їх податкові органи повинні слідувати положенням таких офіційних коментарів при застосуванні і тлумаченні положень двосторонніх договорів про уникнення подвійного оподаткування, що базуються на Типовій моделі ОЕСР [1, р. 7]. Разом з тим, потрібно зауважити, що Типова конвенція ОЕСР та офіційні коментарі до неї не можуть мати зобов'язуючого характеру для держав-членів цієї міжнародної організації (п. 29 вступу до Типової моделі ОЕСР) [1, р. 15]. Звідси випливає рекомендаційний характер норм як Типової моделі ОЕСР, так і офіційних коментарів до неї навіть для держав-членів ОЕСР, не кажучи вже про держави, які не є членами ОЕСР. Разом з тим, існують і протилежні точки зору правників, які висловлюються на підтримку юридично зобов'язуючого характеру норм Типової моделі ОЕСР та її офіційних коментарів. Так, К. Вогель вважає, що країни-члени ОЕСР зобов'язані використовувати Типову модель ОЕСР та її офіційні коментарі як основу, якщо тільки договірна держава не висловила спеціального застереження чи не має особливих підстав, що не дозволяють використовувати відповідну модель [2, р. 65]. Такий його висновок ґрунтується на рекомендаціях Ради ОЕСР, проте Л. Бессо наголошує, що документ у формі рекомендації не може мати зобов'язуючого характеру [3, с. 8].

Нині можна виділити декілька підходів до розуміння значення Типової конвенції та офіційних коментарів до неї в контексті ст. 31 та ст. 32 Конвенції в процесі тлумачення

* старший науковий співробітник Науково-дослідного центру з проблем оподаткування

норм договорів про уникнення подвійного оподаткування: 1) вже згадуваний нами К. Вогель стверджує, що оскільки Типова конвенція ОЕСР слугує основою для ведення перемовин, то вона є частиною контексту укладеного на її основі договору про уникнення подвійного оподаткування [2, р. 65]; 2) М. Дальберг вважає, що у випадку незмінності згадуваних матеріалів ОЕСР протягом значного періоду часу можна говорити про те, що їх положення утворюють «звичайне значення» термінів договору про уникнення подвійного оподаткування у розумінні ч. 1 ст. 31 Конвенції [4, s. 153, 155]; 3) Ж. Баренфельд, посилаючись на праці К. Вогеля та Е. Джонса, аналізує в своїй роботі можливість включення Типової конвенції ОЕСР та її офіційних коментарів в сферу дії ч. 3 ст. 31 Конвенції, яка вказує на обов'язок врахування в процесі тлумачення, поряд з контекстом, наступних угод та наступної практики держав-учасниць, а також діючих у відносинах між державами-учасницями норм міжнародного права [5, р. 51]; 4) сам же Ж. Баренфельд є прихильником тієї точки зору, що офіційні матеріали ОЕСР втілюють в собі «спеціальне значення» термінів міжнародних податкових договорів у контексті ч. 4 ст. 31 Конвенції.

Отже, станом на початок 2010 р. Україна мала понад 60 договорів про уникнення подвійного оподаткування, але до цього часу позиція України стосовно розуміння ролі і значення офіційних матеріалів ОЕСР в процесі їх тлумачення залишається невизначеною. Така ситуація потребує виправлення, зокрема, з боку ДПА України доцільною могла б стати підготовка і оприлюднення відповідного листа, в якому б було чітко відображено її позицію з зазначеного питання.

Література

1. Model Tax Convention on Income and on Capital. Condensed version, 15 July 2005. – Paris: OECD Publications, 2005. – 374 p.
2. Vogel K., Prokisch R. General Report in International Fiscal Association, Interpretation of Double Taxation Conventions //Cahiers de droit fiscal international. – vol. 78a. – Deventer, the Netherlands: Kluwer Law and Taxation, 1993. – P. 55-85
3. Бессо Л. Международное налогообложение в нотариальной практике [Электронный ресурс]. – 14 с. – Режим доступа: <http://www.notiss.ru/usring/Besso.pdf>
4. Dahlberg M. Vilket rättskällevärde har kommentaren till OECD:s modellavtal? // Festskrift till Gustaf Lindencrona. – Stockholm: Norstedts Juridik. 2003. – s. 137–155
5. Barenfeld J. Taxation of Cross-Border Partnerships: Double-Tax Relief in Hybrid and Reverse Hybrid Situations. – JIBS Dissertation Series, No. 025. – Jönköping: Parajett AB, 2005. – 340 p.

*Шершньова О.А.**

МІЖНАРОДНЕ СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА ДІТЕЙ: РОЛЬ ГААЗЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Розвиток міжнародних відносин є важливою складовою розвитку України як самостійної, суверенної держави. Правова захищеність громадян та їхніх об'єднань, які беруть участь у різноманітних міжнародних зв'язках, стає глобальною проблемою нашого часу [1, с.129]. Великим кроком на цьому шляху є приєднання України до багатьох Гаазьких конвенцій, розроблених в рамках Гаазької конференції з міжнародного приватного права. З 2003 року Україна як повноправний член бере участь у її роботі і на сьогоднішній день, приєдналась до семи конвенцій із тридцяти восьми прийнятих Конференцією [2, с. 357].

Захист дітей є одним з основних завдань міжнародного співробітництва взагалі та Гаазької Конференції зокрема. Гаазькі конвенції з сімейного права вважаються одними з найпопулярніших через участь у них великої кількості держав. Суперечки батьків можуть призвести до колізій стосовно права опіки і зміни місця проживання, зі шкідливими наслідками для дитини. Гаазька конференція була сконцентрована на небезпеках, на які наражаються діти транснаціональних сімей, чим довела свою рішучість зосередитися на забезпеченні захисту прав молоді [3]. В цьому контексті стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання є головними елементами. Після Другої Світової війни було укладено три конвенції щодо зобов'язань по утриманню. По-перше, Нью-Йоркська Конвенція про стягнення аліментів за кордоном 1956 року, по-друге, у 1956 році була укладена Гаазька конвенція про право, що застосовується до аліментних зобов'язань щодо дітей та у 1958 році - Гаазька конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання дітей. Ці конвенції були переглянуті та доповнені Гаазькою конвенцією про визнання та виконання рішень стосовно зобов'язань по утриманню 1973 року (Україна бере участь) та Гаазькою конвенцією про право, що застосовується до аліментних зобов'язань 1973 року [4].

Гаазька конференція з міжнародного приватного права не зупинилась на досягнутому. 23 листопада 2007 року у м. Гаага було прийнято Конвенцію про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання. Актуальність її полягає в тому, що вона гарантуватиме можливість особам, що проживають в Україні, в першу чергу, громадянам України одержувати аліменти з-за кордону у спрощеному порядку завдяки налагодженому механізму взаємодії центральних органів держав та інших компетентних органів. Поряд з Конвенцією був прийнятий Протокол про право, що застосовується до зобов'язань про утримання і визначає право, що застосовується до зобов'язань про утримання [5, с. 33].

Конвенція складається з 9 розділів і базується на узагальненні і вивченні практики застосування, а також на ґрунтовному аналізі позитивного досвіду та прогалин у регулюванні Гаазької Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про ут-

* юрист II категорії, що проводить НТР, науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Довгерт А.С.

римання дітей від 15 квітня 1958, Гаазької Конвенції про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання від 2 жовтня 1973 та Нью-Йоркської Конвенції ООН про стягнення аліментів за кордоном 1956 року, які на сьогодні є найпоширенішими у світі міжнародними інструментами у сфері стягнення аліментів, так само як й інших міжнародних документів, що мають регіональний характер. Згідно ст.ст. 48 та 49 Гаазької Конвенції про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання від 23 листопада 2007 вона повинна замінити існуючі вищезазначені Конвенції у сфері зобов'язань про утримання [6].

Які ж можливості відкриває Конвенція для її майбутніх учасників, у тому числі для України? Зупинимося на деяких основних положеннях нової Конвенції [7]. Дія положень поширюється на зобов'язання про утримання на дитину, віком до 21 року та на одного із подружжя. Відповідно до ст. 2 п. 3 Конвенції Договірна держава, яка є стороною Конвенції може поширити її застосування на будь-які зобов'язання про утримання, що випливають з сімейних відносин, батьківства, шлюбу або родинних зв'язків. Цікаво, що Конвенцією передбачено можливість обмежувати вік дитини, до якої застосовуються її положення, 18 роками, шляхом внесення відповідних застережень [5, с. 34].

Експерти погодилися, що сучасна система міжнародного відновлення підтримки дітей та інших форм сімейного утримання є надзвичайно складною, тому вона повинна: (а) швидко передавати запити; (б) бути ефективною у світлі порівняння адміністративних витрат зі здобутим утриманням; (с) бути достатньо гнучкою, щоб забезпечити співпрацю між дуже різними національними системами; (d) ефективно в тому плані, щоб запобігти непотрібних або складних формальностей чи процедур; (е) зручною для користувача, та (f) повинна гарантувати, що зобов'язання, покладені на Держави, що домовляються, не є надто обтяжуючими [8, 16].

Договірна держава призначає Центральні органи для виконання відповідних функцій, передбачених Конвенцією. Потрібно підкреслити, що Конвенція не позбавляє заінтересовану особу права безпосередньо звертатися із відповідною заявою до компетентного органу (суду або адміністративного органу), не залучаючи Центральні органи. Проте, у таких випадках положення Конвенції застосовуються не повністю [3]. Так, згідно ст. 10 Конвенції особа, яка претендує на отримання аліментів, може подати заяву: а) про визнання або визнання і виконання рішення про стягнення аліментів; б) про виконання рішення, прийнятого або визнаного в запитованій Державі; с) про прийняття рішення про стягнення аліментів в запитованій Державі, коли немає ніякого існуючого рішення (одночасно може порушуватися питання про встановлення батьківства, коли це необхідно); d) про прийняття рішення про стягнення аліментів в запитованій Державі, якщо визнання і виконання рішення там неможливе або відмовлено через брак підстав для визнання і виконання; е) про зміну рішення, винесеного в запитованій Державі; f) про зміну рішення, винесеного в іншій державі, ніж запитована Держава.

Особа, яка сплачує аліменти (боржник) може на підставі Конвенції подати заяву про: а) зміну рішення, винесеного в запитованій Державі; б) зміну рішення, винесеного в іншій державі, ніж запитована Держава [7]. Позитивним моментом є те, що згідно ст. 8 Конвенції Центральний орган несе свої власні витрати по застосуванню цієї Конвенції і не вимагає від заявника оплати за надані послуги.

Визнання та виконання рішень про стягнення аліментів. У ст. 20 Конвенції визначено умови, за яких рішення про стягнення аліментів, прийняте судом або адміністративним органом в одній Договірній Державі (Державі походження), визнається та виконується в іншій Договірній Державі, а у ст. 21 зазначається, якщо запитована Держава не може визнати чи виконати цілком усе рішення, тоді вона визнає чи виконує відокремлювану частину рішення, яку може визнати чи виконати. У ст.22 Конвенції наведені

підстави для відмови у визнанні та виконанні рішень про стягнення аліментів: якщо визнання та виконання рішення є явно несумісним з публічним порядком («ordre public») запитованої Держави; якщо мали місце порушення процесуального порядку розгляду справи; якщо триває провадження між тими самими сторонами і про той самий предмет; вже прийнято інше рішення є несумісним з рішенням, постановленим між тими самими сторонами і про той саме предмет, за умови, що це останнє рішення відповідає умовам, необхідним для його визнання та виконання у запитованій Державі [7]. Визнання і виконання рішень адміністративних органів про стягнення аліментів стане можливим завдяки Конвенції, яка прирівнює їх в даному випадку до судових рішень. Конвенція застосовується і до угод сторін про утримання, які підлягають визнанню і виконанню так само як і рішення судів. Передумовою є лише те, що така угода повинна визнаватися національним законодавством тієї держави, в якій вона укладена. Наприклад, ст. 78 Сімейного кодексу України надає подружжю право укласти договір про надання утримання одному з них, а ст. 189 цього Кодексу надає право батькам укласти договір про сплату аліментів на дитину [3].

Гнучка система приєднання до Конвенції дозволяє очікувати, що Конвенція у майбутньому створить єдиний механізм стягнення аліментів за кордоном у більшості держав світу. На сьогодні її підписали США, що свідчить про намір цієї держави нарешті стати учасницею багатостороннього правового механізму стягнення аліментів, адже до сьогодні США не були стороною жодної конвенції з питань аліментів. Узагальнюючи можна відмітити, що участь нашої держави у міжнародних конвенціях сприятимуть вдосконаленню та наближенню національного законодавства до законодавства ЄС, уніфікації колізійних норм права та розвитку політичного, економічного, правового та культурного становища України на світовій арені [9, с. 200].

Література

1. Павлик Л. Розвиток правових відносин та міжнародної правової допомоги // Право України. - 2005. - № 5. - С.129.
2. Комарук Інна. «Перспективи участі України у Гаазькій конференції з міжнародного приватного права» //Матеріали Міжнародної наукової конференції «П'яті юридичні читання». - К: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. - С.357-360
3. Загальна інформація про Гаазьку конференцію з міжнародного приватного права. Міністерство юстиції України <<http://www.minjust.gov.ua/0/9603>>
4. Alegria Borrás and Jennifer Degeling. Draft Explanatory Report on the Hague preliminary draft Convention on the international recovery of child support and other forms of family maintenance, Prel. Doc. No 32 of August 2007, para. 18-24 <http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications4139&dtid=35>
5. Комарук Інна. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інші форми сімейного утримання / Юридичний журнал. 2010р. N 2 - С.32-35.
6. Carine Rosalia-Marion. The role of the Hague Conference on private international law in raising the rights of the child, combining protection with autonomy<<http://www.stefaslaw.com/theroleofthehagueconference.pdf>>
7. Марія Сніжко. Нова Гаазька конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей <<http://www.minjust.gov.ua/0/13304>>
8. Сайт Гаазької конференції <<http://www.hcch.net/upload/engl.html>>
9. Попко В. В. Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках Гаазької конференції: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. - К., 2006. - С.200.

Білоус О.С.*

СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ *LEX MERCATORIA*

Хоча концепція новітнього *lex mercatoria* була сформульована ще на початку 60-х років минулого сторіччя, проте досі залишається актуальним її критичне осмислення. Це **актуально** не тільки в рамках наукової дискусії, але й для обґрунтування можливості практичного застосування норм *lex mercatoria* у регулюванні комерційних відносин між українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та їхніми іноземними контрагентами. **Мета** цих тез полягає у тому, щоб на основі вузького, але безсумнівного, визначення *lex mercatoria* **пояснити чому це явище не має системного характеру і у своєму діалектичному розвитку не може набути ознак автономного правопорядку.**

Класичне визначення запропонував один із засновників теорії новітнього *lex mercatoria* Бертольд Гольдман, а саме, що це «звід загальних принципів і звичаїв, які спонтанно ... виникли у рамках міжнародної торгівлі, без посилань на окрему національну систему права» [1, 170].

У найбільш широкому сенсі *lex mercatoria* розуміється, як окрема транснаціональна система права, третій автономний правопорядок, що існує незалежно від національних та міжнародної систем. Метою цієї системи є регулювання «відносин, які виходять за рамки національних правових систем і виникають між учасниками світової торгівлі (в основному між фізичними і юридичними особами)» [4, 22]. Варто додати, що таке транснаціональне комерційне право сучасні дослідники бачать по-різному. Клаус Петер Бергер повністю ототожнює його із *lex mercatoria* і вважає, що це право складається із відкритого переліку трансправових принципів.

В той же час британські дослідники, на чолі з Ройстоном Гуді вважають, що *lex mercatoria* – це лише частина транснаціонального комерційного права, яка включає в себе неписані звичаєння.

Якщо спробувати встановити сутність *lex mercatoria* емпірично, то стає очевидно, що це гібридна система, яка вільно поєднує елементи транснаціонального та національного права [3, 447]. Так, арбітри Міжнародної Торгової Палати сприймають *lex mercatoria* як міжнародне звичаєве право, яке не заміняє собою норми національного законодавства, а лише його доповнює [4, 179].

З точки зору сучасного позитивного права *lex mercatoria* не визнається окремим правопорядком. Візьмемо до прикладу найпізніше у часі законодавство - Регламент ЄС № 593/2008 про право, яке застосовується до договірних зобов'язань. Із системного тлумачення Регламенту випливає, що під правом, яке застосовується до договорів, мається на увазі право національне, хоча сторонам не заборонено «включати, шляхом посилання, у їхній договір недержавне право або міжнародну конвенцію» [5]. Тобто з одного боку позитивне право визнає існування *lex mercatoria* як «недержавного права», але з іншого не допускає можливості вибору *lex mercatoria*, як права що застосовується до договору, таким самим колізійним шляхом, яким обирається національне право.

* здобувач кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Козьяков С.Ю.

Найбільші зауваження до *lex mercatoria*, як до явища транснаціонального, виникають при аналізі джерел цього права, оскільки більшість із них містяться в національному та міжнародному праві і це ставить під сумнів його автономність. Якщо ж спробувати виділити «чисті» джерела *lex mercatoria*, то, за Гольдманом, це будуть принципи і звичаї.

Звичай походить від узвичаєнь, які стали широко відомими і набули *opinio juris*, тобто загальноприйнятого ставлення до них як до юридично обов'язкових. Узвичаєння, у свою чергу, склалися у ході ділової практики. Ділова практика встановилася у певних договірних відносинах сторін, договірні відносини виникають із договору. Отже, першочерговою основою *lex mercatoria* є приватний договір, як джерело цього права. Але договір не породжує право і не має ознак права, бо не може сам встановлювати свою чинність, тому і *lex mercatoria*, як права похідного від договору, не існує [6, 30].

В такому випадку, за умови автономності *lex mercatoria*, до нього входять лише принципи транснаціонального комерційного права. Принципи – це загальні метанорми, вони не здатні регулювати відносини без окремих норм. Правозастосувачі звертаються до загальних принципів тоді, коли немає безпосередньої норми. Система права не може складатися лише з принципів, отже вона фактично відсутня.

Прихильники концепції *lex mercatoria* як автономної системи права, пояснюють такий стан речей своїм основним аргументом, а саме тим, що на даний момент спостерігається лише початок розвитку системи. З появою у 1994 році Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА, здавалося, що такий аргумент набув доказовості. Оскільки Принципи УНІДРУА містять не тільки принципи, але й норми права, а тому надають правової визначеності *lex mercatoria*. Так, Принципи УНІДРУА дійсно закладають основу для уніфікації приватного права на міжнародному рівні. І теоретично така система приватного права може з'явитися. Але чи буде це *lex mercatoria*? Очевидно, що право транснаціональне, яке виникає спонтанно в ході ділової практики та арбітражного вирішення спорів міжнародного комерційного співтовариства, відрізняється від права міжнародного, що твориться колективом всесвітньо відомих вчених шляхом компаративного аналізу національних правових систем. Крім того, це вже історичний факт, що *lex mercatoria* на певних віхах розвитку людства з'являлося і зникало, але ні разу не перетворювалося у довершену систему, тому не має підстав вважати, що на цей раз воно стане третім автономним правопорядком.

Отже, *lex mercatoria* як явище існує і може застосовуватися до міжнародних комерційних договорів. Проте воно становить лише сукупність, а не систему норм. І сучасні концепції не дають підстав вважати, що у майбутньому *lex mercatoria* набуде ознак цілісної системи права.

Література

1. Hatzimihail N. The Many Lives—and Faces—of Lex Mercatoria: History as Genealogy in International Business Law/ Nikitas E. Hatzimihail.- Law and Contemporary Problems. – Cyprus: Vol. 71, No. 3, 2008. - pp. 169-190.
2. Мережко А. А. Транснаціональное торговое право (*lex mercatoria*) / Мережко Александр Александрович. — К.: Таксон, 2002. — 464с. - (*Modus Vivendi*).
3. Michaels R. The true *lex mercatoria*: Law beyond the state/ Ralf Michaels. Indiana Journal of Global Legal Studies 14(2), 2007 p. 447-468.
4. Nygh P. Autonomy in International Contracts. Oxford Monographs in Private International Law/ Peter Nygh. – Oxford: Clarendon Press, 1999. – p. 282.
5. Regulation (EC) No 593/2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I) / The European Parliament and the Council. - 17 June 2008. - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:177:0006:0016:EN:PDF>

6. Goode R. Transnational commercial law: text, cases, and materials/ Roy Goode, Royston Miles Goode, Herbert Kronke, Ewan McKendrick, Jeffrey Wool. - Oxford; New York: Oxford University Press, 2007. – 770 p.
7. Berger K.P. The Creeping Codification of the New Lex Mercatoria 2nd Revised Edition/ Klaus Peter Berger.- Kluwer Law International, BV 2010. – 464 p.

Святун О.В.*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНІЙ БОРОТЬБІ З ПІРАТСТВОМ

Чинними міжнародно-правовими договорами та нормативно-правовими актами України не регламентовано правові засади проведення діяльності щодо звільнення захоплених у піратський полон моряків.

На сьогодні одним з головних міжнародних правових інструментів, який можна застосовувати у міжнародних зусиллях по боротьбі з піратством є Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 р. [1] (Україна приєдналася до цієї Конвенції Указом Президії ВР УРСР №3954-ХІ від 8 травня 1987 р.). Разом з тим, як свідчить практика, звільнення заручників фактично здійснюється або силовим шляхом, або шляхом виплати судовласником узгодженої з піратами суми викупу.

Україною ратифіковано Конвенцію ООН з морського права 1982 р. [2] та Конвенцію ООН по боротьбі з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 р. [3], які становлять підґрунтя для боротьби з піратством і озброєними пограбуваннями на морі. До них слід також долучити такі допоміжні інструменти: Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, які розташовані на континентальному шельфі 1988 р. [4], а також Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [5].

Зважаючи на динаміку захоплень та збройних пограбувань сомалійськими піратами торговельних суден та їхні наслідки для міжнародної та регіональної безпеки, а також для безпеки судноплавства, ООН надає особливого значення протидії морському піратству та розбою на морі.

Враховуючи, що ООН безпосередньо не здійснює силових операцій з протидії морському піратству та розбою на морі, 14 січня 2009 р. 24-ма членами ООН в рамках Міжнародної морської організації було створено Контактну групу з питань протидії піратству. Учасниками Групи стали держави, які надіслали до регіону власні військово-морські сили для боротьби з піратством, держави, які розташовані поблизу Сомалі, а також представники Африканського союзу, ЄС, НАТО, секретаріатів ООН та Міжнародної морської організації (ІМО).

Контактна група створила 4 робочих групи для розгляду окремих питань: координація діяльності військово-морських сил і торговельного судноплавства, обіг інформації та створення регіонального координаційного центру; юридичні питання; зміцнення потенціалу торговельного судноплавства в контексті протидії піратству та поліпшення поінформованості торговельного судноплавства; вдосконалення дипломатичних зусиль та суспільної поінформованості з усіх аспектів протидії піратству.

Починаючи з 4-го засідання Контактної групи (10 вересня 2009 р., м. Нью-Йорк), Україна є активною учасницею Об'єднання. У контексті реалізації відповідної ініціативи Президента України наша держава виступила одним з ініціаторів дебатів Ради Безпеки ООН з проблематики піратства, які відбулися 18 листопада 2009 р. Підставою для скли-

* здобувач кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Кучер Б.І.

кання засідання стало представлення доповіді Генерального секретаря ООН з імплементації резолюції 1846 (2008), на основі якої регулюються дії міжнародної спільноти з протидії морському піратству та збройним нападам біля узбережжя Сомалі. Україна, не будучи членом Ради Безпеки ООН, двічі виступала співавтором резолюцій цього органу щодо протидії піратству – 1846 (2008) та 1897 (2009), якими було санкціоновано продовження військово-морських операцій та інші заходи в територіальних водах Сомалі.

За ініціативи України 1 грудня 2009 р. в рамках пункту 76 порядку денного 64-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН «Світовий океан і морське право» відбулася дискусія на тему міжнародного співробітництва та посилення ролі ООН у протидії піратству. Крім того, 4 грудня 2009 р. Генеральної Асамблеї ООН у рамках розгляду питання «Світовий океан і морське право» прийняла однойменну резолюцію, співавтором якої стала Україна. Наша держава виступила ініціатором положення про захист моряків та рибалок, які стали жертвами атак піратів. 14 травня 2010 р. за ініціативою України відбулося неформальне пленарне засідання Генеральної Асамблеї ООН з проблематики міжнародного морського піратства.

20 січня 2010 р. було підписано Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 року «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA» [4], яким визнано за доцільне залучити Україну до участі в цій операції. Відповідна робота ведеться.

Основним національним законодавчим актом, що встановлює відповідальність за акти піратства, є Кримінальний кодекс України 2001 р. [5] (далі - ККУ), відповідно до положень якого піратство віднесено до групи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Відповідно до статті 446 ККУ піратство, тобто використання з метою одержання матеріальної винагороди або іншої особистої вигоди озброєного чи неозброєного судна для захоплення іншого морського чи річкового судна, застосування насильства, пограбування або інших ворожих дій щодо екіпажу чи пасажирів такого судна, карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років із конфіскацією майна. Ті самі діяння, якщо вони вчинені повторно або спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна. Таким чином, ККУ кваліфікує піратство як тяжкий або особливо тяжкий кримінальний злочин, за який передбачене (стаття 12) покарання у виді позбавлення волі на строк до десяти років або понад десять років, або довічного ув'язнення.

Беручи до уваги можливість проведення арештів піратів біля узбережжя Сомалі за вчинення злочинів проти громадян України, стаття 8 ККУ встановлює основу для застосування кримінального законодавства щодо таких злочинів, вчинених за межами України. Відповідно до її положень іноземці або особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, які вчинили злочини за її межами, підлягають в Україні відповідальності за цим Кодексом у випадках, передбачених міжнародними договорами або якщо вони вчинили передбачені цим Кодексом особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України.

Видача осіб, звинувачених у скоєнні кримінального злочину або засуджених за кримінальні злочини піратства здійснюється відповідно до положень статті 10, згідно з яким: іноземці, які вчинили злочини на території України і засуджені за них на підставі цього Кодексу, можуть бути передані для відбування покарання за вчинений злочин тій державі, громадянами якої вони є, якщо така передача передбачена міжнародними договорами України; іноземці та особи без громадянства, що постійно не проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на її території, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду

або передані для відбування покарання, якщо така видача або передача передбачені міжнародними договорами України.

Таким чином, єдиний перспективний шлях подолання такого негативного явища як піратство лежить не в силовій, а міжнародно-правовій площині, зокрема, через створення уніфікованого міжнародно-правового механізму забезпечення судового переслідування та покарання піратів. Слід відзначити, що Україна бере активну участь в розробці новітніх міжнародно-правових актів щодо протидії піратству.

Література

1. Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_087.
2. Конвенція ООН з морського права 1982 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_057.
3. Конвенція ООН по боротьбі з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_1988_03_10/MU88K07U.html.
4. Протокол про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки стаціонарних платформ, які розташовані на континентальному шельфі 1988 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_093.
5. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. . [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_789.
6. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 листопада 2009 р. «Щодо участі України в операції Європейського Союзу «EU NAVFOR ATALANTA» від 20.01.2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://www.rainbow.gov.ua/documents/259.html>
7. Кримінальний кодекс України 2001 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.

Буквич А.В.*

ВПЛИВ ГААЗЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДО ПРАВ НА ЦІННІ ПАПЕРИ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ У ПОСЕРЕДНИКА, НА ЗАКОНОДАВСТВО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У законодавстві більшості держав Європейського Союзу, закріплено принцип за яким, трансакції щодо облігацій та акцій регулюються або правом емітента або у випадку домовленості між сторонами, правом держави, місця розміщення акцій або облігацій під час трансакції. Виникає питання про застосування вищезазначених колізійних норм, коли цінні папери знаходяться у посередника. У володінні посередника часто знаходяться цінні папери, які можуть бути випущеними за законодавством декількох держав, і в такому випадку не можливо застосувати право країни емітента або право країни випуску. Також може виникнути ситуація, коли застава цінних паперів буде регулюватись не правом однієї держави, а натомість правом декількох держав, що ускладнює, а інколи і унеможливає трансакцію. В законодавстві Європейського Союзу вибір права трансакції за правом емітента або правом країни випуску цінних паперів був замінений через практичну неможливість застосування останнього. Новою колізійною нормою щодо вибору права трансакції є вибір права країни посередника, утримувача цінних паперів. Як правило, такий підхід називають «PRIMA» («place of the relevant intermediary approach»), так званий «підхід відповідного посередника». Такий принцип закріплений в Директиві Європейського Союзу щодо порядку остаточних розрахунків. Відповідно до Директиви, якщо рахунок на якому зберігаються цінні папери знаходиться в Німеччині, то буде застосовуватись право Німеччини, не зважаючи на те, що цінні папери були випущені за законодавством Англії, наприклад. Необхідно зауважити, що відповідно до вищезазначеної Директиви, право країни, де знаходиться рахунок, на якому зберігаються цінні папери, застосовується лише до застави цінних паперів та для гарантії виконання грошових зобов'язань за відповідною трансакцією. Не менш важливим є те, що у законодавстві Європейського Союзу використовуються різні терміни, що розкривають поняття «розміщення рахунку у цінних паперах» для цілей трансакції. Такими термінами є: «...where the account is located», «...where the account is maintained» та «...disposition of the account». На думку більшості науковців, більш правильним є вживання терміну «maintenance of the account», тобто «утримання, обслуговування», який більш точно розкриває поняття місцезнаходження цінних паперів у посередника. Термін «disposition of the account» використовується в Гаазькій Конвенції про право, що застосовується до деяких прав на цінні папери, які перебувають у посередника (Гаазька Конвенція). Проте, відповідно до Гаазької Конвенції на відміну від інших нормативних актів Європейського Союзу, існує обмеження щодо вибору права сторонами трансакції. Так, сторони не можуть обрати право країни, в якій посередник не має офісу, який може здійснювати певні дії по трансакції, визначені у Гаазькій Конвенції. Така норма значно обмежує вибір права сторонами. У випадку, якщо відповідні держави-учасники Європейського Союзу ратифікують Гаазьку Конвенцію термін «maintain of the ac-

* аспірант кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Кисіль В.І.

count» має бути замінено на «disposition of the account» враховуючи відповідне обмеження зазначене в Гаазькій Конвенції.

Варто розглянути практичні наслідки, які можуть виникнути із застосуванням такого правила. Так, суддя країни Європейського Союзу не повинен визначати, де рахунок «знаходиться» (located) або утримується (maintained), натомість, він має застосовувати правила вибору права, визначені в Гаазькій Конвенції. Таким чином, якщо сторони обрали право місця розташування зареєстрованого офісу посередника, суддя має застосовувати саме обране сторонами право, незважаючи на фактичне знаходження або утримання рахунку в іншій країні.

Таким чином, відповідно до нововведень Гаазької Конвенції, для того, щоб визначити право, яке підлягає застосуванню, необхідно, перевірити чи відповідає воля власника рахунку та посередника щодо вибору права застереженням визначеним у Гаазькій Конвенції. У випадку якщо сторони не обрали право, яким будуть регулюватись їх відносини по транзакції, необхідно визначити, чи обрали сторони право, яке буде застосовуватись до правовідносин за договором. Наступним кроком є визначення офісу посередника, який бере участь у транзакції. Для таких цілей Статті 4 Гаазької Конвенції визначає перелік офісів посередника, які не можуть вважатись такими, що відносяться до транзакції. У випадку, якщо сторони все ж обрали право, яке має застосовуватись, необхідно перевірити, чи має посередник офіс, який бере участь у транзакції, в країні, право якої обрано сторонами. Таким чином, право, яке має застосовуватись – це право країни того офісу посередника, який відповідає вимогам Гаазької Конвенції.

Враховуючи вищезазначене, необхідно зауважити, що ратифікація Гаазької Конвенції відбувається досить повільними темпами, оскільки сьогодні багато правників вбачають в Гаазькій Конвенції загрозу традиційним нормам цивільного права та засадам змагальності європейського ринку капіталу та фінансового ринків. Так, незважаючи на значні здобутки Гаазької Конференції щодо уніфікації норм та принципів, які регулюють ринок цінних паперів, на сьогоднішній день залишаються держави, які вважають деякі положення Гаазької Конвенції такими, що нівелюють або применшують роль деяких положень їх власного законодавства та законодавства Європейського Союзу, а саме:

(а) Гаазька Конвенція зменшує роль колізійної прив'язки *lex rei sitae* (місцезнаходження речі) шляхом запровадження відповідних обмежень;

(б) При ратифікації Гаазької Конвенції мають бути внесені зміни до ряду Директив Європейського Союзу; та

(в) Гаазька Конвенція закріплює принцип визначення юрисдикції, за яким, власник рахунку має пряме право власності на цінні папери.

На сьогоднішній день вже існує велика кількість контраргументів щодо вищенаведених позицій держав, які утримують їх від ратифікації Гаазької Конвенції. По-перше, що стосується першого та другого аргументів Гаазька Конвенція не заперечує колізійну норму *lex rei sitae*, а лише містить особливості її застосування, що не суперечить законодавству Європейського Союзу та законодавству окремих держав. Більш того, підхід, що міститься в Гаазькій Конвенції щодо визначення права, що підлягає застосуванню, відображають сучасний стан розвитку ринку цінних паперів, оскільки, як було зазначено вище цінні папери можуть перебувати в електронному вигляді у декількох посередників, що унеможливує знаходження фізичного знаходження цінних паперів та застосування принципу місцезнаходження активів.

Література

1. The Hague Convention on the law applicable to certain rights in respect of the securities held with an intermediary;

2. Maisie OOI Shares and other securities in the conflict of laws/James J Fawcett.-Oxford.: Oxford University Press, 2002.-333;
3. Guido Ferrarini, Klaus J. Hopt Capital Markets in the age of the Euro: Kluwer Law International, 2009.-595;
4. Austen-Petes, Custody of Investments: Law and Practice (Oxford University Press, Oxford, 2000);
5. Richard, J, and Evans, M, «The European Union Directive on Settlement Finality in Payment and Securities Settlement Systems-is this the end of the story or it is just the beginning?», *Journal of International Financial Management*», 41.
6. Seminar on the Current Developments in Monetary and Financial Law, Washington, D.C., October 23-27, 2006;
7. Issue 58-Hague Convention on the law applicable to certain rights in respect of securities held with an intermediary, Legal assessment of the arguments relating to the signing of the Hague Securities Convention-the need for, and benefits of, the Hague Securities Convention, November 2005.

*Дідовець О.**

МИРОВА УГОДА ЯК СПОСІБ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА (ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Сучасній правовій науці відомо два види мирових угод: мирова угода, передбачена процесуальним господарським та цивільним законодавством, як домовленість між позивачем та відповідачем, що призводить до припинення провадження у справі, та мирова угода у справах про банкрутство. Природа обох цих видів мирових угод є подібною, яке бере свій початок ще в римському праві. Потреба окремого виділення мирової угоди у справах про банкрутство спричиняється специфікою провадження, характерною для таких справ.

У праві України інститут мирової угоди знаходить своє нормативне закріплення в Цивільному процесуальному, Господарському процесуальному кодексах. Детальніша його характеристика здійснюється в спеціальних нормативно-правових актах, зокрема в ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 (далі - Закон). При здійсненні аналізу інституту мирової угоди у справах про банкрутство саме цей закон виступає основним регулятором правовідносин у цій сфері. Важливе значення, зокрема практичне, мають постанови Верховного суду та Вищого господарського суду України.

Закон дає нормативне визначення мирової угоди в ст. 1 та більше деталізоване у ст. 35, за якою під мировою угодою у справі про банкрутство розуміють домовленість між боржником і кредитором стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також спрощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін. Мирова угода разом з розпорядженням майном боржника, санацією та ліквідацією є судовою процедурою банкрутства, але на відміну від останніх у більшості випадків є сприятливішою для боржника на шляху відновлення його платоспроможності. Характеристичі мирової угоди та порядку здійснення процесуальних дій по її вчиненню присвячений розділ IV Закону [1].

Сторонами мирової угоди є боржник (від імені боржника рішення про укладення мирової угоди приймає керівник боржника, арбітражний керуючий (керуючий санацією, ліквідатор)) і кредитор (комітет кредиторів).

Арбітражний керуючий може ініціювати укладення мирової угоди у випадку, якщо під час проведення процедури санації ліквідаційної маси виявляється недостатньо для задоволення вимог кредитора у повному обсязі, тоді він пропонує кредиторам укласти мирову угоду [6].

Згідно з постановою Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про банкрутство» від 18.12.2009 інші особи, які беруть участь у провадженні в справі про банкрутство (інвестор, власник майна боржника) можуть бути учасниками мирової угоди, якщо воно беруть на себе обов'язок виконати частину зобов'язань боржника або іншим чином забезпечити виконання цих зобов'язань [2].

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Черняк Ю.В.

Якщо мирова угода містить умови про виконання зобов'язань боржника третіми особами, то треті особи також мають стати учасниками мирової угоди [2].

Мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство (у тому числі й після прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом), але має стосуватися тільки вимог, забезпечених заставою, вимог другої та наступної черг кредиторів. Мирову угоду може бути укладено лише після публікації в офіційних друкованих органах оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство, затвердження судом реєстру і обрання членів комітету кредиторів. Угода, укладена до опублікування такого оголошення між ініціюючим кредитором та боржником, не є мировою угодою в розумінні ст. 35 Закону і не може спричинити правові наслідки, передбачені для такої угоди [3].

Відповідно до норм Закону для мирової угоди встановлюється письмова форма та до неї мають бути включені такі положення про: розміри, порядок і строки виконання зобов'язань боржника; відстрочку чи розстрочку або прощення (списання) боргів чи їх частини. Важливим уваги є факт можливого включення умови виконання зобов'язань боржника третіми особами та обміну вимог кредиторів на активи боржника або його корпоративні права. Законодавець допускає можливість задоволення вимог кредиторів іншими способами, що не суперечать закону. Відповідно до постанови Вищого господарського суду України від 16.08.2006 р. у справі N 6/34-Б істотними умовами мирової угоди є положення щодо конкурсних кредиторів. Разом з тим, мирова угода може бути комплексною угодою та містити умови, які не є істотними, а саме, умови, які регулюють порядок погашення вимог поточних кредиторів, при наявності згоди останніх [2].

Арбітражний керуючий протягом п'яти днів з дня укладання мирової угоди повинен подати до господарського суду заяву про затвердження мирової угоди. Згідно з Постановою Пленуму ВСУ від 18.12.2009 не позбавляється такого права комітет кредиторів та керівник боржника [2].

Мирова угода підлягає затвердженню господарським судом, про що виноситься окрема ухвала. Про дату розгляду мирової угоди господарський суд повідомляє сторони такої угоди [6]. Господарський суд має право відмовити в затвердженні мирової угоди, про що виноситься його відповідна ухвала, якщо порушений порядок укладення мирової угоди або (та) умови мирової угоди суперечать законодавству, але це не є перешкодою до укладення нової мирової угоди. Факт затвердження мирової угоди є підставою для боржника приступити до погашення вимог кредиторів згідно з умовами мирової угоди, для кредиторів вимагати такого виконання, та має наслідком припинення провадження у справі про банкрутство.

У разі невиконання боржником умов мирової угоди щодо не менш як третини вимог кредиторів мирова угода може бути розірвана за рішенням господарського суду. Одностороння відмова від мирової угоди не допускається. У випадку визнання мирової угоди не дійсною або її розірвання вимоги кредиторів, щодо яких були надані відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення боргів, відновлюється в повному розмірі у незадоволеній частині разом з поновленням провадження у справі про банкрутство [1].

Інститут мирової угоди добре знайомий законодавства й інших держав. У Німеччині до реформи 1994 року діяв Закон про мирові угоди, відповідно до якого перед початком конкурсного провадження боржник мав право подати заяву в суд з проханням почати справу про попередження конкурсного провадження. Така заява має містити пропозицію про мирове врегулювання, про вид і спосіб надання забезпечення, вказівку на те, що кредитори, як мінімум, отримують задоволення у розмірі 35 % боргу. Якщо боржник просить відстрочки платежів більш ніж на рік, борги потрібно сплатити не менше ніж на 40%. Закон про мирові угоди перестав активно застосовуватися вже з середини ХХ століття,

оскільки як він, так і Конкурсний закон спрямовувалися не на користь боржника як слабшої сторони цього процесу [6, 9].

У Франції відповідно до закону від 1 березня 1984 року «Про попередження і врегулювання за допомогою мирових угод складнощів підприємства, яке не виконує своїх фінансових зобов'язань по договору з одним із кредиторів» передбачається можливість укладання мирової угоди. У такому випадку мирова угода передбачає, крім типових умов, проведення кардинальних змін на підприємстві, спрямованих на його санацію, а також містить ряд фінансових зобов'язань боржника, невиконання хоча б одного з яких дає право кредитору почати конкурсне провадження [9].

В Англії боржником може бути ініційована угода по загальному праву – composition at common law, яка регулюється загальним правом і має силу лише по відношенню до того кредитора, який погодився на таку угоду. Для США характерним є аналогічний порядок врегулювання таких правовідносин [9].

Таким чином, одним із можливих способів вирішення проблеми неспроможності особи є укладення мирової угоди. Інституту мирової угоди в Україні характерне широке нормативне врегулювання та активне застосування на практиці, що не завжди співпадає з досвідом інших країн.

Література

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 // zakon.rada.gov.ua. – Дата відвідування: 12 жовтня 2010.
2. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про банкрутство» від 18.12.2009 // zakon.rada.gov.ua. – Дата відвідування: 12 жовтня 2010.
3. Лист Вищого господарського суду від 05.02.2010 № 05-06/520/78 Щодо деяких питань розгляду справ про банкрутство // zakon.rada.gov.ua. – Дата відвідування: 12 жовтня 2010.
4. Постанова Вищого господарського суду у справі від 12.06.2007 № 4/34/2(12/184-10/293/21) Про стягнення заборгованості за мировою угодою // zakon.rada.gov.ua. – Дата відвідування: 12 жовтня 2010.
5. Постанова Вищого господарського суду у справі від 13.06.2007 № 7/96-04 Про визнання банкрутом // zakon.rada.gov.ua. – Дата відвідування: 12 жовтня 2010.
6. Бірюков О. М. Порівняльне банкрутство: Курс лекцій: Реферат. – К.: Видавничий центр «Київський університет», 2004. – 240 с.
7. Бірюков О. М. Французьке конкурсне право // Юриспруденція. – 2006 - №4 (18). – С. 2-5.
8. Бірюков О. М. Конкурсне право Німеччини // Юриспруденція. - 2006. - №6 (20). – С. 8-11.
9. Гражданское и торговое право зарубежных государств: Учебник / Е. А. Васильев, А. С. Комаров. - 4-е изд., перераб. и доп. В 2-х т. – Т. II. – М.: Междунар. отношения, 2004. – С. 425 – 433.
10. Джунь В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: Монографія. – Видання друге, виправлене і доповнене. – К.: Юридична практика, 2006. – 384 с.

*Кирилюк О.**

ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ПОРТОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

В останні роки значно зменшилася зацікавленість інвесторів в українському портовому секторі.

Державний портовий сектор знаходиться в критичному стані внаслідок неефективного використання та відсутності належного фінансування.

Система управління державними портами засвідчила свою неспроможність швидко приймати рішення, пов'язані із залученням нових грузопотоків, модернізацією виробничих можливостей та оптимізацією фінансово-господарської діяльності.

З метою забезпечення рентабельності українських пароплавств слід створити сприятливий інвестиційний клімат в державному портовому секторі.

Умови та порядок співпраці державного та приватного секторів покликаний врегулювати Закон України «Про державно-приватне партнерство».

Цей Закон закладає основи реалізації нових інфраструктурних проектів у ряді сфер, у т.ч. будівництва та експлуатації портів.

Аналіз світового досвіду свідчить про те, що приватні інвестиції є тим джерелом, яке найбільш часто використовується для фінансування інфраструктурних проектів.

Україна має найбільшу кількість морських портів у Азовсько-Чорноморському басейні, які забезпечують перевалку 40% вантажів цього регіону.

Наразі морські порти України не можуть бути приватизовані в силу забезпечення стратегічної, економічної та соціально-політичної безпеки держави.

Наявна невідповідність між темпами росту портової інфраструктури та об'ємами грузообороту свідчать про необхідність залучення інвестицій в морські порти в цілях їх повноцінного розвитку та з урахуванням інтересів держави і потенційних інвесторів [1].

Підвищена складність розробки інвестиційних проектів та їх висока вартість примушують державу шукати альтернативні шляхи їх фінансування.

В портовій сфері для реалізації масштабних капіталомістких проектів застосовується договір концесії.

Так, за Законом України «Про концесії» договір концесії визначається як договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування (концесіодавець) надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та (або) здійснювати його управління (експлуатацію) з метою задоволення громадських потреб [4].

Держава таким чином залишається власником майна, а на приватні структури покладається обов'язок повного та своєчасного фінансування. В той же час питання управління такими інвестиційними проектами вирішуються спільно органами державної влади та представниками бізнесових структур шляхом використання моделі державно-приватного партнерства (ДПП).

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Забара І.М.

Основною проблемою у сфері ДПП виступає узгодження інтересів сторін.

На даний момент залучення приватного капіталу в українські порти відбувається на основі двосторонніх угод стивідорних компаній з начальниками портів. Такі угоди повинні обов'язково пройти процедуру узгодження у Міністерстві транспорту та зв'язку України. Двостороння співпраця набуває форму спільної, державно-приватної діяльності [2; 3].

ДПП передбачає поділ сфер впливу в портах. Надання морських послуг (швартування судна та виведення його з порту, безпека мореплавства) та стягнення портових зборів належить до відання дирекції порту. Начальник порту несе відповідальність за безпеку праці і дотримання санітарних та екологічних норм. Натомість стивідорні компанії займаються завантажувально-розвантажувальними роботами, будівництвом і модернізацією терміналів, оновленням обладнання, спорудженням складських приміщень та забезпеченням належних умов збереження вантажів. Слід також звернути увагу на те, що на стивідорні компанії покладається обов'язок повною мірою використовувати потужності терміналу, який знаходиться в її управлінні [5; 6].

Вантажоволодільці та стивідорні компанії укладають договори про перевалку вантажів безпосередньо.

При спільному управлінні в рамках ДПП прибуток розподіляється між стивідорною компанією та портом в певних пропорціях, які визначаються для кожного конкретного випадку окремо. Оренда портів, які знаходяться у власності Фонду держмайна, гарантує державі грошові надходження у вигляді 70% від її оплати згідно з Законом України «Про оренду державного та комунального майна».

Зважаючи на збільшення попиту на портові послуги, порти в Україні важко назвати збитковими [7].

Концепція ДПП передбачає поділ досі єдиного майнового комплексу портів. У ньому виділяють спеціалізоване майно (акваторія порту, гідротехнічні споруди, засоби навігаційного забезпечення тощо), яке не підлягає відчуженню у приватну власність та не може бути предметом договору оренди. Натомість до другої складової майнового комплексу належить усе те майно, що може бути передано в концесію, оренду чи управління.

Залучення приватних стивідорних компаній до діяльності портів має аналоги застосування у багатьох країнах світу. Відмінність полягає в умовах, на яких держава погоджується долучати приватні інвестиції в портовий бізнес.

Існує дві моделі ДПП:

1. Модель ВТО (build-transfer-operate), яка передбачає створення інвестором нового об'єкта, передача його державі за умови відшкодування понесених витрат та експлуатація таких об'єктів на умовах договору оренди;

2. Brownfield contract, що являє собою контракт на розбудову, відбудову чи модернізацію існуючих об'єктів, які перебувають у державній власності.

Українські стивідорні компанії швидше підуть другим шляхом. Оскільки будівництво портової інфраструктури вимагає величезних капіталовкладень.

Наразі існує цілком реальна можливість залучення китайських інвесторів до приведення українських портів у відповідність із світовими стандартами щодо здійснення масштабних перевезень вантажів. Ряд двосторонніх домовленостей, підписаних главою держави у Китаї у вересні цього року передбачає у тому числі і розвиток портової сфери.

Усі наведені факти свідчать про те, що лише системний підхід до проблеми ДПП, і в першу чергу концесій, дозволить створити фінансово-економічний інститут, покликаний забезпечувати інвестування та гарантування приватних інвестицій в портовому бізнесі.

Література

1. Афанасьева О.К. Критерии эффективной реализации отношений собственности в морских портах // Развитие методов управления и хозяйствования на морском транспорте: Сб. научн. трудов. – Одесса: Изд-во ОНМУ, 2005. - №23. – С. 36-44.
2. Белицкая А.В. Правовые формы государственно-частного партнерства в России и зарубежных странах // Государство и бизнес. – 2009. – №2 (20). – С. 17-22.
3. Государственно-частное партнерство и развитие портов Украины. Материалы круглого стола – [http:// trans-port.com.ua/index.php?newsid=996](http://trans-port.com.ua/index.php?newsid=996)
4. Закон України «Про концесії» // Відомості Верховної Ради. – К., 1999. - №41. – С.25-29.
5. Краев В.И., Пантина Т.А. Экономическая оценка инвестиций на водном транспорте. – Спб.: Изд-во СПбГПУ, 2003. – 299 с.
6. Морозов А.Ю. Финансирование инвестиционных проектов по развитию инфраструктуры морских портов. Автореф. дисс. к.э.н. – М., 2007. – 32 с.
7. Ницевич А.А. Частные инвестиции в портах Украины // Порты Украины. – 2006. - №3. – С. 15-18.

*Федченко Д.**

ПРАВОВА ПРИРОДА УНІФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Потреба в уніфікації норм міжнародного приватного права зумовлена, з одного боку, суттєвими розбіжностями у національному законодавстві країн, як при визначенні належного до застосування права, так і при вирішенні конкретних питань, а з іншого, - тим, що національне законодавство не завжди містить регламентацію відносин, які виникають у міжнародному співробітництві, не враховує їх особливості, що, цілком зрозуміло, може бути заповнено в уніфікованих актах [1].

Уніфікація є дійовим інструментом розвитку міжнародного приватного права.

Правова природа процесу уніфікації найкращим чином може бути розкрита через обставини, що обумовлюють її необхідність. Мова піде про обставини суто юридичного характеру.

У колізійних нормах окремих держав з одного й того ж питання нерідко існують розходження, внаслідок яких при регулюванні однакових або сідних відносин до них можуть бути застосованими норми різних правопорядків, що тягне за собою різні ж правові наслідки. Як на конкретний приклад, можна послатися на умови зовнішньоторговельного контракту, які, залежно від змісту того чи іншого національного законодавства, можуть бути підпорядкованими: закону місця укладення договору; закону держави продавця або закону місця виконання договору [2].

Право окремих держав, яке підлягає застосуванню за вказівкою колізійної норми, може: встановлювати різні за змістом норми для запровадження одного й того ж, відомого обом правовим системам, інституту або зовсім не передбачати норм щодо врегулювання тих чи інших конкретних відносин (тобто, мати прогалини у правовому регулюванні).

Саме задля усунення або зменшення негативних наслідків, що виникають у зазначених ситуаціях, почалась розробка заінтересованими державами єдиних (уніфікованих) правових норм, метою яких стала заміна різноманітного або поповнення відсутнього на національному рівні регулювання відповідних відносин. Такі норми отримали загально-визнану назву уніфікованих, а процес їх створення почав позначатися як уніфікація (або гармонізація, за термінологією західної доктрини) правового регулювання.

Уніфіковані матеріально-правові норми встановлюють однаковий обсяг прав чи зобов'язань учасників цивільно-правових відносин, пов'язаних з присутністю в них іноземного елемента. Наприклад, статтею 31 Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980) встановлено правило, за яким, коли продавець не зобов'язаний поставити товар в якомусь іншому визначеному місці, його зобов'язання стосовно поставки полягають у здачі товару першому перевізникові для передачі покупцеві, якщо тільки таке перевезення товару взагалі передбачено договором [4].

Уніфіковані колізійні норми намагаються існуюче розмаїття колізійних способів вирішення одного й того ж питання змінити на один (або декілька), щодо застосування яких

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Серьогін О.Ю.

держави домовились. Наприклад, у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (1975) встановлено загальне правило (ст. 36), за яким будь-яке порушення положень цієї Конвенції тягне за собою застосування до винного у країні, в якій порушення було вчинено, передбачених законодавством цієї країни санкцій. А далі (ст. 37) уточнено, що у тих випадках, коли неможливо встановити, на якій території сталося порушення, вважається, що воно сталося на території Договірної Сторони, де воно було виявлено, а отже, і застосовуватись повинно законодавство саме цієї Договірної Сторони [5].

Імперативними, як відомо, є норми, що стають обов'язковими для будь-якого учасника відповідних відносин і відхилення від яких є неприпустимим у зв'язку з можливим настанням передбаченої для таких випадків відповідальності. До них належить більшість норм так званих транспортних конвенцій. Наприклад, Варшавська конвенція про уніфікацію деяких правил стосовно міжнародних повітряних перевезень (1929) підпорядковує перевезення пасажирів та багажу уніфікованим нормам у частині юрисдикції та застосовного права. Вона передбачає, зокрема, недійсність будь-якої домовленості сторін, за якою змінюються умови дії встановлених Конвенцією норм.

Диспозитивні уніфіковані норми припускають відхід сторін від встановлених положень шляхом досягнення спеціальної угоди або надають їм право здійснити вибір між двома або декількома варіантами поведінки. Такі норми становлять більшість положень у названій вище Конвенції про договори міжнародної купівлі-продажу товарів. Наприклад, у ч. 2 ст. 9 Конвенції міститься правило, згідно з яким за відсутності інших домовленостей вважається, що сторони мали на увазі застосування до їх договору чи до його укладання звичаю, про який вони знали чи мали знати і який в міжнародній торгівлі широковідомий і постійно додержується сторонами в договорах такого роду й відповідній галузі торгівлі [8].

Література

1. Алексеев С. С. Частное право: Научно-публицистический очерк.- М.: Статут, 2007,- 160 с.
2. Ануфриева Л. П. Международное частное право: В 3-х т. Том 1. Общая часть: Учебник, - М.: БЕК, 2000,-288 с.
3. Ануфриева Л. П. Международное частное право: В 3-х т. Том 2. Особенная часть. Учебник.- М.: БЕК, 2000,- 656 с.
4. Богуславский М. М. Международное частное право: Учебник.- 3-е изд., перераб. и доп.- М.: Юристъ, 2007.-408 с.
5. Вольф М. Международное частное право,- М.: Гос. изд-во иностр. лит., 16-я тип. треста «Полиграф, книга», 2008,- 703 с.
6. Галенская Л. И. Международное частное право: Учебное пособие.- Л.: Изд-во ЛГУ, 2009.-233 с.
7. Дахно І. І. Міжнародне приватне право: Навч. посіб.- К.: МАУП, 2009.- 312 с.
8. Дмитриева Г. К., Довгерт А. С. Международное частное право: Учеб. пособие.-М.: Юристъ, 2009.-167 с.
9. Ерпылева И. Ю. Международное частное право.- М.: Nota Bene 2009.-368 с.
10. Звеков В. П. Международное частное право: Курс лекций.- М.: Норма – Инфра -М 2009.-686 с.

*Шиб Т.**

КОЛІЗІЙНЕ ПРАВО: ДИНАМІКА І ПЕРСПЕКТИВИ

Відгомом глибоких змін, що торкнулися в останні десятиліття минулого століття колізійного права, стало назрівання в доктрині питання про майбутнє колізійних норм і організованого на цих нормах способу правового регулювання. Постійно зростаюча сфера застосування уніфікованих матеріально-правових приписів, звернення до них в пошуках оптимального в кожній конкретній ситуації застосовного права змушують доктрину задуматись над проблемою зникнення колізійного права як такого.

Рушійною силою в даному питанні є правозастосовна (особливо міжнародного комерційного арбітражу) практика. Якщо раніше процес порівняння матеріально-правових норм для відшукування єдино необхідної використовувався як виключення, сьогодні він застосовується дедалі частіше і за даною динамікою може взагалі витіснити класичний колізійний метод.

В міжнародному приватному праві, як відомо, тривають процеси, що змінюють традиційні уявлення про властиві йому способи правового регулювання і їх співвідношення [1]. Це такі, як: зростаюча взаємодія цих способів, адаптація їх до вимог сучасного міжнародного цивільного обігу, набуття ними нових, гнучких засобів реагування на такі вимоги.

Потенціал сучасної колізійної норми можна проаналізувати на прикладі Гаазької конвенції про право, що застосовується до визначених прав на цінні папери, що знаходяться у володінні посередника, 2002 р. Розробниками відзначається, що передбачена конвенцією основна колізійна норма однаково ефективно діє у всіх ситуаціях, пов'язаних з цінними паперами, які знаходяться у володінні посередника, незалежно від природи прав, що виникають в результаті зарахування цінних паперів на рахунок, і незалежно від того, чи може дане право бути примусово реалізованим по відношенню до відповідного посередника.

Помилковим є зведення характеристики колізійних норм до їх «відсильних» властивостей [2]. Занадто загальним виглядає і пояснення регулятивної функції колізійної норми як встановлення разом з матеріально-правовим приписом, який підлягає застосуванню на його основі, правила поведінки для учасників міжнародного цивільного обігу.

Процес подолання колізійної проблеми носить далеко не механічний характер, самі ж колізійні норми – і в цьому одна з найважливіших особливостей сучасного колізійного права – перестають бути нейтральними, «байдужими» по відношенню до вибору з їх допомогою застосовного права, підкоряючи його вибір запрограмованим в колізійних нормах, їх змісті і структурі пріоритетам (визначеність і передбачуваність колізійного рішення, адекватність кожної конкретної ситуації, виключення шаблонної, формалізованої оцінки, захист інтересів «слабкої сторони», особливо значущих суспільних інтересів [3].

Оскільки право слід розглядати як відкрите, а не замкнуте в собі явище (йому внутрішньо властиві якості, що призводять до його взаємодії з іншими правовими системами,

* студент 4 курсу спеціальності «міжнародне право» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: ас. Виговський О.І.

існуючими в світі), колізійні норми, що відсилають до будь-якої правової системи формують один із найбільш потужних ресурсів такої «відкритості».

В ХХІ ст. міжнародне приватне право вступило «всеозброєним» матеріально-правовими і колізійними засобами подолання «зіткнення» законів.

Прямолінійне, що виходить із законів формальної логіки тлумачення грядущих у цій сфері змін підказує, здавалося б, безспірне: в силу розширення меж застосування матеріального права «правове поле», підконтрольне колізійним приписам, буде все більше і більше скорочуватися і врешті-решт, можливо, взагалі зникне.

Проте не так легко й чітко навіть в далекому майбутньому можна прогнозувати «крах» у колізійному праві. По-перше, універсалізація процесів світового розвитку далеко не завжди здатна до подолання цивілізаційної диференціації, проявом якої є частково і відмінності в правових системах. Існують сфери матеріального права, які не піддаються або слабо піддаються уніфікації (наприклад, у сфері сімейних, спадкових правовідносин) [4].

По-друге, розширення впливу матеріально-правового способу регулювання не обов'язково тотожне звуженню сфери застосування колізійних норм. Прямої залежності тут може і не бути, якщо уніфікація матеріального права здійснюється на «нічийному» правовому полі, тобто у сфері, не підпорядкованій дії яких-небудь колізійних приписів в силу відсутності їх в національному законодавстві або міжнародних договорах держави.

По-третє, міжнародно-договірна уніфікація матеріального права часто не без прогалин [5]; і це властиво навіть такому видатному уніфікованому акту як Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980р.

Фрагментарний характер окремих уніфікацій не є їх єдиним недоліком. Уніфікація права в певній визначеній вузькій сфері неможлива без використання загальних основоположних цивілістичних понять договірного і деліктного права. Однакове формулювання цих понять у правових системах багатьох країн може породити ілюзію легкості їх використання для уніфікації [6]. Однак, національна судова практика свідчить про суттєві відмінності в розумінні суті цих понять, що прихована за зовнішньо однаковою словесною формою.

По-четверте, саме останні десятиліття ознаменовані «вибухом» в колізійному праві, що пов'язаний з прийняттям багатьма країнами законів про міжнародне приватне право і відповідних структур цивільних кодексів, в яких класичні колізійні норми стали невід'ємною частиною оновленої інструментарію колізійного права.

Отже, гнучкі і традиційні колізійні норми розширюють межі звернення до колізійного метода регулювання, урізноманітнюють засоби і прийоми вираження колізійних засад, підсилюють їх життєздатність. Тому говорити про «відмирання» колізійного права і абсолютну глобалізацію та уніфікацію міжнародного приватного права навіть на перспективу видається некоректним.

Література

1. Очерки международного частного права / под. ред. проф. А. Довгерта. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – С. 31.
2. Богуславский М. М. Международное частное право: Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2000. – С. 59.
3. Лунц Л. А. Курс международного частного права: В 3 т. – М. Спарк, 2002. – С. 43.
4. Международное частное право: Учебник /Л. П. Ануфриева, Бекашев, Дмитриева и др. // Отв. ред. Г. К. Дмитриева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., Проспект, 2004. – С. 97.
5. Міжнародне приватне право. Актуальні проблеми / За ред Довгерта А.С. - К., 2002. С.119.
6. Международное частное право: современные проблемы./ Под. ред. М.М. Богуславского. - М., 1994. – С. 76.

Коннова Т.

НЕДОБРОСОВІСНА РЕКЛАМА У ЗАКОНОДАВЧІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ

Закон України «Про рекламу» визначає рекламу як інформацію про особу чи товар, розповсюджену у будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначену сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес, щодо таких особи чи товару. Таке визначення дозволяє зробити висновок про те, що реклама є основним засобом надання широкому загалу специфічної інформації про особу чи товар, з метою їх популяризації у суспільстві.

На сьогодні спостерігається швидке зростання технологій та удосконалення інструментів розповсюдження реклами. При цьому, в контексті ратифікації Україною деяких міжнародних договорів, можна зробити висновок про лібералізацію реклами у найближчому майбутньому. Так п.1 ст. 12 Європейської конвенції про транскордонне телебачення від 9 вересня 1998 року, ратифікована Україною Законом N 687-VI від 17.12.2008 року, передбачає збільшення граничного обсягу часу мовлення відведеного на рекламу з 15% до 20% від фактичного обсягу мовлення протягом астрономічної доби (у порівнянні з обсягом, зазначеним у Законі України «Про рекламу»).

Не секрет, що така лібералізація неодмінно призведе до збільшення прибутку власників телеканалів, друкованих видань та інших місць розміщення реклами, проте збільшення обсягу реклами може також призвести до зростання загрози завдання такою рекламою шкоди особам та суспільству в цілому. На сьогодні правове регулювання реклами є досить значним, і українське законодавство значно еволюціонувало у контексті захисту прав споживачів, та запобіганню проявам недобросовісної реклами. Проте, цього недостатньо. Недобросовісна реклама залишається проблемою, що потребує нагального вирішення.

Так п.6 ст. 1 Закону України «Про рекламу» визначає недобросовісну рекламу, як рекламу, яка «вводить або може ввести в оману споживачів реклами, завдати шкоди особам, державі, суспільству внаслідок неточності, недостовірності, двозначності, перебільшення, замовчування, порушення вимог щодо часу, місця і способу розповсюдження.» На підтвердження даної норми, існує також ст. 15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7.06.96, яка забороняє поширення інформації, яка вводить в оману. Даним законом передбачено, що поширенням інформації, що вводить в оману, є повідомлення суб'єктом господарювання, безпосередньо або через іншу особу, одній, кільком особам або невизначеному колу осіб, у тому числі в рекламі, неповних, неточних, неправдивих відомостей, зокрема внаслідок обраного способу їх викладення, замовчування окремих фактів чи нечіткості формулювань, що вплинули або можуть вплинути на наміри цих осіб щодо придбання (замовлення) чи реалізації (продажу, поставки, виконання, надання) товарів, робіт, послуг цього суб'єкта господарювання. Визначення обох законів мають досить велику кількість оціночних понять, які не мають нормативного закріплення, до того ж вони вважають рекламу недобросовісною лише за умови, якщо вона спричиняє або може спричинити певну шкоду, що суперечить самій суті реклами, що базується на

* студентка 3 курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.ю.н. Носік Ю.В.

принципах, передбачених ст. 7 ЗУ «Про рекламу». До того ж дані визначення залишають відкритим питання про спрямованість умислу суб'єкта, заінтересованого у створенні даної реклами.

До того ж, постає питання, яким чином дані норми можуть захистити пересічного споживача в Україні? На сьогодні, ЄС має два нормативні акти, які регулюють питання реклами у Європі, це: Директива про нечесну торгівельну практику від 11.05.2005 року та Директива від 10.09.1984 року щодо дотримання законів, регламентів та адміністративних положень держав-учасниць, що застосовуються до реклами, яка вводить в оману.

Дані нормативно-правові акти пропонують більш чітке визначення оціночних положень, які застосовуються у вітчизняних законах. Так, Директива про нечесну торгівельну практику визначає недобросовісну рекламу такою, що не дозволяє споживачу зробити проінформований та правильний вибір. Вона поділяє недобросовісну практику на недобросовісні дії та недобросовісну бездіяльність, з якою вона бореться, шляхом встановлення мінімального обсягу необхідної інформації, яка має бути вказана при здійсненні реклами.

Директива від 10.09.1984 року щодо дотримання законів, регламентів та адміністративних положень держав-учасниць, що застосовуються до реклами, яка вводить в оману визначає недобросовісну рекламу такою, яка «у будь-який спосіб, включаючи специфічну презентацію, вводить, або може ввести в оману осіб, яким вона адресована або кому вона представлена, і яка, внаслідок цього, може вплинути на їх економічну поведінку, і така, що спричинює або може спричинити шкоду конкурентам». Таке чітке визначення недобросовісної реклами дозволяє захистити права та інтереси, як фізичних, так і юридичних осіб.

Але самого законодавчого закріплення замало, необхідне створення певних гарантій, що забезпечуватимуть реалізації закріплених норм. Тому, відповідно до актів європейського законодавства необхідно створити систему неупереджених органів контролю за рекламою в інтересах споживачів та конкурентів. Дані органи контролю, наділені достатнім обсягом повноважень, своїми вмотивованими рішеннями, відповідно до внутрішньодержавного та європейського законодавства матимуть змогу вчиняти дії щодо попередження та заборони недобросовісної реклами, вони мають контролювати дотримання рекламодавцями вимог щодо дотримання основних принципів реклами: законності, точності, достовірності, використання форм та засобів, які не завдають споживачам шкоди. Такі дії даний орган мусить вчиняти неупереджено, не залежно від наявності спричинення споживачам шкоди чи збитків, та від умислу чи необережності їх спричинення.

На мою думку, імплементація норм європейського законодавства про рекламу в Україні є не лише дієвим способом боротьби з недобросовісною рекламою, а й кроком назустріч знищенню Україною перешкод щодо вільного руху товарів і послуг та вступу до Європейського Союзу.

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Щербата Н.З., Геч А. Міграційна політика країн ЄС у сфері залучення висококваліфікованої робочої сили.....	3
Павлюк Т. Особливості євроінтеграційної політики Хорватії.....	5
Ігошина Ж.Б. Спроби демократичних перетворень в арабських країнах в контексті процесів глобалізації.....	7
Лущенко А. Вплив глобалізації на національну державу.....	9
Мирович О. Етнічне протистояння як загроза національній безпеці: уроки Хорватії.....	11
Мішин О.В. Особливості формування та функціонування безпекових механізмів Африканського Союзу.....	13
Сухіашвілі Д. Формування міжнародно-правових та концептуальних засад відносин Грузії та ЄС.....	18
Корчака М.В. Лісабонська угода: нові інститути та інструменти зовнішньої політики ЄС.....	21
Софронов О.О. Військово-технічне співробітництво в системі забезпечення національної безпеки України.....	23
Трушковський О.І. Державна політика України в сфері міжнародного співробітництва зі стандартизації.....	26
Вишньов В. Наслідки для індо-американської ядерної угоди в разі повторення індійських ядерних випробувань.....	28
Капируля М. Перспективи отримання і використання ядерної зброї терористичними організаціями в постбіполярній системі МВ.....	31

Мінгазутдінова Г. Приєднання ПМР до України як шлях вичерпання придністровської проблеми....	35
Яшна Н. «Північний вимір»: ефективна ініціатива чи формальний проєкт?.....	37
Браило А. Роль «Хизбаллы» в политических процессах Ближнего Востока в начале XXI века: региональный и международный аспекты.....	39
Дунев В. Перспективы развития евроатлантической безопасности.....	41
Корнійчук Т. Особливості політичного і економічного співробітництва Європейського Союзу та України на сучасному етапі.....	43
Липяцька М. Перспективи співробітництва РФ та НАТО у сфері протиракетної оборони.....	46
Мирович Т. Транскордонне співробітництво у рамках трикутника Україна-Польща-Білорусь: сучасний стан, проблеми та перспективи.....	48
Пустовіт А. Енергетична сфера: сценарії розвитку відносин України та Російської Федерації..	50
Спиридонова К. Боротьба КНР з міжнародним тероризмом.....	52
Ткач В. Націоналістичні та сепаратистські рухи Іспанії. Сучасний стан.....	54
Бродникова В. Курдская проблема на современном этапе.....	58
Корж Ю. Південний вектор політики ЄС у сфері енергозабезпечення та його вплив на Україну.....	60
Кучухідзе А. «Крутий поворот» зовнішньої політики Віктора Януковича: основні результати...	63
Огрязко Л. Україна в геополітичному трикутнику «США-Росія-Китай».....	65

КРАЇНОЗНАВСТВО

Кучер С.О. Сучасна геостратегія Японії.....	67
Кияниця Л. Економічні та політичні чинники поширення впливу КНР на африканському континенті.....	70
Рябека А. Передумови виникнення нагірно-карабаського конфлікту.....	72
Пікалюк І. Заворушення в Еквадорі: спроба державного перевороту?.....	75
Диковицька А. Вплив спільних китайсько-російських енергетичних проєктів на розвиток двосторонніх відносин.....	78

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

Зубко Д.В. Механізми та важелі впливу у формуванні відносин Європейського Союзу з країнами Східного партнерства.....	81
Романова В.О. Ключові рішення саміту «Великої двадцятки» в Канаді.....	83
Сахно С.М. Основні напрямки енергетичної політики ЄС.....	85
Черінько І.П. Концептуально-теоретичні засади дослідження політики Великої Британії щодо розширення ЄС (1997-2010 рр.).....	87
Рубцов А.О. Виклики Північноатлантичного альянсу.....	89
Халаджи В.В. Витоки європейської політики сусідства крізь призму світових викликів.....	92
Касьян О. Моніторинг обов'язків і зобов'язань України, взятих нею під час вступу до Ради Європи.....	96

Рой А.	
Роль міжнародних організацій у збереженні культурної спадщини стародавніх цивілізацій в країнах Латинської Америки на сучасному етапі.....	99
Єкимова К.	
Аналіз досвіду співпраці України з МВФ. Позитивні та негативні наслідки надання кредиту.....	101
Швечикова Я.	
БРІК як інститут міжнародного співробітництва.....	103

ТЕНДЕНЦІ ТА РЕАЛІЇ СУЧАСНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Коваль Н.Є.	
Балканський елемент ідентичності в культурній дипломатії Греції: аналіз діяльності центрів фундації грецької культури на Балканах.....	106
Лінсвич П.	
Роль та місце протоколу та церемоніалу в сучасній дипломатії.....	108
Баланик А.	
Діяльність Анжеліни Джолі як посла доброї волі ООН крізь призму теорії піар...	110
Гавриленко І.	
Публічна дипломатія як специфічний інструмент зовнішньої політики США.....	112
Марусич Т.	
Україно-російські відносини в енергетичній сфері. Енергетична дипломатія.....	114

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Ржевська В.С.	
Основні риси проекту колективної безпеки І.Подєбрада.....	116
Башун А.В.	
Міжнародно-правове регулювання відносин у сфері альтернативних джерел енергії.....	118
Іващенко О.Р.	
Роль національних судів у функціонуванні міжнародного права.....	120
Магда А.В.	
Основні міжнародно-правові принципи поведіння з радіоактивними відходами.....	122
Папян Т.М.	
Особливості правового регулювання судноплавства у керченській протоці та Керч-Єнікальському каналі.....	124

Баданова Є. Роль міжнародних міжурядових організацій у вирішенні міжнародних риболовних спорів.....	127
Бек М. Порівняння національних законів США та ФРН у сфері здійснення ДЗЗ.....	129
Глуздєєв О. Договір до Енергетичної Хартії – основа міжнародного енергетичного інвестиційного права.....	134
Леонідова О. Пакт Реріха як перший спеціальний міжнародний договір в сфері захисту культурних цінностей.....	136
Смолин Я. Поняття та ознаки міжнародного договору купівлі - продажу.....	139
Дідовець О. Особливості створення та перспективи діяльності світового уряду.....	144

ПОРІВНЯЛЬНЕ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Мірошниченко М.О. Вплив реформування освіти за Болонським процесом на регулювання освіти в ЄС.....	147
Чорнобай Д.В. Міжнародна відповідальність за правомірну діяльність, механізми компенсацій та санкцій.....	149
Стахєєва Г.О. Інституційні механізми контролю за концентраціями в Європейському Союзі.....	151
Павко Я. Термінологічні аспекти гармонізації законодавства України з європейським правом.....	153
Лютий В. Здобутки та перспективи конституційного реформування в Україні: правова оцінка.....	155

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Селезень П.О. Модельні норми як джерело тлумачення міжнародних податкових договорів.....	159
--	-----

Шершньова О.А. Міжнародне стягнення аліментів на дітей: роль Гаазької конференції з міжнародного приватного права та перспективи для України.....	161
Білоус О.С. Сучасне бачення концепції <i>lex mercatoria</i>	164
Святун О.В. Правові засади участі України у міжнародній боротьбі з піратством.....	167
Буквич А.В. Вплив Гаазької конвенції, що застосовується до прав на цінні папери, які знаходяться у посередника, на законодавство ринку цінних паперів Європейського Союзу.....	170
Дідовець О. Мирова угода як спосіб відновлення платоспроможності боржника (порівняльно-правовий аспект).....	173
Кирилюк О. Перспективи державно-приватного партнерства у портовій сфері України.....	176
Федченко Д. Правова природа уніфікації норм міжнародного приватного права.....	179
Шиб Т. Колізійне право: динаміка і перспективи.....	181
Коннова Т. Недобросовісна реклама у законодавчій практиці України.....	183

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Збірник наукових праць

ВИПУСК 95

(Частина I)

Засновано 1996 року.

Засновник: Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Свідоцтво про державну реєстрацію: К1 № 292 від 05.11.1998 р.

Науковий редактор: д-р екон. наук, проф. Шнирков О. І.

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Протокол №6 від 25 січня 2011 року.

Підписано до друку 28.01.2011

Наклад 1000 прим.

Відділ оперативної поліграфії
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Тел. 483-11-25